

SÁROSPATAKI IFJUSÁGI KÖZLÖNY

MEGJELNIK HAVONKÉNT EGYSZER.

SZERKESZTŐSÉG: Főiskola, szeniori hivatal	Főszerkesztő: Szőke István	Főmunkatársak: Kerekes György és Kiss Géza	Felelős szerkesztő: Szigethy Ferenc	KIADÓHIVATAL: Ref. főisk. könyvnyomda.
Előfizetési ár: Egész évre 4 K, félévre 2 K. Az előfizetési összegek a „Sárospataki Ifjúsági Közlöny” szerkesztőségének küldendőik				

A mi programmunk.

A készülődés óráiban be kell vallanunk mindent. Szamadást teszünk, elhatározásokat, ígéreteket jelentünk.

Megtagadhatatlan elvek bukkannak föl mindenünnen. Célok, tervek követeléssel állanak elénk. Utak várnak, amiknek százszorosán örülünk, hogy a számunkra végeztettek el. — És legyen most minden szándék fontolt, határozott.

Mert olyan meggyőződéssel, komolysággal kell most vállunkra vennünk a jövőnk, a tervünk, hogy az minden előítéletet megfélemlítsen. Erősen kell most hinnünk, hogy a fogadtatásunk öröms, megnyugtató és kielégítő lesz. Azt kell most magunk elé tűznünk, hogy megérdemeljük a közönséget. Az indulásunkat is már hívő öntudattal kell kezdenünk. A készülődés óráiban is velünk legyen már a saját elfogulatlan kritikánk árán szerzett érdemes önbecsérzet.

És ez a nagy nekilendülés nem magasabb nivóra akar bennünket emelni, mint a régi Ifjúság, mint a régi Sárospataki Ifjúsági Közlöny! — Mert nagyon jól tudjuk, hogy mi csak egy átmenet vagyunk az Ifjúság örökösén ifjúló processusában. Amit mi akarunk tenni, azt csak magunkért akarjuk, az Ifjúságért, az esztendőnkért. A mi minden tervünk, szándékunk: kötelesség.

És ismernünk kell az eszközöket, amelyek érdemessé javallanak.

A legelső, amit vallanunk kell az irodalmiság. Olyan szemeket is kielégíteni, melyek az iskolai nivón felül látva, figyelnek bennünket, amelyek az érték mérlegét nem mindig csak atyai jóakarattal alkalmazzák velünk szemben.

Föltétlen néznünk kell, igaz, hogy ifusági lap vagyunk. De viszont a Kollégium fala mögé zárkózott romantikából sem élhetünk meg. Az ilyen szűk, határos nézések soha nem fognak irodalmi tekintetben, ma, értékesse avatni. Tágra nyiltabb szemek kellene, több tapasztalat, szélesebb látkörű észrevezés és ismeret.

Elsők vagyunk a lapot illetőleg, mint Sárospataki Ifjúság, de sohasem állhatunk teljesen magunk. Mert csak a nivónk emeli, ha egy-egy kritikával fogadott idegen a mi céljainkat szolgálva közénk áll, mert még emellett szól az is, hogy bizony gyakran nem vagyunk mi, Sárospataki Ifjúság, a lapot egészen betöltő.

Programmjainkat valósítja meg az összetartó munkakedv, a komolyság, az erős önbecsérzet. — Mert az egész Ifjúság lapjával állunk közönség elé; mert az egyes egyénektől, ha színre lépnek, komolyságot követel a közönség.

Ma ígéreteket jelentünk. — Életet akarunk, munkásságot, komoly elvállalást!

És nekünk hinnünk kell a mi esztendőnkben. És mi várunk, mert cselekvést akarunk, mert nagy elhatározással indulunk el a készülődés óráiban.

Szigethy Ferenc.

A következőkben jövendölök önmagamnak.

Béke város lesz a neve . . .
 Szívén keresztül lejt egy kis patak.
 Ódon házakkal lesz telistele
 Nyugodt és tömzsi kék hegyek alatt.
 Tarka mezők cifrázzák kicsi testét,
 Arany nap függ majd a feje felett . . .
 Álomleányként tűnnek majd az esték
 S halkan ölik a halott életet . . .
 Ősszel minden szép, szomorú lesz
 — Béke város lesz a neve, —
 Elmegy oda egy késő szeptemberben
 És a lelked majd csönddel lesz tele.

Kicsi szobád lesz kertrenéző
 Polituros szekrénnel, ágygal . . .
 Nem lesz bánatod lefekve
 S nem kél a lelked izzó vággyal;
 Nem akarsz majd semmise lenni . . .
 Felejtet, amit átaléltél
 — S egyszer azt írod valakinek:
 „Barátom kár volt, hogy reméltél“.

Azért a könyvek szeretni fognak
 S kitárják néked a szívük,
 S hullatják téli éjszakákon
 Lelkedre majd az énekük.
 Homéros újra elmegy hozzád . . .
 És Dantet újból élvezed . . .
 — De legtöbbször a bibliában
 Lapoz tétován a kezed . . .

Nyáron lányokkal nevetgélisz majd . . .
 Vallasz nekik apró szerelmet;
 S fehér ruhában, gardedámmal,
 Pajrosan szemedre nevelnek.
 Virágot tépsz majd künn a réten
 Tarka fűzérbe s annak adod,
 Kinek a szeme olyan szép lesz,
 Mint a régié s úgy ragyog.

Esténkint sokszor átbeszélgetsz
 Majd egy homályos ablakon
 És elmerengsz a lámpafényen
 Homályló karcsú alakon.
 Ifjú vágyaid újra élnek . . .
 Egy percre minden elborúl
 S öreg legényszívedre égve
 Valami fojtó vágy tolul . . .
 Szeretnél újra ifjú lenni . . .
 Vágyad egy csengő ölelés,
 — Csak a kedved lesz összetörve
 És a reményed lesz kevés.

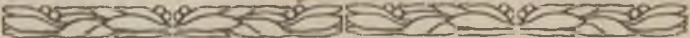
S majd kérdi tőled sokszor, este:
 Mért vagy oly fáradt, hallgatag . . . ?
 Te némán a sötétre nézel
 S nem árulod el magadat.
 Nem árulod el régi voltod,
 Nem adod neki a szíved,
 Nem adod neki drága múltad,
 Nem adod neki a szemed.
 S majd félszegen búcsúzol tőle
 Az uccán csöndes szél fut át . . .
 És valahogy vonagló ajkkal
 Köszönsz békés, jó éjszakát . . .

És sűrűn fognak templomban látni . . .
 Magadba, búsan, egyedül . . .
 . . . Oltár előtt mea-culpázni,
 Mikor a tömjén hegedül.
 Künn napban égnek majd a tornyok . . .
 S ha a misének vége már
 Dús árnyékot vető falombok
 Alján egy csöndes séta vár.
 Sétálni fogsz és tépelődöl,
 Elnézed mélán a napot,
 Hogy kifutott az éleledből
 S megüszkösítvén elhagyott.

A főuccán lesz a kávéházad
 Egy sárga, régi, furcsa házba
 És odamégy majd szórakozni
 Békés, polgári, drága lázba . . .
 Ott olvasod el, ami hírlik,
 Ami künn a világba lázad . . .
 Lesz asztalod a kávéházban . . .
 Lesz egy kis csöndes kávéházad.
 Ott ülöd el majd délutánod,
 Néha ott virrad . . . egymagadra,
 S beteg mámorral dalolva
 Meredsz búsan a poharadra.

Meredsz búsan a poharadra.

Gaál Gábor.

Történet a nyárról.

Júniusban valahogy nagyon lenyúzva, karikás szemekkel, nehezen, de mégis hazakerült Pestről. Anyját, apját — jó formán szótlanul — megcsókolta s bement a szobájába.

A vörös függönyön keresztül biborfényben vérlett az alkonyati nap, a bútorokra pedig kellemes rózsaszín fátyolt lehelt. Szétnézett a fiú s jobbra-balra, mintha ismerőst köszöntene, meg-megbiccentette fekete fejét. Fütülni kezdett

valami halk melódiát, de aztán mintha megbánta volna, hogy zavarni merészkedett a templomos csendet, sóhajtott egy mélyet és újra csönd lett. Leült egy öreg székre s úgy érezte, hogy száz év súlyától könnyebbült meg a leüléssel. Kinézett vagy bámult az ablakon s szemei, mint hideg üvegek verték sugaraikat az ablakra. Aztán sokáig nézett így Mozdulatlanul, csendben. Valahonnan két meleg csepp is előkerült, amit könnyűnek neveznek, s csendesen lefutott sima arcára. Túrte. A könnyek csak jöttek s szájáig futottak, akkor lehajtotta a fejét s egy hang nélkül sírdogált. Ujra felnézett s látta, hogy nyugaton utolsó csókját teszi a nap a hegytetőre: sötétedik.

Gondolkodni kezdett: minek jött haza, falu kell neki, csöndes vasárnapok, mikor a harangzúgástól újra megkaphatja a neurasthéniaját, falusi lányok kellene neki, akik száználmas, csacska badarságot hadarnak arról, hogy milyen aranyos az én kis csirkém, hogy milyen herceg a bérlőék Margitjának az új grenadin ruhája? Vagy kártyapartikra vágyik a patikussal és a plébánossal s tanuljon tőlük új és lehetetlen kaláber figurákat: szőrös majmot, Fedák Sárít, Kilimandzsárót? Vagy u. n. zsúrokra fog járni, ahol szikkadt kolbászt és paprikás szalonnát szerviroz a tisztelendőné aszszony „de öcsém ilyet nem evett abba a Pestbe“ című felkiáltással. És neki csömörig kell enni a szalonnás kenyeret, mert azt a pap-Sárika dagasztotta saját gyásszegélyű újjaival?

Igy fog tenni. Eljár házakhoz udvarolni — hiszen ezen egész jól lehet mulatni este otthon, az ágyban, ha egyedül lesz — és pár nap múlva már hallani is fogja:

— Szőke Feri a pap Sárinak teszi a szépet, el is fogja venni az őszzel, úgy bizony.

— Nekem mondja komasszony, hiszen már akkor tudtam, hogy a vonattal gyűtt. Mer' mér? Hát azér', hogy má' akkor is oda vót a szemejárása a zsalugáteres ablak fele-e.

— Már hogy hiszen jó pár lenne belőlek, csak az a Szőke Feri ne vóna olyan, mint a hótt tyuk, de úgy néz a' ki, mint aki mindig a hódat nézi . . .

Szóval ilyeneket fog hallani s jót mulat rajta. Mert hát mit is csinálna egyebet? Ő, aki mindent végig élvezett már, amit ez a kényelemszerető század feltalált, ő, aki parfömös testü nők salonjában is csókolt már szép ívelt szájakat, mihez kezdhetne itt, falun, az apjánál, ahol született?

* * *

És körülbelől ilyenképen folyt le a Szőke Ferenc nyári mulatozása:

Reggel duhaj hangokra ébredt s szemét majd megvakította a beömlő fényesség. Spalét nem divatos még falun, de meg mire is volna ez jó, tán, hogy elaltassa az embert. „No még a' kéne. Így is annyi a dolog, hogy majd felveti az embert.“

— Hogy szóljak a kondásnak, ne túlköljön az ablak alatt? Hát hol túlköljön, ha nem ott, ahol malacok vannak? Te ugyan jó gazda volnál fiam!

Ezeket az apja mondotta neki s ő elhallgatott.

Igaz, hogy alig volt még öt óra, de felöltözött s azonmód éhesen nekivágott a mezőnek. Félcipője s aszúros harisnyája csupa csatak lett a még lucskos fűtől, de csak ment, mint aki kilométer pénzt kap a gyaloglásáért. Néhol, ha nagyon szemébe kacagott pirosságával egy-egy pipacs s ha nagyon himbálódzott a hajnali szellőn a lányszemszépségű kék buzavirág; rá-rászánta magát, lehajolt érte.

Észre se vette, az erdő szélére ért s már akkor tele volt a keze mindenféle mezei virággal.

Egyszerre csak azt hitte, az antik mythologia kísérti, játszik vele csalfa játékot; a fák közül három nymphea-fej kacagott a szemébe s fújta kórusban felé: „Hol jár ön itt, hol a madár se jár?“

Meglepődött s már-már azt hitte, a pesti gavallért elfelejtette felöltöni reggel magára, de aztán mégis megemberelte magát, a lányok felé sietett s kifogástalanul mondta nekik:

— Kószálok és Szőke vagyok!

— Amint láthatja én is szőke vagyok, — kacagott föl az egyik leány — de a barátnőm mindkettő barna. Így legalább két szőke lesz s nem páratlankodik a két barna.

— Kérem . . .

— Maga ne kérjen semmit, tudom mit akar. Mondani akarja, hogy maga Szőke Ferenc, a philosophia és a kapcsolt részek doktora, tegnap jött haza Pestről, igen örül, hogy velünk találkozott s ha nem átaljuk, mondjuk meg, kik vagyunk, hogy megszólítani tudjon legalább.

— Legyen magának a maga hite szerint.

— Tehát kezdjük: én vagyok Fóthi Marcsa, másnéven Mária, ez itt a barátnőm Kelemen Lili, mondhatom magának, nagyon kedves gyerek, ime a harmadik: Farkas Ancsi, azelőtt Annuska, szintén barátnőm. Most pedig figyelmeztetem, hogy Pesttel ne nagyon hengegjen, mert mi épp most maturáztunk le ugyanott s a

kis újjunkban van tout — Budapest, t. i. annyit ismerünk belőle, mint amennyi nevezett helyen elfér. Tessék, ha úgy tetszik beszélhet.

— Hát, ha megengedik, nem szólok semmit, csak annyit, honnan tudják a nevemet, honnan tudják, hogy Pestről jöttem, honnan tudják, hogy doktorizáltam és egyáltalában honnan tudják, hogy élek?

— Hát, hogy él, azt körülbelől következtetem abból, hogy cigarettázik, — replikázott a Mária — hogy Szőke, azt tudom, mert egy faluban lakom magával, hogy doktor, azt tudom, mert a táviratát én küldtem ki a papájának. Érti már, mister Szőke?

— Körülbelől, miss Marcsa s hogy ismerkedésünket jellemezzem, engedje meg Montecucoli híres mondását következőképp variálnom: Ily lányokkal való beszédhez három dolog szükséges: szó, szó és szó.

. . . Így bevezetve a barátság, perc, mint perc, mélyebbé lett s hogy a falu alá értek, mintha már öt év óta ismerték volna egymási, oly bizalmasan pletykálgattak erről-arról.

Szőke Feri igen vidáman reggelizett s anyja kérdezősködésére így felelt:

— Igen jót tesz a hajnali levegő, költsetek fel kérlek mindig négy órákor.

Hogy a lányokkal találkozott, arról hallgatott, minek is mondta volna?

* * *

Ezután sülvé-főve együtt voltak Szőke és a három leány. Ők ketten igen jól értették egymást. Szőke meg Fóthi Marcsa, más néven Mária. A másik kettő békésebb, nyugodtabb temperamentummal csöndesen statisztált a ketjük évődésénél. Közbe-közbe kuncogtak, nevettek, kacagtak, ha csipdelték vita közben egymást.

Talán ők maguk sem vették észre, hogy esténként néha, ha sétálgattak, melegebben simúl egymásba a karjuk s nedvesen merül tekintetük össze s hébe-hóba meghalkúl a beszédük, ha szerelemről s mi egymásról beszéltek.

A másik két leány kaján szeme észrevette ezt s rosszmájúan kérdezték Szőkét:

— Feri, igaz, hogy a Balti tenger átölelte a Jó Reménység fokát?

Feri elértette s megfenyegette a huncutkodókat, de nem merte rámondani, hogy az földrajzi képtelenség, csak mintha egy kis meleget érzett volna odabent, a szíve táján valahol, sőt uram bocsá', némi rendellenes szívdobogás-féle sem átkodott okvetetlenkedni.

Marcsa ilyenkor nem replikázott. De vagy

főlnézett, vagy rámosolygott arra, aki épen mellette volt, s miután — egész véletlenül — mindig a Feri volt mellette, hát ő reá. No és mi van abban?

Csak a Feri mamája nem értette a dolgot. Az ő fia, a doktor philosophiae, biz isten felvágatlanul hagyta mind a száz kötet könyvet, amit unalomüzőül haza-hozott. Mán, hogy furcsa egy népség. Mer hát ki hallott már olyat, hogy okos ember verseket írjon. Hát hiszen írnak, írnak, holmi skriblerek, de nem tudós tanárok, meg mi egymás.

Ne csűrjük, csavarjuk tovább a dolgot, hát bizony a Szőkékéek Ferije, a tanár, a doktor — hogy így mondjuk — nem viseltetett ellenszenvvel (unsimpátia!) azon Fóthi nevezetű nőszemély iránt, ki a csengődi anyakönyvi kerület 94. évi születési anyakönyvének a tanúsága szerint a szent keresztségben Mária nevét kapta.

* * *

Amit most elmondok, augusztus végén történt.

A Feri tiszteletére rendeztek bucsúvacsorát Szőkékék. Szűk családi kör, a papék és a három leány a postamesteréktől. Volt minden, mi szem és száznak ingere, de kedv . . . ? Az nem volt.

Vacsora után kiültek a verandára s honnan-honnan nem, összeverődött a faluból az egész intellektus. Lehetek vagy huszan. A segédjegyző jó nótába kezdett s lassan melegedni kezdett a hangulat. Előkerültek a jó öreg falusi játékok, amik rendesen zálog-kiváltásával végződnek s amiknek pointjük mindig csókban csattan el.

A Marcsa — sors bona, nihil aliud — véletlenül Ferivel került össze a kutba-esési figuránál. (Ugyebár méltóztatnak ismerni?!) S édes istenem, . . . hát megcsókolták egymást . . . !

Sötét volt. A leány puhán adta oda magát, lassan reszketett karcsú teste a férfi karokban s finom csókját, mintha a könyve megkeserítette volna egy kicsinyég Szőke nem érzékelt most semmit, nem látta, hogy körülte várják a csók végét, csak azt érezte, hogy mellén egy másik szív is dobog, hogy homlokát pókhálószerű leányhaj csiklandozza, hogy szája valami melegen van, ami édes, ami jó s amiből az életét szíjja. Aztán fölébredt. A leány kiszaladt karjai közül. A társaság nevetett, ő megtörülte homlokát s leült. Sokan voltak, nem tűnt föl szótlanúsága. Gondolkozott.

Átgondolta a nyarat Milyen előítélettel jött ő haza, nem is látott s előre kigúnyolt mindenkit. Aztán jött ez a leány. Milyen jól elmu-

lattak. Igen. Mintha a nap másképp sütne itt, mint Pesten. Mintha a feje nem fájna úgy, mint Pesten. Mintha az arca pirosabb volna, mint Pesten. Mintha . . . mintha . . . Mi ez? Szerelem!

Észrevette, hogy Marcsa a lugas felé megy. Föltűnés nélkül utánna ment.

A lány leült a padra s így szólította őt meg:

— Éreztem, hogy utánam fog jönni Feri, jól tette, kérdezni akarok magától egyetmást.

Szöke dr. újra rendellenes működést észlelt a kabátja alatt.

A lány folytatta:

— Tegnap beszéltem az anyámmal s meg-egyeztünk, hogy újra föl megyek Pestre s beiratkozom filozoptrinának. Kérem, ha lenne olyan jó, felvilágosítást adna pár dologban.

Szöke lehült egy kicsit a száraz hangtól, de ahogy a lány szemébe nézett s látta azt gyönyörű nedvességben csillogni a setétben is, lassan, mintha ritka műkincset becézgetne, szenvedélyesen, gyújtón, megérintette, simogatta, fogta a kezét, aztán remegő ajkkal megcsókolta s ezeket mondta:

— Tudja Mária, én Máriám, én utazom holnap Pestre, vár az állásom, a kötelességem, utazhatnék-e együtt magával? Magától függ, hogy Pestig-e, vagy állomás nélkül végig az életen?

-- Elmegyek! Együtt megyünk! . . .

Valami rakoncátlan felhő eltakarta a holdat. Csalafinta szellő huncutkodva sugdolózott valamit a vadszőlő levelek között. Meleg mező-illatot hozott a szél. Halk csókok nesze vegyült a virágok nászi zenéje közé. Sandán hunyorított fölülről egy pár csillag aztán csend lett

Másnap két boldog ember terhével volt nehezebb a pesti vonat.

Kerekes György.

Pataki Versek.*

I.

Vallottak a kollégiumi fák.

A Kollégium bús folyosóján
Szürke pókhálót szőtt az alkonyat.
Egyedül voltam, fázósan féltem:
Magszázszoroztam a bánatomat.

* Mutatvány szerzőknek ily címmel megjelenendő vers-kötetéből.

Leányok, vágyak játszottak velem.
Multam kísértett: láttam rosz álmot,
S valamit sugtak az udvarról föl
A megkoppadott, öreg akácok.

. . . „Száz év előtt s ma: minden a régi,
Gond és szerelem, a vágy, az álom.
Tógatus sirást, a mámort, nótát,
Mint akkor, most is csak föltalálom.

Szöke lány . . . nyár volt . . . csók és ölelés . . .
Eltűnt az ősszel . . . eltűnt örökre . . .
Romantikánkat tűnt század, világ
El nem temette . . . El sem is földte.

Most is nótás a diáki kántus.
Boros vigalmak most is zengenek.
Ne bánkódj diák, benned még a nyár
Ne lásd meg az ősz s ne várd a telet.

Fiam, víg nótát, de csöppintsd belé
Pár csöpp borát a szomorúságnak,
Csömör az öröm búsulás nélkül
Bánattal jó a dal a diáknak.“

. . . És a vén akác leveleket sirt,
A könyvem is tán lehült utánna,
S valahol messze diák szobából
Felsírt egy fiú boros nótája.

Kerekes György.

II.

Pataki levél

Bánatot suhog az iskolakert fája.
Hajh, nem volt még ilyen szomorú egy ősz se.
Szép szavú leveled, jaj hiába várja
Szépséges szerelmed siró hegedőse.

Sok bús nótát irtam, mióta elmentél
És bizony azóta sirtam is utánnad —
Leveles írással ha egyszer üzennél,
De elmennék Hozzád, de átkarolnálak! . . .

Olyan százszor megvert, átkozott itt minden.
Nem igaz, hogy vidám ez a diákélet.
Boros nótázásba vigasztalás nincsen —
Korcsmaasztal végén bűbánatban élek.

Nótás, vidám estén sok jókedv üzenget.
— Istenem, Istenem, de tudnám a módját!
S korcsmaasztal végén csak nagy néha kezdek
Téged siratgató, szép, szomorú nótát.

Küldöm ezt az írást nagy szomorúságban.
S szépszavú leveled nemsokára várom.
Maradjon a szíved addig is magában,
Én drága, szép kincsem, aranyos virágom.

Szigethy Ferenc.

A pátenstörténete. (1859)

(Az 1911—12. évi Vay nagyobb díjjal jutalmazott pályamű.)
Előzmények.

A világsi katasztrófa után szegény nemzetünk teljesen védtelenül volt kiszolgáltatva a sok kemény vereség miatt bosszútól lihegő zsarnoki hatalomnak. A szabadságharc vérbe fojtott s az osztrák reactió azonnal megkezdte gyilkos munkáját. Ama szomorúan nevezetes aug. 13-iki nap után a szenvedések sötét éjjele borult a hazára. Nemzetünk legjobbjai, kik életüket és vérüket áldozták a haza oltárán, börtönök lakóivá lettek, hóhérek által veszték el, vagy pedig nekiindultak a nagyvilágnak, hogy a hazátlanság, a keserű bujdosás legyen jutalmuk, amiért a szent ügynek bajnokai s az igazságnak szolgálói mertek lenni. Az ezer éves alkotmány elkoboztatott s minden, amiért lánogni tudtak valaha édes hazánk hű fiai: bűn volt a hatalom szemében, mely büntetést vont maga után. A letiport nemzetől elvettek, elrabboltak mindent, ami életerőt adhatna annak. Békóba vérték a nemzet életnyilvánulását, szellemi életét s mihamar eljött az idő, midőn bilincsekbe akarták verni, mint annyiszor már a múltban, még vallásának és lelkiismeretének szabadságát is, hogy így elvehessék egyedüli erősségét: Istenét is.

Ha végig tekintünk hazánk történelmében, azonnal szemünkbe ötlök, hogy mihelyt elterjedtek népünk körében a protestantizmus eszméi és gyökeret vert különösen a fajmagyarság körében a kalvinizmus; attól kezdve jó és balsorsban hűséges osztályostársa maradt az hazánk alkotmányának és szabadságának. Abban az évszázadokon át kitartóan, kiméretlen kegyetlenséggel, majd ravasz, alattomos módon folytatott harcban, mely a Habsburg-dinasztia részéről a magyar nemzetet, a magyar alkotmányt érte: mindig ott állott a protestantizmus is a nemzet igazai mellett, sőt volt idő igen sokszor, mikor egyedül ez oltalmazta, képviselte és mentette meg a már-már haldokló nemzeti ügyet.

A Bocskay-, Bethlen-, Rákóczy-, Thököly-féle szabadságharcokban elválaszthatatlan egymástól a vallás- és politikai szabadság eszméje, a protestantizmus és a magyarság ügye. Oly szoros viszony szövődik a kettő között, hogy egyik a másikkal győz vagy bukik, él, vagy hal. Amint egy-egy győzelmes vallásháború után a protestáns egyház ügye biztosítva van s ennek következtében virágzásnak indul, a nemzeti alkotmányos élet is erősödik, virágzik. S viszont midőn a protestantizmus kiirtására szö-

vetkeznek a sötétség harcosai s egyházunk Sionját ledönteni törekednek, vallásos életünk nyilvánulásait eltiltva, a lelkiismereti szabadságot vérbe és könybe fullasztják, papjainkat gályákra hurcolják, a politikai szabadságnak is ütött a végórája s az alkotmányos és uralkodók esküje által szentesített törvények helyett a zsarnok önkény és nemzetgyilkoló gyűlölet kezdi meg munkáját. A Bocskay-, Bethlen-, Rákóczy-, Thököly-féle dicső korok; a II-ik és III-ik Ferdinánd, I. Lipót, III. Károly, Mária Terézia uralkodási évei kétségbevonhatatlan bizonyosságai ennek, szemléltetői amaz igazságnak, hogy a protestantizmus mindkét ága, de különösen a szinmagyarság lelkéhez nőtt kalvinizmus olyan nemzetfentartó erő, amely nélkül nem tudjuk, kiállotta volna-e nemzetünk az évezredes vihart!?

A XIX ik században a reformkorszakban újraéledő nemzet történetében újra ott találjuk a protestantizmust és amikor az új Magyarországot megeremtő örökre emlékezetes 1848-iki országgyűlés a politikai újjászervezés nagy munkájának befejezéseül és megkoronázásául mintegy elismeri az ország alkotmányos szabadságának megmentése körül évszázados harcokban kifejtett nagy érdemeit s az u. n. vallásügyi törvényekben megadja neki a teljes szabadságot s a katholicizmussal való teljes egyenjogúságot. (XX. t.-c.)

A nemsokára bekövetkezett önvédelmi harcban, a magyar nemzetnek élet-halál harcában s az ezt követő szenvedésekben vajjon maradhatott volna-e hát érintetlenül a magyar protestáns egyház? Vajjon elválhatott-e az ő és a magyar nemzet élete, boldogsága vagy boldogtalansága egymástól, amely évszázadok tüzeiben oly szoros egységgé forrott?! Nem, hanem mint egykor régen, úgy most is a két protestáns egyház minden erejével támogatja a nemzet ügyét, lelkészeink közül többen fegyverrel is harcolnak, vértanúk is kerülnek ki soraikból s a szabadságharc leverése után a nemzeti lét teljes megsemmisítése végett azonnal megkezdik a harcot a zsarnokság egyházunk ellen is. Újra bekövetkezik az az idő, amikor a protestánsok ügye az egész magyar nemzet ügyévé lesz s midőn a zsarnoki kormány a protestáns egyház ellen fordítja fegyverét, nagyon jól tudja azt, hogy ha itt sikerül az ellenállást megtörni: akkor ügye nyerve van. De viszont egyházunk órállói is tudták, hogy miért harcolnak s miért kell harcolniok a végső lehelletig és bátor kitartásuknak, egyházuk ügye iránt való elhü-

ségüknek fényes eredménye az egyház elraboltságának kivívása, függetlenségének biztosítása lesz, nem sokkal utóbb pedig a politikai rend helyreállítása s az alkotmányos élet újra megindulása.

* * *

Az uralomra jutott erőszak, amint egy tollvonással keresztülhuzta s eltörölte az ezer éves magyar alkotmányt, azonnal hozzálátott a protestáns egyház szabadságának elpusztításához is. Nem tűrhette semmiképen sem egyházunk szabad önkormányzatát. Egymást érték a sokszor még nevetséget is fakasztó különféle tiltó és korlátozó rendeletek, amelyeknek némelyike pl. még azt is megszabta, hogy milyen bajuszt, szakállt viseljenek a protestáns lelkészek. Gyűléseket tartani egyáltalán nem volt szabad. Zichy Ferenc gróf cs. és kir. teljhatalmú országos főbiztos szept. 18-án megparancsolta, hogy az országban mindenféle gyűlések tartása tilos, így az egyházkerületi gyűléseké is; különösen pedig az évenként szokásos októberi debreceni kerületi gyűlés, hanem „minden olyan ügyek, melyek eddig az egyházi gyűlések előtt tárgyalattak, elnökiileg tárgyalandók”. Haynau tábornok pedig, a magyarországi hadak főparancsnoka, a teljhatalmú császári biztossal, Br. Geringerrel egyetértőleg, 1850. febr. 10-én egy olyan kilenc pontból álló rendeletet bocsát ki, amely már gyökerében támadja meg a protestáns egyházakat. Eltiltja benne pl. az egyházmegyei és egyházkerületi gyűlések tartását; megszünteti a főgondnoki és felügyelői tisztségeket; megtiltja, hogy az elhalt püspökök helyét újakkal töltsék be, hanem majd a kormány nevez ki azok helyére császári adminisztrátorokat s ezek fogják az esperesekkel és a kormány által kinevezett néhány „bizalmi férfiú“-val a kerületeket igazgatni. Az ág. ev. egyházban éppen akkor üreseedésben levő három püspöki állásra rögtön ki is nevez három adminisztrátort: Vohlmüt Lipótot, Chahyska Jánost, Preisz Sámuel, kik az esküt is a kerületi hadbiztos kezébe tartoznak letenni.

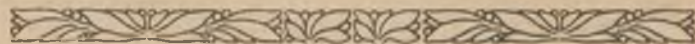
A ref. egyház azonban megszabadul az adminisztrátoroktól s itt az időközben megüresedett püspöki állásokat a bevett törvények szerint elfoglalja mindig a legidősebb esperes, valahányszor a szükség úgy kívánja. S mivel püspökválasztást egészen 1860-ig nem lehetett tartani, néha három püspökhelyettes esperes is van ez években hosszabb ideig a református egyházban.

Haynau tehát a rendelkezésére álló katonai erőre támaszkodva, megvetve isteni és em-

beri jogot egyaránt, egyszerűen eltörölte, megsemmisítette prot. egyházunk autonómiáját s fenekestől felforgatta annak alkotmányos szervezetét.

Szöke István.

(Polyt. köv.)

Búcsúzó versek.

Madonna útra kél.

Madonna édes! bocsáss meg nekem,
De hogyha elmegy, rossz leszek megint,
Zokogó lesz majd minden énekem
S anyás kezéd ha jobb útra nem int
— Madonna édes! rossz leszek megint.

Madonna édes! Ne menj még Szivem!
Hiszen ha elmegy, sebem felszakad,
Nehéz bánatba borúl a szívem
S ha nem csitítgat balzsamos szavad
— Madonna édes! beteg lesz fiad.

Madonna édes! maradj még velem,
Sok-sok bűnömöt míg levetkezéd;
Körötted — látod — üdvömet lelem,
Tedd még fejemre könnyű kis kezéd
— Madonna édes! áldó kis kezéd!

Madonna elköszönt.

Szegény Madonna elvált, — elment.
— Koszorús feje búsan meghajolt —
Elvitt magával mindent . . . mindent,
Ami csak vidám, sugaras volt,
Az a szépszemű, szomorú szent.

Tavaszi díszben búcsúzott el
Búzavirággal tele két karja,
Aranyos haja kakukfüvel,
Pipacs-szirommal keble takarva
— A tavaszt vitte Madonna el!

S nekem a nyár is korán megholt,
Nekem a virág nem volt illatos,
Nem volt sugárzó, kék az égbolt,
A mező sem volt pacsirta-dalos —
Hiszen Madonna más helyen volt.

. . . De a szelleme nem hagyott el.
Minden virág itt: emlék, üzenet . . .
— Hiába köszönt Madonna el,
Oly messze tőlem sohase mehet, —
Hogy az emlékét temessem el!

Kiss Géza.

Hol pihennek?

Írta: Dr. Gulyás József.

Szerző: Bathó János.

Átírta: Kovács Dezső.

Ba - ran - go - ló ő - szi szel - lő, É - gen ú - szó bar - na fel - hő,

Mond já - tok meg mi - né - künk, Hol pi - hen - het,

mer - re nyug - szik Ti - zen - há - rom ve - zé - rünk?

2. Vezetetek csillagsugár,
Zokogó, bús gerlemadár
Vértanúink nyomára;
Hadd borúljunk sírjaiknak
Százszor áldott porára!

3. Oltárrá tennők a dombot,
Ahol egykor vérük omlott,
Amely őket takarja,
Hogy ott magát kisírhassa
Minden kornak magyarja.

Egy lap a naplóból.

Budapest, 1911. május 4.

Ősz volt mikor ide jöttem a kormos nagy falak közé. Onnan az istenáldotta szülőföldről, ahol pásztorsíptól hangos az árvalányhaj termő róna s ahol, ha megkondúl az öreg templom nagy harangja, még a vadgalamb is sírva fakad. Ősz volt. Sárgúlt a lomb és én piros arccal, nagy reményekkel ültem a vonatra.

Most tavasz vége van. Kinyílt az orgona, virágzik az akác — de szivemben már nem foly oly gyorsan a vér. Arcom sápadt, szemem szomorú. Nincsenek már nagy reményeim. Valamikor még dalolt az ajkam vidám szerelmi nótákat, most az az ajk szóval. Valamikor hittem a csillagoknak, ah már tudom, hogy csillagfény nem vezet. Csak ragyog és hívogatólag integet, de sosem érhetjük el.

Mi az oka? Miért hallgat a dalos ajk, miért sápadt el a piros arc? Miért lett a tavaszról hirtelen őszi?

. . . Lent a Kálvin-téren csilingel a villamos; vágat az automobil, tolong a sokaság. A kenyérért! Eltapossa az erős a gyengét. Ez az élet s nem a csillagos égi utakon való ábrándozás. Kalapács s nem a nóta és orgonavirág! Tél, szigorú kemény tél az élet. A gyenge virágokat elfagyasztja. A dalos ajkat elnémítja, s a hittel, reménnyel telt ifjú szívet, a szép tavaszról belopja az őszi hervadásba . . .

Mi itt a vigasztaló? A hit?

Lent a Kálvin-téren csönget a villamoskalauz. Nagy sokaság tolong és nagy zaj halatszik:

— Eltaposta a villamos. Szent Isten! Jaj, eltaposta . . .

Jöttek a mentők és elvitték. A kis virágáros leány volt, aki már kora tavasszal árulta ibolyáit: Emberek vegyenek ibolyát! És kis fekete szemében ott égett a szegénység, az árvaság és szomorúság emésztő tüze. Neki kellett keresni a kenyeret. Most is árulni vitte virágait, az éjjeli mulatóhelyekre. A villamos eltaposta, virágait nem kínálhatja többé. A villamos csönget és tova száguld. Az emberek széteszlanak. A földön piros vércseppek látszanak és néhány szétszóródott virágszirom.

A szemközi kávéházban pedig vigan muzsikálnak. Urak pezsgőznek. Éjfél tájban majd beállit hozzájuk egy másik virágáros leány, aki szomorúan ujságot olvashat.

— A Rózsit elütötte a villamos. Már többé nem jön ide. Szegény!

Magában pedig azt gondolja:

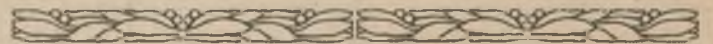
Nem lesz többé utamban, nem veszi el keresetemet.

Éjjeli 11 órát veri a Kálvin-téri templom harangja. A villamosok még mindig csöngetnek, a zaj még egyre tart. Az ég tiszta s a csillagok gyönyörűen ragyognak. Lent az udvarban, az akác lombjai közt boldogan csattog a fülemile . . .

Én pedig a szegény kis virágáros Rózsikára gondolok és egyre azt hajtogatom:

— Mi az oka . . . Mi az oka?

Garaczy Imre.

Jegyzetek.

Szeptemberben a kollégium udvaráról temettünk egy kollegát. Mintha meggörnyedt volna ez az öreg iskola-ház a bánattól, szinte meg sem ütődött volna az ember, ha a villogó ablakszemek nehéz könyeket hullajtottak volna a ravatalra. A ravatalra, melyen sok virágban nyilott ki a sajnálat s a barát és egy korán megtört élet elsiratása. Az udvaron a hárssal és az akácokkal szintjászó, sárga-zöld leveleket siratott a nyarat temető őszi. A csengő hangja reszketve kongott s szomorúan kattogott a folyosó köve a koporsót vivők léptei alatt. A máskor olyan vig, megújult kántus, mintha soha ilyen halkán, tompítva és sírón nem énekelte volna. Mint drága gyémántok csillogtak a szemekben a könyek. — Gyöngé szívé embernek nem jó volt ott lenni. Aki először volt is itt akkor, régi századok öreg szokását érezte magára nehezedni s vaskapocs, a bánat erősítette hozzánk, a kollégiumhoz való tartozóságát s bizony fájt volna, ha akkor, mint idegent, elküldenek. Én őszi gályarabokra gondoltam az ének alatt s fanatikus patakinak s reformátusnak tudtam magamat.

A halál néha saját magunkat érezteti meg velünk.

Ne gúnyoljuk a Diákszövetség tagjait. A beteg nem gyógyul meg azzal, ha nevetünk rajta, mily csúnya a kelés a nyakán, (ha látná, akkor eltakarná!) de ha flastromot teszünk rá, hálás lesz érte és megköszöni. A beteget sajnálni kell s ilyenkor ne jusson az sem eszünkbe, hogy — mint Ambrus Zoltán mondja — a szájalom a megvetés legdiskrétebb formája. Édes bor nekik a krisztusi ige s aki sokat iszik belőle, bizony megrészegül. — Én tudom becsülni ezeket az embereket. Lélekkel, mindent, ami más, félre téve, foglalkoznak valamivel, szeretnek valakit. S úgy-e, mikor az ember teljes odaadással, egész lelkével szeret valakit, akkor boldognak kell lennie. Ők igen boldogok lehetnek. És itt van a hiba. A boldog ember saját boldogságától nem láthat tisztán, nem látja meg a más

boldogságát, nem ismer más szerelmet, mint az övé. De a jó s mindent kiegyenlítő idő itt is megteszi a magáét. Akció, reakció. Befelé néző szemeket is felpatant az idő s megmutatja a külső életet. Az ő szemük is kinyillik egyszer s a fátyol, amit az odaadás elfo-
gultsága vont reá: lehull. — Ne gúnyoljuk hát őket, hanem sietessük az időt.

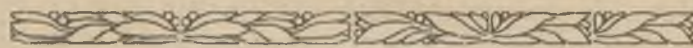
A diákság valami egészen különös, mondhatjuk így is, speciálisan pataki diák-kulturának él itt. Egymásnak, egymásért. A század nagy mozgalmainak hangzavara nem igen hallatszik idáig. Mintha megakadnának a hanghullámok a kollégium falán s mintha elnyelnék azokat az öblös folyosók. A szemek mintha csak az egymás meglátására volnának berendezkedve. A város is körülbelül idegen nekünk, ahol vagyunk. Nincs kapocs közöttünk s a város társadalma között. Talán — s ez nagyon valószínű — az alkalmak elégtelensége az oka, hogy megértő harmóniába nem tudunk vele összesimulni. Ugy vagyunk egymással, mint az egymás mellett fekvő hangok a zongorán. Például a c és a d. Külön-külön, ugye, tiszta a csengésük, de ha egyszerre ütjük le őket: kész a dissonancia. Szépen megvannak egymás mellett, minimális közöttük a hasadék, de párhuzamos az egymással szemközti oldaluk. Valamelyikből le kellene faragni egy kicsit, ferdíteni kellene a párhuzamoson s akkor meg lenne az eshetőség rá, hogy összeérnek. Zászlón még nem látam együtt a fekete és a sötétkék színt. Mi pedig ilyenformán vagyunk. Az egyik színnel kellene valamit csinálni. Például világosabbá lenni.

Az egyletekben megkezdődött az élet. Tartalmának ígérkezik az esztendő. Ez egy terrénumunk van, ahol pótolhatjuk azt, amit ez a kis hely megtagadott fülünk. A vitázásokat, a szép és jó iránti fogékonyságunknak a fokozását. Nem baj az sem, ha két pártra szakadunk. A nagy összeütközésekből vannak a nagy eredmények. Csak a fegyverekben legyünk válogatók. A háboruban sem szabad olyan löveget használni, amelyik roncsol. Lehetőleg fájdalom nélkül kell levenni az ellenséget lábáról. (Remélem, nem fognak félre érteni? Nem kell megölni őket. Hiszen, ha mi, pap félék öldököljük csatában egymást, akkor ki temeti el csata után a halottakat? Nekünk erre is kell számítani.

Ábrányi Emil verset olvasott föl a Kisfaludy Társaság ülésén. A lapok már jó előre beharangozták az országot, hogy: Ime, uraim, adva van egy költő és egy vers. A verset a költő írta. A vers pedig pártpolitikai vers. Tehát aki írta, az is párt politikus. — A jó Beöthy bácsi állítólag a fejét csóválta, mikor olvasta. Igaza volt. Ő művészember s tudja, hogy az ilyen intenciójú dolgok nagy port vernek ugyan föl, de csak *port* ver-

nek s a szél szétfújja a port s utánna tiresség marad. Ez esetben is így történt. Mindig a művészet vallja kárát, ha avatatlan kezek profán elemeket kevernek oda, ahova az nem való. Szent és nagy dolog a hazafiság, de a pártpolitika még nem hazafiság. Sajnálom a gimnazistákat és más Ábrányi-rajongókat, akik őt márciusi verseiért szerették. A kiábrándulás nagyon kellemetlen, keserű ízű dolog.

Idem.

Tárogatószónál.

— Elbeszélés a mi életünk-ből. —

A hécei diákkamarában nem égett a lámpa. Nyitott ablakán barátságosan kandikált be a telehold mosolygó képe. Talán kíváncsi volt, hogy mit mivel az a három garabonciás diák? Vagy talán a Szőlöskey Pista tárogatója édesgette be? . . .

Hej, de gzőnyörűen szólt az a tárogató mikor Szőlöskey Pista fújta! Ezüstös szakalú öreg nagyapóknak harmatos lett a szeme. Kurucos vérű diákgyereknek kigyúladt az arca. És bizony-bizony nem egy kislánynak elcsavarodott a fejecskeje.

Ugy tudta fújni az a Pista! A két kamarása meg úgy tudta hallgatni!

Takács Berti végignyújtózott ócska, kinőtt ágyán, rágyújtott hosszúszerű pipájára és fújta merengve a szüzdohánya füstjét. Ugy elbámulta, hogy a holdsugár megezüstözi a libegő füstkarikákat.

Gadnay Ferkó meg csak lehajtotta szép barna fejét a két tenyerébe, úgy hallgatta szótlánul. A fiúk azt hitték talán már el is szunynyadt. Csak néha-néha fakadt fel kebléből egy-egy nehéz sóhajtás. Kihez szállt? Hova szállt? Talán maga sem tudta. Vagy talán oda, ahhoz a bogárhátú kispataki házikóhoz, amelynek kertjében olyan bódítóan illatozik a jázmin? Talán ott settenkedik a gondolata a körül a virágos kisablak körül, ahol az a feketeszemű kislány lakik? . . .

— Ej, ej! te Ferke, hát csak nem szereted komolyan azt a hajladozó rozmaringot? Csak nem ettél meszet, hogy teológus létedre parasztlányt szeress? . . . Talán bizony még az is eszedbe jut, hogy feleségül vegyed? No iszen jól járnál vele! A tiszteletes úrnak előbb abécére kellene tanítani a feleségét! Verd ki a fejedből, hiszen még legalább két év választ el az esküvőd napjától — hacsak káplán-korodba nem akarsz házasodni — addig talásh te tízet is. Jobbat is, hozzád valót is!

Ilyen beszédekkel szokta korholgatni Bertit, a kenyeres pajtása, aki olvasni tudott a lelkében. (Pista nem igen törődött vele, ő maga is „odaig volt“ a Várházi Tündérért; ő tudta mi az: szeretni!)

De szegény Ferkó sehogyse tudott eligazodni a Bertit beszédjén. Maga sem tudta, hogy van a lánnyal? Csak azt tudta, hogy a lány szereti, imádja. Mióta beteg édesanyját kimentette az égő házból, azóta két Istene van a lánynak: az egyik aki örködött felettük, hogy mindketten oda nem veszték a lángokba; a másik ő, az életmentő diák, aki mikor a beteg asszonnyal leroskadt az udvaron, csak arra eszmélt, hogy egy rózsás arcú, éjfél szemű lány borogatja kábult fejét, hogy egy égető ajkú falusilány csókolgatja vörös, lángoktól összemart kezét.

Nem látott soha gyönyörűbb parasztlányt, mint Balajti Erzsit, de azért, ha az utána nem veti magát, ő tovább ment volna a maga útján. Először azt hitte, hogy csak a bámulatos hálaérzet láncolja hozzá. Eleinte csak csilitgatta: ne szeresse őt, hiszen akad neki a faluban szép, derék párja, akivel holdogan fog élni. De nem! A lány nem látogatott! Ráemelte hosszupillás, perzselőtűzű szemét s úgy rebegte el-elcsukló hangon, hogy csak ő, egyedül csak ő képes boldogítani!

Azt a pillantást nem tudta többé felejteni!

Mélységes szerelem lángolt abban! Még egyébb is. Valami szemrehányás, valami dacos fenyegetés: ha itt nem talál boldogságot — jó, majd megleli ott . . . a Bodrog fenekén! — És a víznek delejes creje van. Aki a csillagok közt nem tud boldogságot olvasni, azt lefelé vonja az örvény szédítő sustorgása.

Hát ő lelkére vegye annak az epedő lilionnak a hervadását? Hát fog tudni ő palástot öltetni magára mikor ő miatta egy ártatlan szív égett el? Hát fogja tudni ő az istenigéjét hirdetni, mikor mindég a fülébe fog csendülni annak a mennybe szállt angyalnak az esdeklő szava: „Gyere már, gyere! Várlak!“ Hát nem jobb lesz, ha maga mellé veszi, tanítgatja, oktatgatja édes odaadással, hogy a műveltségben is állja meg a tiszteletes asszony helyét? Hát haragudhat rá azért a jó Isten? Hát olyan nagy bűn az, ha valaki nem született urnak? Vagy ő annak született? Nem a saját törhellen szorgalmával küzdötte fel magát, addig, míg özvegy édesanyját segíthette? Hát jobban örülne az az áldott-jó öregasszony, ha úri dámát venne el? Törődik azzal az ő édes anyja, hogy palotában vagy palicsfalú viskóban nyitotta ki szemét a menyé, ha egyszer szereti az ő fiát? —

Nem inkább ez a galamblelkű parasztlány, aki halálba képes menni érte, mint valami kényes úri kisasszony, ki örökösen szemére hányná paraszti származását? Igen, de gondolhat-e ő házasságra? Igaz, hogy a palásttól már csak néhány hét választja el, de hol van még a parókia? Várhat-e az a lány addig? Megmarad-e a hűsége olyan rendithetetlennek, mint amilyen mostan?

*

Szölöskey Pista hóna alá vette a tárokat. A három kenyeres panyókára vetett kabáttal poroszkált végig a kihalt, széles kövekkel burkolt utcán. Mire a hidhoz érték, már sötét volt a vámház ablaka. Csak a hold fénye verődött vissza vakítóan az üvegről. . . A három diák rákönyökölt a hid karjára, úgy bámult le szótlanul a csillogó víztükörrre, melyben millió kis csillag nézegette magát.

Aztán felkanyarodtak a vár alá. A tárokatón feljajdult a nóta:

„ . . . De minek is gondolnék én tereád
Szegény vagyok, nem illek én tehozzád“

Már tizenegyet kondult az öreg torony órája, mikor észrevették, hogy Gadnay Ferkó hiányzik közülök. Megdöbbentek, de meg is nyugodtak hamar. A kispataki parton dühösen ugaltak a kutyák — valami idegen jár arra. Pista szomorú mosollyal jegyezte meg: — De jó Ferinek! Őt imádja, csókolja a kedvese, én meg ha tüdömet kitárogoztatom is, nem kapok egyebet futó mosolynál, hervatag virágnál.

II.

A kispataki „Zöldág“ kocsmában csendesen borozgatott két legény. Szálas volt mindakettő. Az egyik pirosposzsgás képű, kenderszőke, a másik napsütötte, barna. Sok volt már az üres üveg, a szemük is élénkebben csillogott. A katonaletről diskuráltak, de aztán (a jó Isten tudja hogy?) átterelődött a szó a fehérrépre.

— Te Jóska — mondja Beke Gyuri, a szőke, Molnár Jóskának — egyet mondok, kettő lesz belőle! Hü pajtások vótunk mindig. Együtt pusztítottuk három évig a király prófuntját, együtt koptattuk a kincstár bakkancsát, mi tagadás, a kurtavason is hányszor káromkodtunk együtt, nem vóna jó, ha a házaselet kenyere is együtt kóstolnánk meg? — Igaz, hogy nekem mán karikagyűrűm is van, debát te is csak tudsz keríteni asszonynak valót. Meg oszt' — ne tagadd no! — úgy vettem észre, hogy a templomba igen rajtfelejtet a szemed azon a Balajti Erzsint.

Molnár Jóska lehajtott a fejét, gondolko-

zott: Hát bíz úgy van a! Az obsit ott függ már berámázva az elsőházba, menyecske meg nincs még. Majd azt hiszik, hogy nem akad. Dehiszen, nem addig van a! Ott van Balajti Erzsi! Nem termett annak párja széles Bodrokközön. Kelenyége is kijár olyan, amilyen dukál. (Hatökrös gazda az apja!) Ő el is venné, csak a lány mit szól hozzá? . . .

. . . A vár alatt megszólalt a tárogató. A csendesen csobogó vizen erőteljesen, szívétfacsaróan búgott át a zokogása.

Molnár Jóska feleszmélt.

Hallod pajtás! de gyönyörűen fújja a díjak.

Fújta Pista, fújta, bánatosan, panaszosan, hadd élvezze az a szépséges tündér — puhuljon a szíve, peregjen a könye . . . Mert ha ő belesírja fájalmát a nótába, nem lehet azt megállani, hogy ne sírjon, aki hallja.

Molnár Jóska felvette az üveget, ivott.

— Hogy az én Istenem áldja meg, de a szívem szerint fújja!

— Hát csakugyan szereted tes'vér?

— Minek tagadjam, mikor úgy van.

— No! akkor majd fogod te mégátkozni is azt a tárogató díjakot.

— Átkozni? Mán mérátkoznám, mikor nekem sose vétett? Ha nekem vétene tudom istenem elhúznám a nótáját!

— Nem is vét a senkinek, de azért te mégisátkozni fogod a tárogatót!

— De hát ne figurázz koma! Mán mérátkoznám, mikor nekem tetszik a szólása, mikor a szívemet is összefacsarja? Csak nem szállt a fejedbe az a csepp itóka? Ha meg rózan vagy beszélj úgy, hogy más ember is értse, hisz én is eszemnél vagyok, vagy mi a szösz?

— Hát csak azt mondom, hogy sose gyün az a garaboncás magába, oszt' ahányszor megszólal a tárogató, másnap mindég perlekedik az öreg Balajtiné, hogy valaki járt a kiskertjébe. A legszebb virág meg mindég hiányzik.

Molnár Jóska értelmetlenül bámúlt a cimborájára. Hát mégis csak hepityizált a, hogy garabonciás díjakról mesél neki.

De az csak mondta tovább.

— A mulkor, hogy szép hódvilágos este vót, hallom, hogy a szomszédba igen ugatnak a kutyak. Mán, mondom, megnézem, mi lehet a? Kimegyek a vasvidlával, de nem látok semmit. Hogy a kutya még se hallgat el, kijjebb gyüvök a kapu felé, hát hallom, hogy a Balajtiék kiskertjébe beszélget valaki. Vigyázva oda lopózkok, hogy miféle szerzet, hát látom, hogy egy nagy magos bajszos díjak van ott, a dör-

mög. Erzsi meg csak ráhajtja a fejét a kebelére, oszt úgy néz rá, akar egy szentre.

Molnár Jóskának melegedett a vére, a szeme is tüzesebben csillant, ahogy kérdezte:

— Hát oszt mit láttál még?

— Semmit. Az ő dóga, gondoltam magamba, bementem, visszafeküdtem. Mán el is felejtkeztem a dologról, mikor átgün valamelyik nap Balajtiné, oszt ott sopánkodik, hogy Erzsi újra kikosarazta a kérőjét, szegény Gáli Pistát, a meg bánatában neki ment a Bodroknak, de szerencsére kifogták a halászok. Vallatóra fogta a lányt, a meg ríva fakadt, hogy nem bánja mán ő, akarmit mond a világ, de ő vagy azé a díjaké lesz, aki az édesanyját kimentette a tűzből, vagy a Bodroké!

Molnár Jóska kidülledt szemmel vágott a falhoz egy üveget, a másikat meg le se tette míg egy csepp volt benne.

— Mer úgy esett a dolog — ahogy Balajtiné beszéli — hogy aratás ideje vót, minden épkezláb ember kint dógozott a határba — emlékszel? mink akkor gyakorlatoztunk valahun a dargói hegyek közt — mikor kigyúlt a Sánta Balog háza, oszt olyan hamar végig égett, hogy mire a mezőrül hazaszaladtak, némelyik mán csak a négy kormos falat tanálta, meg a füstölő gerendákat. A kolédiomba lézengett még egy pár díjak, azok szaladtak mingyán a vizi-puskával. Valami Gadnay nevezetű mikor meghallotta, hogy Balajti Erzsi azon jajveszékelt, hogy bentég az anyja: berohant, kihozta. Azóta nem akadt legény, akivel gyűrűt cserélne a lányára!

. . . Molnár Jóska botorkálva ment ki a kocsmából. A sarkon elvált Beke Gyuritól, de nem ment még haza. Megtapogatta a csizmaszárát. Benne volt a kése!

III.

Tudta már Gadnay Ferkó hányadán van a lánnyal. Tudta, hogy várja. Várja, mert máskor is átment hozzá, hogy vigasztalja s csititgassa a szívét. De ma este nem azért ment át a kispataki partra, a virágos kertbe. Ma este a szíve hajtotta. Belálta, hogy a lány szerelme erősebb még a becsületérzésénél is. Nem fél apjától-anyjától; nem fél a világ nyelvétől. Várja, ha megszólal a tárogató s ha nem menne hozzá, talán ő jönne át, vagy talán . . . talán nem is a hídnak menne, hanem egyenesen a víznek, az igézetes víznek.

Sietett hát Ferkó, nem törődött kutyaugattással, leskelődő, szerelemföltő legénnyel. Csak

ment, szinte futott, mert érezte, hogy mennie kell ha török-szakad, mert valami húzza . . . valaki várja.

Csakugyan várta. Ahogy belépett a kertajtón, őzike szokelléssel libbent elébe Erzsi; édes, odaadó boldogsággal tapadt a keblére, az ajkára. Percekig állottak így üdvözítő némaságban . . . A vár alatt meg csak zokogott a tárogató: Ha az Isten nem egymásnak teremtett . . . Hallgatták, hallgatták szótlánul, összeforrt ajakkal, egybeszakadó forró könnyhullással.

— Nem! ez nem nekünk szól — rebegi Ferkó — mi egymáséi leszünk! Minket egymásnak teremtett a jó Isten! Te megvársz engem — szólt neki tüzesedő arccal, szenvedélytől átítatott bűgással — te szeretni fogsz, te hű maradsz hozzám, amíg megszerzem a suhogó selymes palástot, megszerzem a fehérfalú, virágos ablakú kis parókiát! Akkor eljövök érted! Eljövök tüzes csikókon, vigadó nász néppel! Elviszlek haza! Haza az akácfás parókiánra! Haza a Paradicsomba . . . a Menyországba!!

Erzsi csak nézte, csodálta imádságos áhítattal azt az izzó piros ajkat, azt a parázsló két szemet. Sohase látta még ilyen szépnek azt az imádott arcot, mint most, mikor a boldogság pirja hajnalolt rajta . . .

— Szörnyű káromkodásra riadtak fel Feri arca halálsápadtá vált. Ott állt előtte Molnár Jóska bestiává gerjedve: kezében megvillant a penge. Ferinek nem volt fegyvere, csak az ökle. Ütni akart, de már késő volt. — Odaroskadt némán alélt kedvese mellé.

. . . Piros lett körülte sok szép fehér virág . . .

IV.

Szegény Gadnay Ferkót hiába várta haza a két kamarása.

— Pedig már éjfél is rég elmúlt, hol késik olyan soká? Csak nem esett valami baja?

— Ej! nehezére esik az elválás. Igen édes a kedvese csókja.

— Persze, majd haza hozza a hajnal!

. . . Jaj, nem hozta bíz azt a reggei se. De meghozta szomorú hírét. Az Almamáter ormán ott lengett a fekete lobogó! Az iskola tornyában meghúzták a harangot, úgy panaszkolta keserves bűgással:

Meghalt egy vén diák egy szép, öreg diák! . . .

V.

A vár gyepes alján nem zokogott többé a tárogató. Illatos, holdvilágos estéken mégis kijár a kertbe egy zavaros szemű, halovány arcú lány.

Szaggatja, koszorúba kötözgeti a legszebb virágot s ha a meglát valakit, tompa, földalatti kongású hangon mondja:

Jó emberek! hallják, milyen szépen szól a tárogató?! Ilyenkor jön ő! Mindjárt itt lesz! . . . Neki szedem ezt a szép virágot . . . Hallják? Ugy-e milyen szépen szól a tárogató?! . . .

Kiss Géza.

Ó Szimbólum!

(Naiv novella erkölcsi tanúsággal)

Fehér Liliomnak.

Mire keresztül mentem az erdőn már este lett. Nagy, fekete szárnyak suhogtak fölöttem és betakarták az erdőt; s a réten túl már nem láttam a napot — s csak lassan mehettem előre . . . és félttem, hogy nem kapok szállást. Kis patakok csobogtak körülöttem s az erdőből elszabadultak a szelek — s csak a végtelen és nagy feketeség meredt előttem. És szálltak a szelek előre . . . és nem volt sehol egy ház és nem volt sehol egy ablak, amibe tétován lámpa világolt volna; csak nagy feketeség s nem tudtam hova megyek én most s nem tudtam hova jutok én most, csak éreztem, hogy mögöttem az erdő s éreztem, hogy ahová ilyen szabadon szállnak a szelek ott nem lehet erdő, ott már szabad az út és minden csak út és tér: széles és végtelen és seholse véges.

S amint mentem vakon, eszembe jutott az erdei manó szava; aki azt mondta, már régen, mikor még az erdőben mentem, hogy túl az erdőn lakik a kovács: — és kerestem a kovács házát. És sok-sok csillagok nőttek akkorra az égen, mikorra megtaláltam a kovács házát, mert szerettem az isteneket és ők is szerettek engem. S akkor már jó kedvem volt; s egy régi versem jutott eszembe, amit egyszer a Májusra irtam. Az csupa öröm volt s most is csupa öröm volt a lelkem; s a szívem dobogott mikor benyitottam a házba. Valóban, a kovács lakott ott; s amint megálltam a küszöbön, hirtelen elszállt a kedvem, csak a szívem dobogott s valami hullott egyre a szívemre s olyan nehéz lett a szívem, hogy remegtem és úgy álltam a küszöbön s néztem a műhelyt, ahová nyitottam. — Nagy fekete katlanba szították a tüzet kormos legények, fojtó füst volt s a katlan előtt dalolva verték a vasat s apró csillagok hullottak a mellemre s a fejem köré is. Valamivel sötétebb lett hirtelen ott benn, mert nem tettem be mögöttem az ajtót: de ők nem vettek

észre. — S valami egyre hullott a szívemre s olyan nehéz volt a szívem, hogy remegtem. — Azután hirtelen csönd lett, a fújtató megszűnt szuszogni, a legények nem verték dalolva a vasat s az utolsó csillag ép a homlokomra hullott, de levertem onnan s akkor ép a szívem fölé esett, onnan azután levettem, de nem tudom hova tettem, mert akkorára észrevettek a legények és én zavarba jöttem; pedig ők jó szívvel mondták:

— Gyere be idegen ember!

Azután bementem s a legények körül álltak és szívesen mondták:

— Vártunk ám téged, idegen ember.

Én pedig csak néztem, mert én sohase hittem volna, hogy egy kovácsnál vasból rózsákat leljek. A falon nagy fekete rózsák voltak; vasból kibontott rózsák, — és bimbósak is, — és egy lilium a rózsák között és sokáig csudáltam, mire magamhoz tértem. Akkor odaadtam a tarisznyám, — és mondták; még egyszer:

— Vártunk ám téged, idegen ember, de nem a szállásra, hanem csak úgy . . .

És én nem tudtam, mit szóljak erre, csak visszavettem a tarisznyám és már menni akartam. Akkor megfogta az egyik a karomat. Nagy, erős barna legény volt s csudálatos mély szemével együtt mondta:

— Ne menj el, idegen ember, én már régen vártalak téged. Te bizonyára mese-mondó vagy s az én szép hugom szeret meséket hallgatni este, — és máskor is. Ne menj el, idegen ember s ha gyönyörű mesét tudsz mondani, örökre itt maradsz nálunk, — s tudom ide csak azért jöttél el. De csak szép mesét mondjál, hogy itt maradhass és azért is, mert a hugom már várt ám.

— S oly szép a te hajad, olyan szőke és barna s a hugom is ilyen és én tudom, hogy te a hugoméért jöttél.

— S a könnyeim mögül mondtam a legénynek:

— Igen, — én mesemondó vagyok s túl az erdőn tanítottak meg erre. És én, mert szállást akarok, szállást örökre, elmondom a legszebb mesémet. De még egyszer mondom, én túl az erdőn születtem s ott más dalra szikrázzák a vasat.

Akkor megnyugtattott engem és kérdezte-lágyan:

— A hugoméért jöttél?

S ekkor már így mondtam:

— A hugodért jöttem!

— Ki küldött erre?

— Ti hívtatok engem s én a hívásra jöt-

tem. Hugod hívása egy mese iráskor szállott először a lelkemre s azóta jöttem egyre felétek, keresztül az erdőn. Az erdőn keresztül sok éve-kig jöttem s az erdők meséit hozom tinétek.

S a többi legények csak álltak és nézték mint karol át a kovács fia — mert az volt. S én akkor mosolyogtam *először* abban a házban. Azután leültem.

És újra szitották a tüzet s újra dalolva verték a vasat s újra villogva cikáztak csillagok körülöttem s ekkor már arra gondoltam melyik mesémet mondjam el nekik, — mert tudtam, hogy elébb végeznek a munkával s csak azután megyünk az ünnepes házba, hogy örök szállásért szép mesét mondjak. S ahogy verték a vasat úgy elcsudálkoztam: olyan szép volt amint sorjába ütötték az üllön s ahogy énekeltek hozzá, furcsán és darabokba. De azért egész volt, amit kimondtak, csak nekem volt furcsa. Mert minálunk ott túl az erdőn más nóták jártak. Ezek olyan egészek voltak s olyan igazak, mindjárt is megértettem. Egy rózsáról volt bennük szó, amely minden tavaszra nyílik. S mikor azt mondták „nyílik“ akkorára kész volt a rózsza szára vagy a levele a nagy fekete vasrózsának, amit csináltak. S akkor emlékeztem, hogy minálunk más nóták járnak, oly titkosak szépek de csak akik csinálták s akiknek ilyent csinálnak, azoknak szépek.

S mikor éreztem, hogy nem figyel senki elővettem a mesekönyvemet és lapoztam benne; és sirni tudtam volna, mert minden mesém oly idegen és olyan nem-szép volt. Körülöttem vasból rózsákat vertek, izmos barna legények és szép, más nótákat daloltak mint aminőket én tudok; s az öröm és ifjúság csengett körültem vörös lobogó fényben. S oly halványak voltak a legszebb meséim, amiket valaha mámorosan mondtak el mások s amikért rajongtak valaha mások. S ekkor már törtem a szívem, a lelkem s az eszemet is, hogy új mesét mondhassak nekik, ha eljön az ideje annak, hogy örök szállásért szép mesét mondjak. És amint verték a vasat rettenve láttam, hogy elkerülnek a szikrák, a csillagszemű szikrák s lehajtottam a fejem s olyan szomorúan hajtottam le a fejem, mint soha még. Mikor a legszebb mesémet írtam Máriáról Máriának, akkor sem voltam olyan szomorú én, mint most — és szőke és barna hajam éreztem amint két kezem fejére, mint őszi hervadt bús virághalom borult le széllyel és bánatosan.

— — — — —
És sokáig ültem így, — mire már tudtam a mesémet és azt mondhattam magamba ma-

gamnak, — lám ilyen mesét még sohasem írtam; ilyen mesét még sohasem írtak. S mikor körülvettek újból az izmos és barna legények, már ismét derűs és könnyű is voltam. És nem tudta senki, hogy elébb még sírtam és nem tudta senki, hogy én olyan hamar sírok, csak látták, hogy derűs az arcom; s a hajam is olyan szép lehetett akkor, — olyan a milyen akkor volt mikor még én is szépnek tartottam.

S kioltották a tüzet és olyan sötét lett minden. Nem láttam a rózsákat a falon és semmit; csak a legények zajongtak, — és én nem értettem semmit. Azután hirtelen egy széles fénynyaláb hullott a földre, — valaki ajtót nyitott előttem és mondta, az egyik:

— Menj csak előre idegen ember.

Némán keltem fel és keresztül mentem a fényen. S én nem tudok semmit, mert csak elámultam és éreztem, hogy ime ide is elértem egyszer. Valószínűleg megmondták, ki vagyok én, valószínűleg a kovácsnak mondták. Istenem én nem tudok semmit, én csak néztem, s úgy elcsudálkoztam amint hirtelen eszembe ötlött, hogy milyen jó nézni, csak nézni, mindig nyugodtan nézni és nem törődni semmivel csak egyre valamit nézni, örökre mindig . . .

Talán nagy volt és fényes és pompás a terem s a fényben komoran álltak a barna legények, de tudom, hogy sokáig várattak engem. Egyszerre csak mindenki lekuporodott körültem a földre s én a nagy fényben még mindig csak álltam és nem tudtam, hogy vagyok, csak éreztem, hogy ime itt körülöttem ülnek barna és izmos legények és várják, hogy most mesét mondjak. Azután valaki megszólalt mélyen s akkor én odanézttem, ott ült a kovács, mert nagy és vastag bőrköténye volt és fehér szakállal s oly hamvas az arca és üde, mint senkinek s két szemével oly finoman nézett az én két szemembe. Én véletlenül és lopva akartam a szeme fényét kerülni s akkor megint úgy dobogott a szívem s valami egyre hullott a szívemre, mert én még ilyesmit sohasem láttam. A kovács leánya volt — s én tudtam hogy Ez az s én tudtam, hogy Ő az, mert elcsudálkozó volt a tekintetében s én mindig csak az olyanokat szerettem. S úgy elcsudálkozott rajtam és mindeneken, ami fénylett és zsongott körültem. Oly szép volt a haja, oly szőke és barna, oly titkos a két szeme két félkoszorúja, — de a csudálkozása volt az áldott és legszebb. S én nem vártam tovább, mert mire elmondta a kovács, amit a fia mondott, akkorra belékezdtem az én legszebb mesémbe s amíg meséltem, mindig csönd volt . . . én pedig egyre a kovács

leányát néztem és tudtam, hogy csak neki mondom, az ő két szemének s ő mindig egyre jobban és jobban csudálta mindazt, amit én mondtam: én pedig ezeket mondtam, a szívemről pergetve, halkan:

. . . Én túlnan az erdőről jöttem s ott egészen mások a népek s a szívek is másképp szeretnek. Ott túl az erdőn másféle meséket mondnak, mint aminőket ti is szerettek. Oly titkosak ott a mesék, mint maga az élet. S ez is oly titkos lesz, csak itt-ott ha fénylő az én szegény szívemtől; de titkos és mély is, mert én mindig a titkokat szeretem: — s ekkor mindenki jobban figyelni kezdett és én folytattam. — Minálunk egyszer meghaltak a falvak és mindenki elment a nagy, fekete városba lakni, amelyik ott a Széles-folyóviz két partján feküdt. Az egyik parton minden sima volt s itt nemcsak a templomok, de a házak is az égre emelték a testük s nagy köerdők meredtek így fel az égnek és csak kevés és szűk ösvények szeltek. A Széles-folyó másik partján meg nem volt egy tenyérynyi lapos, csak dombok és nagy görbe hegyek s a hegyeken a házak oly kicsinyek voltak s oly szépek, mint sehol ott az erdőn túl. S ebben a városban mindég oly csönd volt, mint a templomokban a nagy mise után. És nevezték ezt a várost a Csönd városának, a másikat pedig ott a túlparton a Hirtelen Zajok városának mondták, akik gyűlöltek. A Csönd városát pedig békés polgárok menedékének csúfolták azok, kik a Zajok városának hivei voltak. És gyűlöltek és csúfolták egymást a Széles-folyó két partján levő városok. — S éreztem a Szeme kék színén, ahogy elindul lelke gályája a kovács lányának s majdnem sírva, de folytattam mégis. — S abban a nagy körengetegben lakott valamikor egy szőke és szomorú ifjú. A hirtelen Zajok városának szerelmese volt és örök bolygója. S egyszer valaki erősen a szemére nézett s akkor érezte először a szőke és szomorú ifjú, hogy őt az istenek dalolni küldték. És szomorú, szép estén himnuszokat írt a szőke és szomorú ifjú a hirtelen Zajok városáról és annak, aki először a szemére nézett. És volt a hirtelen Zajok városának egy kertje; nagy, idegen kert a kövek közt és körülte régi utcák görbültek szinte csomóba. A régi utcákon már éveket járt el a szőke és szomorú ifjú, mert ott lakott egy kicsike házba a Fehér Viola. S Fehér Viola csak a csöndet szerette s maga is olyan csöndes és szomorú lány volt, kis hamúpipőke, aki nem tudott a hirtelen Zajok városának uccáin eligazodni. S mikor már a szőke és szomorú ifjú sokat járt

Fehér Violához, egyszer elmondta neki, hogy ő úgy szereti Fehér Violát, mint a hirtelen Zajok városáról írt himnuszait — s Fehér Viola akkor csak elcsudálkozott és még csöndesebb lett. Azután kimentek sétálni a nagy idegen kertbe s Fehér Viola csöndesen mondta:

— Én mindég azt hittem, te is csendes ember vagy — és mindig szomorú leszel és olyan csendes és fáradt, amilyenek vártalak téged. Olyan csendes, mint ez a nagy kert itt a hirtelen Zajok városa szélén s olyan fáradt, mint az a csengés, mit ide küld néha a távol. Én csalódtam benned.

S akkor a szöke és szomorú ifjú mondta Fehér Violának lassan, mert tudta, hogy mindeknek vége:

— Pedig fáradt és csendes ember vagyok én örökre s a hirtelen Zajok városát azért szeretem én, mert kevesen vannak azok, kik másban is magukat várják. A hirtelen Zajok városában én a csengést szeretem, ami belőlem hiányzik s tudom én, hogy fáradt és szomorú leszek én mindig, de a harsogás örök sóvára, mert én szeretem a csöndet, de a csengést folyton kívánom. A csengést s a harsogó lármát. Nekem új élet a forgás és tülekedni nekem ópium, édes; — mert csak kevesen vagyunk olyanok, édes, kik másban is magukat várják.

S Fehér Viola nem tudta hinni, csak látta, hogy indul a szöke és szomorú ifjú a nagy, idegen kert egy sárga ösvényén s hallotta hal-kan, hogy csengtek az apró kövecskék. Azután nem látott semmit. — A szomorú és szöke ifjúnak pedig azontúl rövidebb lett minden kis útja s csak titkon és félve bolyongott a hirtelen Zajok városában — és éjszakánta könyveit nézte és csak azokra gondolt s mikor már könyveit mind, szinte énekmód tudta, akkorára már Fehér Viola csak itt ott kísértett, csakis olyankor, amidőn nagyon nagy zuhanással feküdt meg lelkét a csönd. — S új életet kezdett, — egy téli este elégette a hirtelen Zajok városának a himnuszait s azontúl az uccák és házak már számára soha sem voltak. S egyszer már azt hitte, megtalált mindent. A Széles-folyó balpartján állott s a téli délután szinte dörgött a hirtelen Zajok városából s akkor menekülni akart előle — és átfutott a nagy és csupa lendület hídon a Széles-folyó másik partjára s ekkor már tudta, hogy a Csönd városának lesz örök lakója.

S mikor itt mondtam már a mesémet, már nem tudtam volna megállni, mint dagadt folyócskák folytak belőlem a szavak, mint tavaszba futó téli csermelyek áradt beszédem. S a szo-

moru és szöke ifjú a hegyek közt azontúl napokig járkált s már tudta az ódon utcáknak minden meséjét, s akkor már Ludvig lovagra gondolt, aki ott halt meg, abban a várban, mikor már évek óta kereste párját és mégsem találta.

S már karácsonyra fordultak a napok s a szomorú és szöke ifjú szinte érezte, hogy csendes és békés karácsony borul föléje. Az idő pedig könyörült rajta s elküldte néki a Fehér Liliomot. Fehér Liliom egy idegen leány volt, amilyent sohasem képzelt a szöke és szomorú ifjú. Nagy, csudálkozó szemei voltak, olyanok, amilyenekbe a szíve mindig csudákat gyujtott; s pajkos, énekes volt az ajka, a karjai pedig hasonlítottak a templomok liliomához. A szöke és szomorú ifjú már hitte, hogy békés és áldott ember lesz, s valahányszor elment Fehér Liliomhoz, mindig az ódon utcák panaszaiából énekelte néki kis legendákat ezüst gitáron. S a kicsi legendák mindig bánatosak voltak, mert a szöke és szomorú ifjú lelkének csak piciny balzsam volt az ódon uccáknak sok vallomása. Fehér Liliom pedig egyszer ezt mondta:

— Énekelj nekem egyszer a hirtelen Zajok városáról, mert én szeretem az életet s nekem a harsogás kell itt ott irul szívemre. Én már megúntam itt az örökös csöndet s a lábujhegy járást én már unom. Énekelj egyszer valami forgatagot onnan abból a hirtelen Zajok városából, ahová nékem nem szabad menni, s akkor örökre itt maradsz nálam, mert itt lesz a csönd és itt lesz a te lelkedben számomra mindig a csengés. Akkor örökre itt maradsz nálam.

Erre a szöke és szomorú ifjú letette gitárját és mondta:

Fehér Liliom te tudod, hogy milyen az én lelkem. Én valamikor nagyon szomorú voltam s én már sohasem leszek vigabb. Azelőtt a hirtelen Zajok városának énekeit pengettem másnak, — de az énekeket én már rég a tűzre vettem és mindet el is temettem, el is feledtem. Fehér Liliom te tudod, hogy a lelkemről rég letörött már a csengő rész. Ne kívánj ilyet. Eme gitáron nem is lehetne, de . . . mégis megvallom néked én már nem tudnék hangozabb lenni. Én már a Csönd városának lettem halk álmodója. — S ekkor Fehér Liliom nem kérlette többet a szöke és szomorú ifjút, de még egyszer hálásan nézett az ő nagy és csudálkozó szemeivel s énekes ajka csak ennyit mondott:

Isten veled . . . Akkor még várok. Isten veled.

És szomorúan kísérte ki a szőke és szomorú ifjút s az ódon kapualjban még utánna világitott. S amint vitte gitárját a szőke és szomorú ifjú, mindenki láthatta volna, hogy soha sem tér ide vissza. — Mikor idáig értem, azt hitték, befejeztem az én szomorú beszédem, mert elállt a torkomon a hang és csak inteni tudtam, hogy folytatam még. — Nagy kibomló harangvirág volt az éjszaka akkor — folytattam — s futó felhők szálltak a hold alatt keletre és olyan csönd volt, mint soha még abban a városban. S a szőke és szomorú ifjú elhatározta, hogy lemegy a hegyről. S a mint oda ért ahonnan lehetett látni a hirtelen Zajok városát egy kiálló bazalt sziklához zuzta gitárját, mert tudta, hogy ő már semmiről sem mond soha éneket. S az ezüst gitár még sohasem zengett olyan szépséggel, mert olyan volt a zengése, mint mikor templomban két pici csengő cseng a zenés misében. S a gyönyörű és fehér éjszakában mint hulló csillag zuhant le zengve a hegyről az összetört, a daltalan gitár, — és a szőke és szomorú ifjú még soká bolyongott. S azon az éjszakán a kertekben meghaltak mind a virágok és a szőke és szomorú ifjút az óta nem látta senki, s nem hallotta dalolni senki; azóta a szőke és szomorú ifjú is daltalan, meghalt.

... S mikor körülnéztem senkise tapsolt, mindenki szomorú szemmel pillantott én reám s a kovács lányát nem is láthattam, mert mikor végeztem elment, mert sirni szégyelt előttem. S akkor az ősz kovács mester azt mondta nékem:

Szomorú a te meséd idegen ember. Ezért itt nem kapsz te szállást. Mi nem ismerünk olyan meséket, ahol meghalnak, mert a mesékben örökre élnek örök derűben. És a mesékben meghal a szőke és szomorú ifjú.

S mikor a legények hallották mind ezt, látták hogy megtöröltem a szemeimet, amik ragyogtak eddig a mesemondástól. És szinte zokogva azt mondtam mégis:

Azért szomorú az én mesém ősz kovács mester, hogy megérezzék a szőke és szomorú ifjú örök keservét, daltalanságát, s ezért is mondtam hogy daltalan meghalt. . . Pedig nem halt meg. Mert a szőke és szomorú ifjú én vagyok, ősz kovács mester.

S akkor mindenki felzúdult, mind a legények, amért hazudtam és rászedtem őket. Csak az ősz kovács mester mondta ezt csöndben:

Idegen ember értelek téged, mert tudom én, hogy a félben maradtak szomorúsága Isten szomorúsága mind haláliglan. . .

S akkor kivezettek a házból, künn a nagy, fekete csillagtalán éjszakában nem volt senki, s én nem tudtam azokban a pillanatokban semmit és nem éreztem semmit, csak futottam vissza, vissza amerre gondoltam, hogy fekszik az erdő. S mikor már közel értem, egyszerre csak meggyulladt az erdő s azóta egyre ég és nem tudok többé soha vissza menni, mert az az erdő már örökre és mindég fog égni és lobogni az én utamba, mindig örökre.

Gaal Gábor.

Pósa Zsigmond.

— 1912. okt. 2. —

Még fülünkbe csendül az introitusok jókedvű nótázása, még alig ismertük meg egymást, valaki már kidúlt a sorból.

És épen az ment el közülünk, aki oly hamar megtalálta az útát mindnyájunk szívéhez, őszinte szeretetéhez: — elment közülünk *Pósa Zsiga*.

Szegény, szegény fiú, nem látjuk már többé szőke fürtös fejed, mosolygó kék szemed, nevető ajkad, nem derít fel többé kacagó jó kedved.

Látod, szegény jó barátunk, néhány napja még te kérdezted: Kinek fogjátok énekelni a „Mért oly borús“-t — megadtad rá a feleletet magad.

Még ott égett ajkadon üdvösségedet ígérő Ideáloed csókja, s az őszi szellővel már az Örökboldogság csókja jegyzett el.

Csak hogy te még ezt nem sejtetted! Tréfálkozva néztél farkaszemet a halállal, s kacagó kedvednek örökre szárnyát szegte egy pisztolydörrenés.

Szerető jó szívednek legszebb tanújele, hogy szeretted a virágot. A gomblyukadban következetesen piros virágot viseltél, utoljára a halántékdra tüztél piros vérrózsát, de jaj, ez a virág életedbe került.

Szegény jó Zsigánk! nagyon korán szakadtál el tőlünk, nagyon hamar itt hagytál, de nem örökre. A kifogyhatatlan kacagásod itt fog kísértetni köztünk nagyon soká és — könnyessé nehezíti az emlékezést . . .

—s —a.

KÖNYVEKRŐL.

Mott János dr.: Jézus Krisztus hatalma a diák életében.

A magyar Ev. Keresztyén Diákszövetség adta ki a füzetkét s ez eleget mond a felfogás dolgában is. Egy exaltált, fanatikus ember kissé elcsépett, papos szólamú írása. Nem tudom kiknek íródott diákék közül. Közép iskolásoknak, vagy felsőbbeknek? Mind a két esetben célt tévesztett. Amazoknak még érthetetlen, emezeknek naiv. Engem nem győzött meg. Nélkülözi a filozófiai alapot. Minket nem lehet már frázisokkal elintézni. Ha egyedül üdvözítő hitet akar diktálni: győzzön meg pszichológiával és logikával. Mutassa meg, hogy egy út van s ez az, amit ő akar, azért, mert ennek kell lennie, más nem lehet. Észokok kellene és nem — akarom-hiszem, akarom-nemhiszem — történetek az ő utazásából. Istenről nincs szó a kötetben. Porig alázkodni Jézus és a biblia előtt, ez a morál. Elfogadni mindent. Hol itt az egyén, hol itt a kritika? A modern teológiának belé kell illeszkedni a modern életbe, az pedig nem tűri a kritikátlan embert. A pietizmus pedig ezt papolja. Hogy a jövő vallása legyen a protestantizmus, ahhoz első sorban az kell, hogy papjai a jövő papjai legyenek. Kár volna sok századdal hátrább menni, inkább előre. Az asketizmus lejárt magától, talán ha történelmet nem ismernénk újra előjöhetne minden emberietlen — így keresztyén ellenes elfogultságával — elfajulásával. Ez a könyv olyanoknak való, akik vagy igen simpla lelkű emberek, vagy abnormisak, vagy megcsömöröltek az élettől s jól esik lehányva egyéniségük ruháit neki adni egészen valaminek magokat. Normális és modern embernek szép az élet, örül a napnak, kritikával fogad mindent s nem ezredéves szemüveggel néz körül. Az a szemüveg csorba is lehet már az időtől! s—gy.

Karinthy Frigyes: Esik a hó. (Novellák.)

Nem sok embernek íródott ez a könyv. Csupa mély látású probléma fegyverkezve a stílus legújabb fegyvereivel. Finom pszichológiai analizisek komplikált lelkiállapotokról, XX. századbeli emberekről. Aki végig evett sok-sok könyvet már s nem unalomtól, hanem lélekkel olvas, szeretni fogja ezeket a dolgokat. Különös és intim zenéje van a stílusának. Minden új magyar íróból meg van benne ami jó, de mégis egyéni. Nem játszik a témájával, nem érint, hanem markol. Szinte hihetetlen, hogy ez

az irodalmi karikatúráiról híres ember, mennyit fejlődött rövid idő alatt. A könnyed paródiától s a néha nagyon is alsó humortól a lélektani problémákig. — Aki az irodalmat nem játéknak nézi, olvassa el a könyvet. s—gy.

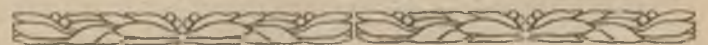
Szilágyi Géza: Versek.

— Modern könyvtár. —

Nem újak. Collectio a régiekből. Három kötetének a szemelvényeit adja itt. Telve minden Szilágyi Géza-szépséggel. Két örök téma körül csoportosul a könyv. Szerelem, halál. S ezekből vált ki filozófiával, élettörténettel, vagy hétköznapi eseménnyel annyi szépséget. Legmélyebb a szerelem — halál — filozófiája a *Salamon predikátor könyvéből* című ciklusában. Mélységesen sötét életfilozófiás, komor, undorodott versek, de a melyek sokszor úgy meggyőznek, hogy hisszük szentül igaz, megtörtént voltukat. — Érdekes a szerelem végig vonulása a kötetben. A *Tristia* (az első könyv) még csak bűnnel fertőzött szerelmeket vall, de a „*Neked irtam*“ c. utolsó könyve már szelidül, erkölcsösebb, tisztább. Legjobb példa erre „*Kézcsók*“ c. verse két sora, amit az ajkáról mond. Nemesülten gyöngéddé érett, „immár egy szüzi kézhez érhet.“ Azok is szerethetik tehát a könyvét, akik ennek az egyik legelső dekadensnek az első könyvére halált kiáltottak. — Ezeken kívül vannak még versei, (Feltámadás, a Salamon predikátor könyve VII-ik darabja, Ahasvér karácsonya), amelyek vallásos szépséggel dicsekesznek.

Kevesek számára írott versek. Művészettel, finomult izléssel, bő gondolkozással megírottak.

szf.

A római nemzeti mondák és történelem az Aeneisben.

Írta: Árokháty Béla.

A római nemzet történelméhez, az óriás birodalom kialakulásához fogható nagyszerű jelenség nincs több a világ történelmében. S az a csodálatos, hogy ezt a missióját Róma városa már megalakulása idejében is szinte ösztönszerűleg érzi. Hivatásának érzete öntudatossá Julius Caesarban válik, aki szellemének csodás világosságával legtisztábban volt képes felismerni Róma helyzetét és kötelességét a világtörténelemben, — a világgal szemben. Julius Caesar volt az első, kinek politikája egyenesen

az volt, hogy mindazon népekkel, melyek Róma hatalmi spherájába estek, egy nagy sociális közösséget alkosson, melyben a hódító Róma csak a központ szerepét vigye, ahonnan a műveltség, a jog kiárad a birodalom minden tartományára.

Ugyanezt cselekedte Róma öntudatlanul kezdettől fogva, természetesen nem olyan liberálisan, mint J. Caesar és utódai. Befogadott falai közé mindenkit és polgárjogot adott nekik. Szívesen összevegyült a meghódított népekkel s nem ura igyekezett azoknak lenni, akik még nem olvadtak be, hanem pártfogója s pártfogoltjait Róma soha cserbe nem hagyta. Ha fizetett adót tartományainak nagy része, úgy azt kormányzásukra fordította, vagy ha nem költötte rá egészen tartományaira, bőségesen kárpótolta azzal, hogy fokozatosan részesítette azokban a jogokban és kedvezményekben, melyeket Róma polgárai élveztek. Ez az eljárás példátlan az ó-korban, mikor még a legműveltebb nép, a görög is oly exkluzivitással élt minden idegennel szemben, melyről a mai embernek alig van fogalma. Róma világhatalmának legfőbb oka ez volt.

Vergilius Aeneise Róma főnt körvonalozott hivatásának nagyszerű szószólója. Róma világhatalmának eszméje át- meg átjárja a költemény minden részét s a legérdekesebb feladatok egyike végigkísérni, hogyan találja meg a módját a költő annak, hogy megénekelje a római nemzet egész történelmét s feltüntesse mind azokat a nagyszerű mozzanatokat, melyek Rómát a világ urának praedestinálják.

Mindjárt az első énekben, mikor Venus panasza megy Jupiterhez Junónak Aeneas iránt tanúsított ellenséges magaviselete miatt, Jupiter megnyugtatta Venust, hogy Aeneas nem kell félteni, mert nagy dolgok várnak ő reá. S Jupiter föllebbenti a jövő fátyolát. Aeneas fia, Julius megalapítja Alba-Longát, hol háromszáz évig fog nemzetsége uralkodni, mígnem családjából egy szűz Marstól Romulust szüli, aki Rómát fogja megalapítani, melytől népét *romaiaknak* fogják nevezni. Ez a nép valamikor meg fogja hódítani egész Görögországot s az egész világnak békét fog szerezni.

Látjuk, hogy a római nemzeti mondából Vergilius itt érinti a legfontosabbat, Róma alapítását s itt hozza kapcsolatba az Aeneas-mondát a latin hagyománnyal. A másik ilyen hely a VI. énekben van, hol Anchises Aeneasnak megmutatja utódait s azokat a kiváló férfiakat, kik Róma nagyságának előmozdításában döntő szerepet vittek.

A mondai alakok közül bemutatja Aeneas közvetlen utódait, Silviust, Aeneas utószülött fiát, aztán Procast, Copyst, Numitort, Silvius Aeneast. Ezek fogják alapítani Nomentumot, Gabiit, Fidenát, „Collatinas arces“, Pometiit, Bolát stb. Megmutatja neki Romulust s lelkesedve mondja többek közt:

„En huius, nate. auspiciis illa incluta Roma
Imperium terris, animos equabit Olympo
Septemque una sibi muro circumdabit arces . . .”

„Im fiam, általa két fenséges Róma, mely úr lesz
A nagy föld kerekén s mérközik erényben az éggel
S egymaga hét várat zár majd körül ősi falával.”

(VI. ének 781–784.)

(Némethy Géza ford.)

Majd bemutatja J. Caesart és a Julius-család minden tagját s különösen felhívja figyelmét Augustus Caesarra, ki Latiumba újra visszahozza a régi saturnusi aranykort s aki a római világhatalom határait ki fogja tűzni. A nemzet hivatásának feltüntetésével, a nemzeti dicsőség ecsetelésével itt lesz igazi „vates“ Vergilius. Majd sorra jönnek a királyok. Numa, ki a vallási intézményeket alapítja meg Rómában, a harcias szellemű Tullus, majd Ancus, a Tarquiniusok, azután Brutus, az első consul, aki a köztársaság javáért a saját fiait kész halálra ítélni. Következnek ezután a római nagyság és dicsőség igazi képviselői, a Deciusok, Drususok, Torquatus, Camillus, Cato, a Gracchusok, Scipiók, Fabricius, a Fabiusok, köztük a legnagyobb Fabius Cunctator. Ezek a nagy alakok mondatják ki a költővel egész világosan, hogy míg más nemzetek a művészetben s a tudomány ápolásában fognak kitűnni, Rómának örökké az lesz a célja, hogy a népeket kormányozza, az egész világra kiterjessze a békés erkölcsök uralmát.

Eddig a nemzeti mondából és történelemből úgyszólván csak neveket említ a költő. A VIII. énekben már alkalmat vesz magának, hogy a legmegragadóbb jeleneteket egyes plasztikus képekben örökítse meg. A formát Homerosztól leste el, ki az emberi élet kiemelkedőbb mozzanatait Achilles paizsán festi, amint azokat Vulkanus belevési. Vergilius ezt a zsenialis fogást alkalmazza, de eredeti módon: igazi nemzeti tartalmat visz bele. Aeneas paizsára Vulkanus rávési, amint a nőstény farkas szoptatja a barlangban Romulust és Remust és fejét visszafordítva nyaldossa őket és testüket nyelvével alakítja. Ott van a paizon a sabin nők elrablása és a szövetségkötés Tatiusszal, mely Róma első növekedését jelenti. Porsenna a száműzött

Tarquinius érdekében háborút visz Róma ellen, de a római ifjak, köztük Cocles és Cloelia a legvakmerőbb tetteket követik el, hogy hazájukat megmentésük; Cocles a hidat szedi föl, Cloelia pedig bilincseit széttörvén, a folyó habjai közé veti magát. Ott áll Manlius a Tarpeii-várban, mint a capitoliumi vár őre s ott van a szárnyait csapkodó lúd, amint lármájával elárulja a gallok betörését. — Ott láthatók a paizson a gallok idegenszerű fegyverzetben, amint az éj sötétjében meg akarják szállni a várat s mindjárt mellettük az örömnünnepet ülő salii és luperci, amint a városon keresztül tombolva adnak hálát az isteneknek, hogy sikerült a rómaiaknak a gallokat ártalmatlanná tenniök.

Ezek a jelenetek úgy vannak ábrázolva, hogy a föld fölött látszanak. A Tartarosban bemutatja a pajzs ábrázolatja Catilinát és az ifjabb Catót, ki az alvilági lelkek bírója. Végre a tengert láttatja a paizson a költő s a tengeren végbemenő actiumi csatát, hol szembeáll Augustus Antoniusszal, kinek a háta mögött ott van Cleopatra és az egész kelet minden harcosával. Bemutatja a győző Augustust s mindazokat a legtávolabbi országokat, melyek a csata után a római birodalom kiegészítő részeivé lettek.

Igy teszi Vergilius az Aeneis hősvé magát a római nemzetet. El lehet képzelni, mily lelkesedéssel olvasta ezeket a sorokat a római, kit egészen eltöltött nagy hivatásának büszke, felemelő érzete. Igaz, hogy a hősiség nagy tényei nagyobbára csak érintve vannak, hogy a mondák nagyszerű részletei nincsenek úgy költőileg értékesítve, ahogyan lehetett volna oly műben, melynek tárgya egyenesen azok elbeszélése lett volna s a hogyan a római kebel esetleg kívánhatta. Gondoljunk csak Liviusra, ki azokat „*per longum et latum*“ elbeszéli! — Mennyi, a római népre nézve megragadó mozzanat az elbeszélésben s mennyi költészet a hitelességre törekvő historiában! Azonban a mód, ahogyan Vergilius beilleszti művébe a római történelmet, nem sokkal kevésbé tévesztette el hatását a népre, mint Livius elbeszélése. Már az ily anticipatiója (katicinium ex eventu) az eseményeknek azok megtörténte után roppant eredeti és költői, — másrészt az a körülmény, hogy nem kisebb személyeknek a szájából, mint Juppiter és Anchises szájából hangzanak a jóslatok el s maga Vulkanus vési rá a nagy tetteket a paizsra, roppant hatást biztosíthatott. Azonkívül meg kell gondolnunk, hogy azok annyira közismert tények voltak, hogy elég volt egy szó, egy név, egy kiemel-

kedőbb momentum a római népnek, hogy az olvasó az egész eseményt rögtön maga előtt lássa minden részletében.

Legfeltünőbb jelenség ezeken a helyeken Augustus előtérbe való helyezése mind a VI., mind VIII. énekben, a római história elbeszélésében; végül mindig az ő alakja tűnik fel s úgy van bemutatva, mint a legnagyobb római, mint a római dicsőség igazi betetőzése.

Nem lehetett-e ez akkoriban kirívó, bántó actualitas? Nem érheti-e a hízélgés vágya Vergiliust a mi szemünkben? Ezekre a kérdésekre a kor hangulatának és Vergilius jóhiszeműségének, jellemének vizsgálata adja maga a választ!

A történelem tanúsága szerint Augustus bölcs kormányzata, békés politikája, melylyel az irtózatos polgárháború pusztításai után nyugalmat szerzett Rómának, a régi köztársaság híveit tetemesen leapasztotta s majd mindenkiben meggyökeresedett az a hit, hogy az egyeduralomra szükség van és Augustus valóban az a férfiú, aki egyedül akarja és egyedül képes a békét helyreállítani s Rómát a béke áldásaiban és a művelődés gyümölcseiben részesíteni. Vergilius is a legmélyebben meg volt arról győződve, életiróinak egyhangu tanúsága szerint; s csak a közhangulatnak adott kifejezést, mikor a nemzet régi nagyjainak megénekélése után leróta a hála és elismerés adóját annak, ki a nemzetet hivatásának betöltésében oly nagy lépéssel vitte előbbre. — A nemzet nagy hivatásának énekese az ő érdemei előtt már azért sem hunyhatott szemet, mert a kortársak szemében a nagy birodalmi eszme testet öltött képviselője éppen Augustus volt.

Különben a nemzet egészéhez képest Augustusnak a szerepeltetése elenyészően csekély. Még az volna a legnyomósabb ellenvetés, hogy Aeneas tulajdonképen Augustusnak az ősapja lévén, az Aeneist könnyen tekinthetjük inkább a Juliusok, mint a nemzet eposzának. Azonban nem tekintve most már, hogy az Aeneas-monda a nemzeti mondának mily elengedhetetlen kiegészítő része lett, egyszerűen utalunk a nemzet nagy szerepére az eposzban s arra a sajátos körülményre, hogy az eposz második részében Aeneas szinte háttérbe szorul s a latin törzsek, a rómaiak egyenes elődei nyomulnak előtérbe s velük együtt feleleveníti Vergilius az autochton mondákat és a hagyományokat, melyek az itáliai népek specialis termékei voltak s melyeket a későbbi rómaiak époly kegyelettel tartottak fenn és ápoltak, mint azokat, amelyek a nemzet eredetével, megszilár-

dulásával és első gyarapodásával voltak kapcsolatban. S a nemzet felfogásával összhangzóan ezeket az itáliai törzseket Vergilius ép annyi rokonszenvvel éneкли meg, mint Aenast és társait.

S hogyan van az, hogy Aeneas és a latin törzsek mégis harcba keverednek, holott mindkét fél a római nemzet őseinek tekintetett s így mindkét fél harcát rokonszenvvel kellett kísérniök a rómaiaknak? Nehezen tudjuk a gyanut elhárítani, hogy azért történik így, hogy Vergilius is énekelhessen olyasmiről, mint Homeros az Iliasban. Aeneas nem jön ellenséges szándékkal Itáliába, csak várost keres a trójai penatesek számára. Latinus király szívesen is fogadja, még leányát is odaigéri neki, mert megtudja, hogy Aeneas az a férfiú, akinek a végzettől a leánya már szánva van. Most feltámad Aeneas ellen Turnus, mert korábban ő neki ígérték a leányt. Tehát épen úgy, mint az Iliasban, egy nő miatt keletkezik a véres csatáknak beláthatatlan hosszú sora. Ezt ugyan Vergilius készen kapta a mondákban, de röviden végezhetett volna Aeneas és Turnus személyes vetélkedésével, ha nem akarta volna költeményében az ősitáliai törzseket is fölvonultatni. A törzsek két részre oszlanak: az egyik rész Aeneas, a másik, a túlnyomó, Turnus pártján van. Aeneas legelőször Ovanderrel, az Arkádiából kivándorolt királlyal szövetkezik, ki az ősitáliai erkölcs és egyszerűség mintaképe, aztán később etruszokkal, ligurokkal és mantuabeliekkal. Turnus mellett vannak az agytlaiak, élükön Merentiuszal, a sabellusok, továbbá Tibur város alapítói: Catillus és Coras, Praeneste alapítója, Caeculus, Clausus, a sabinusok vezére, Halaeus, az auruncusok és oseusok vezére s a többi közt Camilla, a férfias lelkű hősnő, a valseusok élén.

Hogy az ősitáliai törzsek őseinek s a különböző itáliai városokhoz fűződő hagyományoknak is emléket állított Vergilius, annak meg van a maga nagy jelentősége. Azt érezte, hogy a rómaiaknak igazi ősei a latin törzsek s az összes itáliai törzsek rokonok voltak a latinokkal és egymással tehát az a nagy egység, melyben Vergilius idejében a teljes egyenjogúság által már össze voltak forrva, egész természetes alapokon nyugszik. S kiemeli egész határozottan Vergilius azt is, hogy a római nagyság oka, az ősi erkölcs, komolyság, egyszerűség, — tisztán itáliai vonás s a római kultusz, hitrege amaz elemeit, melyek a görög mitológiával szemben bizonyos önálló eredetiséget biztosítanak neki, Italia földje fejlesztette ki.

Vázlatok.

Juliusi csönd.

(Nyárról maradt jegyzet.)

Az ablakom nyitva van — s ez az arató falu már hazatért. Az egész falutól nem maradt egyéb meg, csak a csönd. Az ablakon keresztül szinte beérezem, hogy nagyon fáradt odakin minden. És szinte átkozott lelketlenségnek tartanék most egy hangos kiáltást. — Pedig ezekben a fáradt, alvó elmékben tovább történik az élet: — zizegő kalászos földeken forrón, aranyosan ömlik el a nap. Valahonnan a szél aratók nótáját viszi. Az egész határon ékeskedik a nyár, szent termékenység látszik az egész határon; érett kalászkok egymásba ölelkeznek. Erős férfikarok nekifeszülnek a kaszavágásnak, kis rendbe hull a megérett élet. Érett kalászkok sorában gömbölyü karu, piros arcu lányok az asszonyosságukra vágnak és olyan boldog szemérmességgel sikoltanak, ha egy arató legény megöleli őket. Ezekben a fáradt, alvó elmékben tovább történik az élet. És olyan mélyre takarja el ez az erkölcsös, falusi este, hogy nem látszik ki belőle semmi, amit életnek lehetne nevezni: szerelem, küzdés, akarat. De talán éppen ebben a nagy csöndességben pihen minden: boldogság, jóhiszeműség, jóakarát, szeretet; ami még innen van a szent erkölcsiség mentsvárán.

*

Nagyon messziről már közeleg a hajnal s minden pihen még, mintha az este csöndjében hinne. Csendes, függönyös házak még örködni látszanak a ritka homályban. De már olyan nagy öntudatlan várakozás terül el az egész falun, a nappalra, a mára. Most még egy keveset uralkodik a csönd, még jóságos, kedves valameddig. Még percről-percre megszületik a béke s nem gondolom még a nappal rosszát. S olyan jóságos, békült emberré tesz a csend, míg hallgatom. És annyira hozzám hajlik, hogy szinte a zajt hiszem minden rossz oknak. Ugy terül el most előttem a csend, mintha a béke bevehetetlen vára lenne. — Bizony nagyon sok áldást látok: ebből a falusi, juliusi csöndből, ha minden megmaradna, csak éppen a csönd válnék le, mint forma?!... —/hy.

Regény.

Leírást, regényt, drámát, tudom is én, hogy mit, de szeretnék írni Patakról. A kollégiumról, a diákokról. Voltam már jó pár helyütt, de sehohsem láttam azt, amit itt látok. Jó tömeg emberkolosszusnak annyira egy-vágyú, egy-

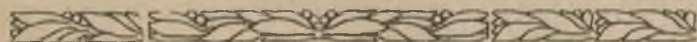
célú egyesülését. Farkas Imrének is jó volna talán lenni, hogy elkövethesse az ember a „Pataki diákok“-at, ezt az ideg-embereknek szenvedhetetlen, de romantikánknak tetsző, színműnek nem nevezhető genre-féle dolgot. Nóta kell ide s vérszegény szerelmek. Fehér leányról, rózsaszín álmokról! — Jó volna, ha lenne valami abból, amit tervezünk. Csöndes szoarét akarunk, telistele pataki vonatkozású műsorral. Kollégiumról, kertről, városról, sáros utcáról, rossz világitásról, introitusokról, családi asztalokról, diáki voltunkról. Nekünk mindent, de mindent magunknak kell szánunk. A mi terveink, álmunk, vágyunk, célunk annyira lokális, hogy azt csak mi magunk tudjuk értékelni. A falainkon belül. — Nagyon megszerettem ezt a helyet. Őszinteség és becsületesség: ez jellemezheti azt, ami vagyunk, vagytok, vagy vannak. — Leírást, regényt, drámát, tudom is én mit, de szeretnék írni Patakról valamit. —s.—gy.

Ősz.

Megkoszorúzta sárga levéllel természet-apánk a földet. Halotti koszorút font száraz galyakból az elmúlt nyárnak az ősz. Madarak dél felé szállva köszönő-szavakat krugatnak a fejünk felett. — Mi is megszürekülünk. Felettünk szürke és diskrét fátyolt fonnak az imbolygó fellegek, pislábban világol az utcasarkon a lámpa, kezünkkel akaratlanul is beljebb gomboljuk a kabátunkat, szivesebben vagyunk a kandalló mellett, mintsem járnánk a mezőket. Hidegen folyik a Bodrog s a holdas éjjel nem csábít többé kószálásra. Lelkünkben, mint halvány árnyak a falon, nyári emlékek vibrálnak. Uram, ki fent vagy, mi történt? Lassabban lüktetne ereinkben a vér, halkabban dobanna ütemre a szívünk, csendesebben gondolkodna az agyunk? Mi történt itt? Semmi. Periódikusan visszakísért, aminek vissza kell. Higgadt valami bennünk.

— Ősz van. —

—r—r—

Nyári apróság.

(Ennek a jelentéktelen kis jelenetnek színhelye egy, modern, tátravidéki, úgynevezett *kilátókocsi*. Legelegánsabb Pullmann-berendezés, két oldalt csupa ablak. A sárgabörpárnás ülés kényelemre lenne hívatva, de éjszakai utazásra nem alkalmas, mert csak két ülőhelyes és tetszésszerű kinyújtózással egybekötött szendergés lehetetlen . . . A vonat mérsékelt gyorsasággal dübörög át a Szepességen; egyik

lebocsátott ablakon metsző hűvösen árad be a nyári éjszaka friss lehellete.)

Egy *nagybajuszú úr* (elégedett büszkeséggel örködik, a rövid ülésen gubbasztó kis fia felett) alázatosan:

— Kérem felhúzni az ablakot.

Egy *nyirottbajuszú úr* (idegesen)

— Rém füledt a levegő.

Nagybajuszú (kevesebb alázatossággal)

— Kérem, de hűvös van!

— Inkább hűvös legyen, mint fuldoklás!

— De kérem, ez a kis fiu megfázik.

(Fokozatosan élesedő hangok, az útasok, közbeszólnak.)

Nyirott bajuszú (a többség előtt meghajolva)

— Kérem! ha úgy tetszik.

(Erőszakolt közömbösséggel felhúzza az ablaktáblát.)

(Pillanatnyi szünet.)

— Abszurdum! az ember nem kap direkt kocsit Budapestre! . . . Budapestre!! . . . Es legalább kényelmes volna! Nem lehet az ülésen végigdőlni, képtelenség aludni. És még hozzá át kell szállni.

(*Útasok* egyöntetűleg szidják a MÁV-ot.)

Többen megállapítják, hogy — hiába no!

— rohamosan fejlődik a Tátra. Csak drága! (Hallatlan árak felsorolása, licitálások, aztán a legjobban megkoppasztott iránt részvét! — Hja kérem *erdőben* vagyunk!)

Nyirott bajuszú: Sweitz sokkal olcsóbb!

Egyesek (tamáskodnak). De oly messze, hogy lehet az?

Nyirott bajuszú (meggyőződéssel)

— Kérem, hol hallottak nagyobb drágaságot, mint Magyarországon? (Diadalmasan körülnéz; helyeslő hallgatások)

Egy hang (engesztelve) De kérem, Magyarországon drágaság? Hát nem épen most szállította le Lukács a *fácánhúst*?

Derültség.

Nyirott bajuszú (lefegyverezve; majd új erőre kapva)

— Ki eszik nálunk fácánhúst? . . . Egye meg a Lukács!

Helyeslés! Tárgyat cserélnek, elkezdnek politizálni és miután tönkre szidták a MÁV-ot, a Tátrát, az országot, az államot, a miniszterelnököt, a honatyákat külön-külön és együttvéve, — derülten, régi ismerősök fesztelen hangján kezdenek csevegni egyéni dolgokról és ha egyik-másiknak ki kell szállni, verőfényes nyájassággal kívánnak jóéjszákát!

Kósa,

Aktuális versek.

I.

Húll a fának a levele
 Lefele, lefele, lefele
 S mivel a falevél lefele lzll
 És az ősz is lassan elmúl,
 Jó lesz verseket írni,
 Így ni:
 Pósa bácsi, Ady bácsi!
 Nem vagyok nagyon kíváncsi
 És csak annyit kérdezek:
 Ugy-e, hogy megérkezett
 Az ősz — bácsi? —
 Mert én most arról írok
 És sírok, sírok, sírok.
 Érettségit még nem tettem,
 De azért emlegethetem
 A halált, a halált, a halált?!
 Hiszen az rokon az ősszel
 (Úgy, mint Ady Bácsival).
 No higyjék el, de higyjék el! —
 És a halál nagyon szép
 És az ősz is nagyon szép
 Nagyon szép, nagyon szép, nagyon szép.
 — Az ősztől irjanak még ma,
 Hisz az nagyon jó téma;
 És még nem merítették ki! —
 Én az ősztől fogok írni
 Tavasszal, télbe, nyárba.

sz. f.

EGYLETI ÉLET.

A SAAC szeptember 23-án tartotta alakuló közgyűlését s a tisztikar tagjaivá választottak: Elnök: Veress Károly IV. é. hh. alelnök: Kőrössy István III. hh., pénztáros: Szalontay Ferenc IV. é. hh., ellenőr: Balogh Sándor III. é. hh. Vivásvezető: Szabó József IV. jegyző: Kiss Géza I. é. hh. Bizottsági tagok: Cseh Emil, P. Nagy Pál, Kiss János, Homonnay Zoltán, Bacsó József, Szabó Sándor (hh.); Eröss Béla, Kerekes György. A tanárelnöki tisztséget Dr. Végh János főgimnáziumi tanár úr fogadta el. — Felállította a Club *football-szakosztályát* is, melynek vezető alelnöke Jasinszky Lajos III. jh. lett.

Akadémiai Ifjusági Olvasóegylet, alakuló közgyűlését szept. 16-án tartotta éveken át buzgó tanár-elnöke: Nt. Radácsi György elnöklété alatt. Tisztikarát a következőképen alakította meg: ifj. elnök: Hörcsik András IV. hh., könyvtáros: a múlt év végén megválasztott Barth Ernő IV. jh., pénztáros: Csabai István IV. hh., jegyző: Gaál István III. hh., ellenőr: Halászy Gyula IV. jh. Bizottsági tagok

lettek: Gombos Ferenc, Fekete Gyula, Fekete Lajos, Eröss Béla, Pungur Béla, g. Nagy László, Kiss Géza és Kecskés Mihály.

Hittanhallgatók Egylete, szept. 21-én tartotta meg alakuló közgyűlését; nt. Novák Lajos szakelnök ur megnyitó, buzditó beszéde után az egylet tisztikara a következőképen alakult meg: ifj. elnök: Csabai István IV. hh., alelnök: Kőrössy István III. hh., titkár: Fekete Lajos III. hh., jegyző: Gaál István III. hh., pénztárnok: Tóth Lajos IV. hh., könyvtárnok: Veress Károly IV. hh. Bizottsági tagok lettek: Gombos Ferenc IV., Ladányi Mihály III., Bacsó József II., Kiss Géza I. hh.

A „Magyar Irodalmi Önképző Társulat” szept. 30-án tartotta alakuló közgyűlését. Tisztikara a következő: ifj. elnök: Gaál István III. hh., titkár: g. Nagy László II. jh., főjegyző: Kovács Dezső III. hh., pénztárnok: Géczy János Ödön II. jh., ellenőr: Kiss Géza I. hh., aljegyző: Stunda István I. hh. A Társulat egyhangú lelkesedéssel mult évi fáradhatatlan és buzgó tanárelnökét Nt. Novák Lajost kérte fel ez évi tanárelnökségre is, ki volt szives azt elfogadni.

A „Főiskolai Énekkar” szeptember 14-én tartotta alakuló közgyűlését. Elnök lett Tóth Lajos IV. é. hh. Főprecentor: Szalontay Ferenc IV. hh., Alprecentor: Kiss Elek III. é. hh., I. ten. protokátor Bodnár Ferenc III. hh. II. ten. protokátor Hörcsik András IV. hh. I. bass. protokátor: Palcsó László III. hh. II. bass. protokátor s jegyző: Kovács Dezső III. hh. Az egylet szerepelt eddig Pósa Zsigmond joghallgató temetésén. Okt. 6-án a városi templomban délelőtt s az imateremben a délutáni ünnepélyen és Hernádkakon özv. Sisáryné temetésén.

A főgimn. Erd. Önképzőkör szept. 28-án Tompa Mihály születése alkalmából a szokásos keretben tartotta kegyeletes megemlékezését. Emlékbeszédet mondott *Trócsányi György* ifj. elnök, majd koszorút helyezett a szoborra s azután *Bóna Miklós* VII. o. t. az Uj Simeont szavalta el. A kegyeletes emlékezés a tanárikar és az ifjuság nagy részének jelenlétében folyt le.

Az „Erdélyi Önképzőkör” szept. 9-én tartotta alakuló gyűlését a múlt év végén végén választott ifj. elnök, Trócsányi György elnöklése mellett. A tagok egyhangú lelkesedéssel dr. Végh János tanár urat kérik fel ez évi tanárelnököül. — A tisztikar a következőleg alakult meg: Titkár: Finkey Zoltán VIII. o. Főkönyvtárnok: Bukoveczky István VIII. o. Jegyző: Kukoró Ferenc VII. o. Pénztárnok: Kriston Antal

VII. o. Alkönyvtárnok: Sebők József VII. o. A munkálkodás megindult csendesen. Győr Imre: „Az Isten igazságos“ című népmeséjét olvasta fel. Egy verset megdicsért a kör, (szerzője: Finkey Zoltán) s ennek bírálatát (Bukoveczky István).

HIREK.

— **Október 6-ikát** az ifjúság a következő műsorral ünnepelte: 1. A szabadsághősök sírja felett. Vargha Józseftől. Előadta a főiskolai énekhar. 2. Emlékbeszéd. Tartotta dr. Osváth Gyula jogtanár. 3. a) Hol pihennek? Zenéjét szerz. Bathó János, szövegét írta Gulyás József dr. b) Aradi nagy temetőben Zenéjét szerzette Bathó János, szövegét írta Kiss Kálmán. Harmóniumkísérettel énekelte Rohoska József II. o. t. 4. Október hatodikán. Irta Ábrányi E. Szavalta Bóna Miklós VIII. o. t. 5. Gyászinduló. Beethovenentől. Előadta a főiskolai zenekar. 6. Bitófák beszélnek. Irta Szepessy László. Szavalta Gaál István III. é. theol., zongorán kísérte Fenczik Viktor VIII. o. t. 7. Hymnus. Orgonakísérettel énekelte a közönség.

— **Szerkesztőség** ez évre a következőképen alakult meg: Főszerkesztő: *Szöke István* szénior; Felelős szerkesztő: *Szigethy Ferenc* II. hh.; Főmunkatársak: *Kerekes György* II. hh. és *Kiss Géza* I. hh.

— **Gyászhir.** *Pósa Zsigmond* I. jh. okt. 1-én váratlanul elhunyt. A gyászistenítisztelet a Főiskola udvarán az Ifjúság nagy részvétele mellett folyt le. Nt. Novák Lajos theol. tanár ur imádkozott, a főiskolai énekhar több számmal szerepelt. Majd azután a halottat szülőföldére, Kelemérbe szállították.

NYILTTÉR.

Nyilatkozat.

Ezennel kijelentem, hogy mivel *Lóczy Béla* joghallgatót többek előtt méltatlanul megsértettem, úgy tőle, mint az emiatt melán megbotránkozó egész ifjúságtól ünnepélyesen bocsánatot kérek.

Sárospatak, 1912. okt. 12.

Szabó András.

I. hh.

NÉVJEGYEK

izléses kivitelben, modern metszésű irott és nyomtatott betűkkel jutányos áron készülnek

DANI ÉS FISCHER

főiskolai nyomdabérloknél Sárospatakon.

SAJTÓ ALATT!

UJDONSÁG!

Bathó-nóták.

(Kacsóh Pongrác előszavával)

ÁRA 2 KOR.

Modern Magyar Pedagógusok Könyvtára

I. Füzet. Ára 2 kor.

ÚJABB IRÁNYOK

A PEDAGÓGIÁBAN.

IRTA: Dr. GÁL KELEMEN,
KOLOZSVÁRI GIMNÁZIUMI IGAZGATÓ

Megrendelhető Eperjessy J. utóda Fischer Lajos könyvkereskedésében Sárospatakon

SAJTÓ ALATT

PATAKI VERSEK.

Irták:

Kerekes György,
Szigethy Ferenc.

ÁRA 1 KOR.

SÁROSPATAKI IFJUSÁGI KÖZLÖNY

MEGJELENIK HAVONKÉNT EGYSZER.

SZERKESZTŐSÉG: Főiskola, széniori hivatal	Főszerkesztő: Szőke István	Főmunkatársak: Kerekes György és Kiss Géza	Felölős szerkesztő: Szigethy Ferenc	KIADÓHIVATAL: Ref. főisk. könyvnyomda.
--	-------------------------------	---	--	---

Előfizetési ár: Egész évre 4 K, félévre 2 K. Az előfizetési összegek a „Sárospataki Ifjúsági Közlöny” szerkesztőségének küldendőik

Árgirus.¹

Irta: *Gulyás József.*

I. ének.

1. Erdélyország hegyvidékén, sziklabérces tájon,
Aranyalma termett egyszer mindenik faágon.
Telerakták titkos éjen szőke tündérlányok,
Színezüstből virágokat hintegetve rájuk.
2. Mert ahová tündér egyszer beteszi a lábát,
Akár erdőn, büszke bérceken, akár mezőn száll át,
Arannyá tesz, ha akarja, mindenféle tárgyat,
Keltve sóvár földi szívben kincsutáni vágyat.
3. Fut az éjjel, érkezik a rózsaujjú hajnal.
Mozdul a föld, ébred a nép zörmölő morajjal.
Minden ember szemmeresztve bámúl fel a fákra,
Azt hívén, hogy csillagot rejt mindenik lomb sátra.
4. Avaroknak nagy királya csodálkozva látja,
Mint borúlt be színezüstbe valamennyi fája
Szalad hozzá jelenteni meglepődött népe:
„Uram király, megváltozott nagy országod képe!
5. Ilyen csoda sohsem történt ezen a világon.
Sohsem láttunk aranyalmát orgonafa-ágon.
Nem is sejtjük, hogyan történt, s mi lehet a nyitja,
Igy marad-e mindörökre, senki sem gyanítja.“
6. Csoda látni, fut a kertbe szép Medéna asszony.
Menni készül véle együtt Árgirus és Taksony.
Legidősebb Akleturral indul le a kertbe,
Ahol a szél néhány almát már a földre vert le.
7. Hallgatagon várja őket nagy csapatnyi népség.
(Királyt várva zsibongani, főbenjáró vétség)
Érkezéskor tisztelettel helyet enged nekik,
És a három délceg ifjút gyönyörködve nézik.
8. Atyja balján méltósággal lép a legidősebb.
Emberirtó háborúban nincsen nála hősebb.
Büszkesége mindenekben avarok hadának,
Testi-lelki képe-mása a vitéz apának.
9. Taksony urfi, a középső, piros, mint a hajnal.
Kék szemekkel, vállraomló selyemszőke hajjal.
Dobban érte gyöngye szíve rózsaaarcú lánynak,
Hogyha látják, vérpirossá, hófehérré válnak.
10. Legkedvesebb gyermeküknek, Árgirusnak lelke
Mindenkihez szeretettel, gyöngédséggel telve.
Hadratermett délceg alkat, erőteljes vállal,
Lányos arca szép bajusszal, csókratermett szájjal.
11. Amikor a délceg ifjak közelükben járnak,
Rajtuk vész a tekintete valamennyi lánynak.
Nem is látni messze földön három ilyen embert,
Mint amilyen Taksony volt, meg Árgirus és Lambert.
12. Ottan aztán megcsudálván gyümölcsöt, virágot,
Előhívják legottan az udvari diákot,
Ékalakú betükkel hogy vesse fel egy fára:
„Parancsot küld, szigorút, az avarok királya.
13. Valahol egy gyula, harka örökdió a népen,
Vad, lobogó szenvedélyek lángját tartva féken,
Hiradással gyorsan küldje mindenik futárját,
Jelentve, hogy érte-e baj árnyatadó fáját!“
14. Odaadják most a rovást fűrgé Bot futárnak.
Viszi rögtön, veszi útját a dévai várnak.
Várról-varra sorra járva bekopogtat véle,
Ő felsége nagy nevében bebocsájtást kérve.
15. Felesleges fáradság volt, kárbaesett munka,
Bot futárt így elküldeni néhány heti útra.
Jöttek így is nyakra-főre úri parancs nélkül,
Némelyik a sietéstől szinte zöldül, kékül.
16. Vége-hossza sem volt aznap járásnak-kelésnek.
Még a legmesszebb vidékről igyekvők sem késnek.
Hozza mind a csoda hírét sokatmondó képpel,
Magyarázva, ki hogyan tud, szóval avagy kézzel.

¹) Kerültem az olyan részleteket, amelyeket nálamnál már jobban feldolgoztak. Az almafa alatt való találkozást jobban megírta Gyergyai, Balga alakja sokkal színesebb Vörösmartynál, Jakab Ödönnek sokkal szebb leírásai vannak. Az enyémekben inkább a motiválás új. Különbösen is mesém a nép számára készült.

17. Megtudni, hogy mi a titka e csodás dolognak,
Van keletje most a tarka találgatásoknak.
Fúrja biz' az aranyalma az oldalát soknak,
Egyik ezt, a másik másat emlegetve oknak.
18. Elszaladt már ez a nap is, jön a bűvös éjjel,
Bakacsinból barna fátyolt teregetve széjjel.
Jön az álom röpke szárnyon, nyugalomra térnek,
Akik a nagy Hadur isten jóvoltából élnek.
19. Titkok éje volt az az éj, csodák éjszakája:
Reggelre mind megszedetten áll a kertek fája.
Mint mikor a gyümölcsösben almalopók járnak,
Oly siralmas képe volt ott a megrabolt fáknak.
20. Pedig örök is őrizték éjszaka a fákat,
Maguk mellé téve hosszú, vashegyű kopjákat.
De biz' épen éjfél tájban elaludtak ők is,
Egymás után dőltek el a fegyveres őrzők is.
21. Bár az avar becsületes, lopni soha nem mer,
Legyen bár a legrongyosabb barlanglakó ember,
De meg hozzá babonás is, (nem tudni, hogy mit rejt),
Az almához ilyen okból hozzányúlni sem mert:
22. Mégis, hogy a titok nyitját megtalálják végre,
Őrizőket állítottak erre az egy éjre.
Egyetlen egy fán maradt meg minden aranyalma.
Mintha azon nem lett volna Ármánynak hatalma.
23. Ezt a csudát magyarázni Filarusért küldtek,
Akik a nagy királynak a tanácsában ültek.
Jött az hamar, ősz szakálla majd a térdig ért le.
Ő volt a nép csillagjosa, legtudósabb véne.
24. Bölcsőbb volt ő mindazoknál, akik ottan várnak,
Pedig soha felé se járt tudós iskolának.
De egy hosszú életnek sok tanulságos napja
Csodálatos bölcsességnek tudományát adja.
25. Most is, hogy a kérdést hallja, gondolkozni sem kell;
Mit gondol a dolog felől, előadja renddel.
Illemtudó tisztelettel figyelnek a szóra,
Mint hogyha ott Hadur isten saját maga szólna.
26. „Felséges és dicsőséges király uram nékem!
Nincsen nekem, sosem is volt semmiféle vétkem.
Öreg ember vagyok én már, megöszültem csöndben,
Nem vettem részt semmi roszban, másnak ártó bűnben.
27. Ne haragudj, ne büntess, ha az igazat mondom.
Hiszen mindig az igazra volt egyedül gondom.
Ki is mondom, nem himezek, nem hámozok most már,
Noha ez a dolog nekem magamnak is úgy fáj:
28. Tündérlányok jártak erre, ők hozták az almát.
De elhozták magukkal a fájdalom siralmát,
- S a keserves bujdosásnak szomorúságát is,
Mert egy fiad odahagyja apja országát is.
29. Tanácsolom, háljon künn a három fiad, várva,
Mikor szállnak éjten-éjjel tündérek a fára.
És amelyik el nem alszik, meglátja majd őket,
S többé csúffá nem teszik a kirendelt őrzőket.
30. Megmarad majd minden alma az almafa-ágon.
Nemcsak itt, de mindenfelé az avar határon,
Aranyalmák teremnek majd mindenütt a fákon.
Ezt a boldog napot én is vágyakozva várom.
31. Mert hisz én is, avar ember, szeretem a népem
De nem hiszem, hogy e napot valaha megérem.
Öreg vagyok, eltörődött, néhány órám van még,
És azután befogad majd a csillagos mennyég.
32. Arra vigyázz azonban majd, felséges királyom,
Hogy a kertben akkortájt de senkise járjon!
Tőle indul egy fiadnak sok keserves bújja,
Attól fogva lesz az ege mindig elborúlva.“
33. Elvégezvén a beszédet, néma lett a szája,
Mintha ez a bús jövődő magának is fájna.
A tanácsban hallgatás ül, siketítő csend lett,
Mikor a felséges király ilyen szóhoz kezdett:
34. „Nem lesz neked, öreg jósom, semmi bántódásod.
Nem fog soha valósággyá lenni látomásod.
Mert a kertet őriztetem s egy fiam se gyáva,
Nem örködik, azt gondolom, egyik sem hiába.“
35. Lambert megy most legelőszőr örködni a kertbe.
Öltözködik talpig vasba, páncélba, fegyverbe.
Éjfél tájban — csodálatos — ráborult az álom,
Nem is maradt alma a fán, csupán tizenhárom.
36. Másodnapon Taksony urfi állott vala strázsát.
A fa alá letette a sisakját és pajzsát.
De az éjfél neki is már elvette a kedvét,
Elaludt és — az almából alig maradt vagy hét.
37. Árgirusra került a sor; holdas éjszakában
Gyönyörködik madárdalban, csillag-ragyogásban.
Éjfél tájban gyöngye szellő borzolja a lombot,
S maga előtt lát az ifjú hét fehér galambot.
38. Egyik galamb a dolmánya legszélére szállott.
Ilyen fehér galambot még Árgirus sem látott.
Óvatosan megragadja, simogatja szárnyát,
Akkor a lány levetette, szép madár-ruháját.
39. Maga előtt lát az ifjú egy sugár virágot;
A vállára vetve tart egy hófehér palástot.
Keble, mint az alabástrom, vérpiros a szája.
Előtte állt tündérország szépséges királya.

40. Kék szemének sugarában benne volt a jóság.
Azok tüzét nem oltja ki földi mulandóság.
Árgirus csak nézi-nézi, belevesz a lelke,
S lángra lobban keble mélyén mélységes szerelme.
41. Átölelvén, két karját a derekára fonja,
És a gyönyörű teremést kebelére vonja.
Szünet nélkül, forró hévvel csókolja a száját,
Szemét, haját, keblét, majd a patyolat ruháját.
42. Mikor aztán mind a ketten beteltek a csókkal,
Odafordul a leányhoz Árgirus e szókkal:
„Ki vagy hát te, honnan jöttél, gyönyörű virágszál,
Drága kincsem, játszai szélben hajladozó nádszál?!”
43. Mosolyogva, nevet a lány; édes kacagása
Olyan, mint a kergetődző szellők susogása.
Még az öreg telehold is jobban ontja fényét,
Hogyha hallja a leányzó csengő nevetését.
44. Beszélni kezd; a beszédje gerlicék bűgása,
Behizelgő muzsikájú, nincs e földön mása.
Odafordul Árgirusához, a szemébe nézve,
Hófehér két kezével a kezét fogva kérte:
45. „Édes szívem, Árgirusom, eljöttem egy szóra,
— Kevés időm van itten most, alig néhány óra —
Szeretlek és feleséged kívánkoznám lenni,
Ha te nekem megtudnál egy szivességet tenni.
46. Tündérország királynéja áll most véled szemben.
Boldogságot keresek a földi szerelemben.
Ezt a fát is azért hoztam . . .“ feljajdul a szónál,
Szép hajának aranyfürtje már ott a rablónál.
47. Ráncos arcu öregasszony settenkedett hátul.
(Nem is vették észre eddig a sok árnyas fátul).
Kíváncsiság noszogatta; megtudni, hogy mit rejt,
Ott künn töltött egymásután, három egész éjjelt.
48. S most, hogy a szép lányt meglátta aranyszőke hajjal,
Mellé osont, nem hallható zörrenéssel, zajjal.
Szép hajából lenyisszantott s elsietett onnan,
Úgy, ahogy jött, észrevétlen, csendben, alattomban.
49. Bánattá lett a leányzó vidám boldogsága.
Nem lehet már itt e földön többé maradása.
Tündérhonba sem mehet be megcsonkított hajjal.
(Egyik baj így szokott járni mindig másik bajjal.)
50. Várni kell, míg kinő újra haja koronája.
Addig Feketeváros lesz szomorú tanyája.
Esdekelve maradásra kéri a királyfi,
Szivetrázó, bús szavára meghajlanék bárki:
51. „Édes szívem, ne menj innen, ne hagyj engem árván!
Ne legyen a szíved helyén érzéketlen márvány!

Megbüntetem, bárki legyen, aki fűrtöd bántja,
A ragyogó napvilágot soha meg nem látja.

52. Maradj velem, ne kívánjad, hogy utánad haljak,
Ne kívánd, hogy rabja legyek ezerféle bajnak.
Szívemet ne tépje össze megemésztő bánat,
Ne tegye, hajh, mindörökké szótalanná számat!
53. Látod, hogyha itt hagysz engem, megőrül a bánat,
Vidámságom helyén akkor gyötrő panasz támad.
Nem lesz nekem itt a földön semmi mulatságom.
Maradj itten, ne hagyj el hát, egyetlen virágom!”
54. Fejét rázza csak a lány rá; könnyes szemmel nézi;
Megszakad az ő szive is fájdalmában, érzi.
Búcsút veszen, jön a hajnal, távoznia kell már.
Társaival repül fent, mint csonka szárnyu madár.
55. Harmatozó szemmel néz már az ifjú utánok.
Felszakadnak kebeléből panaszos sirámok.
A rablóra mond egy szörnyű, iszonyatos átkot,
Megátkozza keservében az egész világot.
56. Amint ott a fa alatt áll, nézve fel az égre,
Rettenetes küzdelem megy a lelkében végbe.
Az érzések zavarából egy gondolat vált ki:
Útnak indul lánya után az avar királyfi.
57. Búcsúzáskor megtudta a nevét is a lánynak,
Hogy örökké rabjává lett Tündér Ilonának,
Hogy fekete város felé vegye majd az útját,
S útirányúl kövesse majd fent a Hadak útját.

(Folyt. köv.)

A pátens története.*

Irta: Szőke István.
(Folytatás.)

Haynau rendeletét nyomon követték a kormányok újabb rendeletei, melyek mind arra szolgáltak, hogy az alkotmányától megfosztott császári adminisztrátorok által kormányzott és zaklatott protestáns egyházakat még jobban letiporják s ráadásul a katholicismusnak kiszolgáltatassák.

A rendeleteknek egész tömege foglalkozott ezzel a céllal, midőn szabályozta pl. a katholicus ünnepek megülését, a házasságok kötését, a házassági bíráskodást, az áttéréseket, a vegyes házasságból született gyermekek vallásos oktatását stb. Eltiltották a protestáns püspököknek a püspöki cím használatát. Bezárta a rendőrség még az angol bibliaterjesztő társulat pesti raktárát is s így a

* Az 1911—12 évi Vay nagyobb díjjal jutalmazott pályamű.

biblia terjesztését is megakadályozta egy fél-éven keresztül.¹

Ezután rákerült a sor az iskolákra. A br. Geringer 1849-évi október 9-iki rendelete után következő gr. Thun vallás- és közoktatásügyi miniszter 1850. évi szeptember 7-iki rendelete Magyarország összes középiskoláira ráparancsolta az osztrák tanrendszert az „Organisations Entwurf“-ot s amely iskolák ennek eleget tenni nem bírtak, vagy pedig nem akartak, magániskolákká váltak, vagy teljesen megszűntek, mint pl. a nagyváradi.

Ez az állapot egészen 1854. július 11-ig tartott, amikor Albrecht főherceg váltja fel Haynaut s rendeletét hatályon kívül helyezve, mint Magyarország teljhatalmu polgári és katonai helytartója, egy új ideiglenes rendeletben javít valamit a protestánsok helyzetén, mert most már megengedi nekik, hogy hatósági ellenőrzés mellett gyűlésezhetnek s így gondoskodhatnak legalább némileg egyházuk autonómiájának védelméről. Mindazonáltal ez a rendelet is sérti a magyar protestáns egyházat alapjában és lényegében épenugy mint az előbbieket.

A bécsi kormány azonban mindezzel nem törődik, mert egy nagy cél lebeg szeme előtt újra, mint már annyiszor a múltban, amint a politikai történelemből ismeretes, hogy a teljes birodalmi egységet, amiért, hiába ugyan, de folytonosan küzdenek a Habsburg uralkodók, most a maga teljességében megvalósítsa.

Ezt a célt szolgálta pl. a pápával az 1855 augusztus 18-án kötött konkordátum is, mely az egységes katolikus egyházat akarta megteremteni s ugyanezen cél érdekében akarnak most a birodalom összes protestánsaira is egy egységes és abszolút monarchiai színezetű kormányformát ráerőszakolni.

Kidolgoznak tehát egy erre szolgáló törvénytervet, mely állítólag az 1791-ik évi XXVI-ik t.-c. 4. §-a alapján rendezte volna az egyház ügyeit, mely azonban az egyházat teljesen kiszolgáltatta volna az államhatalomnak, s ily módon az autonomia csupán a múlt idők emlékei között élt volna tovább. Hanem azok a protestáns „bizalmi férfiak“, akiket a kormány az alkotmány vagy törvényterv megvitatása végett Bécsbe meghívott, ref. részről: Török Pál, Szoboszlai Pap István, dr. Ferenczy József kassai lelkész és dr. Szeremley Gábor előbb bécsi, utóbb sárospataki theologiai tanár; ág. ev. részről: Toperczer, Osztrólczy, Pálffy, Kánya, Kuzmány — észrevették és belátták ezt s tel-

jesen egyetértettek Szoboszlaival, mikor azt indítványozta a véleményüket tudakoló kormánynak, hogy a törvénytervet, mielőtt életbe léptetnék, küldje le az egyházkerületekhez, hadd szóljanak hozzá azok is. Kifejtette, hogy zsinatra feltétlenül szükség van, mert anélkül nem állhat fenn evangéliumi egyház. „Az evangéliumi egyház részére — ugymond — hitelveink szerint csak a zsinat adhat törvényeket, neki lévén adva Jézustól a potestas ecclesiastica“²

A kormány elfogadta az uralkodócsalád előtt is nagytekintélyű Szoboszlai tanácsát s annak értelmében járt el és a tanácskozó protestáns férfiak észrevételei alapján eszközölt némi módosítás után 1856 aug. 21-én csakugyan leküldötte a törvénytervet a kerületekhez azzal az utasítással, hogy nyilvánítsanak affelől egészen nyíltan és szabadon véleményt.

Az ilyen módon a protestáns egyházkerületek elé jutott törvényterv 12 szakaszra oszlik s részleteiben tartalmaz több jó és helyes dolgot, de alapelveiben merőben ellenkezik a protestáns elvekkel, különösen pedig a magyar protestáns egyházaknak a múlt történelemben kifejlődött joggyakorlatával. Lényegesen módosítani akarja a protestáns egyház eddigi szervezetét, mert nemcsak a világi elem hatáskörét szorítja háttérbe, midőn mellőzi a gondnoki hivatalt; nemcsak az üléseket fosztja meg nyilvánosságuktól és akar a protestáns egyház nyolc kerületéből tizenkettőt alakítani: hanem még az egyház fölé legfőbb hatóságul egy császári és királyi főegyháztanácsot is tervez, melynek a császár nevezné ki életfogytiglan a tagjait, s azok mint állami hivatalnokok az állam által fizettetnének.

Az egyházkerületeknek a törvénytervre adott egyhangú véleménye az, hogy az egyház ügyei véglegesen és törvényesen csakis zsinat által rendezhetők s e válasz felküldése után a tisztántuli és a két dunai ref. egyházkerület gyűlésein még azt is elhatározza, hogy küldöttséget meneszt az uralkodóhoz s így kéri az egyházra nézve káros és sérelmes rendeletek visszavonását s engedélyt arra, hogy zsinatot tarthasson.

A küldöttséget a császár 1857. ápr. 20-án fogadta, de a kérésre adott válaszból, mely szerint „kérelmeiket figyelmesen megfontolván, látni fogom, mennyire teljesíthetem kívánságait; legyenek meggyőződve, hogy én helvét hitvallásu alattvalóimnak csak javát kívánom; ellenben elvárom, hogy önök is nekem igaz

¹ Zsilinszky „Magy. prot. egyháztörténet.

² Révész I.: Figyelmező 1887.

bizodalommal és hív ragaszkodással megfelelnek³, nem merithettek a protestánsok sok vigasztalást és nagy reményeket a jobb jövő iránt. A bekövetkezett jövő széllyel is tépte volna amugy is a bizó várakozásokat és vérmes reményeket.

Hogy a protestánsok a császár válaszában nem biztak, az már nagyon jól látható az 1857-iki augusztusi tiszántuli kerületi gyűlésen, amely Tisza Kálmán indítványára kimondja, hogy az autonómiához feltétlenül ragaszkodik s a kormánynak az iskolákra vonatkozó rendeleteit nem tekinti törvényesnek s felir a kormányhoz, hogy a superintendenshez való leiratokat magyar nyelven intézze. A kormány válasza az erélyes és bátor hangú határozatra az volt, hogy elvette a debreceni főiskola nyilvános sági jogát s többé e főiskola nem tarthatott érettségi vizsgát.

Ilyen összeütközésbe került hasonlóképen a kormánnyal a tiszáninneri kerület is úgy, hogy itt is sikertelenek maradtak a pataki főiskola nyilvánossá tétele érdekében folytatott alkudozások; a dunamelléki kerület pedig a tanári minősítések miatt keveredett ugyancsak éles konfliktusba a kormánnyal.

A protestáns egyháznak ilyen szorult helyzetében minden erejét meg kellett feszítenie, hogy megoltalmazhassa az ősök vére által megszentelt alkotmányát és szabadságát. Megindul hát a mozgolódás a nyomasztó rendszer ellen fokozott tevékenységre ébrednek az eddig szunnyadó erők. Megmozdul a szellemi tevékenység is az egyházi irodalom terén és többen egyházi jogi műveikkel lépnek fel az egyház alkotmányának védelmére, az elnyomó rendszer visszaszorítására.

Már a törvényterv sem találta egészen készen az embereket, mert már akkorra megjelent Révész Imre kitűnő munkája: „A protestáns egyház alapelveiről”,⁴ melyben ügyesen és nagy erővel mutatja fel a kiváló szerző azt az egyetemes és szilárd alapot, a melyről lelépni, amelyet veszni engedni soha és semmi körülmények között nem szabad. Ezzel lép a küzdőtérre e kiváló férfiú, aki az egész pátenst elleni harcnak szellemi vezére és irányítója lett később s akit az önkényuralommal vívott győzelmes harcban az oroszlan rész illet. Irodalmi műveivel 1856-tól kezdve ő támasztja öntudatra az önkényuralom alatt már-már reményt vesztett magyar lelkeket s az egyházalkotmány, jog

és történelem tudományos paizsával vértel felküzdő hatóságainkat és az egyház hiveit.⁵

Egy másik 1857-ben megjelent művében „Vélemény a magyar protestáns egyházalkotmány főbb pontjai felett”, az egyházalkotmány főbb pontjait tisztázza, s erős, meggyőző érvekkel domborítja ki egyházunknak az önállóan fejlődött és hazai viszonyaink keretében alakult majdnem egyetlen szervezetét „tekintettel a jövő törvényhozásra”. Mintha csak előre látta volna a nem sokára bekövetkezett veszedelmes küzdelmeket.

Rajta kívül még mások is részint egyházi tudományos, részint más irodalmi vállalatokat indítottak meg pl Prot. Theol. Könyvtár, Sárospataki Füzetek, Prot. Egyh. és Isk. Lapok, Egyházi Könyvtár. Kecskeméti Prot. Közlöny,⁶ stb., amelyek mind igen jó szolgálatot tettek a hangulat és bátorság felébresztésére és ébrentartására.

Az erőgyűjtésre és bátorságra szükség is volt, mert a protestáns egyházkerületek véleményével és tiltakozásával, kérésével nem törődve. az uralkodó 1859. szeptember 1-én, kibocsátotta a nyílt parancsot, a hirhedt pátenst, amely most már véglegesen rendezni akarta a magyar protestáns egyház ügyeit. Ezzel kezdődik meg tulajdonképen az egyház alkotmányáért és szabadságáért vívott küzdelem, mely megmozdított minden egyházát és vallását szerető magyar protestáns embert, majd egy táborban egyesített minden hazáját szerető s igazságért lelkesülő férfiut s a küzdelem hullámai az irodalomban külföldre is eljutva, felénk fordították a külföld érdeklődését és rokonszenvét is és végre is a hatalom meghátrálására s az önkényuralom bukására vezetett.

A nyílt parancs vagy pátenst.

Az 1859 szept. 1-én megjelent nyílt parancs teljes címe: „Kaiserliches Patent vom 1. September 1859, betreffend die innere Verfassung, die Schul und Unterrichts-Angelegenheiten und die staatsrechtliche Stellung der evangelischen Kirche beider Bekenntnisse in den Königreich Ungarn, Croatien und Slavonien, in der Wojwodschaft Serbien mit den Temeser Banate und in der Militerganze”,⁷ azaz császári nyílt parancs 1859 szept. 1-ről, a mindkét hitvallású evangélikus egyház belszerkezetét, iskola és oktatásügyeit és államjogi helyzetét illetőleg,

³ Révész I.; Figyelmező 1872:

⁴ 1856-ban jelent meg Szarvason,

⁵ Ballagi Mór: „A prot. pátenst és a sajtó.”

⁶ Ballagi Mór: „A prot. pátenst és a sajtó.”

⁷ Ballagi Mór: „A prot. pátenst és a sajtó.”

Magyar, Horvát és Tótországban, a szerb vajdaság és temesi bánságban és a katonai határvidéken.

A pátens maga nem nagyon terjedelmes, mindössze 58 paragrafusból áll. Rendelkezései szerint három fokozatból áll mindkét hitvallású evangélikusok egyházi képviselője és kormányzata: egyházi vagy parochiális községi, egyházvidéki és superintendenciális gyűlésből. Az elsőnek kormányzó közege a presbiterium, vagy helybeli konvent, a másodiknak az egyházvidéki consistorium és konvent, a harmadiknak a superintendenciális consistorium és konvent. Felettök áll rendkívüli esetben a generalis conferentia, rendes körülmények között a zsinat. (2. §.)

A fejedelmi főfelügyeleti jogot a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumban a két vallásfelekezet tagjaiból alakított külön osztály gyakorolja. (4. §.)

A törvényhatóságot az illető consistoriumok, rendkívüli esetekben a generalis conferentiák és legfelső fokon az ezután alakítandó evangélikus legfőbb egyházi törvényszék gyakorolja.

A házassági törvényhatóságot a nevezett egyházi hatóságok fogják gyakorolni, mihelyt szervezve lesznek. (6. §.)

A lelkészek fegyelmi ügyei az egyházi törvényhatóságok körébe tartoznak. (9. §.)

Az evangélikus iskolákra való felügyeletet csak evangélikus emberekre bizza a fejedelem, a népiskolák pedig az illető egyházi hatóságok felügyelete alatt maradnak. Az iskolákban csak a generalis conferentiától és az illető miniszteriumtól engedélyezett tankönyvek használhatók. Minden tanintézetet a kormánynak felelős elnök vezet s bármely iskola csak akkor nyilvános, ha a kormánytól kiadott tanterv szerint van szervezve. (15. §.)

A meglévő superintendenciákból a következők alakíttatnak: a pesti, pozsonyi, soproni, eperjesi, szarvasi és újverbászi az ágostai evangélikusok részére; a pesti, pápai, sárospataki, komáromi, debreceni és újsziváci a helvét hitűek részére.

Mindkét hitfelekezet tarthat zsinatot hat-évenként kormánybiztos jelenléte nélkül és az ott tervezett törvények fejedelmi megerősítés után lesznek érvényesek. (43. §.)

A superintendensek és felügyelők választását a fejedelem erősíti meg és mindnyájan köteleztetnek a császári ház iránti hűségi esküre. (51—52. §.)

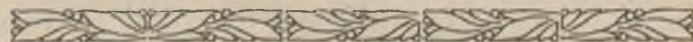
A superintendenciákat évi segélyben részesíti az állam, melyből a superintendensek és

esperesek fizetése pótoltatik és a szegényebb egyházak segélyeztetnek. (53. §.)

Az egyházi rendtartás véglegesen az egyházi törvényhozás útján fog szabályoztatni, addig a vallás- és közoktatásügyi miniszter ideiglenes rendeletekkel fog intézkedni.

Ezen nyílt parancs az 1790—91-ik évi XXVI-ik törv.-cikket és az 1844-ik évi III-ik törv. cikket nemcsak érintetlenül hagyja, hanem újból megerősíti. (57. §.)

(Folyt. köv.)

Szökeség.

I.

(Confessio.)

Ez a szerelem estvéli s titkos,
Estébe lett, estébe hal meg is.
Mámor-rózsásan szenteltük borral,
Ha is az ember más istenbe hisz.

Künn felhők sirtak bús, őszi esőt,
Soká, bujdosott mögéjük a hold.
A lány könnyezett, szemembe nézett,
Aztán fázósan mellemre omolt.

Nem kérte: ki vagy, honnan jössz erre?
Nem kérte: van-e kedves kedvesem?
Azt mondta: szeret. Én is szeretem.

Most aztán miénk órára-percre
Mind, ami jót is adhat az élet:
Csacsogás, séta, csók, ölelések.

II.

(Este a szobádban).

A nappal együtt éjbe fúlt a gondunk,
Vidámra lendült szerelmes lelkünk
Bohóság vert vig sátort felettünk
S kacagva együtt tréfaságot mondunk.

A suttogó szavak most bújócskáznak
S csókká fonódva egymásra lelnek,
Kéklő tüztől parázsló szemnek
Arcunkon lángja lobban el a vágynak.

Az éjszakában szép álmok pihegnek...
Varázsos szókat halkítva mondom,
Amig aranyló hajad lebontod.

A karjaim már ölelésre nyíltak
Reszketve hull egymásba lelkünk:
Áldott az óra, hol egymásra leltünk.

Kerekes György.

Azon a novemberi éjszakán . . .

Irta: *Sőreghy János.*

Délutánba hajlik az őszi nap. Az arany-palástu szőlődombok felett kék ég, enyhe, meleg-ujjú sugarak, melegajkú csókok; talán az elmúlt nyárnak bucsú csókjai még ezek. Közel, csak alig odább a darvak útján tul lila, apró felhődarabkák libegnek, mintha valaki egy kék üveg lapra fehér gyöngyszemeket szórna . . . De köröskörül a nagy földkorong szélein szürke, bágyadt színekbe olvad egybe az ég pereme a fakó földdel; ez már az őszi ködszemének a tekintete. E szürke, hamuszínű homályba barnasötét fótökként merednek a távoli hegyek. Itt-ott kivillan egy-egy fehér folt: valamelyik falu tornya, valamelyik tanya meszes fala. Az átszűrődő napfény megcsillan rajtuk.

Közelebb a ricsei erdő sárgaselyem zsali kendőt kötött a fejére . . . Valamit akar, valahová készül . . .!? A tiszaparti fűzek bús arany színekkel kacagnak a fénybe. Néhol tüzsugarakkal csillog fel kanyargásában a Tisza, mintha valaki nagy, óriás tükördarabokat hajtingált volna szét a határon.

A letarolt mezőn kerek, búsfejű napraforgó imbolyog, sárga kukorica tábla reszket. Ugy tetszik, mintha sok-sok ezer pántlikás vőfénybotokat szurkáltak volna le sorjába. Szürke tarló, zöld ugar, barna, bogárhátu szántás. A hunyorító szemnek olyan, mintha sokszínű, tarka-barka futó szőnyegek borítnák a mezőt. E szőnyegeken sötéten fénylik néhol egy-egy fekete rózsa: cimboráskodó kóbor varjak csapata.

Épen arra kullog egy kócos eb. Riadva libben a bősztorku sereg, mintha láthatatlan, himbáló légi hintákon lengenek tova. A szőlődombok felé huznak tompa suhogással. A tető felett a vezérvarjú merész kanyarulattal ivel vissza és mihamar örült kerengéssel, rekedt, károgós zsvajjal-ricsajjal kavarg az egész. Csősz Gyurka, az öreg pásztor a botjára támaszkodott . . . Csibzi, a hű kutya pisla szemeket vetett a lárma felé s azután tovább szundított gazdája mellett összekuporodva. Csősz bácsi nem tartja őket annyira se érdemesnek, hogy rájuk tekintsen. Régesrégen megszokta már a füle az ilyenféle zajongásokat. Merev nézéssel támaszkodott a botján. Ott valahol az erdők alján legeltette tekintetét. Hajlott, görnyedt háttára rátűzött a nap. Megbizsergette. Olyan kellemesek már ezek az őszi sugarak, különösen itt a szőlődombok tetején, hol örökösen lengedez a fecskeszárnyu szellő. A pásztoember nem törli már ingujjával gyöngyös, izzadt homlokát,

hűs ajakkal csókolgatja le a szellő a fel-fel csillanó verejtékcseppeket.

Az öreg pásztor megunt a fülsiketítő lármat. A furkóst puskamódra fogva, neki irányította a varjuknak.

— Egye meg a fekete fene a torkotokat! Szőlő kén ugyi! Hess-e hess!

Meghadonázta a botot a feje felett. Máskor nem törődött velök, elkiabálhattak fölöle akármeddig. De most — Isten tudja — most ugy zavarták, most valami gondolkozások főttek a fejébe, amelyek szeretik a csendet.

Pipája kiakart aludni. Megdömicléte a bagósínű bütökujjával s aztán szelelőre fogta, kis füstvonal huppant ki belőle. Utána nézett míg eloszlott, eltűnt. Ki tudja mit gondolt? Támasztott botjának neki könyökölt megint és merengett tovább, tűnődött, hümmögött. Ott mellette méla melódiákat zizegett a csőszkunyhó giz-gazos, borzas, zilált fedele . . . Kontyáról sárgán vigyorog egy bécsitök az őszi hajnalok derétől csipetten. Nehéz testtel, mozdulatlanul érett szőlő csillingek csüngnek a bronzsínű reszketős levelek között. Minden szemre apró fénybabokat pöttyöget a napfény.

— Hej! hej!

Fejét biccengetve, mély lélegzettel sóhajtott. Kalapja alól kicsüngő őszfürtjei meg-meglibbentek, mint az akácvirág fürtök, ha madár száll a galyra.

A kutya vakkantott. Valaki jön. Az öreg eltűnődő szőlőpásztor félválról odapillantott. Felesége, az öreg töpörödött anyóka csoszogott a homokos gyalog úton. Szuszogósra fáradt, míg felkászálódott azon a meredek domboldalon. Valami főtt ételt hozott az urának kantáros edénybe. Óvatosan letette a kunyhó előtti kis lócára és maga is mellé ült. Egy darabig szóltan nézték egymást. Végre is az öreg mami kilihegve magát, azt mondja, hogy:

— No hé, hát mit csinálsz?

— Hm, mit? „Hát csetlek-botlok, kanyargok és bolyongok“. Mosolygott maga is a rigmushoz.

— Megöl mán végkép ez a sok éccakázás, kinn való hálás. Nem bírom mán én ezt . . .

Mami szánalmasan nézett rá.

— Nem-é?

— Nem! Hanem hát hoztál ekkis szunyog-üzöt?

— Nincs mán szunyog hé! M'anyavájának a'?

No de azért benyult mami a kebelébe és kisedegette onnan a papírba göngyölt bolti dohányt, meg azt az ismerős kis tüveget, ame-

lyikbe meglocskált valami. Valami, aminek a sárgán csillanó fénye úgy csalogatta magához Gyurka bácsit. Megis mozdult az öreg és hunyorgva közeledett az ő jó, gondos élete párjához.

— Hát azér' elkurgatnám én rulad az ördögöt, ha úgy esne a sor. Kajánul nyomkodta az öreg a bajuszát és aztán jót kortyolgatott a kis üvegből.

— Hrö, hrö — reszelte a torkát a maró szesz. E mán beszéd!

A dohányt nagy apparátussal begyömöszölte a harisnya szárba, mit erre a célra tartogatott. Az ételbe is bekukkantott. De úgy látzik, jobb lesz majd este, mert elhelyezte az öreg a kunyhóba a szalma közt, ahonnan a dugaszból szép rózsaszínű csillinget hozott ki érte az asszonynak.

— Nesze no, egyél té' sis egy kicsinyt.

— Ajjé hé, beh derék ember vagy! Sovány kezébe fogta a kövér fürtöt és szemelgetni kezdte. Mellé ült a lócára az öreg ura gazdája is. Két kezét a térdére támasztva előre hajolt és vonalakat, keresztet rajzolt botjával a homokba. Ni, ni, épen olyan, mint egy kunyhó, felette meg van egy nagy fa. Míg ezeket babrálgatta az öreg, tépelődött magában, szóljon e az asszonynak, vagy nem? Végre is határozott. Botjával egy ideges mozdulattal mély lyukat döfött a kis kunyhó közepébe és megszólalt. Azt mondja, hogy asz'ongya:

— Asszonyom, mondanék én neked valamit.

— Mit hé? kérdi az asszony egész közönyösen.

— Hát csak azt akarom mondani, hogy jövőre másképp lesz a sor.

— Miér hé?

— Azér' hé, mer' nem úgy lesz, mint most.

— Hát hogy hé? Mongyad mán! — Eldobta a leszemelt fürtöt és kíváncsian fordította felé a fejét.

— Ugy hogy — se szó, se beszéd — emenek én innen vissza a kanyári szögbe, a tiszakertbe, ahon eddig vótam.

Az öreg néni valami csodálatos, titkos ösztöntől ihletve szinte megriadt, megrettent e kijelentéstől, mint akire őráll ember néz. Besett, vánnyadt tekintete az urára meredt, aki cuppogva nagyokat szippantott a keserű füstből. De csendes, öreg természete megőrizve nyugodtságát, azt mondja, hogy:

— De hé akkor nem lesz csilling!

Gyurka bácsi felförtyent erre.

— Hájsz' lesz vad, hal meg egyéb gyümölcs! Te azon ne búsúj! Nem ez a fő, hanem

az, hogy nem birok mán én ezen a meredekeken mászkálni. Öreg ember vagyok mán én, nem sokáig leszek mán én az élők sorjába, beteg vagyok mán én, fáj nekem mindenem! Ott a kanyári szögbe csak jobban kerülgetném az erdőt, kertet a sík földön, mint itt!

Csösz Gyurka, az öreg pásztor a botjára támaszkodott. . . Szegény öreg néni nem felelt semmit. Barnaredős arcát kék erektől cikcakkos reszkető kezébe hajtotta s a vézna, asszontú ujjakoi nagy meleg könnycseppek csurrantak végig, le a homokra.

Csösz Gyurka, az öreg pásztor elbusult, megingott. . . MÉR SÍR EZ AZ ASSZONY? MÉR. . . ?

Szürke homályba borult az őszi délután. Az aláhanyatló napot felhődarabok fedték el. Kikandikált néha egy-egy hunyó sugár. Meghült a levegő, fujdogált a szél. Valahonnan egy magános kóbor varju lassu szárnycsapásokkal evezett feléjük. Tátogó, rekedt torkát látni lehetett, amint egyre mondta: kár, kár, kár. . .

Csösz Gyurka, az öreg pásztor megborzongott, fázott. . .

II.

A szőlődombokon elcsillapult már a víg szüretelők kacajos, nótás zsvaja. Az arany színeket a csupasz venyigék barnavörös színe váltotta fel. Füttyölő gyerekek mezerélnék néhol. A karóhegyeken bambán bámul egy-egy hamvas varju. Hátha akad még valami aszu szem. Az ég borongós. Zömöktestű, szürke nagy fellegek vonóznak. Halk csepergéssel az eső megered. Az uton, mely a szőlőből a mezőre vezet ki, nehéz, bus léptekkel cammog egy vén ember. Hátán nagy guba, ködmön, lóca, bogrács, meg az Isten tudja mi még. Lába alatt hüpped a homok. Dülöng. Így szokott járni a vén koldus is a térdig érő héban. . . A sorompótól még egyszer visszanezett Csösz Gyurka, az öreg pásztor. . . Hogy megállt, százsorta jobban érezte fáradt inait. Leült hát az utszélre. Olyan szomorúan halk neszszel pergette kalapját az aprószemű eső. . . Olyan komoran tekintett rá a fakó domb. . . Sajnálta is itthagyni, meg nem is. De mégis — Isten tudja — fáj az embernek, ha valamitől meg kell válni. Felcihelődött. Jaj! úgy belenyilallott a derekába, hátába, minden öreg porcikájába. Görnyedt hátát úgy nyomja az a sok cók-mók. Kapkodva veszi még a lélekzetet is. No, hál'istennek, felért már a Tisza gátjára, hol sima, kemény az ut. Megkönnyebbült egy kissé. Messze sötételt egy rözsecsomó, ott meg fog pihenni, rá is fog pipálni. De ez se jó, olyan keserű. Bedugta a

zsebjébe. Öreg melle mély sóhajokat mormolt, aztán csendesen nézett maga elé. A suttogó nyárfákról levelek kalimpáltak a lábához . . . Az eső elállott. Fonnyadt gázfűvek nehéz szagát cipelte a szél . . . Valami szomorú, bánatos nótákat döngicséltek, bugtak a telegráf oszlopok . . . Valahol a felhők alatt vadludak vonultak. Nem látta, csak hallotta búcsúzó hangjokat: gá, gá, gá . . . Lassacsán hát ő is megindult. Sikos, csuszamlós lett az út. Erre felé nagyobb eső járt. Meg-megkongott hátán a vas bogrács. A csizma sarka után sárdarabok ugráltak fel, mint valami békák. Csak az tartja már benne a lelket, az a magas nyárfa, amelyik ott van már a tiszakertbe, amelyik alatt meghúzódik az ő régi jó kunyhója; szinte látni már, hogy reszket rajta a levél. Ugy integet, úgy hívogat: jer jer öreg pásztor! Hallja már a susogását. Milyen más az, ha az öreg nyárfa hullatja levelét . . . A Csibzi kutya farkcsóválva fogadja. Megőrizett minden eddig odacipelt holmit.

— He, he, he, nem menek már vissza, itt van már minden.

De jaj, hogy elfáradt. Az öreg nyárfa tövénél nem bírt odább menni egy lépéssel sem. Térde megbicsaklott. Összeesett . . . A vasbogrács kopogva csörömpölt. És ettől az az utálatos, rémes toroku fekete madár riadva rettent az ághegyen. Kereng az öreg nyár koronája körül, beleordítva a csendbe, a haldoklásba: kár, kár, kár . . .

Csösz Gyurka, az öreg pásztor fázott, reszketett . . .

III.

Azon a novemberi éjszakán úgy égtek a csillagok az égen, mint rideg, hűvös szobában ravatal körül a búsfényű gyertyák. Azon az éjszakán olyan volt a véncsavargó hold képe, mint a gyertyák sápadt fakó fényénél jégarca a néma, merev halottnak . . .

Azon a novemberi éjszakán mély bűgással zúgatta a vihar a tiszakert fáit. Azon az éjszakán nyögő, bús sóhajok, üvöltő rémek tördelték a jajongó erdőt . . .

Azon a novemberi éjszakán halálmadár, huholymadár szállt a kis kunyhóra. Azon az éjszakán vihogó rémkacaja behatolt a kis mécsvilágos ablakon. Húh! húh! húh!

Azon a novemberi éjszakán gödröt vájt a kutya a kis kunyhó előtt. Azon az éjszakán vontatón vonított, üvöltött, vonított . . .

Azon a novemberi éjszakán Csösz Gyurka az öreg pásztor sírva, tört jajokkal borúlt a fekete gubára. A huholy, a huholy, mindent

tud a huholy! Minden szava igaz! Azon az éjszakán ördögök jöttek a vonító szóra. Ördögök, fagykörmű ördögök ültek a mellére, nyakára . . .

Azon a novemberi éjszakán sírdogáló bús csend ülte meg a kis kunyhó kebelét. Azon az éjszakán Csösz Gyurka, az öreg pásztor reszketett, örökre elnémült . . .

IV.

Reggel komor, búsnézésű emberek cipeltek ki a sárga avarra, kinyujtóztatták, szekéért mentek. Addig is letakarták egy vastag pokróccal.

Bánatszavú szél szállt a fák között . . . Az öreg nyárfáról szép csendesen hulldogáltak rá a fagyos levelek . . . Varjak szállingóztak feléje az ágra. Üres gyomorral, buta vágnyézzel sandítottak a tetemre. Kár, kár, kár . . .!

Csösz Gyurka, az öreg pásztor nem halott már, nem . . .

A vágyak estéjén írott versek.

I.

Várakozás.

Félénk remegéssel simulok néha hozzád,
Mert temetni kell minden születő vágyam
S arcom álcázni forró, égő lázban.

És úgy viszem magammal arcod mosolyát,
Mint szép mostohás jószágát a szívednek —
De mégis édes emléknek őrizem meg.

És hirdetem a várakozást, a békét;
És mégis a lelkemmel százszor üzenek:
Egyszer jövőőnek hiszem az ünnepet

Mikor majd több mámorral jön meg az este
És majd szinesebben születnek a percek
És örömet, nótát, mámort újra kezdek.

Mikor először látok vágyat a szemedbe.

II.

Kevés mai örömök.

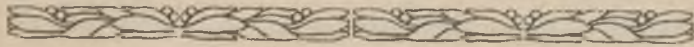
Ma sem lett a szívem mámortól vénebb,
Csak hajszoitabb a testem, vérem.
Jaj, kevéssel kellett beérnem,
Ami enyém lett, ami enyém lett.

Mert nagyon hamar megjött a hajnal.
És nagyon félszeg volt a kezem,
Fiatalos, suta, ügyetlen,
Küzködő a szerelmi bajjal.

S most már hiába kelnek édes vágyak,
Csak siratom már a tegnapot
S jövődő, békés nappalok
Sírással, józansággal várnak.

Üzenek már a lemondásnak.

Szigethy Ferenc.

A tanulmányút.

I.

Kalocsai tanár úr derűs mosolylyal foglalta el a katedrát. (Mindig mosolygott, mindenkihez kedves volt és mindig — szép volt! Azért szerettek annyira a lányok, azért nevezték csak egyszerűen „Kis Aranyos“-nak.)

Nos hát a Kis Aranyos megszólalt szíveket melengető hangján:

— Édes Nagysádkáim! ha nagyon jók lesznek, mondok maguknak valamit, valami szépet. (Oh te nagyképű professzor úr! hát tartottál te már életedben olyan órát, amelyiken nem voltak jók a lányok? Hát mondtál te már valamit a lányoknak, ami nem volt szép?)

Nem akarok félórás prédikációt tartani a tanulmányi kirándulások mérhetetlen erkölcsi hasznáról, hiszen magácskák már nagy lányok, meg aztán valamennyien pedagógusok is, tehát látják, hogy a modern pedagógiában milyen fontos szerep jutott a tanulmányi kirándulásoknak. Hát még azokat a felejthetetlen órákat, amelyeket a kirándulók pajkos jó kedve aranyoz meg, ki tudná leírni! Nohát ezért szeretném én elvinni magukat egy gyönyörű kirándulásra: a Tátrába! Ki jönne el velem, álljon fel?

Mire Kalocsai tanár úr az utolsó szót ki- ejtette, a huszonkét lány már állt. Egy sem volt, aki otthon akart maradni.

— No — lássák! — mosolygott a Kis Aranyos — ezt már szeretem. Meglátják, nem bánják meg, hogy eljöttek s emlékezzenek rá, soha az életben nem fognak jobban mulatni, mint ezen a tanulmányúton . . . Meg aztán — tette hozzá pajkosan — magok már nem-sokára képesítőzni fognak, ma-holnap vőlegényt kell választani, hátha az úton még az is akad? Hja! kérem, a Sors útai kiszámíthatatlanok, útközben pedig nagyon-nagyon sok idegennel találkozok az ember, ki tudja, nem-e épen azzal, akinek a gondviselés szánta, akitől jegygyűrűt kap cserébe? . . .

A lányok csintalan mosolylyal dugták össze fejecskéjüket: — Nini! csak nem ő akar eljegyezni valakit?!

. . . Csak a Perjésy Piroska szívét bizsergette meg valami édes előérzet . . .

II.

A krakói egyetem turista-hallgatói újongó örömmel állapították meg, hogy új vendégek érkeztek. Sokan és szépek. Magyar lányok! Egyenesen az ő szállójuk felé tartanak. Nosza megindult az *érdeklődés*.

— Nézd azt a szökét!

— Hát ott az a barna!!

— Amott az a sugártermet!!!

És még ki tudná elősorolni azt a sok megjegyzést, ami el az a tizenkét lengyel diák túllicitálja egymást annak a magyar lánycsapatnak a dicséretében?

Volt köztük egy szép szálas szőke tiu. Az nem szólt semmit. Csak rajta felejtette a szemét egy lányon, a legszebbiken. Azt hitte, álmai megtestesült királynéja közeledik feléje . . .

Amint a lányok nemükkel járó zsvavajjal (Jaj! nem kapok ki?) megszállották szobáikat, elkezdte törni a fejét az ösmerkedés, a bemutatkozás üdvös, de nehéz problémáin. Egy hajszálnyi fonala már volt az összeköttetéshez, az, hogy a fiúk közt ő tudott legtöbbet magyarul — hisz az édes anyja magyar lány volt — s így ha társai is érintkezést akarnak kezdeni (már pedig hogyan akarnának), az valószínűleg az ő *központi kapcsolásával* fog megtörténni. Azért buzgón imádkozott a Véletlenhez, minden nagy vállalat e főfőigazgatójához, hogy segítse őket egymáshoz. A titkos rendőr e biztos szimatjával fürkészte mindig a lányok lába nyomát. Úgy intézte, hogy az ő útja is lehetőleg arra vitt — történetesen (!) — amerre a lányoké . . . És boldog volt, ha az árnyékát láthatta annak a szépséges magyar tündérnek; boldog volt, ha távoli kacagását hallhatta . . . Hej, pedig ott a fenyők hazájában, a százados fák alján nem vész el a kacagás, hanem megszázszorozva terjed szét az erdőn, mintha ezernyi kis tündér csilingelne s jaj annak, akinek megrezgeti, megbizsergeti a szívét, az foglyul esik biztosan!

Igy járt a lengyel diák is.

Addig-addig unszolta a Véletlent, addig követte a lányok lába nyomát, míg elérte célját.

Egy borongós délelőtt Perjésy Piroska és néhány társa lementek a bazárba képes lapot venni. Az már csak természetes, hogy ugyanakkor a mi barátunknak is halaszthatatlan bevásárolni valói akadtak. A bazárban nagyon sok szép dolog volt, úgy, hogy a lányok egy óra hosszát vásárolták a levelező-lapot . . .

És eközben megeredt az eső.

A lengyel diáknak kiderült az arca. Hazarohant, esernyőre vezényelte társait és mikor a lányok habozva néztek össze, hogy hogyan vágjanak neki a zuhogó zápornak, a tizenkét lengyel diák ott várta őket esernyővel,

A leghosszabb diák katonásan vágta össze a bokáját a legszebb lány előtt:

— Bozsejovszky vagyok! Ugye Nagysád, nem utasítják vissza esernyőinket? — kérdezte sugaras arccal.

. . . A nehéz kérdés meg volt oldva. A gordiusi csomó ketté vágva hullott szét — és két fiatal szív egy selymes pókháló szállal fonódott össze

A lengyel fiuk most már — amennyire meg tudták értetni magukat félig magyar, félig német nyelven — szemtől szembe teheték meg észrevételeiket a magyar lányok bájait illetőleg. Bozsejovszky Kázmér most már közvetlen közelből is hallhatta a Perjésy Piroska kacagását. Pedig közelről még hódítóbb volt!

A vezető tanár urak is hamar összebarátkoztak a készséges lengyel fiúkkal és azt is a tanulmányút áldásainak, az ismeretek öregbítésének tudták be, hogy a két kiránduló csapat elmerül a szemek, a szívek mélységeinek tanulmányozásába.

De talán Piroska meg Kázmér mélyedt bele legjobban ebbe a szédületes tudományba. Kázmér már egészen belekábult.

Nem is csoda!

Minél többet volt együtt azzal a szép szőke lánnyal, annál jobban elösmerte, — boldog meggyőződéssel — hogy az a mintázásra méltó fejecske belől is nagyon szépen be van rendezve Piroska még jogi kérdésekbe, a Kázmér studiumaiba is bele mert szólni és egyes társadalmi, művészeti kérdést illető felfogása, széles olvasottságra, önálló gondolkodásra vallott. Nem egyszer keveredtek vitába és Kázmér sokszor volt kénytelen így is behódolni félelmes ellenfelének.

Piroskának inyére volt ez a játszói, apró küzdelmek árán elért hódítás. Tetszett neki a fiú idegenszerű kiejtése, a kifejezésben való vergődése, jóízűen kacagott, ha Kázmér a legkomolyabb vita közben kétségbeesett gesztusokkal sietett cserbenhagyó nyelvtudománya segítségére . . . és olyan jól esett neki az az édesanyás fensőbbség, melyet akkor érzett, mikor az a szálás legény kisfiús erőlködéssel mondott utána egy-egy nyakatekert szittyá szót.

Csakhogy ennyinél már nem lehet megállni. Amennyivel bizalmasabb lett az ismeret-

ségük napról-napra, óráról-órára, annyival jobban érezte Piroska, hogy a bohókás fiúnak nemcsak a kiejtése tetszik neki, hanem a húsos piros ajka, a megnyirbált angol-bajuszkája, az okos kék szeme, a huncutkás szőke haja és így tovább az egész feje, az egész termete, az egész lény!

Az a szelid megalázkodás, az az igazsága érzetében olykor-olykor felvillanó férfias önérték úgy megmelengette azt a könyörülő kis magyar szívet, hogy amikor búcsút kellett inteni a hókoronás hegyeknek, az örökösen danázó illatos fenyveseknek, a haragosan csobogó kis patakoknak, szomorúan érezte, hogy azt a sokszor megmosolygott lengyel fiút jobban sajnálja itthagyni, mint a Tátra minden fenségét együttvéve.

III.

. . . Suhanva szálltak hetek, hónapok, suhanva szálltak színes levélkék . . .

Mire a hortobágyi rónán aranyló kalászbazsökkent a búza — egy boldog üzenet szárnyalt át a Kárpátokon: Perjésy Piroska leképesítőzött!

És arra a boldogító levélkére megjött a válasz is. A boldogító, a megtestesült válasz.

Dr. Bozsejovszky Kázmér.

Hozott magával két arany gyűrűt is. Az iskola elbocsátotta őket kitűnő eredménnyel, az igazi iskolát már együtt, összefogva fogják járni . . .

Kalocsai tanár úr az ő megrögzött mosolyával nézegetett egy aranszegélyű eljegyzési kártyát.

— Lám, lám, mire jó az a tanulmányút?!

Kiss Géza.

Troubadour-ének.

Marie, a végperc érzem, elközelgett,
Fehér, fakó lett száraz ajakam,
A halál keze elsuhant felettem,
A szemem megtört, . . . elhalkul szavam.
Marie, ön eljött s leült ágyam mellé,
Mit meg nem tett barát, testvér, rokon . . .
Ön nem félt tőle . . . Ugy-e Marie, ugy-e
Ön megsimitja lázas homlokom? . . .

Ugy-e Marie kint már tavasz van újra?
A madárdal kezd ismét szólni? . . .
A fényárban, az illat mámorában
Ki sétál most magával szép Marie?!

Mi szép lehet a tavaszt újra látni,
Fényben fürödni, illatárban járni!
S itt minden oly sötét, . . . napfényt se látok . .
De úgy-e kint már nyílnak az akácok?

. . . Mi szép is lesz így tavasszal halni meg,
Virágok közt aludni csendesen
Marie! ha meghalok, ravatalomra
Egy szép akácot úgy-e hoz nekem?
A lelkem belehelem a tavaszba,
Ott fog élni, bimbót fakasztani!
Szabad szellőben magát öleli majd,
Mindig csak magát . . Ah, ön sír, Marie?

Finkey Zoltán.

Jegyzetek.

Mikor a tarcaparti Athenae — mert Eperjes nagyon-nagyon rászolgált erre a névre! — *Poétengang-ját* arany szín szőnyeggel teregeti be a kopár lombok közt mezgerlő fuvalom: a szépasszonyoson csinosodó városka felcícomázza magát lobogó disszel és kegyeletes emlékezéssel ünnepli költőjének ötven éves írói pályafutását.

Ki az ő költője?

Csengey Gusztáv!

Ki az a Csegey Gusztáv?

Hm, aki a *Fogoly lengyelt* írta!

Egyebet nem írt?

Igen, írt még egy gyönyörű regényt a *Mocsarak királyát!*

Csak ennyit írt volna ötven év alatt?

Dehogy! Azaz: igen. Ez a két mű elég volt arra, hogy Csegey nevét a Kárpátok aljáról szerte hordozza az országban. A többi, amit írt mellékes.

Valahogy ilyenféleképp volnánk „*Gusztai bácsi*“-val, de akkor kezembe kerül egy füzet és hajlandó volnék hozzátenni: írt még egy szatirát *Dekadens írók* címen.

Sokan írtak már a dekadens írókról és sokat. Már megszoktuk azt az éles hangot, amelyiken támadják — helyesebben támadták — őket, hanem az *utolsó kuruc* kiméletlen támadása mégis megdöbönt. Azon kezdi, hogy „írásuk üzlet, hogy ingerlő legyen s ők ingerelnek ártó öntudattal, megrontva ifju nemzedékeket“. Aztán folytatja, hogy a Parnassust nem éri el, ki lenn sarat tapod Amit irnak nem tükre, hanem szennye a valóságnak, amit önön életük mutat.

Eddig talán még van valami igaza — a maga szempontjából! — hanem ez a 3 sor:

Hiszen e fajnak nincsen szelleme.
Hogy felrepüljön a köznapi porból.
Ahhoz is lelki élet kellene —

oly vérmes túlkapás, ami legfeljebb csak az írószámába nem vehető utánzókat illetné meg. Mentése csak az lehet, hogy egy régmúlt világból *egyedül* maradt aggastyán írta — és az is 1910-ben. Két év alatt nagyon-nagyon sokat ülepedett a felvert por, amit semmi sem bizonyít jobban, mint az az egyhangu elismerés, melyben lapjaink kicsinye és nagyja — épen a legutolsó napokban — Szilágyi Gézát illette, akit annak idején, mint *első dekádenst* oly kiméletlenül utasítottak vissza;

Hisszük, hogy Eperjes fejlett kultur-levegője lecsillapította az *utolsó kuruc* szangvinikus fellobbanását; azóta az ő irodalmi felfogása is tárgyilagosabb lett s engedett ötven percentet. És ennyi elég! Ebben a hitben küldjük mi irászerető pataki fiuk hódolatunkat az agg pátriárkának, mert hiszen a *Fogoly lengyelt* mi is olyan szittyá lelkesedéssel szavaltuk, — sőt a gimnáziumban: szavaljuk — mint a többi magyar ifjak!

Fővárosi és vidéki lapok egyre-másra hordják a híreket: megkezdődött az új *szini szezón*, Színházak megcsinálták az új kötéseket, új darabok várnak kipróbálásra, új ígéretek rügyeznek, új sikerek ingere sarkalja a vágyunkat — és mi színház-rajongó Thalia imádó pataki, bohém fiuk sóhajtva gyujtunk rá egy-egy későn hozott kupléra, hogy elcsitítsuk — vagy inkább még jobban felingereljük — a színházba mehetnéinket. . . Mert Patikon — haj! — be kell érniük egy-egy műkedvelői előadással. Ezek — igaz — jók szoktak lenni, de mégis leginkább arra jók, hogy elkíváncsozzunk *igazi színházba*. Mert várhatunk-e mi arra, hogy tesszem azt Molnár Ferenc *legújabb* darabját műkedvelőktől lássuk? És kiktől várjuk? . . . Színészekről? Haj, uramisten, vártuk tavaly is egész éven. Ki jött? (Igaz, volt két recitátor.) Várjunk ez idén többet! Talán megszán valami kenyértelen trupp. Legyünk optimisták: reméljük, hogy jön; majd talán a tavaszi áradás ide sodor valami hajótörött nagyobb igényű karavánt — mint két éve — lesznek kitűnő drámai, komikai erői (. . . köröttem termékenyítő álomszülő csend, apró álomhintő ámorkák. . .) lesznek remek operett-énekesei, énekesnői — és a Feldmesser-féle *Nyári szinkörben* olyan falunkra-emlékeztető istálószag terjeng, az idő vasfogától kirágott réseken olyan ábrándosan

kandikál be egy-egy kíváncsi csillagocska. . . Olyan kedves ez így! Olyan jólesik ráemlékezni, hogy édesapám (cirká 35 évvel ezelőtt) ugyanezek közt a kormos falak közt meredt a színpadra! Ha elvetődünk idestova, olyan mulatságos téma, hogy Patakon még mindig az *ál-lásban* (a régiék még így hívták!) ütik fel Thalia szentélyét és büszkék vagyunk az elpusztíthatatlan romantikánkra.

Szinte rosszul éreztük magunkat néhány év előtt a Városháza *nagy termében*, de örültünk, hogy ott olyan hamar lehet „zsfóolásig telt házat“ csinálni. Csak az a kár, hogy a színpad alig nagyobb, mint a gimnáziumban a kánpad. (Nem *rim*, de *igaz*!)

Volna itt gyönyörű színháznak való: a körülményekhez képest! — a *konviktus* — de nincs színész. Mondjuk: jön színész. Van színház, van színész — nincs közönség. Legyünk optimisták körömszakadásig. Van már mindahárom, — akkor feltétlenül jön egy piros cédulás járvány és szegény színészek megoldják a kereket azzal az ellophatatlan igazsággal: Se pénz. . . .!

Mi van még hátra? . . . *Ujhelyben* van egy kitűnő társulat Ma remek darabot adnak, gyerünk fiuk nézzük meg. Megnézzük egyszer; no még egyszer. . . megnéznénk mi harmadszor is, csak az a baj, hogy *Rothschild* nem akar velünk tárcát cserélni!

Színháztárogó pataki fiúk! forduljunk be és álmodjunk mesebeli kulisszákról, tüdérme-sekről, — műélvezetről!

Skriba.

Búcsúzó versek.

Madonna búcsúja.

I.

Pázsitos halmon megáll Madonna
Mereven, mint egy ó-görög szobor —
Fejél az alkony aranyba vonja
Kezében tarka, vadvirágcsokor,
Ajkán lemondó, bánatos mosoly,
Szemében izzó, el nem sirt könnyek
S búcsút rebeg az árva mezőnek.

Keresztút mellett megáll Madonna,
Búcsúra nyújtja remegő kezét.
Szomorúan néz könnyes arcomra:
„A mi ösvényünk itt ágazik szét
(Ki tudja? . . . talán örök időre!)
Gondolj Szivem a távollevőre
. . . És jöjj utánam lelkem igrice!“

Bús szürkületben elvész Madonna
Nyomát sötétség takargatja be, . .
Nem jó már többé rétre, vadonba,
Mintha elszállna a nyár is vele
. . . Az alvó mező dermedten hallgat . . .
Csak a domb alján kattog egy vonat: —
Viszi Madonnát két futó csillag.

Madonna útja.

II.

Búzavirágos barázdák mentén
Csipkerózsával szegve az utad,
De nem látsz át az este sötétjén
Csak ha itt-ott egy pásztortűz gyúlad.
Elmosódik a határunk rajza,
Bakacsin leplet ölt a Hegyalja —
Mikor Madonnát viszi a vonat.

(. . . Aztán lehúnyod könyfátylas szemed,
Visszaálmodsz egy veszített világot,
Amely miattad bánatban szenved,
Amely neked szánt minden virágot,
. . . Megsimogatnak édes fuvalmak . . .
Búcsúsorokat zakatolgatnak
Altató szavú vonatkerekek . . .)

Kalásztengeren fut át vonatod
— Pipacsos rónán pirkad a hajnal —
Végigszeli a hullámzó síkot,
Erdős hegy-völgyön keresztül nyargal,
. . . Megérkezel a Tisza partjára
S kis állomáson — ugy-e Madonnám? —
Jöttöd valaki — mirtusszal várja.

Kiss Géza.

KÖNYVEKRŐL.

Szomory Emil: Komédia.

Apró történetek vannak a könyvben Páris-ról, Enghienről, bohém életről s más dolgok-ról, amelyek a párisi élettel kapcsolatosak. Nem egetverő dolgok Egyszerűek s néhol elcsudálkozók. Az idő, amely történetük óta elmúlt, talán kicsit homályossá s fantasztikussá tette őket s a vágy újra utánuk sentimentalizmust is csurrantott soraik közé. De talán így még jobb. A subjektívizmus melegebbé s őszintébbé tette őket s hajlandók vagyunk érte a ragyogó stílus — a másik Szomory tulajdonsága — hiányának sem tulajdonítani lebiráló fontosságot. A kis flamand író tragédiája, Blanche Griffard borzongatóan szomorú halála kinek-kinek talán erősen is szívére fog hullni, ha szereli a romantikát, a párisi és bohém regényességet. Én szívesen elvastam. r. r.

Tóth Béla: A boldog asszony dervise.

Kegyeletes felújítása ez a könyv az írást korán elhagyott ember emlékének. Az Esti Levelek íróját felismerjük benne s nem változtatott üde frissességükön a megírásuk óta elszaladt évtized sem, sem az azóta viharzó stílus-újhdás. Nagy írók stílusán nem fog az idő s ahogy tudjuk még most is élvezni Mikest, Shakespearet, Berzsenyit, hiszem, hogy Tóth Béla írásaira sem fog ránehezedni az idő. A naivság mindig kedves, ha nőktől halljuk, vagy papírról olvassuk s hozzá olyan ember papírjáról, akit csak betűkön keresztül ismerünk s aki vele nevetetni is képes bennünk. Az anekdotáinak szeretete átszáll e könyvére is s könnyes mosolygása ott csillog a sorokon. Őt nem kell ajánlani. Mindenkinek ismerni kell Tóth Bélát, aki intelligens embernek akarja vallani magát s magyarnak. Itt nálunk, hol nyakas magyaroknak kell lennünk, tiszser jobban, mint egyebütt.

r. r.

EGYLETI ÉLET.

A „Főiskolai Ifjusági Egylet“ 1912. szept. 23-án tartotta alakuló közgyűlését Szöke István, főiskolai szenior elnökle alatt. E gyűlés választotta meg az Egylet jegyzőjét, Gesztelyi Nagy László II. jh. személyében, és pénztárnokát Cseh Emil IV. hh. személyében. Állandó Bizottság a következőképen alakított meg az egyes évfolyamok hallgatóiból: IV. hh. Veress Károly, IV. jh. Halászy Gyula, III. hh. Kovács Dezső, III. jh. Halassy Tibor, II. hh. Mészáros Lajos, II. jh. Géczy J. Ödön, I. hh. Stunda István, I. jh. Bv. Szabó Sándor, VIII. o. t. ifj. Rácz Lajos, VII. o. t. Hézsér László. A gyűlés egy pár kisebb ügy elintézése után az elnök elzetésével véget ért.

A „Jogász Egylet“ október 1-én tartotta alakuló közgyűlését Dr. Trócsányi József dékán úr elnökle alatt. Az egylet tisztikarát a következőképen alakította meg: elnök: Bálint Zoltán III. jh., alelnök: G. Nagy László II. jh., ellenőr: Homonnay Zoltán II. jh., pénztárnok: Hubay László II. jh., könyvtárnok: Géczy János Ödön II. jh., jegyző: Bv. Szabó Sándor I. jh., Állandó bizottsági tagok lettek: Halászy Gyula és Kapu Zoltán IV. jh., Halassy Tibor és Ujlaky Miklós III. jh., Biró Dezső és Mauks Aladár II. jh., Baka László és Andrassy Dániel I. jh.

— A „Magyar Irodalmi Önképző Társulat“ új erővel, új lelkesedéssel kezdte meg

ez évi munkálkodását. Felolvasást tartottak: g. Nagy László, Szigethy Ferenc, Kerekes György, Kiss Géza és Kántor József. — Szavalatukkal kitüntek: Kerekes György és Mészáros Károly. A „lirai költemény“ pályatétel már lejárt és 9 pályamunka érkezett. — A többi pályatételek a következők: 1. Novella, bead. h. idő: nov. 24. 2. Német műfordítás. Chamisso: Die Löwenbrant, bead. h. idő: dec. 8. 3. Diáknóta, bead. h. idő: febr. 5. 4. Diákelbeszélés: bead. h. idő: febr. 19. 5. Erdélyi János egyéni költészete, bead. h. idő: márc. 11. 6. Beszéd Széchenyi István szobrának leleplezésekor, bead. h. idő: ápr. 6. A Társulat a múlt héten megindított mozgalmat az Erdélyi János szobrának felállítása ügyében tovább folytatja s ennek javára december 7-én a gimn. Erdélyi Önképzőkörrel karöltve nagyszabásu dalestéllyel egybekötött táncvigalmat rendez. A meghívók rövid időn belül szétküldetnek. — Hisszük, reméljük, hogy a nemes cél érdekében támogatásra fogunk találni, hogy a rég óhajtott vágy teljesülni fog s Erdélyi János szobra az iskola kertben nem sokára fenn fog állani. — Lapunk zártakor érkezett a társulat jelentése a *lirai költemény* pályázatot illetőleg. A pályadíj ugyanis a beérkezett munkáknak nem volt kiadható. — A társulat új terminusul dec. 15-ikét tűzte ki.

Az „Erdélyi Önképző Körben“ rendkívüli buzgalommal indult meg a munka s a szokottnál nagyobb érdeklődést tanúsítanak a tagok. Minden ülésen szerepelnek önként a tagok felolvasással, szavalatokkal. — A verspályázatra 23 vers érkezett be. (Tavaly 9.) Ezek közül díjat nyert Finkey Zoltán, Novák József és Rácz Lajos egy-egy verse. Ezekon kívül még ötöt megdicsérték. (Szerzőik: Finkey Zoltán, Greiner Dezső, Kriston Antal.)

A „Sárospataki Széchenyi Szövetség“ alakuló közgyűlését október 15-én tartotta Dr. Szabó Sándor tanárelnök vezetése alatt. — Tanárelnök úr tartalmas beszédben ismertette főiskolánk eme legfiatalabb, de legéletképesebb egyletének feladatát s azokat az eszközöket, melyek szükségesek arra, hogy a Szövetség céljának megvalósítását elérje. — Munkálkodjon az egylet minden egyes tagja a gazdasági élet mezejének megismerésén; munkánkban lebegjen szemeink előtt és buzdítson a nagy Széchenyi szelleme, kinek célja volt Magyarország anyagi megerősödése. Ha valamikor, úgy most van szükség erre. E téren örökre vár reánk a nagy feladat megoldása, mert a jövő Magyarország olyan lesz, mint a mai ifjuság. — Az egylet tisztikara a következőképen alakult meg: ifj. elnök: Bálint

Zoltán III. jh., alelnökök: Csabai István IV. hh. és g. Nagy László II. jh., titkár: Barth Ernő IV. jh., jegyző: Gaál István III. hh., könyvtárnok: Hubay László II. jh., pénztárnok: Fekete Lajos III. hh., háznagy: Virág Béla III. hh., ellenőr: Géczy János Ödön II. jh. — A számvizsgáló-bizottság tagjai lettek: Veress Károly IV. hh., Szalontay Ferenc IV. hh. és Könyves István I. hh. — Választmányi tagok lettek: Tóth Lajos, Halászy Gyula, Bodnár Ferenc, Ujlaki Miklós, Lipták István, Homonnay Zoltán, Kiss Géza és Bv. Szabó Sándor.

— A „**Főiskolai Ifjúsági Tüzoltó-Egylet**“ november hó 11-én tartotta alakuló közgyűlését. Tiszlikara következőképen alakult meg: Tanárelnök: Dr. Trócsányi József; ifj. parancsnok Körössy István III. é. th, segédtszt Koronka Pál IV. é. th., szer- és pénztárnok Cseh Emil IV. é. th, szivatyú-parancsnok Lipták István III. é. th., mászó-parancsnok Mándy Menyhért III. é. th., rendőrpáncsnok Tóth Sándor II. é. th., első csövezető Rácz Géza II. é. th., másod csövezető Jassinszky Lajos III. é. jh. Bizottsági tagok: Szilvássy Jenő III. é. th. és Komjáthy Aladár II. é. th. Kísérje siker e nemes célokért működő egyesület munkáját!

— A **Folklore Fellows** magyar osztályának pályakérdései a sárospataki ref. főiskola és állami tanítóképző intézet ifjúságának magyar néphagyományt gyűjtő szövetsége számára.

I. A **Kisfaludy-Társaság** a néphagyomány valamelyik műfaját felölelő leggazdagabb és legértékesebb gyűjteményekre kitűz A) az *akadémián hittanhallgatók számára 50 K I., 25 K II. díj*; az *akadémián joghallgatók számára 50 K I., 25 K II. díj*; B) a főgimnázium VI—VIII. osztálya számára 40 K I., 20 K II. és 15 K III. díj; C) a tanítóképző-intézet összes növendékei számára 40 K I., 20 K II. és 10 K III. díj;

II. A **Magyar Néprajzi Társaság** a néphagyomány valamelyik műfajának, vagy csoportjának leggazdagabb és legértékesebb gyűjteményeire kitűz A) az *akadémián hittanhallgatók számára kettős díj 20 K* és az *Ethnographia 1912. évi folyamát (10)*; az *akadémián joghallgatók számára kettős díj ugyanazt*; B) a főgimnázium VI—VIII. osztálya számára 20 I., az *Ethnographia 1912. évi folyamát (10 K) II. díj*; C) a tanítóképző-intézet összes növendékei számára ugyanazt a két díjat. III. A **Magyar Nemzeti Múzeum** a leggazdagabb

és legértékesebb dallam-gyűjteményekre kitűzi A) „A Magyar Nemzeti Múzeum multja és jelene“ című nagy díszmű 4 példányát (á 40 K), hogy az *akadémián 1 hittanhallgató és 1 joghallgató*, továbbá 1—1 főgimnáziumi és tanítóképző-intézeti növendék is megjutalmazható legyen. Továbbá: B) Könyvtári osztályával, az Orsz. Széchényi-könyvtárral, megvásároltatja a régi irott dalgyűjteményeket és ponyvairodalmi termékeket. C) Néprajzi osztályával a gyűjtő szövetség elnökségének kölcsönt adat fonográfokat és fonográf hengereket. IV. **Magánfelek adományai**; A) Szalay Imre min. tanácsos, a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatója, mint a Magyar Néprajzi Társaság elnöke 40 K-t adományoz, hogy ezen összeggel az összes pályázatok megjutalmazott gyűjteményeinek viszonylag leggazdagabbja vagy legértékesebbje külön is díjaztassék. B) Dr. Sebestyén Gyula, mint a Kisfaludy-Társaság népköltési gyűjteményének szerkesztője, e vállalatban megjelent saját kötetéből kitűzi 1. a legértékesebb balladák és rokonmű epikai dalok lejegyzőinek jutalmazására Kriza János „Vadrózsák“ című gyűjteményének új kétkötetes Sebestyén-féle kritikai kiadását 4 példányban (á 12 K), hogy 1 hittanhallgató, 1 joghallgató, 1 VI—VIII. oszt. főgimnáziumi tanuló és 1 tanítóképző intézeti növendék legyen megjutalmazható; 2. a legértékesebb miszteriumok vagy egyéb alakoskodó népszokások lejegyzőinek jutalmazására Sebestyén: „Regös-énekek“ és Sebestyén: „A regösök“ 2—2 példányát (á 12 K), hogy e kettős művel 1 VI—VIII. oszt. főgimnáziumi tanuló és 1 tanítóképző-intézeti növendék legyen megjutalmazható; 3. a legterjedelmesebb és teljesebb két babona-gyűjtemény megjutalmazására Sebestyén: „Dunántúli Gyűjtés“ 2 példányát (á 6 K), 1 hittanhallgató és 1 tanítóképző-intézeti növendék számára. C) Vikár Béla, mint a Magyar Néprajzi Társaság volt főtitkára, hangtanilag pontosan lejegyzett vagy sztenografált népnyelvi emlékek, főleg népmesék, mondák, anekdoták, tréfás elbeszélések prózai szövegeinek jutalmazására kitűzi Vikár: „Somogy megye népköltése“ 4 példányát (á 6 K), 1 hh., 1 jh., 1 VI—VIII. oszt. főgimnáziumi tanuló és 1 tanítóképző-intézeti növendék számára. A F. F. magyar osztálya ezen kívül gondoskodik arról, hogy a pályázat irodalmi érdekléssel bíró eredményei s köztük az esetleg meg nem jutalmazott pályaművek értékesebb adalékai is a gyűjtők neve alatt megjelenjenek. A gyűjtemények beadási határideje: 1913. április 10. Ujra felhívjuk az ifjúság figyelmét, hogy

gyűjtsön mindenki szorgalmasan, akinek csak módjában van, hogy minél gazdagabb gyűjteménnyel számolhassunk be a kiszabott idő elteltével s ezáltal valóra váljanak azok a szép remények, amelyet a Folklore Fellows vezető emberei a sárospataki főiskola ifjúságához fűztek. Jelenjék meg az ifjúság minél nagyobb számban a nov. 17-én d. u. 3 órakor a főiskolai imateremben tartandó értekezleten is, hogy a gyűjtés módozatairól ki-ki alapos tájékozást nyerjen.

HIREK.

— **Október 31.** Főiskolánk tanári kara és tanulóifjúsága a szokott keretben ünnepelte okt. 31-ikét. Reggel 9 órakor a főiskolai imateremben alkalmi istentisztelet volt, amelyen a kezdőének s a CX. zsolt. 1. versének eléneklése után nt. Novák Lajos főiskolai lelkész mondott fennszárnyaló, bensőséges alkalmi imádságot. Majd a 37. dicséret 3. versét énekelte a gyülekezet. — Délután emlékünnepe volt az imateremben a következő tartalmas műsorral: Luther éneke. Énekelte a közönség. Majd ezután nt. Nagy Béla theol. tanár úr tartott tartalmas emlékbeszédet. Minket különösebben beszédje második része ragadott el, amely részben szépen rajzolta elénk, az Ifjúság elé a protestáns jellemet. A műsor többi pontjai a következők voltak: Isten, ki fenn uralkodik. Előadta a főiskolai énekkar. A gályarab. Váradai Antaltól, szavalta Mészáros Károly I. é. jh. Gályarabok éneke. Tárogatón előadta: Kiss Pál II. é. hh., harmóniumon kísérte Szöke István szénior. Karácsonyest. Szügyi Józseftől; énekelte Szalontay Ferenc IV. é. hh., harmóniumon kísérte Kiss Elek III. é. hh. Luther, Porokoláb Gyulától; szavalta Kiss Géza I. é. hh. Szárnyain az áhitatnak. Előadta a főiskolai énekkar.

— **Értesítés és felhívás** A Sárospataki Irodalmi Kör a művelt közönség és a tanulóifjúság számára az 1912—13. tél folyamán népszerű tudományos előadásokat fog tartani. Ez előadások folytatásai lesznek a már több éven át tartott ilyenmű előadásoknak. Az előadások helye: a főiskolai imaterem; ideje minden második vasárnap délután 3 óra. Minden előadáshoz szavlati-, ének-és zeneelőadások csatoltnak. Az előadások látogatásáért belépti díjat nem kérünk, de pár fillérnyi önkéntes adományt szívesen fogadunk s azt a főiskola rég elhunyt érdemes tanárai emlékének megörökítésére s a szegényebb sorsú növendékek kirándulási alapjának javára fogjuk fordítani. Az

előadások sorrendje a következő: 1. 1912. nov. 10-én *Ellend József* gimn. tanár: A főiskola anyagi állapota a szabadságharc utáni első évben. 2. 1912. nov. 24. *Végh János* dr. gimn. tanár: Liszt Ferenc és zenéje. 3. 1912. dec. 8. 1. *Novák Sándor* gimn. tanár: A régi Magyarország. 4. 1912. dec. 15. *Hodossy Béla* tanítóképző-intézeti igazgató: Brunszvik Teréz. 5. 1913. január 13. *Rácz Lajos* dr. akad. tanár: Erdélyi János, mint filozofus. 6. 1913. január 26. *Radácsi György* akad. tanár: A főiskola történetéből. 7. 1913. február 9. *Zelles Lajos* főgimn. tanár: A déli sarkvidéki felfedezések. 8. 1913. február 23. *Szabó Sándor* dr. akad. tanár: Sárospatak régi ipara. 9. 1913. március 9. *Trócsányi József* dr. akad. tanár: Modern kártérítési kérdések. 10. 1913. márc. 23. *Nagy Béla* akad. tanár: Keresztyénség és szocializmus. — Előadásainkat a m. t. közönség pártfogásába ajánlva, maradtunk Sárospatak, 1912. nov. 4. Teljes tisztelettel: a Sárospataki Irodalmi Kör. — Az itt feltüntetett sorrend szerint november 10-én az első előadás megtörtént s annak műsora a következő volt. 1. Megnyitó. Tartotta: Radácsi György theol. akad. tanár, a Sárospataki Irodalmi Kör elnöke. 2. Ujabb Bathó-nóták. Bemutatta a szerző. 3. A főiskola anyagi állapota a szabadságharc utáni első évben. Felolvasta: Ellend József főgimnáziumi tanár. 4. Mikes búcsúja. Mezei Sándortól. Szavalta: Komjáthy Árpád VII. o. t. 5. Vegyes számok. Előadta a gimnáziumi zenekar.

— **Előfizetéseiket beküldték:** Fejes István Sátoraljaujhely 4 kor., Theol. Önképző Kör Pápa, 4 kor., Kása Ferdinánd Csap, 2 K, Várady Pál Kistokaj, 4 K, Kérészy Barna Tiszánána 4 K, Végh Bertalan, Truskovszky Béla, Kötse István Sárospatak, 4—4 K. A beküldött előfizetéseket köszönettel nyugtázza a Szerkesztőség.

Szerkesztői üzenetek.

K. J. Diósgyőr. Helyszűke miatt csak a karácsonyi számban jöhet.

Debreceni Főiskolai Lapok. Cserrepéldányt küldünk s kérünk. e. h. Névtelen levelekre nem válaszolunk.

Sz. B. Zöld fák nyesegetésével nem foglalkozunk.

K. E. *Magam útján.* — Dehogy a maga útján!

T. Gy. *Irni kell.* — Már hogy kéne?!

Diák. Rimaszombat. Nem hozzuk, — de nem baj tán?

SAJTÓ ALATT!

UJDONSÁG!

Bathó-nóták.

(Kacsóh Pongrác előszavával)

ÁRA 2 KOR.

SÁROSPATAKI IFJUSÁGI KÖZLÖNY

MEGJELNIK HAVONKÉNT EGYSZER.

SZERKESZTŐSÉG: Főiskola, széniari hivatal	Főszerkesztő: Szöke István	Főmunkatársak: Kerekes György és Kiss Géza	Felelős szerkesztő: Szigethy Ferenc	KIADÓHIVATAL: Ref. főisk. könyvnyomda.
---	--------------------------------------	--	---	--

Előfizetési ár: Egész évre 4 K, félévre 2 K. Az előfizetési összegek a „Sárospataki Ifjúsági Közlöny” szerkesztőségének küldendők

Karácsony

Ismét fordult egyet a végtelen idő rohanó kereke, újra elközelgett, újra itt van a karácsony.

Ünnepet ülnek a népek milliói s félretéve a mindennapi munka és boldogulás eszközeit, áhitatos lélekkel zengik az öröm igéit hirdető énekeket karácsony-ünnepén, a béke és szeretet örömműnnepen.

Egykor nagyon régen e napon hullott le a magasba vágyó lelkeket a föld porába nyüggő sulyos álom az emberiségről, e napon ölekezett össze az ég a földdel, e napon lett testté az ige s született a Megtartó, e napon zendült alá az egből először a sokat szenvedett, a vaksötétben bolyongó világra a békességre hívó angyali szózat.

Szebb hajnal derült a földre, új élet reggele virradt a világra.

Azóta hosszú idő telt el. Tizenkilenc száz esztendőket kell átrepülnünk a képzelet sebes szárnyain addig, amíg a jászolt bölcső elé érünk, hol a fejedelmi bölcsék és az egyszerű pásztorok tisztességet tesznek a még csak bölcsőjében szendergő Megváltónak s ma is, még most is vágyva nézünk a jobb kor után, hol szeretet, béke és boldogság honol.

Hiszen szinte a föld reszket lábaink alatt épen napjainkban s az égen kavargó vészterhes felhőkből szinte minden pillanatban látni véljük a lezúduló villámokat, melyek szíven találva a békét és boldogságot, rommá tesznek néhány rövid perc alatt mindent, mit a békés kultúra, a keresztyénségnek, ez egyik legnagyobb áldása, hosszú időn át verejtékes munkával épített.

Hiszen a szívekben a bűn, önzés, rosz-

akarát egész serege tanyázik ma is s még mindig nincs jelen az a boldog idő, amikor a krisztusi szeretet fűzi össze azokat, amikor az vezérel minden tettet, az mozgat minden érzést, minden gondolatot. Szívünk hideg és közönyös, nem tud emelkedni, nem tud lelkesedni, mert vihar dúl benne s a népek és nemzetek millióit végromlással fenyegető viharoknak nyújt biztos alapot.

Oh ha csakugyan leszalna hozzánk a béke olajágát hozó karácsonyéji angyal s helyet foglalhatna szívünkben; ha nemcsak a szent emlékezésnek adnánk át magunkat karácsony-ünnepén, hanem látásokat látnánk, álmokat álmodnánk s a békére hívó szóra lelkünk legmélyéről adnánk őszinte visszhangot: akkor a vészterhes felhőkből a vihar dörgése helyett mihamar a békeség és jóakarát igéi zendülnének alá a világra, mint az első karácsony éjszakáján s mihamar megvalósulna a jobb kor, mely után buzgó imádság epedez százezrek ajakán.

Ünnepet ülünk, áhitatos lélekkel zengjük a béke és szeretet igéit karácsony ünnepén, Krisztus urunknak áldott születésén.

Oh nyissuk meg szívünket is, tárjuk ki lelkünket is s ünnepeljünk lélekkel és igazán, hogy lelkünk békéjének is áldott születésnapja legyen ez ünnep; ragyogja be szívünket a szeretet csillagának örök sugara s annak vezetése alatt mi is elérjük a célt, mint egykor a napkeleti bölcsék és pásztorok s mi is örvendezünk, mi is tisztességet teszünk a Jézus bölcsőjénél.

Szöke István.

Levelek, lelkek.

— Egy darab élet vázlata.

Írta: Sőreghy János.

Az akadémia hosszú, fehér folyosójára meleg színekkel özönlik be az ősz. A magas, barna ajtók közé hosszan sorakozó fénykupolákat vet a falra a nagy, íves ablakokon át. Fekete és tarka csoportokba verődve társalognak az akadémimiai hallgatók. Felettük kéken, mozdulatlanul ül meg a cigaretta füst, mely különös szagot áraszt. Van ebbe a szagba a jó hazai vágott dohánytól a princessásig mindenféle faj.

Vídám-zajos, kacajos moraj búg. Mindenkinek van valami hallgatni, vagy mondanivalója. Közben figyelnek a bejáratra. A meredek lépcsőn leszáll egy-egy nagytiszteletű vagy nagyságos ur s a folyosóról eltűnik egy fekete, vagy tarka csoport . . . Gedő Sanyi joghallgató kikönyökölt az ablakon. Miután cigarettjét eldobta, valami lány melódiájú dalt dúdolt. Merengő tekintete álmodozva szállt a parkról az iskola öreg tömegére, a nagytemplom méltóságosan komor tornyára, a tarkán cikkcakkos háztetőkre, az égszínű Bodrogra és a végtelenbe málló alföldi síkságra, melyeken előmlött az őszi idők méla gyönyörűsége.

Valaki a hátára nehezedett.

— Szervusz Sanyi! Min gondolkozol? Nohát haragszunk rád, mért nem jöttél el tegnap este. Aj! tudod nagyszerűen mulattunk, valami isteni volt. Tudod pezsgőztünk. Ez a marha Jenő rettenetesen berugott. Összetört vagy husz poharat. Téged nagyon vártunk. Biztosra is vettük, hogy eljössz. Hisz a múlt heteken meg tegnapelőtt is, neked volt ugyszólván a legjobb kedved. No de, te szoktál így néha megbolondulni. Ő nem megy sehova, ő otthon ül a szobába, ő olvas, tanulmányoz mindenféle bolondságot. Hogy lehet valaki ilyen?! Te Sanyi, nincs egy cigaretád?

Szótlanul és lenyelve barátja szemrehányásait, elővette kis ezüst tárcáját, felpattantotta:

— Tessék.

— Köszönöm Sanyikám, köszönöm.

Gedő Sanyi szerette volna barátjának őszintén és bizalmasan feltárni lelkét, de belátta, hogy nagyon is felesleges, meggyőzni semmi esetre sem tudná. Szemét lehunyva hallgatott és keresztbe fonta karjait.

— Igen, hát szólj már, mért nem jöttél el az este?

— Ugyan minek kérdezed már annyira. Utóvégre is, kérlekszépen, nekem nincs kedvem arra, hogy mindig mulassak veletek. Az ember más célokat is tűz maga elé.

Olyan kellemetlen érzései voltak e pillanatban. Miért is háborgatták meg szép álmodozását. Ha valaki elmerül gondolataiba, szinte figyelmetlenség zavarni. Ő meg nem tudna szólítani egy gondolkodó embert.

— Célok, célok, haha, micsoda célok! Mit nekem, mulatunk és nincs semmire gondunk . . .

Fölényes fitymálással rándította meg vállát. Megszivta cigarettjét és kidobta az ablakon.

Gedő Sanyi elfojtott mosolylyal vette ezt az annyiszor hangoztatott mondást. És mégis, valahányszor hallotta, mindannyiszor olyan lehetetlennek, olyan visszásnak tűnt fel előtte: mulatunk és nincs semmire gondunk . . .? Hát a ki nem mulat mindig, akinek van gondja, aki szeret mindent, ami nem közönséges, aki szereti a szépet, hogy széppé tegye az életét, az lesz a boldogtalan . . .? Avagy a szép élet egészen más, mint a boldog élet . . .? Vagy talán, hogy valakinek szép élete legyen, meg kell hogy izelje a szomorúság, a bánat, a szenvedés keserveit . . .? Vagy van-e boldog ember, akinek az élete csunya . . .? És van-e boldogtalan ember, akinek az élete szép . . .? Szeretett tépelődni ilyen kérdések felett, bár lelke még biztos feleletet nem sugott neki soha. Csak azt érezte, hogy szép életet akar és tud is élni, de jaj az „önzés“ rideg keze sokat elszaggat a lélek nemesen érző szálai közül.

A professzor ur megjelent a lépcsőn és a folyosó utolsó csoportja bevonult utánna a terembe. A katedrától kiinduló sugarak irányában helyet foglaltak. Az előadás megkezdődik. Az első figyel. Háta mögött a második kitesz a padra egy regényt és olvassa. A harmadik a „Pesti Hírlap“ ot böngészi egy kiflit rágcsálva. A negyedik joghallgató, akinek csak a körvonala látható, a padra vésett „Drága Irénkém“ után karcolja még zsebkésével, hogy „csókolak“, amely aztán az előadás folyamán kidolgozásra vár. A sugár végpontja Gedő Sanyi, aki már egyáltalán nem is látható, a padra könyökölve néz ki az ablakon, melyen beryog az aranylombu fák szinpompája az erősen kék ég háttérrel. Mintha mindegyik ablaktábla egy Mednyánszky- vagy Szinyey-kép volna.

Arcán megjelent az ábrándozás bája. Szeretett volna valakinek a lelkéhez sugni valami szépet, amit most a szive lüktet, meleg vére zsibong; amit a vágya, a sóhaja áhit. Szerette volna az álmait élni, az életét álmodni. Szerette volna szerelmes szívét elsóhajtozni és a sóhajait látni.

Elővette zsebtükrét, Megsimitotta haját.

Megigazitotta nyakkendőjét és kihulni akaró fehér őszi rózsáját.

Papirost tett a padra és néha-néha irt reá ilyenfélét:

— Oh de szeretném ezen a szép napon a hajába tüzni ezt a fehér őszi rózsát . . .

— Szeretném összeszedni valamennyi fehér őszi rózsát van ezen a világon és e fehér virágokkal behavazni a kicsi szobáját.

— Szeretnék az ablakára szállni puha, nesztelen érkezéssel, mint az alkonyat és besóhajtani egy imádságot . . .

— Szeretném égő csókjaimmal behinteni, mint ahogy az este behinti csillagokkal az eget . . .

— Látott-e már ábrándokatszövő esténken egymás mellett pislogó két kis csillagot? Milyen közel látszanak és Istenem, mégis milyen messze vannak egymástól . . . Itt van mellettem, látom, szinte érzem a lehelletét és mégis milyen távol van tőlem . . .

Ne nehezteljen meg, hogy oly régen nem irtam. Látogatásommal megakartam lepni. E levélben előre küldöm a lelkemet és hiszem, hogy az annyiszor megálmodott szép találkozásunk végre valahára valóra válik . . . és akkor enyém lesz a világ minden szépsége . . .

Többet nem irt. Szerelmes szive irását a zsebébe tette. Felkönyökölt a padra és újra átérezte lelkében minden betűjét, minden szavát, minden mondatát. Aztán egy nyílt lapot vett elő. Arcára valami nehéz gond ült . . . Olyan unottan hangozott fülébe a monoton előadás. Idegesen kapta ceruzáját a sárga lapra és sebesen irt:

Kedves Apám! Hasztalan kértem kedves apámat, hogy a tanulmányi kirándulásra küldje el a pénzt. Mindezideig nem kaptam semmit. Nem tudom mire vélni. Utóvégre én magam nem lehetek buta a többi közt; nekem erre a tanulmányi kirándulásra el kell mennem. Azért a kért összeget azonnal tessék postára tenni, különben adósságba keverem magam. Ahelyett hogy küldené apám a pénzt, ir nekem levelet, hogy én milyen zsaroló vagyok. Hát zsarolás ez? Tudom hogy anyám beszéli le apámat. Ő meg mit törődik annyira az én dolgaimmal.

Hogy e szavakat leírta, valami fájó érzés szorította össze a szívét Mintha az édes anyját látta volna sírni. Merev arccal bámult maga elé. Valami rémitő, kínos csend szállta meg egész valóját. Agyán végig borzongott a gondolat. Megcsalni az apámat . . . megbántani az anyámat . . . !

Oh, de az a hatalmas nagy úr, amit úgy hívnak, hogy szerelem, önző lelke elé csak a saját boldogságát állította s elnémitotta benne a szülei tisztelet felébredő szavát. Érezte, hogy lelkében nincsen más e pillanatban, csak szeretet, végtelen szeretet . . . !

Befejezte levelét :

A kért összeget azonnal tessék küldeni, mert négy nap múlva indulunk.

Megcímezte és zsebébe és lelkébe egymás mellé simultak szerelme és bűne.

Becsilingelt a terembe a csengettyűszó. A professor úr befejezni készült előadását. A hallgatók sorain végig élénk mozgolódás támadt. Az első figyel. A második elteszi a regényt és figyel. A harmadik összehajtván az újságot, figyel. A negyedik meglehetősen nézi ügyes betűrovását s aztán figyel. Gedő Sanyi félig felemelkedve várja azt a pillanatot, mikor veheti kabátját és elhagyhatja a termet. Kíváncsi a postájára. nagyon kíváncsi.

Kivonultak. Gedő Sanyi mindenkit megelőzve valami víg dallamot füttyölt s szinte tánclépésekkel osont végig a folyosón. Dübög a lépcső. Ugyan mi postája lehet?

II.

A bejáratnál, a fekete tábla alatt éktelen zaj, lárma, tolongás. Az apró mendikánsok egymás hátán; lökdösve, nyomva, szorítva a többit furakodik előre egy-egy markosabb gyerekek. Majd kimered a szeme, úgy nézi a névsort. Látja is a nevét, de nem hisz a szemének. Hajrá! Közelebb! Hátulról is neki dőlnek a tömegnek. Meginog az egész. Csoda, hogy ezek az öreg falak olyan nyugodtan türik! Hopp! Egy gyerek hasra vágódik. A többi rá. Jajgatás, kacagás! Összegyűröten, lihegve kászálódni fel. A kalapom, a kalapom?! Köröskörül nyugodtan, széles mosolyokkal álldogálnak az öreg diákok. Várják, míg tisztul a határ. Csak Gedő Sanyi meredez az apró emberek között. Egész testével előre hajolva nézi a rubrikát. Egy közönséges levele van. Lázasan siet a háznagy hivatalba. Kiveszi. Félre vonul a kis vaskapú alá. Ah! Ő írta, ismeri már minden betűjét. A szeme megcsillan. Felbontja és olvassa :

„Kedves Sanyi! Ne vegye olyan nagyon a szívére, amit most fogok mondani. Lehet, hogy egész közönyösen fogja olvasni soraimat, hiszen sem az ígérését nem váltotta be, sem levelemre nem válaszolt. Legyen tehát egész nyugodtan, mikor kijelentem, hogy én már egy állásban levő fiatalembernek vagyok a jegyese.

Bár nagyon fáj megválni szép leveleitől, de úgy-e maga is beláthatja, hogy tovább nem levelezhetünk. Legyen azért szép emlékekkel irántam, én soha sem fogom eltejezteni . . .“

Kezében reszketett a levél. A sorok összeolvadtak a szeme előtt, nem tudta tovább olvasni. Arcára halavány sápadtság fehéredett. Megmarkolta a hideg vasat, hogy el ne essék. Nem tudta hirtelen átgondolni, mi is történt vele? Érezte, hogy lelkében valami nagy változás dúl. A szíve kínosan ver. Tétova tekintete üresen meredt mindenre, mi elébe került az utcán. Csak azt tudta felfogni megérteni, hogy az iskolakert aranylombjai bús haláltusában hullatják levélkönyveiket . . .

Erőt vett magán és elindult a kertbe. Nem akarta, hogy valakinek is feltűnő legyen. Az összeboruló lombok nagy, meghitt némasággal ölelték körül . . . A levelekkel behintett kanyargó utak, mint aranypatakok kigyóztak és úgy tetszik, mintha arany tavakba ömlenek bele . . . Mintha ezek a sárga levelek az ő reményei, álmái volnának . . . Mintha mindegyik az ő lelkéből szakadt volna ki, hogy többet oda vissza ne térjenek, sárgán sorvadjanak, meghaljanak . . .

Gondolatai megkötötték a lábát.

Szomoru tekintete ránehezedett a levelekre. Egyet felvett a földről. Hamlet nézhette így a sirból kidobált koponyákat . . . Milyen szép ez a levél, milyen szép sárga . . . ! Szétfutó erei milyen szép fehérek . . . olyan ez a levél, mintha viaszból volna . . . !

Valami suhanó hideg ideges mozdulatba rántotta a testét.

Milyen szép sárga . . . olyan, mint a viasz . . . mint a halál arca . . . ! De boldog is az, akinek az arca ilyen szép halavány, ilyen sárga . . . akinek az arca olyan mint a viasz . . . akiben az erek ilyen fehérek, mint ebbe a levélbe, ebbe a szép halott levélbe . . .

Úgy állott ott, mint egy angyal, aki elbukott.

Aláhanyatló kezéből kihullott a levél. Bús szeméből egy könyecsepp futott végig vértelen, hideg arcán . . .

Talán ez az a könyecsepp, amiért a gonosz istenek meggyötörték szerelmes lelkét, hogy most vigyorgó pofával vihogjanak egy hideg verejték megtört fényébe . . . ?

Talán ez az a könyecsepp, mit ha a megbántott édes anyja meglátna bünebanó arcán, sirva, zokogón borulna a nyakába; csókolná, ezerszer csókolná: édes fiam megbocsátok . . . ?

Talán ez az a könyecsepp, melynek tekintetétől megfagyna annak a lánynak a másnak szánt mosolya, szava; megfagyna a lelke . . . ?

Haj! de könyek nem tudnak panaszkodni, a könyeknek nincs szavuk, csak lelkök . . .

Talán bizony ez volt az a könyecsepp, melynél a lehellet is sulyosabb lehet, de amelyek mégis sok-sok bánatok, sirások terhét cipelte ki szenvedő lelkéből

Lassu vánszorgással megindult, mint egy sebzett, nagy madár . . . Nehéz léptei alatt sirt az avar . . . Felkereste kedves nyirfa lócáját. Betegen hanyatlott bele. Haldokolnak a lombok, a fák . . . Mozdulatlan némaságuk szinte rémitő . . . Ugy állnak ott körülötte, mint könyes szemekkel nagyszerelmű, szomoru asszonyok . . .

Összeomlott üléséből hirtelen felegyenesedett, valami új, szabadító gondolat varázsa alatt. Zsebéből előszedegette a három levelet és apróra tépte szerelmét, bűnét és bánatát . . . Fehérhullással hintette szét az arany avarra . . . s aztán visszahanyatlott és reszketve leboruló fővel keservesen sirt . . .

III.

Egész délután a szobáját róttá. Nagy gondú homlokát lecsüggesztve, szótlanul. Egész délután százszor, ezerszer kiáltotta a lelkének, a csendnek, a homálynak, a siket falaknak: mit csináljak . . . ? És százszor, ezerszer kinozta lelkét a néma hallgatás. Leült az író asztalához s kedves könyveit sokáig nézegette, amint azok tarkán sorakoztak egymás mellett. Halántékán szinte pattanva lüktetett a vér. Nem tudott megnyugodni. Felállt, ráborult az ablakra és forró homlokát odanyomta a hideg üveghez. Gondolatai álmogyorsaságú képeket mutattak. Örült suhanással szálltak, tüntek . . . Huh! Elutazott . . . Megölelték egymást . . . édesem! . . . szeretlek! Nem; Nem lehet! Zsaroló . . . csaló . . . bűnös! Igen az édes apját megcsalta . . . anyját megbántotta! Sivár lelkű! El fog zárkózni az emberek, a világ elől! Tanulni fog szorgalmasan, munkálkodni. Híres ember lesz! Pesten fog élni! Az utcán mindenki

ujjal fog rá mutatni! Nem! Lemosolyogják . . . megvetik! Bár ne ismerte volna meg soha, hogy ne tudta volna úgy szeretni! Miért nem elégedett meg levélírással? Látni akarta! Ah! Zongorázik . . . kopogtatok . . . édesem! Nem! Ne bántsátok örült képzeletek nagy beteg lelkemet! Tudom, szegények vagytok öreg jó szüleim! Tudom . . . látom. Este van . . . öregapám meggyújtja a gyertyát . . . a gyufát elfujja . . . a lámpát elkészíti . . . az elfujt szálát a gyertyához tartja és a lámpát is azzal gyújtja meg . . . És ő megakart zsarolni, csalni . . .! Hogy sír az édes anyja!? Leborul . . . és sir . . . Ne sirj édes anyám! Jaj! hogyné sirna . . .!? Megsértette a fia, az a hitványlelkű fia . . . nem, nem sértette, széttépte a levelet, nem küldte haza! Mégis, mégis megsértette. Mindent tud, megérez az ő anyja . . . igen, az volt, Karácsony másod napja . . . késő este . . . hóviz, hideg . . . a legációból jött a Tiszapartjához . . . gyalog . . . kiabált az éjszakába . . . a révészek részegek voltak . . . vissza kellett menni a faluba . . . megszenvedett kegyetlenül . . . Haza ér . . . édes anyja sápadt, Nem aludt az éjszaka . . . Fiam, az éjszaka hallottam a hangodat, kiáltoztál a parton . . . meg akartál fagyni . . . mindent tud az ő anyja . . . mindent. Ne sirjon édes anyám! Milyen forró a homloka! Jaj! nem néz rám! Elfordul! Engedjen meg édes anyám . . . megcsókol . . . átölel . . . megbocsátok . . .

Reszkető homlokától az üveg halkan rezgett. Az alkonyat mint egy fakó függöny borult az ablakra.

A feje szédült. Leült az íróasztalához. Keresztbe fonta karjait s tompán a sötétbe bámuló álmodozással hallgatta, hogy sír a csend.

Ujra elgondolta azt az utolsó képet: Engedjen meg édes anyám . . . megbocsátok . . .

Igen, ez lesz a leghelyesebb. Engedelmet fog kérni öreg szüleitől. Elfeledi szerelmét, megbocsátják bűnét és azután lelke egész szeretetével, jóságával szüleinek és szép életének fog élni. Haj, de nem sejtette előre, hogy a szerelem a szép élet lelke. Szerelem nélkül a szép élet csak hideg forma, nincs benne melegség.

Nyugodtan és megbékült orcával élvezte lelke megelegedését. Megírta a levelet. Bevallott mindent. Bűnbánó sorait így fejezte be: . . . engedjék meg kedves szüleim szerencsétlen szívű gyermeküknek ezt a nagy, de utolsó bűnét.

Észre sem vette, hogy kis lakótársa hazaérkezett és hóna alól rakosgatja könyveit a polcra. Meglepetve nézett rá.

— Na Gyuszika, itthol vagy?

A kis gyerek még egyszer köszönt. — Aláz'szolgája. Igen, itthol. — Felettél-e valamiből? — Igen. — Miből? — Földrajzból. — Tudtál? — Uj, mint a vízfolyás. Egykettő, vagy jeles. Ha nem tetszik hinni, tessék megkérdezni Feritől, ő is megmondja, hogy a tanár úr is megdicsért.

— Elhiszem Gyuszikám. Megcímezte a levelet, leragasztotta. — Hanem ezt a levelet el fogod vinni a postaládába, bedobod, de el ne veszítsd.

— Igen, nem veszítem, nevelő bácsi! Mára kaptam egy levelet mamától, bizony. Azt írja benne, hogy no, ha jó fiú leszek, hát kapok egy footbalt. Jujjú, milyen nagyszerű lesz!

Nagyot rúgott a lábával a levegőbe. Elkapta a levelet és egy gyík fürgésével iramodott ki az ajtón. Kint a folyosón valami cipőkenőcsös skatulyát rugdosott végig. Csörömpölt, kattogott, aztán csend lett.

Leborult az asztalra és látta, hogy szalad el az a boldog, ártatlan gyermek az ő boldogtalan, bűnös lelkével . . .

IV.

Decemberi délután.

Odakint fehérpehelyszerű hullással esik a hó. A puha, lágy hullásba pajzánul borzol bele egy-egy kis szélroham, melytől megcikáznak a hópihéek, futó kavargásba csapnak. Szökve libbennek az ablakhoz, mintha könyörögnének: eresszetek be . . .

Kellemesen meleg szobájában végig dőlt az ágya szélén.

Apró pattogással dudorássza a lobogó tűz egyhangú, merengős meséit . . .

Néha-néha sirámos pacsirta-jajok sírnak be az ablakon . . .

Fehérhullással esik a hó . . .

Milyen jó, hogy angyalos szüzfehérségbe öltözik ma az egész világ . . .! Ma kapott levelet az édes apjától. Elolvasta már talán százszor is. Minden szavát, minden betűjét a lelkébe rejtette. Előkereste most is. Egynehány mondat alá van benne húzva:

Csendes, nyugodt életünket feldúltad, de hogy megbántad bűnödöt és a jó útra tértél, visszanyertük azt.

— — — — —
Megbocsátunk, elfeledünk mindent és tovább szeretünk . . .
— — — — —

Édes anyád örömeiben sír . . .

— — — — —
 Forró homlokához nyomta a levelet két hideg kezével. Valami nagy, beteges nyugodtság nehezedett reá. Szemét bántotta az ablak vakító fénye.

Fehér hullással esik a hó . . .

Mesél a tűz . . . Álmodik, terveket sző a lélek.

. . . igen. Eddig vettem minden nap 5 drb. cigarettát, ezután minden második nap veszek 5 öt. 10-szer 15 az 150, igen, tehát marad nekem minden hónapról 3 koronám . . .

. . . ez után minden reggel felkelek és elmegyek a konviktusba reggelizni, tehát nem kérek apámtól minden hónapra 7 koronát reggelire . . .

. vendéglőbe sohase fogok elmenni, azon a pénzen inkább könyveket veszek

. . . még ma elmegyek a szabóhoz és megmondom neki, hogy ne csinálja a ruhámat, jó ez, ami van . . .

. . . el fogok menni legációkba. Ezután nem engedem, hogy apám fizesse a számolásomat. .

. . . tanulni fogok, hogy jó indexem legyen; és megfolyamodom félévkor meg jövő éven a tandíjat és tápintézeti díjat . . .

. . . ezután több tanítványt fogok vállalni és kifizetem a lakáspénzt, sőt még ruházodom is belőle . . .

. . . üres óráimat komoly tanulmányokkal fogom eltölteni. Dolgozni fogok az „Ifjúsági Közlöny“-be s aztán megyek tovább. Azt akarom, hogy felülemelkedjek a közönséges emberek nivóján. Azt akarom, hogy becsületére váljak az apámnak . . .

Fehérhullással esik a hó . . .

Mesél a tűz . . . Álmodik, terveket sző a lélek.

. . . igen, szép életet, berendezett életet fogok élni. Nem sértek meg senkít a világon egy szóval se. Engem se fog bántani bolondos szívem. Nyugodt leszek és nyugodtak lesznek öreg szüleim. Nem is gondolok arra a leányra! Pedig milyen szép, milyen kedves . . . ?! El! El! Ne bántsatok emlékek, ne bántsatok . . . ! Most, hogy visszaadtam szüleim boldogságát, hogy lemondtam mindenről, most akarjátok széttépni lelkemet ? Csak hagyjatok! Ne bántsatok . . . !

Kezét két szemére nyomta. Szabadulni akart a fájó emlékektől. Szinte magára erőszakolta a nyugodtságot. Akkor érezte, hogy a feje úgy zúg, úgy fáj Olyan érzése volt, mintha valahol a sötét éjszaka-ürbe feküdne . .

alatta tátong a fekete mélység. Milyen jó volna, ha egy puha lányos kéz lágyan megérintené és bele hullana a nagy sötét éjszakába, a végtelen semmiségbe . . . Érzy, hogy nyúl a kéz . . . Riadva ült fel ágya szélén.

A tűz hamvahodott . . .

Apró szemekkel szital a hó . . .

Az ólomszürke felhők korán meghozták az alkonyatot . . .

Ez a meleg szoba úgy szédítette a fejét. Mintha valami nagy betegség után most szállott volna le az agyáról . . . Vágyott a friss levegőre.

Lomha mozdulatokkal öltötte fel kabátját. Kiment. Szédülő fejének olyan kellemes volt az a langyos-hideg, mely szétömlött a havas, kékesfehér világ felett.

Az utcán gyerekek havazkodtak a puha hóban. Meglátta a kis Gyuszit is köztük és magához intette. Megsíkalta kipirosodott kerek orcáját:

— Eredj haza Gyuszikám és légy jó fiú.

Valami csodálatos ösztön vonzotta az öreg iskolába. Ugy érezte, hogy most valaminek kell vele történnie.

A lágy hóba alig bírta szedni lépteit.

Elnyelték a nagy komor falak.

A lépcsőfeljáró ódon komor iveit fakó sárgasággal hinti be a hidegfényű lámpás Tompa bűgással kong a kő, a lépcső . . Lélegzete nehéz . . . Suhanó bús árnyak szédítik . . . Erőtlenül dől a falnak . . . Nyögő, mély sóhajjal, egy megkorbácsolt Krisztus tekintetével kiált fel:

— Édes anyám, édes anyám, nagyon beteg vagyok !

Árgirus.

Irta: *Gulyás József.*

II. ének.

1. Akleturnak udvarára szomorúság szállott. Mulatságok helyett most a bú ütött tanyát ott. Menni készül legkedvesebb gyermekük hazulról, Bár a szülők hallani sem akarnak az útról.
2. Parancsolva, majd meg kérve marasztalja atyja. Árgirus csak fejlehaltva, szóflanúl hallgatja. Testvérjei körülveszik, kérdezzetik sorban, Hogy indulhat messze útra ilyen zsenge korban.
3. Semmi szóra, semmi könnyre meg nem indul lelke. Fogva tartja vasbilincsben szenvedő szerelme. Csak mikor az édesanyja zokogását hallja, Akkor szakad fel szívéből bánatos sóhajja.

4. „Édes fiam — fordul hozzá siránkozó szókkal,
Két orcáját telehintvén könnyekkel és csókkal —
Itt hagynád hát jó szülődöt, ki felnevelt téged,
Óltalmazta kis korodban gyarló gyöngeséged?
5. Két karomon hordoztalak, az ölemben vártad,
Mikor kezd már megindulni ingadozó lábad.
Csókjaimmal altattalak, én meséltem néked,
Együtt jártuk Meseország birodalmát véled.
6. Mennyi bánat, mennyi sírás szakadna a házra!
Benne mindig szomorúság, jajgatás tanyázna.
Én lennék a legárvább itt, egy bú lenne nékem,
Tele sűrű könnyhullással, minden napom, éjem.
7. Hiszen most már megbűnhődött az a gonosz asszony,
— Akit Hadúr megnyugodni soha ne is hagyjon! —
Elvesztette minden javát, nem is kerül eléd,
Elheti a száműzetés keserű kenyerét.
8. Kivágtatom azt a fát is, úgy sem terem rajta.
Ezután majd nem fog hozni csupa bajt a bajra.
El is vittek minden almát azok a rossz lányok.
(Dorka mondta), édes fiam, sohse gondolj rájuk!
9. Ha te elmégy, engem akkor sírba visz a bánat.
Nem látnád meg soha többé szerető anyádat,
Nyiladozó értelmednek gondos művelőjét,
Nemesedni kezdő szived ezergondú örét.”
10. Egy szava sincs Árgirusnak anyja panaszára,
Mintha odafagyott volna mind az ajakára.
Öreg könnycsepp buggyan ki most mind a két szemé-
Végig gördül egész arcán s földre esik végül. [bűl,
11. Odaborúl zokogással szülője nyakába,
Megfűröszi mindkét arcát szeme harmatába’.
De hiába, fájó szíve, édes anyja jajja,
Nem hat már rá, menni készül, bárhogy marasztalja.
12. Odahagyja apját, anyját s indul be a házba.
Öltözhetik miatta már egész világ gyászba
Vesz magához még egy embert, felkötí a kardot,
Búcsút intve egyenest a kapu felé tartott.
13. Kíséretet, drága kincset nem fogad el csúfra.
Egy szolgálóval indul el a bizonytalan útra.
Kisírt szemmel nézik őket a győr tetejéről;
Akkor bukott ép le a nap az ég pereméről.
14. Éjszakában indultak el, hogy lássák az égen
Hadak útját tündökölni fehérszínű fényben.
Attól vegyék az irányt is Feketevárosnak,
Ahol mostan Ilonának tündérei laknak.
15. Rettenetes magas hegyek állnak az útjokban.
Arany, ezüs garmadával található sokban.
- Csacska csermely futó vize csillogtatja habját,
Sűrű erdő mutogatja megriadó vadját.
16. Nagy hegyek közt mendegéltek, égisz érő bércek,
Kimagasló csúcsaira szinte félve néztek.
Lent az öblös völgy ölében meghúzódó falvak,
Ezüstszerű holdsugarban, szinte mondják: várlak.
17. Nem hallgatnak semmi szóra, semmi csábításra;
Megy velük az éji vándor csendes útitársa,
Megy velük a fogyó hold is, vezetgeti őket,
Mutogatva vak léptüknek a zord útvesztőket.
18. A csillagos égen fénylő miriárdnyi csillag
A hallgató éjszakában már lefelé ballag,
Fehéredik egy hegy megett a menny szürke boltja,
Lámpásait az éjszaka egymásután oltja.
19. Az útirányt Hadak útja megmutatta nekik,
Ezt az irányt követik majd elejétől végig;
Mehetnek így nappal is már, nem kell most már várni,
Míg kigyulnak tündökölve a nagy ég lámpái.
20. Egy jó hét is beletelt, míg eljutottak végre
Oda, hol a vadregényes hegyvidéknek vége.
Nehéz szívvel visszanéztek az avar határról,
Kövér cseppek gördültek le szemük pillájáról.
21. Vándorbottal a kezükben szünet nélkül járnak,
Éjszakai pihenésre itt-ott meg-megálnak.
Jó szívvel is marasztalnák mindenütt a vándort,
Nem maradhat, másnap éjjel másutt keres sátor.
22. Most már rónán járnak, ahol nyájak legelésznek.
Buja zölden hullámoznak rajta a vetések.
Délibábja arany várát csillogtatja messze,
Mintha ez a nagy rónaság tündérország lenne.
23. Sohsem látott ilyent eddig Árgius királyfi,
Csak ezért is érdemes volt eddig ennyit járni.
Mohó szemmel nézte ködből szőtt várát a légnek,
Mely ott játszott legalján a kéklő messzeségnek.
24. Alig tudott betelni is a néma gyönyörrel,
Mikor látta, mint kel a nap piros lángözönnel,
S leszálltában mint festi meg a tó fodros habját,
Amely lágyan ringatja majd az égbolt csillagját.
25. Nádas-erdők mellett járnak, az ecsedi lápon.
Sohse láttak ennyi nádat eddig egy rakáson.
Zugtak, bugtak, zizzenő hang szállott át a légen.
Imbolyogtak, hajladoztak erősödő szélben.
26. Isten óvta, Hadur isten, hogy nem vesztek ottan,
Nem hagyták ott ifjú éltük a vad nádasokban.
A szerelem megőrizte mindkettőjük éltét,
Bár a szolga elvesztette minden reménységét.

27. Addig, míg a haza földjét érezte a lába,
Nem szállott a bátorság még akkor az inába.
De mikor az édes földnek csak határát látják,
Szegény vitézt bús sejtelem, szomorúság bántják.
28. Kalandozni, hadakozni volt azelőtt százszor,
Hancsár akkor vele ment az egész avar tábor.
S most egyedül kóborogni idegen országban,
Bizony nem kelt nagy gyönyört az egy szegény szol-
[gában!
29. Mert urára nem számíthat, hogyha veszély árnya
Rajzolódik félelmesen a látóhatárra,
Mint azok a nagy hegyek ott a keleti égen
Odafestik alakjuknak körvonalát szépen.
30. Vissza is néz néha-néha, előre is menne,
Legjobb volna, ha az útnak hamar vége lenne.
Sehogysésem fér a fejébe, hogy lehet egy lányért
Ilyet tenni? Ő bizony ezt meg nem tenné százért.
31. Csak magában latolgatja ezeket a szolga,
Számolgatva, mikor fordul kedvezőbbre dolga.
Tán Feketevárosban majd dús jutalom várja,
Tele lesz ott drágakövel a lány palotája.
32. Árgirusnak gondolatja kedvesénél jár most . . .
Kérdegeti, hol találná meg Feketevárost.
De hiába, senki erről tudomással nem bír,
Nem jött onnan szellőszárnyán e vidékre még hír.
33. Elhagyták a Kárpátoknak erdőfedte bércét,
Mely gyomrában rejtegeti ezerféle ércét.
Idegen föld ismeretlen folyóival várta,
Mikor lép a homokjára két bujdosónk lába.
34. Sivó homok egész csomó apró dombot alkot.
De e homokbuckák élte nem sokáig tartott.
Fújó szélnek suhanása elragadta s vitte
Messze s mikor belefáradt, egy helyen letette.
35. Szenvedtek is bujdosóink eleget e tájon.
S hogy az élet nekik itt most annál inkább fájjon,
Egyre zordabb, kietlenebb lett a táj és nem volt,
Ahol a két szomjas utas kaphatna egy pint bort.
36. Különösen a szolgának esett ez már rosszul;
Jobbra-balra vizsgálódik, nézdel, kerül, fordul.
Míg egyszer csak meglátnak egy kis alacsony házat,
Amilyent ma faluk végén találhatni százat.
37. Esteledni kezdett most már, éji nyugovóra
Intené a hold is őket, ez az égi óra.
Idősecske asszony őket tessékeli szépen;
Észreveszi, hogy öröm gyűl a szolga szemében.
38. Ez az asszony Dorka volt, a hajfűrt elrablója.
Száműzve e vidéknek lett a bús lakója.
39. Készül is, hogy bosszút álljon a száműzetésért.
Szalad rögtön mindenféle varázsoló fűért.
Míg Árgirus szolgájával álmok honát járja,
Dolgozni kezd Dorka asszony boszorkány-konyhája.
40. Összeszedte, ami kóró, vasfű terem arra,
Odarakta őket sorba a kerek asztalra.
Egy nagy üstöt, háromlábút, helyezett középre,
Háromszögű vasfedőt tett az üst tetejére.
41. Rút mocsárból hozott vízzel megtöltötte félig,
Azután meg szörnyű átkot mormolgatott végig.
Háromszor is körüljárta, megkerülte hétszer,
S nagy keresztet vet az üstre közben tizenkétszer.
42. Belehányja mind a kórót, nadragulya szarát,
Kikészít az asztalra egy fából csinált tálat.
Árvatölgyfa kanálával megkeveri sokszor,
Gyönyörködve nézegeti, üstben a víz hogy forr.
43. Mert alája asszú ágból olyan tüzet rakott,
Hogy a lángja sok nyelvével a fedélig csapott.
Igy készített altató szert Árgirusnak Dorka,
Amit aztán a szolgája beletölt majd a borba.
44. Rávette a balga embert igérettel, kincscsel,
Hogyha ebből tölt urának, többé nem kilincsel,
Nem is járja más országok idegen határát,
Elérik majd könnyű szerrel az Ilona házat.
45. A szolgája régen ébren; Árgirus is ébred.
Jó sokáig aludt, úgyhogy maga is elképed.
Veszi is a botját rögtön, köszöni a szállást,
Megkérdezve, merre tartson, folytatják a járást.
46. Napnyugtára óriási erdőségbe érnek,
Hol a fáknek odvaiban apró manók élnek.
Ősz királyuk barátsággal fogadta a vándort,
Elfogyasztott véle együtt egynehány pohár bort.
47. Az egyikbe nagy titokban italt önt a szolga,
Amit neki ezért adott a gonosz boszorka.
Már egészen összetörte a bujdosás súlya,
Vágyvavárta, mikor ér már véget az ő útja.
48. Jó hírt mondott Árgirusnak a törpéknek ura:
Nemsokára rátalálnak Feketevárosra.
Itt van közel, gyönyörű szép kert van közepében
Ott búsul egy szőkehajú tündérleány épen.
49. Ezt meghalva, pihenni sem akart a királyfi,
Noha csaknem lecsukódtak fáradt szempillái.
Egy kis manó elkísérte erdőszélig, akkor
Maguk mentek onnan tovább fénylő virradatkor.

50. Amint mentek, mendégéltek, sötétebb lett egyre,
Mintha felleg borúlt volna magasságos mennyre.
Pedig még a nap is fenn volt, de elfogyott fénye
S koromsötét éjszaka lett ottan fényes délbe'.
51. Egyszer csak a Hadak útja megjelent az égen,
Fejük felett szikráztak a csillagai épen.
Országútján bizonyosan a tündérek járnak,
Magas égből durva földre amikor leszállnak.
52. Alsó íve mintha hívná vándorinkat arra,
Hol a mennybolt ráborúl a töretlen ugarra.
Ezt követve elérnek a Feketevároshoz,
S legelőször bekopognak a zord sorompóshoz.
53. Nem látnak egy lelket sem itt, sem pediglen máshol.
Sivár sötét fogadja a bújdosókat bárhol.
Kietlen éj borúlt itten a hallgató tájra,
Komor homály ülepedett minden útra, házra.
54. De távolban derengni kezd a menny boltos alja
Odahallik a nagy csendben egy patak csobajja.
Arra mennek s akkor veszik csodálkozva észre,
Mint nő folyton az elborúlt nap ragyogó fénye.
55. Mikorára kiderül, hát eláll szemük-szájuk.
Gyönyörű kert lombos fái mosolyognak rájuk.
Ismerősként köszöntik a fénylő aranyalmák.
A tündérek avarhonból mindet idehordták.
56. Szivrepesve mennek be a nyitott ajtón ketten,
S andalogva bolyonganak a gyönyörű kertben.
Be sem tudtak telni itt a rózsák illatával,
A szebbnél szebb virágokkal, madarak dalával.
57. Árgirusnak nagy örömtől repesett a lelke.
Végre is hát övé lehet egyetlen szerelme.
Ölelheti, csókolhatja mindig, szünet nélkül.
Boldogsága mámorában mindennel megbékül.
58. A szolgál is örült, hogy már vége lesz az útnak.
Nem is sejtí, hogy ez a nap kezdete egy újnak.
Nem is tudja, hogy az ital álmot hoz a szemre ;
Sehsem ébred itt az ura boldog szerelemre.
59. Járnak, kelnek, mikor egyszer egy lugashoz érnek.
Balzsamos jó illata van minden falevélnék.
Árgirus itt megpihenni ledőlt egy gypágyra,
Mig a szolgál a nagy kertét vette a nyakába.
60. Árgirusnak két szemére rászállott az álom.
Legyőzhetlen, mintha jönne nehéz ólomzárnyon.
Ilona jön, megismeri, odarohan hozzá,
Csókolgatja, hátha csókkal eszméletre hozná.
61. Mikor látja, hogy hiába, hatástalan csókja,
Felsír a kert magányában siránkozó szója :
„Édes szívem, Árgirusom, így kell téged látnom ?
Így kell téged elaléltan a karomba zárnom ?
62. Két szemednek csillagában boldogságom látom,
S felnyílását ime mostan mind hiába várom !
Hogyha most sem találkozánk, többé nem is látlak.
Csillagfényes éjszakákon többé nem is várlak.
63. Nem is hittem, hogy eljőjjél, de valami súgta,
Hogy utánam elindúlsz te bizton a nagy útra.
Minden napon idejártam, minden napon várva,
Mikor toppan elém szívem szerelmetes párja.
64. Ma vagyok itt utóljára, vissza kell már térnem,
Tündérhonban ma telik le súlyos büntetésem.
Kinőtt már a hajam és már elmehetnék véled,
Lehetnék a koporsóig gondos feleséged.
65. Ide jöttél messze földről Árgirusom, hozzám
S bezárt ajkad ime még sem mosolyoghat most rám.
Pedig látod, gyöngyvirágom, leszakasztott rózsám,
Nincsen itten több időm, csak egyetlenegy óráim.
66. Ide többé, míg a világ, vissza sohasem térek.
Veled való találkozást többé nem remélek.“
Szólt s síralmát, sóhajlását vitte szellők szárnya,
S patakként folyt két szeméből omló könnyek árja,
67. A szolgál most, siró panaszt, bús zokogást hallván,
Visszaoson s a leánynak szivettépő jajján
Megindul a szíve-lelke, odaborul ő is,
Együtt sírnak, hűtlen szolgál, tündérkirálynő is.
68. „Jól tudom, mond, földszülötte, te csináltad ezt itt,
Te okoztad készakarva jó uradnak veszti.
Mondd meg neki, hogy mi többet nem láthatjuk egymást,
S akkor kardját bizonyosan neked adja, meglásd!“
69. Szólt s miként a siró felhő, záporkönnyet ontván,
Végbúcsút vesz Árgirustól búsan a tündérlány.
Indul vissza, itt az óra, már az ajtót tárja,
Onnan néz még vissza sírva, egyszer utóljára.
70. Hajlik a nap egyre jobban szürke alkony felé,
Árgirus is ébred végre, lelket rázott belé
Bús szolgálja ; s felébredvén, a legelső szava
Az volt, hogy hát járt-e itt már Tündérszép Ilona ?
71. Mindent megtud s fájdalmában majd hogy meg nem
Egy gondolat villant akkor az agyán keresztül, [örül.
Gondolkozván a leánynak bús izenetéről,
Felszólitja szolgálját, hogy számoljon tettéről.

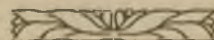
72. Megijed az s síró szókkal híven mindent megvall,
Hogy vette rá a boszorkány őt a bájitással,
Hogy ő csupán már az útnak kívánta a végét,
Ártatlan ő és Árgirus kímélje az éltét!
73. „Emberről ölni nem akarok, felelt rá az ifjú.
Hanem most már hagyj el engem, szemem elől pusztulj!
Menj, amerre két szemed lát, boldogúljál, ha tudsz,
Vagy pedig menj vissza innen, hátha hazánkba jutsz!
74. Ha haza érsz, helyettem majd csókold meg a földet,
Mert a haza földjét lábom nem tapossa többet.
Itt leszek én nemsokára halál martaléka,
Itt lesz testem a kóborló vadak tápláléka.
75. Menj s köszöntsd anyám, apám, két szerető bátyám,
Talán mind a négyük most is reménykedve vár rám.
Menj, de előbb keresd fel a vén boszorkány lakát,
S kívánj neki nevében is hosszú jó éjszakát!”
76. Szólt s útjaik széjjel válván, mentek jobbra, balra.
Árgirus ment egyenesen, csak előre tartva.
Vissza sem néz, mintha útja nagyon sürgős volna,
S éjfél tájba dőlt csak le egy útszéli bokorba.

III. ének.

- Jó magasan járt a nap már, amikor az álom
Tovarebbent Árgirustól könnyű pillészárnyon.
Ocsúdni kezd, de az agyát mintha buta mámor
Nem bocsájtaná ki most se még a hatalmából.
- Körülhordozza a szemét a sik rónaságon;
Sehol sincs egy árva lélek az egész világon.
Egyedül van, nagy magányban, elhagyatottságban,
Siralmas árvaságban a nagy pusztaságban.
- Most ébredt csak tudatára, hogy mi történt véle.
Iszonyatos, sajgó érzés nyilallik szívébe.
Feltekint a magas égre, mintha onnan várná,
Elzsibbadott testét-lelkét aki orvosolná.
- Feláll végre, menni készül. Hova, merre menjen?
Keresni egy kicsiny helyet, ahol megpihenjen.
Mert már neki ez az élet két garast se érhet,
Vidámságot itt e földön többé nem remélhet.
- Gyilkos kardot maga ellen fordítani nem fog.
(Hadur előtt halál után megállani hogy fog?)
Megyen addig, míg az inség erőt nem vesz rajta,
S el nem pusztul az útszélen ő, egy király sarja.
- Útja közben nagy zsvajt hall, irányozza léptét,
Arrafelé, azt akarván, rablók vegyék éltét.
Odaérve, meglepődik, elbámulva látja,
Három ördögfiú egymást hogyan taszigálja.

- Nevetne is, könnyezne is, olyan furcsa néki,
Amint ez a három fickó egymást üti, tépi.
Megkérdezi cigánnyelven, (tudott rajta régen),
Ugyan miért barackolják egymást oly serényen.
- „Nemzetes úr, szól az egyik, a jó isten áldja!
Nézzen ide, hármunknak van egy rongyos kabátja.
Háromnak van joga ehez a lyukas csizmához,
Hogy az ördög tette volna az akasztófához!
- Itt van még egy ostor is, de kócból a zsinór a
Nem adna egy krajcárt érte a falu zsidója.
Csak az ám a bökkenő, hogy egymás nélkül semmi,
Ennek a három jószágnak egyének kell lenni.
- Ha a kabát rajtam van, hát nem lát engem senki.
Lehet akkor akármilyen huncutságot tenni.
Ha a csizmát felhúzzom és hippet, hoppot mondok,
Rohanok az úton át, mint a futó bolondok.
- De ha ostort nem pattintok, nem ér egy sem semmit.
Külön-külön bizony nem ér ez örökség semmit.“
Árgirus is végignézi mind a hármat sorba,
Nevet, mikor egyik ördög ledobja azt porba.
- „Ez a három dolog köztük veszekedést szül majd.
Elhárítom három testvér feje felől a bajt.“
Gondolá és hozzájuk most ilyen szókkal fordult,
Mutatván egy hegyet, ahol kanyarodik az út:
- „Azé legyen együttesen, aki gyorsan futva
Legelsőnek ér a hegyhez s onnan hozzám vissza.“
Szólt s a három ördögfiú meg se várta végig,
Versenyezve már az útnak hosszúságát mérik.
- Árgirus meg mind magára szedegette őket
S gyors futásban maga után hagyja a mezőket.
Jártak, keltek emberek is, szekerek is ottan,
Rohant köztük, mint ahogy a puskagolyó surran
- Tündérhonba akart jutni, kedveséhez érni.
S útjából már mi sem maradt, alig egy kis résznyi;
Mikor egyszer nagyot zuhant, elnyúlott a földön,
S úgy hevert ott elaléltan a kemény göröngyön.
- Mi az oka, hogy elesett s nem mozditja lábát?
Tán a kopott csizma most már elveszté varázsát?
Vagy talán egy gonosz lélek babonája ártott,
S nem érhetne Árgirus el szép Tündérorságot?
- Ez volt oka, mert a három ördög visszafutva,
Nem talált a régi helyen többet Árgirusra.
Meghökkennek, elbámulnak, vadú! összenéznek,
Majd egymásnak nekimennek; van dolga a kéznek.

18. Odajön egy öregasszony, csúnya ráncos arccal.
„Hagyjatok fel, fiaim, szól, egy kicsit a harccal.
Amiért ti verekedtek, megszerzem én könnyen!“
Szól s a három kócos fickó csodálkozott szörnyen
19. Nem ismerték, noha sokszor volt velük már dolga.
Dorka volt, kit rég keresett már az avar szolgálja.
Halál előtt futott ide, meg hogy boldogságát
Tönkretegye Árgirusnak s megszakítsa útját.
20. Homokot vesz, széjjel szórja, háromszor is fordúl,
Átkozódva feltekint a magas égre zordúl,
Arcul vágja az egyiket s rohan együtt velük,
Mértföldekre terjed olykor egy-egy hosszú léptük.
21. Igy akadt meg Árgirusnak a futása bajra.
Apostolok lován indul nagyokat sóhajtvá.
Hogy kabátja megtartotta a varázsát, még jó:
Nem látta meg a boszorkány, sem a három fickó
22. Lassan-lassan az éjszaka már leszállt a tájra.
Árgirus is megpihenni ledőlt dolmányára.
Hát egyszer csak nagy madárt lát, mely melléje szállott,
Megpihent, majd unalmában halászáshoz látott.
23. Lábán volt egy aranygyűrű; Ilonának neye
Volt azon szép nagy betűkkel, ékesen kiverve.
Több se kellett Árgirusnak, megragadta lábát;
Megijjedve rebbenti meg a madár a szárnyát.
24. Repült vele át a légen, jó magasan szállott,
Árgirusnak földre nézve szemé is káprázott.
Mint maradnak hegyek, völgyek, csodálkozva nézte.
A madár most lassúdni kezd, közel van a fészke.
25. Leszáll egy nagy fatetőre; elengedvén lábát,
Árgirusunk megragadja a fa egyik ágát.
Lekúszik a földre róla, elbámulva látván,
Mint szorong az aranyalma aranyalma hátán.
26. Tündérország földjén járt már, hol nyíló virágok
Ágyai közt andalogtak kökényszemű lányok
A virágok pompájában, madarak dalában
Azt látta csak, hogy e helyen örök boldogság van.
27. Messze egy nagy hegy aljában kacsalábon forgó
Várat látott tündökölni tiszta sáraranyból.
Egyenesen arra felé irányozza léptét,
Ugy gondolván, legelőször majd a várban néz szét.
28. Átmegy a csapóhidon, befordul a várba.
Nem láthatta senki meg a varázsos kabátba'.
Igy megy egyik szép szobából a másik szobába,
Mikor egyszer csaknem földbe gyökerezett lába.
29. Ott látta meg arany trónon szép Tündér Ilonát,
Jobb kezébe hajtva búsan bánatos homlokát.
Ő sem látta meg az ifjút, csak sóhajtvá nézett,
Bámulta az ablakokon látszó messzeséget.
30. Ledobja most a kabátot, felrohan a trónra,
Átölelvén, ezer csókot halmoz ezer csókra.
A leány is örömeben sír, nevet és táncol,
Majd hogy esze el nem hagyja a nagy boldogságtól.
31. Nagy nehezen magához tér mind a kettő végre,
Rákeritik a sort ekkor a hosszú beszédre.
Átbeszéli azt a napot, a beálló éj, és
És akkor még mindig nem ért a beszédjük végét.
32. Örömmel mond mindent el most Árgirus a lánynak
Fittyet hányva eddig érzett minden fáradságnak.
Övé lett már mindörökre bájos Ilonája,
Aki lágyan, szerelmesen simúl most hozzája.
33. Ezalatt a három ördög örült vágatással
Rohant, versenyt futva a gyors, fénylő napsugárral.
S hogy Árgirust világvégig sehol meg nem lették,
Neki estek Dorkának és bottal agyonverték.
34. Árgirusék lakodalmat csapnak időközben;
Részt vesz egész Tündérország a közös örömben.
Lakzi végén előhívják Ilona futárját,
Meghagyva, hogy keresse fel avarok királyát.
35. Jelentse, hogy ne aggódjon fia végett immár,
Hiszen reá Tündérhonban örök boldogság vár.
Ajándékkal vigyen egy nagy kosár aranyalmát,
Keresse meg s ajándékkal lássa el a szolgálát.
36. Vigyen vissza ostort, csizmát és kabátot rögtön,
Keresse a birtokosít mindenütt a földön! . . .
Meg se hallja a végső szót, repül már a futár,
Egy-két szempillantás alatt az avar földön jár.
37. Elvégezte minden dolgát; megtalálta őket,
Megláthatta ő az egymást most is öklözőket;
Elfogadták a kabátot, bár mindenik dörmög.
(Azóta jár láthatlanul közöttünk az ördög.)
38. Haj, a küldött aranyalmák egy évezred óta,
Eltűntek mind, csak egy maradt, mintegy mutatóba:
Koronázó jelvényink közt az ország almája,
Áhitattal néz ma is még minden magyar rája.
39. Árgirusnak boldogságban suhan most már napja,
Eddig való bolyongását csak semminek tartja.
Örök ifjúságban telik napja úgy, mint éje,
Örökké él, mint szerelme bűbájos meséje.

Líra.

Írta: Szigethy Ferenc.

I.

Olyan szép ma ez a diákszobás, csöndes este. Olyan sok mély hangulat él ebben a szegényes egyszerűségben. Mesék ébrednek, — színesek, szép szavúak, telve romantikával. Ábrándok, álmok leterítik a szemem. És amig lehunytt szemmel körül ölel az este, érzem, hogy ma nagyon szép verset tudnék írni. — Mert nagyon érzem még a keze melegét; a szeme simogatását az arcomon. Ma minden-sok forró vágyával újraszületik a délután, ami-óta őrizem az arca mosolyát. — Annyi jószág volt a szemében és annyi igazság.

És tudja Isten sohasem féltette: Annyira igaznak, enyémnek hittem, hogy több volt talán minden szavamban a tisztelet, mint a vágy. De azért csak a magaménak akartam Az enyém-nek, — akinek ma még csak üzengető vágya, akarása mind az enyém lenne. Aki lábam elé rakna mindent, amit jutalmul adhat, mert legnagyobb öröme csak a maga-ajándékozása lenne.

— S valaki mondta; valaki most bevallott mindent. Szépen akarta, tapintattal, jószággal, szeretettel s talán így minden durvaság nélkül, ilyen finoman még jobban fájt, mert valaki, aki mondta, akarta, hogy ne fájjon. Ez a férfias jószág, ez a szívem dédelgető fölény kétszer olyan fájdalmat oltott a vérembe. — Valaki mondta, amit ő mondott. Hogy minden vágyam bolondos vágy csak. Hogy az akarásom hiába-valóság. S bolondság a tiszteletem is már. Mert hogy minden percben új hazugság születik. És hogy ne higgyem a csókját és hogy ne higgyem a keze melegét, a fülemből lihegő suttogását. Valaki mondta, hogy sohasem lehetek az első, a mámmal ajándékozott, a választott, a minden. — S a várakozás után jön majd a csönd, a béke; amikor talán késő álmok fogannak még. És élni fog a sírás, hogy lelkemből elveszett a mámor. És minden hangulatban bizony sok lesz a hideg üresség. — Valaki mondta — és nekem hinni kell, mert nem mehetek elébe, megkérdezni tőle, mert nem vetem meg még sem annyira, hogy hazugságra birjam.

II.

És — hát olyan jószággal jönnek meg az esték. És az esték nagyon sokszor békéltetnek. S olyan jól esik az estékben a mámort, az életet felejtetni. A lüktető vágyó forrongást a

hátunk mögött hagyni, amig hívogat az este: a béke, a számadás. — És mindenkire rá kell esteledni, hogy tovább mehessen.

III.

Az őszi este belepte az utcát. Nagy köd-rojtok mögül halványfényű lámpák pislogtak. Néha egy-egy siető embert lehetett látni, amint a lámpa alatt elmegy s aztán egyszerre eltűnt a fátyolos utcai estében. — A valódi kisvárosi utca képét mutatta minden. A kevés zaj, a szegényes üzletkirakatok, a kevés izléssel öltözött emberek s a társalgásokból néha el el csapódó szó.

Egy lámpa alatt két arcot ismertem meg. Nem vettek észre; karonfogva mentek tovább. Az egyik, aki üzent, a másik, aki elmondta az üzenetet. Mindakettő, aki azért vallott be, mindent, hogy felébredjek és hogy igaz álmodalmódjanak ők.

IV.

Alakjukat eltakarta a köd. Utánuk néztem. S eszembe jutott, hogy az egész talán csak arra olt érdemes, hogy egy verset írjon róla az ember. Vagy talán azt sem, csak egy verssort, amit elmondenek néha magamban. — Egy verssort, amit nagyon sokszor újrairnék s egyszer talán nagyon is sok lenne benne a kacagás.

Szökeség.

I.

(Igy kértem meg.)

Tegnap fátyolt szőtt fölénk a bánat,
Kacagó kedvünk tegnap nem ébredt;
Sírástól lett az arcod fehérebb,
Enyém is könnytől lett tán halványabb.

Hidegen simúlt össze a kezünk,
Arcunk mosolyra nem is vonaglott.
Hűvösen szálltak szánkról a hangok,
Válás és Harag évődtek velünk.

. . . Hogy ránk köszöntött az őszi reggel,
Szökeség! puhán nyujtsd felém a szád:
Temessük el a könnyes éjszakát.

Vigadjon öröm vidám sereggel,
Szemünknek fénye lobbanjon vágyra. . .
(Nevető könnycsepp futott arcára:
Megbocsátott.)

II.

(Element.)

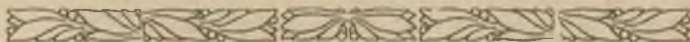
Tagnap még ittam szavai borát,
Még cicomáztam negédes bökkel,
Még megöleltem s parázsos csókkal
Halványítottam ajka biborát.

Ma már nélküle virradt a hajnal,
Ma már a helyén siket üresség.
Ma nincs miatta sehol, mi tessék,
Ma gond látogat kesernyés bajjal.

Tegnap: volt. Ma: nincs. Holnap: vajj' lesz-é?
Betükbe rögzít-e majd szerelmet,
Vagy váltja éltem keservesebbé?

S én majd rossz lámpám s asztalom mellett,
Átkozom, ami örökre áldott:
A lemondást, a felvirradt álmat.

Kerekes György.

Magyarázat.

Egy barátom beszélt. Leírtam úgy, ahogy tőle hallottam.

Valami házi mulatságról mentünk hazafelé. Én Nórával elől bandukoltam s igen fádúl teszegettem a szépet. Nem rég ismerkedtünk meg s nem volt még fizikai ideje a szerelem néven ismeretes póknak, hogy finom hálót fonjon közöttünk. Bár jóformán egész éjjel együtt úntuk a táncot, jelentéktelen banálításoknál alig jutottunk többre. Valami azért mégis mintha összelegített volna egy csöppet bennünket: lehetőleg mindenkit leszóltunk. Hol a szolgabíróné undorítóan vörös ruhája, hol a számtiszt felháborítóan tisztátalan piké-nyakkendője, hol a tanító gyűrött kajzerja, hol a tiszteletes kézelőtlen vörös keze, hol valami más, de mindig akadt, ami szálka volt a szemünkben. Szóval pajtáskodtunk és nevtünk. Csodálatos azonban, de egymáson nem találtunk nevetni valót.

Most az éjszakában, hogy ödöngtünk, szó is alig hagyta el a szánkat. Igen ránk nehezedett a siket sötétség. Valószínűleg mindaketten a városra gondoltunk. A városra. A nagyra, a szépre, a fényesre, a gyönyörűre. S vágyásunkat erősen meghatványozta a hebe-hóbai kutya-vakkantás, a cuppogó sár s a távolság, ami társaságunktól elválasztott. Ugy mentünk ott, mint akiket kihajítottak az életből, a nappalból s örök robottal kell járniok az éjszakában.

Elhagytunk már jó néhány utcát, mikor észrevettem, hogy a leány lágyabban omlott a

karomra s fejét vállamra lankasztotta. Némán bölintottam s hittem, hogy a tánc merítette ki s az éjszaka meleg sötétsége vetköztette le róla a lányos tartózkodást. Aztán kellemes melegséget éreztem, hogy ime én vagyok az, kit ez a kényeztetett, gyönyörű gyerek nem átall egy vállamra lankadásig, ha mindjárt kettesben is, ha mindjárt sötétben is, kitüntetni. De hátha csak raffinált játék ez? Gondolja: „most ugyis barna takaróval borúl ránk az éjszaka, most ugyis elszemfedőz engem és a cselekedetemet, csinállok egy próbát. Hátha sikerülne szó nélkül megbódítani ezt a fiút? Hasznom nem igen lenne belőle, mert fiatal és szegény, de mért ne lehetne közkatonája az ármádiámnak?”

Aztán elűztem minden gondolatot. Kezembe vettem a kezét, azt a kis reszkető húsdarabot. Hagyta, én pedig becézgettem.

Aztán minden apó nékül így szólt:

— Ügye Sándor, maga szeret engem?

Egy kicsit megütött a kérdés. Mindenre számítottam — uram bocsá' — még arra is, hogy alkalmas pillanatban meg fogom csókolni, de erre nem. Nem volt időm a gondolkodásra, hogy valami bókot kifundáljak, lehetőleg nyugodtan feleltem:

— Mindenesetre jobban szeretem, mint azt e kérdése előtt magam is gondoltam volna.

— Ne szellemeskedjék, hanem mondja meg nyíltan, szeret-e vagy nem?

Édes istenem, hát mit feleljen az ember, ha sötétben, falun, kettesben azt kérdi egy fiatal és gyönyörű leány tőle, hogy szereti-e?

— Igenis, szeretem.

— Hát most azt mondja meg, hogy szeret. Csak azért-e, mert én magam a szájába kényeszeríttem a vallomást. Vagy úgy, hogy bolondságot is képes volna értem elkövetni.

Ha már elkezdtek — gondoltam — akkor folytassuk is.

— Annyira szeretem, Nóra, hogy bármi bolondságot is elkövetnék magáért, vagy csak egy csókjáért is.

— Igen. Hát szóval nagyon szeret. Hát mondja kérem, akkor mért nem vesz feleségül?

Most aztán csakugyan elcsudálkoztam. Mi az ördög bujt ebbe a lányba? Talán ivott valami bor vagy pezsgőfélét, vagy engem akar zavarba hozni, vagy tényleg meg akarja magát kéretni. Vagy... no de ez tán mégse. Hát akkor mi a csuda ütött belé?

Nem engedett sokáig vacillálni, hanem éreztem a sötétben is, hogy erősen szemembe néz s indulatosan követelte a feleletet:

— Gondolkodni ráér maga akkor is, ha

én nem fogok már a karján lógni. Most arra feleljen, amit kérdeztem.

Nem tudtam, mit csináljak. Elvégre az igazán furcsa, hogy a gyanútlan embert így megtámadják, legyen bár a támadó nő és szőke és erőtlén is, ha egyszer veszedelmes.

— No látom, hogy mulya fráter, nem kinozom tovább. Jó éjszakát.

Azzal fogta magát, visszaszaladt a társasághoz s még visszakiáltott, hogy rögtön menjek haza.

* * *

Hogy hazaértem, rágyújtottam valami maradék cigarettára, lomhán fujtam a füstöt az imbolygó gyertya-láng köré s lehetőleg nyugodtan próbáltam megmagyarázni saját érthetetlen fejmemnek a leány viselkedését.

Nem ment sehogy sem.

Végül is eluntam a dolgot, lefeküdtem s másnap egyszerűen levettem a napirendről a kis ügyet.

Más és komolyabb dolgok foglalkoztattak. Pár hétre aztán végkép elhagytam a falut, felkerültem vágyaim netovábbjára, Pestre.

* * *

Egy ősön meghívást kaptam a kis faluba valami lakadalomra. A levél alá ez volt írva:

„Szívesen és föltétlenül várja egy pár magyarázó szóra Nóra.“

É pár szótól újra felütődött emlékezetemben ama bizonyos fekete éjszaka s kíváncsian vártam, mi lett a kisleányból, szép-e még, lány-e még, mit fog mondani, mi lesz a magyarázat . . . ?

. . . Az állomáson egy rokonom és Nóra várt reám.

Fehér kis posztókalap volt a fején, szőke haja kedvesen huncutkodott homloka körül s a tizenhét éves leányság minden pajkossága ott mosolygott az ajkai körül.

— Na híres legény, csakhogy egyszer szerencsétleni már fatornyos falunkat b. látogatásával. Ugy látszik, magáért bandériumot kellene küldeni, hogy ideüsse az orrát, utálatos.

A szó élet elvette az a kis hunyorítás, ami a szemszögletéből felém kacérikodott.

Csendesen megállapítottam magamban, hogy ez újfent jól kezdi a dolgot, lesz itt magyarázat, csak legyen aki megértse. Hazudnék azonban, ha azt mondanám, nem hízelgett a hiúságomnak, hogy két év után sem felejtett el ez a lány.

. . . Isten hozott, de régen nem láttunk, egész gavallér lett belőled, de mintha sáppadtabb lennél, szervusz öcsém, rokoni csók,ok,

rettenetes hosszú ozsonna, öltözködés s más földi jók után végre eljutottam az inkriminált lakadalomba.

A társaságban minden egész rendes volt. Urak kajzerban, leányok fehérben és rózsaszínbén, asszonyok szoros és magas fűzőben. Nóra elütött valamennyire. Világos zöld ruha volt rajta, gyönyörű szőke haja görög-stílusba kényszerítve, homlokán keresztül platina-ékkal. Szép volt. Szemeink össze-össze villantak s mint párbaj előtt fürgén villódzó kardpengék, leszármolást sejtettek.

Allott a bál s zúgott a torna, már mint a tánc egyrészről s a jó öreg ivás másrészről. Tipikus magyar betegségünk itt is felütögte fejét és sűrűn szaladgáltak a levegőben a „szálok az Urhoz“ nevű bacilusok s kellőleg össze fertőzve lehetőleg mindenkit, később már az asztal alól s más gyanusabb helyekről nyöszörögtek elő hatás nélkül.

Nem célo, hogy kezdve az „éljen az új pár“ felirású torták izétől mindent leirjak, ami e ramazurin volt. Hagyom hát. Palettámon kevés a szín s az ilyen murik pedig tobzódnak a színekben és tobzódnak a borban.

Egyik jobb sorsra méltó pálmafa alatt ültük át jóformán az egész éjjelt Norával, Hol össze-össze melegedtünk, hol szét-szét hidegedtünk.

Csodálatosan komoly volt s ha néha-néha fellobbanó vágyam egy-egy kézszorításig, vagy mély szembenézésig merészkedett, szívósan és energikusan tudott tiltakozni szó nélkül is.

Az oldalamat nagyon furdalta már a magyarázat s olyas húrokat kezdtem pengetni, a mikből föltétlenül észre kellett vennie ebbéli szándékomat.

— Nóra én annyira szeretem magát, hogy bolondságot is képes volnék elkövetni — szóltam.

— Hát akkor hagyjon itt — mondta s ő maga nevetett, hogy lefőzött.

— Sőt én annyira szeretem magát, hogy itthagyni sem volnék képes. Maga nem is lány a szememben, Nóra. Maga a megtestesült szőke Csoda. Ha Heine ismerte volna, bizonyára maga inspirálta volna őt a Loreley megírására. Sőt maga ennél is több, Nóra. Maga engem is inspirált, pedig én mérnök vagyok és száraz és nem költő és nem Heine . . .

Ilyeneket mondtam s míg hallgatta, mintha lassabban pihegett volna a melle, ritkán, de mélyről sóhajokat eresztett el a száján s én is saját szavaimtól rúgtam be talán, de úgy éreztem e percekben, hogy szeretem ezt a szőke lehetetlenséget, ezt a kékszemű valószínűtlenséget. Hogy hogy nem, egymáshoz simult a

testünk, érzem keblének lassu és lányos hullámzását s neki is éreznie kellett vadul lüktető szívemnek minden erős dobbanását. Megcsapott hajának buja illata s nem néztem az időt, a helyet, nem néztem őt, nem láttam magamat, szám az ajkát kereste, karom meleg kigyóként fonta át fiatal derekát . . . Nem tudom, meddig tarthatott a csók, de éveket, talán az életemnek boldogabb felét éltem le a másodperc, vagy perc alatt. Nem emlékszem rá, hogy ellenkezett volna. Elég lett volna egy halk sikoly és botrányba fúl ott a csókunk. Nem történt meg.

Elfordította a fejét, sirt hangtalanul. Aztán későbbre mert csak a szemembe nézni Ugy, ahogy egynapos asszonyok néznek, ha ismerőssel találkozik szemük: szégyenlősen.

Aranyért sem szóltam volna ekkor.

A lakodalomról én kísértem haza. Megint együtt s a társaságtól külön mentünk.

Az én mellemet valami különös tehetetlenségbe fuló szólni akarás szoritotta s csak nagy sokára, az ajtajok előtt mertem kérdeni:

— Nóra, ha brutálisan erőszakoltam is ki, de megszerezte nekem talán örökre elég, boldog percét az életemnek. Azt írta, magyarázó szóra jöjtek. Jöttem s most engedje megkérdenem miért mondta két év előtt, amiket mondott? Szeret?

Egy darabig elnézett a fejem fölött, hirtelen nedvességtől lett fényes a szeme (hideg a hajnali levegő!) a hangja mintha rezgett volna egy kicsit, ezeket mondta:

— Mert akkor voltam tizenhat éves.

Kezemet megszorította egy kicsit, szemsugara az enyémhez villant, elszaladt.

Azóta nem láttam többet.

Kerekes György.

Búcsú szonáták.

I.

. . . Alkonyat. Csönd. — A lármás folyosókon
Lassan-lassan a nappal elsötétül . . .

— Utolsó nap! — Egy nótás vén diákok
Vén iskolám, megint csak útrakészül . . .

És sok-sok emlék úgy szakad ma rája.
És úgy fáj ma feledni, — eltemetni . . .
— S jön a holnap. — És nem csillan belőle
Csalogató, hívó fény: semmi, — semmi . . .

— A boltívek nagy búsan rám borúlnak . . .
— Tán utólszor! — visszatartva, — anyásan.
S a könnyeim fakó arcomra hullnak . . .

— A falak súgnak, — meséket mesélnek . . .
— És mintha csak velem zokogna, — lágyan
Felsír egy bús, halotti kántus-ének . . .

II.

— Mennem kell már . . . Elbúcsúzni örökre
Tetőled, én szomorú ifjúságom . . .
S titóletek, soha valóra nem vált, —
Sok-sok tarka, — bolondos gyermek-álmom.

Mások hangos kacajjal járva-kelve
Virágokat téptek bátran, — merészen —
— S nekem csak a nyomorúságból, jajból —
Bánat, — panaszkodásból volt ki részem . . .

Mások mennek, — s tán akkor is kacagnak.
— Könnyen tudják az álmod odahagyni. —
S az én ajkamon sóhajok fakadnak . . .

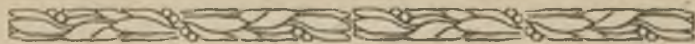
A lelkem sír; — a könnyem annyi . . . annyi . . .

— Pedig nem fog senkisé meg-síratni . . .

Pedig nem fog senkisé meg-síratni . . .

Sárospatak, 1912. dec. 17.

Fekete Gyula.

A bátor cinkatona

Mottó: A György kedviért . . . no.

Sötét az éjjel és a szobában olyan ijedt a levegő, mintha robbanni akarna: Éjfél is elmult talán és sehol semmi világosság. Szinte sulyos a feketeség. Egyszerre valahol megjelenik a levegőben egy kis sárga csik. Olyan, mint valami kódorgó lidérc. Uszik a levegőben ide-oda, nem tudni, honnan jött, nem tudni, hova megy, nem világít, csak látszik valami enyhe fény. Aztán másik apró, csillogó tűz libeg elő, harmadik, lassacsckán derengeni kezd a homályos szobasarok és harciasan villan meg a bátor cinkatona hetyke szuronya.

Peckesen áll egymaga ababa ágya előtt. Olyan komolyan állingál, mintha őrizne valamit, a szuronya merészen, hetykén csillog, sötét-kék lakkragyogásu a kabátja, de ő maga mozdulatlan, mint a közönséges lelketlen cingurák. Mögötte az ágyon fekszik a baba. Nyitott szemmel, hanyatt, a ruhája gyűrött, szőke haja rendetlen, az arca piszkos egy kicsit és mosolyog. Olyan, mintha csak úgy dobták volna oda ma délután, gondatlanul, unottan. A szeme nyitva, de nem mond semmit és mosolyog fáradtan is üde babamosolygással.

Csend van. Csendesen dereng, apró fények uszkálnak a levegőben és meg-meginog

a bátor cinkatona. Ébrednek. Egyszerre csak megroppan valami bútor, a lángok nagyot lobhannak mind, egyszerre nagyot rándul, nagyot villan a katona szuronya és kilép. Megijed, amint dobban a lépte és félve húzza vissza a lábát. Ujra mereven áll és vár. Most nyommasztó a csönd. De az apró tüzek bátorítva cikáznak, a bátor cinkatona megunja, hogy gyáva legyen és határozottan, erőteljesen lép egyet újra.

Valahogy selymesen, titokzatosan dobban szigorú, katonai lépte, nem ijedhet meg. És most masirozik nyugodtan, határozottan, előre. De ahogy eltávolodik a biztonságos saroktól, megijed. Visszafordul, visszamasirozik és meglátja a babát. Oda megy mellé az ágyhoz és néz rá. Egyszer-egyszer előre hajlik az ágy fölé látszik, hogy szeretné, ha fölébredne. Szeretné, ha nem lenne olyan egyedül. Szeretné megszólítani, de nem akarja, szeretné megfogni a kezét, de nem meri, szeretné megcsókolni. Nem csinál semmit, fél, hogy udvariatlan talál lenni. Hullámszik bátor katonaszívébe a vágy és az udvariasság, aztán mégis arra határozza magát, hogy udvarias lesz, sétál a baba ágya körül.

Szépen, lassan elindul, de nem mer messze menni. Ott sétál a baba ágya körül. Néha megcsillan a szuronya s azért mindég a babára néz, megbicsaklik a lába, de ő csak sétál hősiiesen tovább.

A baba nem ébred. Pedig a levegő már nem olyan nyomott, vidáman cikáznak az apró tüzek, már alig van homály, friss, kellemes, felkelni való a szoba. A katona pedig vár és minden erejével akarja, hogy a baba felébredjen. Hanem az csak nem ébred. A katona pedig vágytól és udvariasságtól haldokolva sétál körülötte.

Egyszerre csak elrugja a sarokba támasztott sétatálcát. Az lezuhan és mintha mázsás kalapács égzengésnyi hangjával zuhanna le. A katona egy szempillantás alatt megint mozdulatlan, feszesen áll, de még mindig a babára néz. A baba pedig felül az ágyon. A szeméből nem látszik az ijedtség, mosolyog, csak a válla rezdül egyet-egyet. Liheg. A katona oda megy hozzá, szólna, de benneszakad a szó, nem tud. A baba pedig néz el messze valahová.

— Szeretlek. Mondja a katona.

A baba nem felel. A szeme üres, mosolyog. Olyan mint valami kedves, hideg, fűdére festett tőrékeny szobor. A szemén nem látszik, hogy fáj valami, hogy néha visszaálmodja magát Baba országba, ahol lecsókolnák az ürességet

a szeméről, ahol letörölnék a ráfagyott mosolyt, ahol szebb lenne, kedvesebb... De most nem tud szólni semmit.

A katonának legyökeredzett a lába. Ugy néz most a baba felé, mintha a tekintete erejével akarna odajutni hozzá. A hetyke szuronyon izgatottan vibrál a fény, de azért a katona még szilárdan áll. A baba pedig mosolyog és marad ott, ülve az ágyon.

— Szeretlek, kiáltja a katona és lép egyet a baba felé. Egyet csak és végigzuhan a pallón.

— Igen, igen... Mondja meglepetve a baba, de el se fordítja a fejét. Oda se néz, csak ül közömbösen, mosolyogva tovább. A katona elájult ott a pallón, a puska lezuhan a válláról, a csákó megvérezte a homlokát, de a baba nyugodtan, hibátlanul mosolyog tovább.

Most valami furcsa zaj hallatszik az ágy fejétől. Valami dörmög, aztán látni, hogy a játékmedve négy lábra áll, élesen izzik a szeme. Megrázkódik és a bársony bundájából ezerfelé csap a sok beleragadt por, aztán jön előre. A lehellete messzire érzik, nehéz orrfacsarintó szag hirdeti a jöttét. Baljóslatuan izzik a szeme és úgy dobban a talpa, mintha rengene alatta a föld.

A katonához megy elébb. Megszagolja, rácsorog a nyála, megnyalja a tarkóját, megtapogatja, de a katona nem tér eszméletre. Ottmarad arccal a padlón. A medve otthagya, felnéz és meglátja a babát. Elindul felé. Felteszi az első lábait az ágyra és kitér a száját.

— Igen, igen... sikoltja a baba és valahogy nehezen, ügyetlenül menekülve ugrik le az ágyról. Futna, de nem tud, a medve pedig kényelmesen mászik utána.

Hanem a katona meghallotta a sikoltást. Rettenetes ugrással pattan fel a földről és kézbe kapja a fegyverét. Nagyot zörren, amint a hóna alá kapja. Egy pillanatig nem tudja mit csináljon, a medve is megfordul a zajra, aztán a katona a vállához kapja a puskát és lő.

Zaj alig van. Egy tompa, szétfolyó pukkanó hang, aztán egy nehéz test zuhanása. A medve hengeredik le az ágy elé és olyan, mintha még az este dobták volna oda, a tagjai rendetlenül, össze-vissza facsarva lógnak. A katona természetesen találja, hogy így vaktából, kapásból elhárította a veszedelmet és jön, diadalmasan előre, hogy megcsókolja a babát.

A baba még ott ál az ágy fejénél, ahova elvánszorgott és reszket, de a szeme most is kifejezéstelen babaszem és az ajka mosolyog. A bátor katona ránéz.

— Szeretlek. Mondja.

— Igen. Feleli a baba.

Ennyi az egész. Egyikük se mozdul. A levegő pedig élesebb, zordabb lett Komor homály ereszkedett le rájuk, csak a baba arca marad megvilágítva.

— Szeretlek. Sugja neki a katona.

— Igen, igen. Felel most is a baba.

Most is maradnak, ott, állva, szembe egymással. A katona elkeseredik. Fáj neki, hogy a baba is nem mondja, hogy szereti és gyűlölni kezdi. Szenvedélyesen lendül meg a válla és önkéntelen szorítja meg a kezében a fegyvert.

— Szeretlek. Kiáltja mégegyszer és hogy a baba nem felel, felkapja a puskát és oda dobja a babához. A szurony félelmetesct villan, aztán hallatszik a fegyver kemény koppanása, a baba eltűnik.

A katona most úgy áll, mint akit odaszögeztek és keresi a babát. Nem bír megmozdulni. Kiment a lábából az erő. Ráomlik az ágyra és sirni kezd.

Aztán feláll, megrogyik a térde, de megy a babához, letérdel, megsimítja a haját és fölébe hajol.

— Szeretlek. . . sóhajítja, aztán a karjába veszi és viszi vissza, hogy kiterítse az ágyon. Mikor letette, megigazgatta a ruháját, nem tud elmenni anélkül, megcsókolja a baba hideg mosolygó ajkát. Szeretlek, sutlogja és elmegy.

Felszedi a fegyverét, megigazítja a töltény táskát a derekán, oda áll megint az ágy elé és őrizi a babát.

Aztán jön a hajnal, világos lesz az ablak lassan és a nap sugara véresen csillán meg a bátor cinkatona hetyke szuronyán.

Molnár Ernő.

Béke.

Ma a lelkem örömtől ékes:
Elültek mind a régi vágyak,
Ma elértem a békességhez. . .

Jóságos csönd szépen takargat
Áldással, hittel, új örömmel
S bevárom a késő nyugalmat.

Több jóssággal és mélyebb csenddel
Lesz hangosabb, vidám az estém —
Bizony sok szép mámor veszett el.

Nagyon sok a vig, hangos emlék.
Nagyon sok a vig-bánatos nap, —
De ma már csak másat szeretnék.

Olyan szépek az újjult álmok
S a szeretet is már békéltet
S magamnak is már megbocsátok.

Szigethy Fereuc.

Száraz nefelejcssek.

— Az Almamater meséiből. —

Szentesy Gyula boldogságot sugárzó arccal lépett ki a tanácsterem ajtaján. Szeretett volna kurjongatni, úgy, hogy rendüljön bele a vén iskola fala; szeretett volna szökelve, ugrándozva rohanni le a kopott lépcsőn, mint valaha régen. . . Valamikor hat év előtt, mikor serkedő bajuszkával, örömmámoros arccal az érettségi vizsgáról kiszabadult.

Megállt a lépcsőnél.

. . . Milyen boldogság volt az, édes Istenem! mikor gyerekes bohósággal négyesével, ötösével ugrálta át a lépcsőket. . . Szinte repülve jutott le a földszintre, a kapuba, ahol már várta a mendikása szarvas agancsos diófabotjával. . . Mikor azon csudálkozott, hogy az utcán ép úgy járnak az emberek, mint azelőtt; az iskolakertben ép úgy csattog a fülemile, mint azelőtt; a nap ép oly méltóságosan emelkedik delelőre, mint azelőtt, — hej, pedig nagy dolog történt ma: Szentesy Gyula tekintetes úr lett! . . . Milyen boldogan futott a postára, hogy villámszárnnyon kapja meg a hirt özvegy édesanyja s akácós faluja:

— Megértem, hogy megértem!

Hja! de az *akkor* volt! Ami szabad volt, ami jól állt akkor a tekintetes urnak, az sehogy se illenék most a tiszteletes urnak!

Boldog emlékek édes bizsergésével indult neki komolyan, öntudatos fensőbbiséggel a lépcsőnek. Igen! „tiszteletes“ úr!! Nem kamaszos, poharazásban virtuskodó legátus, nem huzásnak indult lustálkodó káplán, hanem egy gyülekezet vezetésére, egy anyaszentegyház kormányzására képesített valóságos „tiszteletes“ . . . csak ennyire? ohó! Hát egyébre nem? Hát azt a tüzetfogott szívet, amit valaha a legátus ott felejtett egy éjszemü kislánynál, amit a káplán úr nem tudott, nem mert visszakérni, nem adnák ki a tiszteletes urnak egy — jeggyűrűért? Nem?

Nono! majd elválík!

. . . Nem tudta tovább szöni szeszélyes

gondolatait, mert az iskola-kapuban elfogták a fiuk, összeölelgették, hogy szinte ropogott öles gárdista-termete. Éltették, köszöntötték, faggatták. Ő meg csak azt hajtogatta leplezetlen boldogsággal: „Kezembe már az uti levelem!”

Csak most érezte igazán, milyen boldog, mikor a fiuk, az öreg cimborák szinte kézről-kézre adták, úgy ölelgették . . . úgy búcsúztak tőle.

És bizony-bizony, mikor búcsu-pillantást vetett az őszi Almamáterre, mikor utóljára mérte végig az édes emlékektől hemzsegő, árnyas iskolakertet, és arra gondolt, hogy kitudja mikor látja ezt a meghitt diákfészket, — annak a daliás legénynek két fájó, forró könnyesepp siklott végig szép, barnapiros arcán. . .

II.

A „Sárospataki Református Lapok“ vitte széllyel a hírt:

„*Lelkészválasztás.* Örömmel értesülünk, hogy *Szentesy Gyulát*, főiskolánk volt jeles tanítványát a *harangodi* ref. egyház rendes lelkészévé választotta. A Mindeneknek atyja vezérelje utain.“

Volt már egyháza; megvolt már a csendes, tiszta-magyar falu, ahova mindig vágyott. Felépült az új parókia (nem is hívták másképp a falubeliek csak „kastély“-nak), volt hozzá hatalmas gyümölcsös, meg a ház előtt kis virágos kert. Csak még rendbe kell hozni. Édenkert lesz ez nemsokára. Olyan, amilyennek mindig álmolta. Csak angyal kell még bele. No meglesz az is nem sokára. Ki van már szemelve. Különben nem is igen kellett azt szemelni. Hogy meglátta harmadéves teológus korában egy felejthetetlen ünnepen, nála maradt a szíve örökre. Pedig akkor még jóformán kislány volt! De a szeme! az a két bogárszem! Meg az ajka! az a csattanó piros, az a csevegő ajak! Még most is érzi kezén a kacsója melegét, még most is a fülébe csendül a csevegése, az utolsó szava: Azután, ha erre visz az útja, nézzen be hozzánk; Nyitva lesz a kapu!

Dehogy vitt arra az útja. Még ha arra járt volna is, elkerülte volna azt a falut, azt a kaput. Ki akarta verni a fejéből, de késő volt.

Akaratlanul is elmosolyodott.

Milyen holondos tervei voltak neki, mikor kikerült káplánnak. Ahogy megkapta az obsitot az iskolától, újra igába akarta törni magát, be akart állni katonának. Vizekre vágyott. Tengerre. Vissza napkeletre. Fél, hogy a robínzonos, sok-sok kis-diák álma a parókián elfakul. Fél, hogy

acélizma a palást alatt elpuhul. Egyszer el is szólta magát az édesanyja előtt, de az neki állt, összetett kézzel rimánkodott, hogy ne cserélje fel a szép fekete palástot, a tarka parádés uniformissal. Utóvégre is engednie kellett. Belátta, hogy gyerekség. Azóta nem is törődött kalandos terveivel, de annál többet azzal a rövidruhás, azzal a felejthetetlen kislánnyal, azzal . . . azzal az imádott angyallal! Hányszor menekült előle a könyvek közzé — hiába. Azaz dehogy hiába! A papi vizsgát kitűnő sikerrel tette le. De mégis hiába, mert a könyvek közzül is az ő lilium termete kélt ki.

Hányszor jelent meg álmában újra, meg újra szívébe lopva magát. Hányszor, de hányszor volt nála gondolatban ébren is örökösen azon töprengve, ugyan emlékszik-e még rá? Megösmerné-e még? Megnőtt-e azóta? Milyen ruhában jár? Mi lehet a kedvenc virága? Az-e még a nótája, amit együtt énekeltek akkor? Ugyan . . . ugyan nem vitték-e el? Ugyan szereti-e őt? Nem mondta soha egy szóval se. Ő meg nem nézett soha felé se, hát hogy szeretné? Miért szeretné? Dehát kit szeret? (Hiszen valakit csak kell szeretni egy lánynak . . . egy olyan gyönyörű lánynak! Ki az, aki őt kiütné a nyeregből? . . . Énnél a kérdésnél nagyon sokszor megállt. Nagyon-nagyon sokszor fogta el kételkedés. De végre is urrá lett rajta férfi önérzete, creje, büszke tudata s úgy elkérdezgette attól a távoli kislánytól: Ugy-e Jolánka? a Szentesy Gyuszi katonás természetét, a Szentesy Gyuszi férfias, napfestette arcát, a Szentesy Gyuszi perzselő két szemét nem lehet oly könnyen elfelejteni? . . .

Érezte, tudta, vakon hitte, hogy nem. Vakon hitte, hogy az a lány, akivel ő éjjel-nappal együtt van gondolatban, nem felejtkezhetik el titkos imádójáról, annak a távolból is, akaratlanul is vele kell érezni.

Aztán újra csak önmagát leckéztette.

De hát mért volt olyan gyáva? Miért kerülte annyira? Miért nem kereste fel, legalább egyszer, csak egyetlen egyszer is azt a lányt?

Újra megnyugodott.

No nem baj! Amit nem mert a káplán, majd meri a pap! Most már van önálló hivatala, van szép háza, szép fizetése, van mindene, amit csak kíván, csak egy nincs, — asszony, a boldogság!

. . . De lesz az is! Most már elmegy érte!!

III.

Szegény, szegény Gyula azt se tudta hogyan került haza, óriási benuult teste végig omlott árva legény-ágyán. Ugy öntötte, fűrösztötte

a könnyeivel, úgy siratta azt a lányt fel-feljajduló, hörgő zokogással. Aztán elnémult. Lassan-lassan magához tért. Elröstelte magát önmaga előtt. Sirni, mint egy gyerek! Bajnok testében egy gyermek szíve! . . . Nem — egy papé!

Mégis jólesett a sírás, megkönnyebbült, összeszedte zilált gondolatait.

. . . Igaz! Megismerte! Sugaras lett az arca, hogy meglátta, de a szeme, a tündöklő szeme kisirt volt. Igen! tudta, hogy minek jön . . . megremegett:

Elkészt! . . . Neki nem jött szó az ajkára, de a lány elértette kétségbeesett kérdését. Nesztelen ajtónyitással, félhomályos, halotti csendességű szobába vezette. Ott feküdt az ágyon egy leányos, vértelen arcú szőke fiu. Aludt. A melle vastagon be volt kötözgetve. . . . Ezért késett el! Az első pillanatban megvillant a szeme, összeszorult az ökle. De ahogy jobban kivette a homályból azt a szenvedő gyerekarcot, ahogy megneszelle azt az elhaló, alig érezhető pihegést, ahogy meglátta, hogy Jolánka milyen szánalommal nézi a szerencsétlen fiut, akkor csak azt susogta: Szegény!

Aztán elmondta Jolánka: hogy volt

Derék, kifogástalan jó fiu volt. Még eddig huszonötéves, már főjegyző. Csinos is. Imádkozta Jolánkát. Ő nem akart róla tudni. Megkérte a kezét. Szülei igent mondtak. Ő nemet. . . . Egy óra múlva átlőtt mellel találták. Idehozták. Még volt benne élet. Nem halálos a seb. Most már neki kell ápolni, neki kell ápolni, neki kell megmenteni; most neki van eljegyezve. Aldozat! De egy életről van szó — és ő pap leánya.

. . . Megsemmisülve hallgatott, azután erőt vett magán megkérdezte:

— Hát az én életem magának semmi?

— Nem! Gyula. Magának *élni* kell. Magának boldognak kell lenni. Én imádkozni fogok a maga boldogságáért. . . . én áldani fogom örökké. . . .

Felszökött az ágyról.

— Jól van, hát boldog lesz: De itt — soha! De lánnyal — soha! De élve — soha!

Mégis csak meglátja ő a csodás Keletet; mégis csak katona lesz ő nem, pap.

. . . Pedig még egyszer annak kell lennie. Az asztalán várta egy levél.

„Édes Gyuluskám!

Lánynézőbe hívsz . . . menyegzőre. Rátok adom én az áldást édes gyermekeim, meszsziről is. Tudom, szépet, okosat választottál. Anyád lesz az neked helyettem is. Mert én már nem leszek. Nekem már nem sok van hátra.

Még egyet kérek, drága gyermekem! Mielőtt haza viszed azt az istenáldott angyalt — mert ugye az? — gyere Gyémántom temess el engem. Áldjon meg az a jóságos Isten örökös boldogsággal, ezt kívánja utoljára

édesanyád.

Nem ejtett már Gyula egy árva könnyet sem. Mind kisirta.

Valamit még irt, rendbe szedett mindent, becsomagolta szép, hosszú palástját s a legközelebbi vonattal elutazott. A kocsinak azt mondta, az édesanyja temetésére megy.

Odament.

De a harangodi egyházban hiába várták vissza Szentesy tiszteletes urat.

IV.

Sok-sok idő pergett le azóta.

Az afrikai *Idegen légió* tisztjei, ha olykor-olykor ráértek pezsgőzni, sokszor emlegettek egy hatalmas termetű magyar legényt, akinek bátorság dolgában nem akadt vetélytársa, a szemeszédett légió marconái között. Aki csillagsugáros forró éjszakákon gyakran énekelt valami soha nem hallott, de soha nem felejthető melódiát; azt mondta, a magyar legény ilyenben siratja másé lett aráját. . . . Egyszer ezer veszély közzül mentett meg egy csodaszép arab lányt, aki azóta bolondja, rahszolgája lett. Járt utána, koldulta a csókját, a szerelmét. . . . Ő meg csak azzal csititgatta, hogy a magyar legény csak egyszer szeret és csak — egyet.

Évekig forgolódott százhalál torkában — hiába. Nem fogta fegyver a testét. Akkor levette az egyruhát, haza ment. . . . Azt mondta, a Kárpátok legszűkebb völgyecskéje is drágább neki, mint a Szahara legbujább oázisa.

— — És az örvöngő arabtündér zokogva csókolta a lába nyomát.

V.

• Odafent a Beszkidek alján volt egy elhagyott, elárvult egyház. Nevezetes volt arról, hogy még eddig nem akadt papja, aki két évtizedet kibírt volna benne.

Szentesy Gyula ideadta be a pályázatát.

— No jó! Dacoljunk a sorssal. Lássuk, hogy azt a szervezetet, amelyen nem tudott erőt venni az afrikai sivatag ezernyi halála, meg tudja-e törni egy falusi templom szerencsétlen akusztikája?!

Meg is választották egyhangulag.

Volt már egyháza, volt már gyülekezete, de milyen?

Erélytelen vezető lelkiismeretlensége miatt tudatlanságban nőtt, erkölcsi oktatás nélkül visszafejlődött, neveletlen, de alapjában jóra való nép.

Látta, mit kell itt mivelní. Ember legyen a talpán, aki hozzá mer fogni.

Ő az lesz!

Tudta, hogy, amit tesz, az egyháznak teszi, meg a hazájának, visszaimádkozott, most már ezerszerre forróbban szeretett hazájának. És: — maga-magának: Mikor az agy örökösen terveket kovácsol, hogy tuljárjon az agyafurt nép eszén, mikor a lélek emberfeletti nehézségek leküzdésén munkálkodik, akkor nincs ideje meg hallani a sebzett szív dobogását! . . .

Először templomba édesgette a népet.

Rászoktatta, hogy ne a kocsmába vigye keresményét, hanem, ha kell, hazájának, Istenének áldozza; fáradhatatlan leleményességgel előteremtette egy modern iskola költségét, hívott bele derék tanítót, hogy az új nemzedék nevelésével alapítsa meg a jövőt. Így érte el, hogy néhány év múlva, az ócska, bedüléssel fenyegető faluk helyén büszke, sugártornyú templom követelt elismerést, egy fáradtságot nem ismerő lelkész törhetetlen kitartásának, egy jómódu, templomszerető gyülekezet áldozatkészségének.

Csak hogy ez titáni munka volt!

Észre se vette, hogy a feje lassan-lassan megderesedett belé, — igaz, azt sem vette észre, milyen biztosan emelkedik a ranglépcsőn az esperesség felé.

De ő nem pihent még most sem.

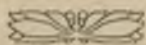
Dolgozott népéért, s amihez csak hozzáfogott, áldás sarjadt a nyomán.

És mikor két évtized verejtékes munkája megteremté gyümölcsét, az a gyülekezet, amelynek volt egykor olyan elvetemült tagja, hogy gyökeresen újító papjának kövel verte be a fejét, — ma áldja még a lába nyomát is.

* * *

Most már rejtelmes éjjeli órákon, mikor leginkább lepte meg az egyedüllét sivársága, elő merte venni fiatalkori jegyzőkönyvét s úgy eltűnődött egy réges-régi daltumon, . . . úgy elmerengett azon a néhány száraz nefelejesen, amit Jolánka adott, valamikor huszonöt év előtt, — mikor utoljára látták egymást. . .

Kiss Géza.

Az uri lány.

— Búcsu levél. —

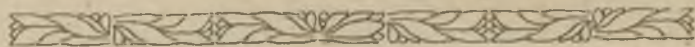
Megyek, futok, nem búcsúzom magától
Nem hagyok mást, csak e kis levelet.

— Megyek, . . . mert fájna most a búcsucsókja,
Fájna az utolsó „Isteneved“,
A forró, mély, csábító pillantása,
A lázas csók rózsaszín ajakán
Most fájna nekem, most visz, — visz magával
Egy egyszerű fehér, kis uri-lány.

Óh maga szép, a maga haja ében,
Finom ivelésű az ajaka,
A szeme mély tüzü, forró a teste!
Maga pompás! . . . kívánatos maga!
A maga teste rózsaszín, átlátszó,
Magában lázban égve forr a vér,
Óh maga pompás, illatos a haja
De lássa, Ő, . . . Ő tiszta és fehér.

Őt talán soha, — soha el nem érem
Őt tán soha ölelni nem fogom,
Szerelmi lázban tán sohse fog égni
Az ajaka nem lesz soha ajkamon!
A szerelme a maga szerelmével,
Forró szerelmével soha fel nem ér!
Óh maga szép! — a maga haja ében
De lássa . . . Ő . . . Ő tiszta és fehér.

Finkey Zoltán.

Egy bizarr történet.

Abban a kis városkában, ahol nyáron jártam, mindenki ismerte Jánoskát. Nemcsak azért, mert kisvárosokon mindenki ismeri a másikat, hanem azért is, mert Jánoska nevezetes személyszámba ment és érdekes karrieren keresztül jutott oda, ahol volt, t. i. a hordárkodásig. Mondják, akik régtől fogva ismerték, hogy nem is volt ő olyan vén, mint amilyennek látszott s hogy élő tanúbizonysága annak, hogy nem az évektől függ, hogy én vagy te, fiatal vagyok-e, vagy öreg, hanem tetteinktől. És Jánoskának valahogy igen zajos volt a multja.

Egyszer egy falusi szekeren behozott az apja egy barna, csillogó szemű fiút, mert az mindenáron tanulni akart. Fel is nevelkedett szépen s úgy mondták, hogy nagy jövő vár rá. Most pedig a városka emberei olykor azt hiszik, hogy ennek a fiúnak erőszakos vonásait látják, ha Jánoskára néznek.

Tényleg ő volt az. A kis városból annak

idején felment tovább tanulni Pestre s tanárrá lett hosszas küzdések után. S aztán állást is kapott, amelyet nem tudni miért, egyszer egy szép napon örökre ott hagyott. Mondják, hogy már akkor is ivott titokban s ezért nem tudott összeférni senkivel s ezért hasonlott meg magával is. Ez okból, vagy másból, egyelőre mindegy, de annyi tény, hogy egy napon a kis város hordárai arra ébredtek, hogy konkurensük támadt egy toprongyos és mindig részegnek látszó alak, Jánoska képében. S honnat vette nevét? Ő tőle ugyan nem hallotta senki, mert igen keveset beszélt, csak annyit, amennyi szükséges volt feltétlenül, hogy megértesse magát; a legtöbbször aludt. Előzőleg azonban sohasem mulasztotta el, hogy egy a katolikus templomhoz ígén közel eső korcsmában le ne igya magát. Innen mindig a templomhoz vezetett útja és az ajtó mellett le feküdt szépen s aludt sokáig.

Egyszer olyankor talált megérkezni, mikor éppen misére gyűlt a nép s rendes fekhelyéről elkergették, hogy a jámbor hívőket ne botránkoztassa. A tömeggel együtt ő is bement a templomba s úgy látszik annyira megtetszett neki a hely, hogy érdemesnek tartotta az előbbi fekhelyet felcserélni a templom hideg kövezetével, amelyen aztán órák hosszat térdepelt azontúl. A misékről sohasem maradt el, bár volt eset rá, hogy e miatt ott kellett hagynia valami megbízást, pedig igen szűken jövedelmezett új mestersege, mely még senkit sem tett gazdaggá. És épp ez a körülmény ütött szeget a városi emberek fejébe, ennek a nagy vallásosságnak a látása tartotta vissza őket attól, hogy Jánoskában a régi diákokat lássák. Mert még mindenki emlékezett rá, hogy milyen nehezen lehetett a templombamenésre kényszeríteni az egykori diákokat.

Pedig már mint mondtam, Jánoska volt az a régi fiú. S hogy idejutott, annak mi volt az oka? Sokat, tulsokat álmodozott. S abból az ábrándvilágból kilépni, az álomból felébredni nem akart. Inkább koldussá lett, mikor a kisváros gimnáziumába jutott, akkor csalódott először, mert azt hitte, hogyha ő a falujokbeli nagyságos úr fiával egy osztályba jár, mindjárt épp oly úr lesz, uint az.

Hát pedig ez nem így lett. Erre várni kellett volna egy kis ideig. Gyermekszívét mérhetetlen keserőséggel töltötte el a vakációk kiadásának napja, mert otthon az irigyelt fiú hintón járt, ő pedig gyalog s ilyenkor érezte, hogy más is kell ahhoz, hogy valaki hintón járjon, nemcsak az, hogy sokat beszédjen a kobakjába, hanem még más valami is, pénz, pénz és pénz ami ha nincs meg, akkor ebbe az általa any-

nyira irigyelt helyzetbe csak igen nehezen s ritka esetben lehet eljutni s akkor is olyan korban, amikor már nem vágyik rá annyira. Aztán meg csalódott magában is. Mikor nagyobb lett s közeledett az a pillanat, hogy elhagyja a középiskolát, alig pár hónappal az utolsó vizsga előtt észrevette, hogy voltaképp milyen kevésbe veszik itt őt. Pedig önmagát Isten gyanánt imádta s mindig terveken dolgozott, amelyekből kész művek sohasem lettek. Haragudott a világra, hogy őt nem hálványozzák, holott ő megérdemelné, ő legalább is úgy érzi. De mikor meggyőződött, hogy ő csak egymaga hiszi ezt, maga is kételkedni kezdett s nem úgy, mint azelőtt a világot, most magát gúnyolta egyre.

Ekkor kezdett inni is. Ha tehetete, nem kélt fel reggel, hanem kábúlt agygyal feküdt délig egyre álmodozva s siránkozva mindenki, önmaga ellen is. Bár nem irt soha semmit, senkivel nem érintkezett szorosabban, senkivel se beszélt vágyairól, mégis mindig várt, várt, hogy valamelyik nap meghozza azt, ami oly régen késik. Két levelet fog kapni. Az egyik levelet egy ismeretlen szép asszony küldi majd, aki őt a világ másik feléről megérezte és nem tud élni nélküle. Gazdag, szép, művelt, hódító nő lesz. Kacér, de Isten tudja, mégis szerény. Kéjvágyó, de aszkéta néha hetekig, angyal és démon egy személy lesz. Éppen olyan, mint ő, aki éppen úgy vágyódott eddig, mint ő, de végre megtalálták egymást. Jöjjön — mert így fog írni s zárja őt karjaiba, vagy borúljon lábai elé hódolattal, vagy inkább markoljon bele földig érő selyem hajába, tépje, cibálja s úgy hurcolja végig a szobák során s harapjon bele fehér húsába. Vagy majd inkább ő borúl elébe s fehér, szűz hajadonok fogják nézni száz tükrü, puha szőnyeges szalonban, hogy ő, egy férfiúnak kertje legszebb rózsáiból, féltett rózsáiból font koszorút tesz fejére és fel nem nézne rá soha, úgy tisztelné. Szeretné, imádná, mindene az övé lenne, a teste, a lelke, de ő mindhalálig lesülve tartaná a szemét, annyira tisztelné.

És jöjjön az a másik, az a diadalt hozó levél. Valaki írná, nem fontos, hogy ki. „Gyere te sápadt, beteges fiú, én tégedet elsírt, nagy tragédiáért, soha meg nem irt gigászi alkotásokért, szóval azért a hatalmas munkásságért, amelyre születél, de amelyet sohasem fogsz betölteni, jutalmazni foglak; de nemcsak én, az egész világ. Érkezésedkor a pályaudvaron s az utcákon milliónyi ember fog tolongani a te neveddel ajkadon. Színtársulatok darabjaid játszák, melyet sohasem írtál, dalokat dalolnak és énekeket énekelnek, mind a tiedet, pedig te sosem

irtad őket. Az operában az a zene hangzik, ami mámoros reggeleken szokott csengeni zúgó földbe. A te érzéseid mind megtestesültek. Csupdálkozol? Hisz ez természetes! . . . Este színpadra tapsol a te nevedtől lázas közönség s fog hullani a virág, a koszorú reád, míg nem egészen eltemet a hulló virágerdő! . . . az elismerés borostyánja.

S mikor már sokáig várt ezek után a levelek után s még mindig nem jöttek, megúnta várni őket, pedig már hónapok óta nem csinált egyebet és már csak várni tudott, otthagya a nagy nehezen szerzett kathedrát s búcsút mondott a rendes életnek.

Élt egy darabig a hiteléből s maradék pénzéből, úgy ahogy kedve tartotta, de mikor mindez elfogyott, fogta magát s egy szép reggel visszatért első küzdelsei földjére, abba a kis városba. Most már mindig ivott. Lassan elhült agyából minden világosság, már nem várta a megváltást hirdető leveleket, mert már benne élt a képzelt dicsőségben. Sokszor, mikor egy-egy pakkot cipelt görnyedten az állomásról, úgy érezte, hogy az a csodás asszony borúl reá, vagy hogy arany koszorút helyeznek vállaira érdemeiért. Lassan ezek a lázas képzelődések belefűltak a pálinka árájába. Nos hát egyszer ilyenkor történt, hogy elbutultan, elfáradtan a templomba ment be.

Félt, hogy kikergetik s ezért egy félreeső fülkében álló szobor elé ment, huzódott. Egy kis aranyozott Szent Antal szobor volt ott a félhomályban. A templom ezen a részén kevesen voltak, egy pár tépett ruhájú szegény asszony s koldus térdepelt itt csak, mert az állandó ajtónyitogatás következtében az amúgy is hideg templomnak ezen a részén óriási volt a lég-huzam. A tömeg imát mormolt s a hiszekegy hangzott minden ajakról. Ő már erre nem emlékezett, hogy is emlékezett volna. De szégyelte, hogy a körülötte levők mind imádkoznak s ő is imádkozni akart.

„Jánoskám fényes vagy,
Mint egy angyal, olyan vagy,“

kezdte imáját, de tovább nem tudott jutni. Vagy százszor hozzákezdett s mindig csak megállt a második sor végén. Különös ima volt, de imának mégis ima, amint ő gondolta. Az ő számára jó volt. Még a Szent Antal szobra előtt is.

Most már volt tartalma életének, eljárt a templomba télbe, fagyba; elmormolni ezerszer ezt a két sort:

„Jánoskám fényes vagy,
Mint egy angyal, olyan vagy.“

De ez sem tartott soká. Egy vásott suhanc kihallgatta az öreg imáját s mikor az imáját elmormolta Jánoska, a szobor mögül megszólalt a suhanc:

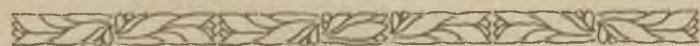
— Jánoskám részeg vagy, mint egy disznó olyan vagy — és egy piszkos kéz nyúlt ki a szobor mögül, fület mutatva a meglepett öregnek.

Jánoska kitántorgott a templomból s másnap már halott volt.

*

Mikor Jánoska a vízbe ugrott az utolsó pillanatban világosság támadt agyában s látta egész pályáját egy pillanat alatt, akkor megnyugodott és úgy gondolta, hogy sokkal jobb így, mintha lemondott volna álmairól s most szürke, mindennapi ember lenne.

Trócsányi György.

Késett szerelmek siratása.

I.

A szív halottja.

*A szívnek is van halottas napja,
Temető-járó emlékezése,
Visszajárnak a halott szerelmek
Ajzani szívét emlékezésre.*

*Minden szívnek van kedves halottja,
El-elsiratott első szerelme . . .
Kilobbant lángok hidegült hamván
Emlék-gyertyákat gyújtunk évente.*

*Minden szívnek van drága sirhalma,
Mely alatt első tavaszunk pihen . . .
Emlékszirmokból szövünk rá füzért
Halottas napi halk szürkületen.*

*S van a szívnek egy szent ravatala,
Mit holt üdvünknek önként emelünk
Krizantém-csokros halottak napján
Temetgetjük egy haló szerelmünk.*

II.

A mi szerelmünk.

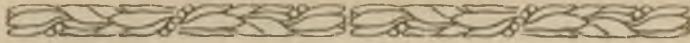
*A mi tömjénünk szent oltáron ég,
A mi oltárunk szentély szentélye;
Nem látta soha senki szeme még —
A mi oltárunk szívünk legmélye.*

*A mi oltárunk örökké néma
Bügó beszédét senkise érti,
Pedig örökké zeng a zsolozsma
Szerelmes szívem szived szereti!*

*A mi szerelmünk buzgó áhitat,
Ami csak néha fogja el szívünk;
Ha senkise lát, senkise hallgat,
Csak az, akiben örökké hiszünk.*

*S az emberek közt — igaz-e kedves? —
Járunk idegen közömbös arccal: —
Esténként mégis könnyektől nedves
Egy batiszt kendő s egy diák asztal.*

Kiss Géza.

A pátens története.*

Irta: Szöke István.

(Polytátás.)

Ha a pátens tartalmát figyelmes vizsgálat alá vesszük, azonnal észrevehetjük, hogy intézkedéseinek egy része nyújt ugyan előnyöket egyházunknak, de legnagyobb részök sérti a magyar protestáns egyház alkotmányát s a látzólag első tekintetre talán hasznosaknak látszó pontok is sok részben nem azok igazán, hanem mindössze a felületes, vizsgáló szemének lekötésére s itéletének megtévesztésére szolgálnak, mert vagy érdektelen előnyöket nyújtanak, vagy pedig valamely már régebben kimondott törvénynek egyszerű visszaállításai.

Ugyan miféle maradványa tartható fenn az egyház alkotmányos autonómiájának például az olyan paragrafusoknál, mint amelyek azt mondja ki, hogy ha valamely iskola erkölcsi vagy politikai tekintetben ártalmas jelleget ölt magára: a politikai országos kormányzék által a superintendens egy küldöttjének meghívása mellett, vizsgálat tartandó s az eredményhez képest az iskola bezárása elrendelendő (11. §.); vagy hogy egy iskolában sem szabad oly tankönyvet használni, mely a kormány jóváhagyását meg nem nyeri (13. §.); a középiskolák és praeparandiák igazgatói a kormány hatóságai irányában felelősek (14. §.); az, akinek hivatása valamely egyházi gyűlésen elnökölni, személyesen felelős azért, hogy a törvényes rend fenntartassék s oly határozat ne hozassék, mely vagy a gyülekezet törvényes jogain túlmenne, vagy pedig a fennálló törvényekkel ellenkezne (41. §.); az egyházi gyűlések nem nyilvánosak (45. §.); a generális conferentiák, valamint a superintendenciális konventek jegyzőkönyvei a vallásügyi minisztériumhoz felterjesztendőek, melynek jogában áll a hozott határozatokat felfüggeszteni (46. §.); a papok, tanítók, hivatalukat

csak a kormány beleegyezésével foglalhatják el (49. §.); a superintendensek és egyházkerületi gondnokok választása pedig az uralkodó által erősített meg (51. §.).

A nyílt parancs itt felsorolt intézkedései közül, amint látjuk, némelyik teljesen ellentétben van a magyar protestáns egyháznak a múlt történelmében kifejlődött jogállásával. A gyűlések nyilvánossága betiltatik s ez által az önkormányzathoz és gyűlésezési joghoz járuló nyilvánossági jog elvételével *egyik éltető elemétől fosztatott* meg a magyar protestantismus.

Aggodalomra ad okot a 4-ik § azon intézkedése is, hogy a fejedelmi főfelügyelési jog a hatóságok által fog ugyan gyakoroltatni, törvényesen szabályozott hatáskörük szerint, de az uralkodó saját elhatározása alá fenntartott esetek kivételével.

Az iskolák felett való felügyelési jogot annyira kiterjeszti, hogy egészen semmivé tétetik az 1790—91-ik évi 26. t. c. 5-ik §-ában biztosított az iskolákra vonatkozó önkormányzati jog, míg a róm. kath. tanügy teljesen független lesz a pápával kötött konkordátum rendelkezése következtében az államhatalomtól s egészen a püspökök vezetése alá kerül. Ilyenformán tehát megmarad ugyan a protestáns iskolák felekezeti jellege a pátens szerint is, de a felügyeleti jog megsemmisíti a protestáns tanügy autonómiáját. Azzal pedig, hogy új, a politikai beosztáshoz alkalmazott területi beosztást is parancsol, még külső szerkezetét is meg akarja rontani az egyháznak. A vagyoni felügyeletre vonatkozó intézkedése szintén ellenkezik az 1790—91-ik évi XXVI. t. c. rendelkezésével.

Az egyházi törvényhozásnál jóformán minden jogot a fejedelemnek juttat, akit pedig eddig csak a vétő-jog illeteti meg. Az egyház végleges szervezését a zsinatra bizza ugyan, fejedelmi jóváhagyás mellett, de a pátens kiadátását követő napon, szept. 2-ikán már miniszteri rendelet hívja fel mindkét hitvallásu protestáns egyházat az új rend szerint való szervezkedésre.

Az ilyen veszedelmes, az egyház alkotmányát alapjában megtámadó rendeletek mellett egészen semmivé törpülnek a pátens egyes pontjai által nyújtott előnyök. Így pl. a 43-ik § engedménye, mely szerint a zsinatok királyi biztosok nélkül tarthatók; vagy a 6-ik § ama rendelkezése, hogy a házassági ügyekre nézve az egyházi bíróságok illetékessége elismertetik; valamint az, hogy a Horvát—Szlavonországban s a határörvidéken lakó protestánsok is felruháztnak a szabad vallásgyakorlat jogával (47.

* Az 1911—12 évi Vay nagyobb díjjal jutalmazott pályamű.

§.), továbbá az 53. §, mely szerint a superintendenciák az állampénztárból segélypénzt kapnak.

A 6-ik és 47-ik § tartalmát és lényegét már a bécsi és linci békekötések is hangsúlyozták, tehát ezt respectálni a kormánynak eddig is teljes mértékben kötelessége volt, az 53-ik § rendelkezése pedig az általa nyújtott anyagi előny mellett azt az óriási anyagi veszedelmet is maga után vonná, hogy ilyenképen az egyházi főbb hivatalokba az államtól fizetést húzó s így az államtól függő emberek kerüljenek engedelmes eszközökként a mindenkori kormány számára.

A pátenz kiadása nem egyéb tehát, mint teljes eltörlése és tönkretétele annak a három százados mult minden vívmányának, melyért vérrel és könnyel áldoztak az elődök s a legnagyobb méltánytalanság, amint Tisza Kálmán mondotta a tiszántúli kerület 1859. évi október 18-iki gyűlésén: „a már említett és köteles tisztelettel fogadott nyílt parancsnak már megjelenése is egy oly sérelem, mely szerint egyházunk számára törvény alkottatott, hogy ezen nyílt parancsot és miniszteri rendeletet, ha szinte tartalma a legtökéletesebb volna is, elfogadni s annak életbeléptetésén közremunkálni, lelkiismeretünk erőszakolása, letett hivatali eskünk megsértése s hitelveink megtagadása nélkül nem lehetne!“¹

(Folyt. köv.)

Jegyzetek.*

Ifjusági lapszerkesztés. Ez is fátum egy kicsit. Nem szerénytelenség, vagy álbüszkeség az, amit mondom. Mert hát igaz, hogy mi néhányan vállalkoztunk arra, hogy irodalmi formákban magát az Ifjúságot adjuk, kifelé a közönségnek. Ezt a munkát illetőleg a nehézségekről akarok beszélni, illetve az ezt okozó közönyösség feléről. — Nem panaszkodás ez, mert talán oktalan volna a jövőre nézve (legalább is reméljük), de a mai állapotok előterjesztése, feltárása. Mert mindenki, hogy ennyire népszerűen, közönségesen fejezzem ki magam, csak azt kérdezi: hogy mikor lesz kész az ujság; — már megint késik? stb. De a kéziratok csak nagyon kevés embert érdekelnek, a lap megjelenése előtt. — Hiszen nem mondjuk mi, hogy valami forum vagyunk, ahol az erkölcs¹ dicsősége mellett még más honorárium is kecsegtet! De Sárospataki Ifjúsági Közlöny és — sárospataki ifjúság. Szóval itt

¹ Prot. Egyh. és Isk. Lapok 1859. 1110. lap.

* Ugy látszik állandó rovat marad lapunknál a Jegyzetek. S mint az ifjúság ügyeit tárgyzó, igen örvendetes is. — És igaz ugyan, hogy így is életképes, de több élet élne benne, ha az ifjúság nagyobb számban venne részt. A mai esztendőnk úgy is elég mozgalmas és nagyon sok embert közelebből érdekel. — Minél több vélemény, minél több életet szeretnénk. A szerk.

van valami nagyon is megkövetelendő egymáshoztarozandóság. — Mi csak kérhetiük az Ifjúságot, de az ifjúság lapja követelhet, mert érdekéért, jóra való dicséretért teszi. Eddig még elég szépen, rendesen jelentünk, csak a jövőre nézve kérjük bizalommal, nem a lap megjelenése sürgetendő mindenek előtt, hanem a rendelkezésre álló anyag mennyisége felől való érdeklődés. Nagyon szeretjük várni, hogy az Ifjúság nem lesz közönyös a maga érdekében. sz. f.

Erdélyi szoborra valól táncolunk össze. Másképen aígá tudnánk zöidágra vergődni. Magyar betegség ez az erényünk. Mindent csak úgy, ha magunk is látunk belőle valamit. hiába gyűjtönnék, kunyorálnánk egy évig, nem mennénk annyira száz szóval, mint így egy este két lábbal. Romantikát kell csöpegetni, hogy érc legyen belőle. Feher szegfű, cigány, smoking, lakcipő, „soh se halunk meg“, „nem ütik a jogászt agyon“. Ezek az argumentumok jobban beszélnek, mintha Beóthy Zsolt nyelvével szököltatnák Apponyi Albertet arról, milyen haszna volt a magyar kulturának, irodalomnak Erdélyi János munkásságából. Vigasztalódjunk. Mindenki így csinálja, aki okos. Az egész országban — évente — cintányérok, oboák, hegedűk, szép asszonyi mosolygásokon keresztül tud csak az emberek szívéhez s még inkább a zsebéhez jutni az a gondolat, hogy a nyomoruság kelleténél több helyütt út sátozt az elhagyott gyerekek fölé. A Ligára gondolok. Ne medítáljunk. Miért csinálnak másképp, mikor így a legbiztosabb s célra vezetőbb.

Hallottam valami olyat, hogy állandó mozi akarunk felállítani Patakon. Aki idegen olvassa ezt a mondatot, lehetetlen, hogy ne csóválja a fejét. Hát Patakon ez még olyan, amiről lehet írni? Hat itt még újdonság az, ami ellen másutt, mint veszedelmes szaporaság ellen ágálnak? Arra gondolok, hogy Pesten a dedós gyerek már a mozi vásznáról tanulja meg, milyen a méh, a hangya, a ló, a tenger, a hajó. Arra gondolok, hogy Pesten a rikkancs úgy beszél Asta Nielsenről, a nagy mozistárról, mint amilyen ismert például itt az öt filléres bélyeg. Arra gondolok, hogy míg én például várom az Estet, hogy a háborúról gubázzak ki valamit, az alatt Pesten rohanó útegek, bombák, kartácsok kergetőznek Pathe vásznán. Ide nem kellene ez? . . . Nehéz vágyások szaladnak végig rajtam s elgondolom, hogy itt, ahol pár százan szedjük magunkba jövőendő életünk tőkét, ugyancsak szükség volna minden kultúr-produktumra. Hogyan tudjunk, ha nem látunk?

Pistát mindenki ismerte. Hörgön dörömbölt végig hangja az esti utcán s hozzá tartozott a vacsoránkhoz az ő alakja, az ujságja. Es most egyszerre kiszaladt az életünkéből. Nincs, akit szánjunk, nincs aki létével ránk lehellen valamit abból a döbbenetes rosszból, ami a nyomoruság. Nekem ő volt itt a baj, a betegség, a nyomor symboluna. Ha lomha járásával végig dőcögött az iskolakerten s kormos lámpája besárgázta fényvel a fekete földet, groteszk félszégése, absurd sühettje olyan sötéten s elmosódott vonalakkal rajzolódtott szememre, mintha nem is itt ugy nevezett kulturterületen lennénk, hanem valami ócska és középkori büntanyáról szökött volna elém ez az alak. Pedig csak szálni lehetett. Egy bűne volt: a nyomorusága. Ezért kellett bűnhődnie?

Vasárnap délutánokként rendesen betereledtünk a kollegiumba s lábaínk önkéntelenül is felfelé visznek. Zongorát hallunk, énekszó száll, deklamálások verik a

falat, halunk valamit hol Lisztról, hol másról. Jólesik s fáj, hogy két hétig koplalunk kell ezekért egy egy délután után. Nem lehetne mindenhétre valami ilyet megrendezni. Ha az Irodalmi Kör nem is, az Ifjuság betölthetne minden vasárnapot így. Ide kellene szoktatni a várost. Semmibe nem kerül s összelepednénk a közönséggel, az iskolán kivüliekkel. Így télen igen jó a melegség, a családiasság, akik nélkülözzük ezt, fogjunk össze: csináljunk valamit. *Idem.*

Meleg husú asszonyok. Ezek mögül a szavak mögül, mint jellemzés, vagy idézet mögül érte a napokban egy kis vád féle a mai irodalmat, valaki, aki mondta, maga is beismerie, hogy nem illetékes. Hát jó, hozzuk fel ezt a bevallását kevés mentségére; de ez még nem ment mindent. Mert ha valaki nem illetékes, nem szükséges meggondolatlanok és elhamarkodottak is lennie. Távol legyen minden személyeskedés s talán név is, én csak az általános antimodern-irodalmi áramlat, mi t támogatás jogosulatlanságát akarom kijelenteni. — Ma már az a XX. század él körülünk, amely lépten nyomon modern életnyilvánulást mutat fel. Mi legyen az irodalma is? Csak modern irodalom lehet. Hiszen föltétlen azt kell kiváltania, mint szempontjából szépet, magából s mivel ez a szempont általános és uralkodó föltétlen jogosult szépet. Vagy ha talán nem volna jogosult, hiába volna az általános morállal, etikával szemben a jóakarató irodalmi megjavítás. — Lehet, hogy a Marlit romantika, a Jókay régi olvasó közönsége, erkölcstelenségnek bélyegezné. De mi a XX. század vagyunk és modern és újat mutató és tekintélyellenes, nem megalkuvó. Azt pedig hiába mondja valaki, hogy a században rejlik a hiba s ha mint vérbeli kinövésére az irodalomra rá is mutat, soha sem lesz igaza, vagy legalább is rövidlátásnak bélyegzi mindenki. Tehát végeredményben is mit ért el a kritikával? Ugy szólván semmit. Mert ellenkező szépségekkel nem tudta elhomályosítani a mai szépet és erkölcseivel a fennálló erkölcset. Higgyék el nekem, nem volt fájdalmas ez a pataki támadás, de észre kellett venni, mert közülünk nőtt ki és mégis egy embernek a véleménye. *(sz) (f)*

Sapkát kapott a kórus. S egyöntetűbben, impozánsabban jelenik meg szerepléseinken. Egyszerre szembe-tűnően mutatjuk be mindenütt egymáshoz tartozó, testületi voltunkat. Az átlag-közönséggel való összetévesztést kikerültük végre. — Hiszen, igaz, szép volt a feketeruhás csapat eddig is, (vannak olyanok, akik még most is sajnálják) de hát igen környezetbe olvadó voltunk úgy. S az is igaz, hogy nem ez a jelvény tesz bennünket, de hát — mégis jobban testület vagyunk így. — Hallottam azt is, hogy a sapkánk nem magyaros. De magyarságot keresni ebben?! — Kócsagtoll, sastoll, zsinór talán több magyarság volna? — Lehet. — De mondom, nem kell ide is magyarság. Egyáltalában a célnak megfelel. Azért helyes éppen, mert az egyes megjelenésekor azt tünteti fel, amit mindenki egyszerre meglát belőle, hogy: egyeslet vagyunk. És ennyi elég. Hogy magyar érzelműek, sárospatakiak, diákok vagyunk? Jó, ha tudják. De nem kell mindent a sapkánkról leolvasni. *sz. f.*

Pataki versek.

Irták: *Kerekes György és Szigethy Ferenc.*

Egy csinos kiállítású könyvecske fekszik előttünk: Pataki versek. Két poéta-lélek halk szólású dalai. Targyuk: a diák-élet törekvései, vágyódásai, szerelmek, alkonyi álmodozások, ábrándok, mikből kijózanit az élet prózája, könyves megadások, a megváltozhatatlan előtt alázattal meghajtott fejek. E sejtésszerű érzések szelid ütemű harmoniájából ki-kicsendül olykor a régi tógátus világ harsányabb mulatozása, duzzadóbb életkedv, az érzelmek nyersebb ösztintesége. Némelyik versben mintha a rég elköltözött kor szólalna meg, de a mai izlés szerint letompítva, homályosabb körvonalakban. Mintha tárogatót fátyolkendőn keresztül játszanának. E fátyolkendő mutatja ki e kis kötet helyét, összefüggését a mai divat-költészettel: a pszichológiai lyrával. Ez iskola kidobja lába alól az intellektuális alapot, a világos gondolatok határozott formáját, vagy legalább is másodrendűvé degradálja a lélekben elsuhanó érzéshanyagok kifejtésével, magyarázatával szemben. Ez a lyra nem dolgozik megkapó ötletekkel, csattanó gondolatokkal, élet- és világmagyarázatok gyorsfutau megvilágításával, az eszme kifaragott szépségeivel, sem tiszta-vizü érzésekkel, annál kevésbbé mély és meleg kedéllyel s ami ez utóbbi gyakori velejárója: humorral, hanem inkább gondolat töredékekkel, alakatlan hangulatokkal, csak az ösztön magaslatáig eljutott érzésekkel. A képzelet magasán szárnyaló tekintete átváltozik tudós megfigyeléssé, befelé nézéssé s az érzéseket nem mint készet, hanem alakulása közben igyekszik ellesni. Így alakul ki az analízáló regény után az anatómiai lyra: a hangulatok leiró anatómiája. Ez új irány létjogosultságáról lehet beszélni pro és contra. Egy azonban bizonyos, hogy a nyelvezetet némi magyartalankodás leszámításával szinesebbé, finomabb vésetüvé tették ez új irány művelői. Bár ez iránytól való elszakadást, eredetibb egyéniséget e kis könyvben sem kell keresnünk, mindamellett el kell ismernünk, hogy mindkét költő tehetségesnek mutatkozik. Szigethy talán lyrikusabb, nyelvezete kiforrottabb, külső megjelenése formásabb, Kerekes már tárgyainál fogva is közelebb áll az elnagyolt beszédü, tragikus stílhez, melynek megvan a maga sajátos varázsa. E tulajdonságok feljogosítanak arra a reményre, hogy nem fognak nyomtalanul elveszni a mai magyar lyrai költészet tomboló áradatába.

Novák Sándor
fögimn. tanár.

Romantika

vagy

Minden áron novellát akartam írni

avagy

Miből lesz a kiábrándulás.

Igen tisztelt Uraim és (esetleg) Hölgyeim. Most őszinteségi rohamom van, elmondom hát önöknek, hogy és mint történt. Hogy mi történt, hogy és mint? Hát — édes istenem — mi történt volna, mint első utolsó, középső és legnagyobb szerelmem. Hej, minek is van szerelem a világon? (E kérdés eldöntésére egyedül illetékes fórum, a sóhivatal, mindezekig adósom a felelettel.) De kérem, én nem viccet akarok, hanem hiteles esetet adok le. Hogy hiteles, azt egyik barátom becsületszavára egész nyugodtan állithatom.

Már kezdem is.

Természetesen holdvilág volt és tavaszi langy fuvallom rezdült a bokrok alján s a báj hangu zenér (gyengébbek kedvéért: fülemile) éppen másodszor kezdte el csábdalát, mikor imádott kedvesem (mit kedvesem? Angyal) a lenhajú, rárótermetű, őzjárású, sötét éccaka szemű llonka, mert úgy hitták, miután előzőleg cipőzsinóriját megigazította, mit csűrjem-csavarjam a dolgot, egyszerűen, de bizonyos uri önmérséklettel keblemre omlott. Pont oda.

Hát eddig volnánk, gondoltam magamban, de nem mondtam ki, hanem gondolkodni kezdtem, hogy mit csinál egy ilyen keble-re-omlási jelenetnél egy jól nevelt, de kissé bamba ifju. Ez utóbbi alatt magamat értettem. Végül oda lyukadtam ki, hogy egy jól nevelt, de kissé bamba ifju ugyanazt teszi, amit én: nevezetesen tátja a száját. Hát tátottam.

Kedvesemnek, illetve angyalomnak, ez a szájtáti produkció minden valószínűség szerint, előbb-utóbb kellemetlen leendett volna esetleg, ne talán tán, igyekeztem tehát a jelenetet ilyképen fűszerezni.

— Nagysád kérem, illetve e perctől kezdve kedves jövődöbelim, még helyesebben kifejezve: jövődöbeli kedvesem, mi a véleménye önnek a contemporatív lírai reflexiókról?

Beláthatják önök is, hogy e kérdés teljesen a helyzethez illő volt, de mit tesz isten? Isten, ki furaszerű intenciókat csurrantott sötét éccaka szemű arám kedélyébe, ily szókra fakasztotta őt:

— Mondja maga hé, nem hagyott maga otthon valamit, például az eszét?

— De kérem, hisz az lehetetlen . . .

— Igaza van: az lehetetlen. Ahol nincs, ott ne keress.

E dialógus közben lesújtólag hatott rám azon körülmény, hogy sötét-éccaka szemű arám oly mozdulatok keresztülvitelére variálta testét, mely megfosztotta volna őt keblemtől, Magyarul: ott akart hagyni.

De nem addig van az, gondoltam magamban és ki mondtam.

— Itt fogsz maradni óh nő s beszivod a balszamos illatárt, füledbe vonul majd egész hadával a csábdalár (szintén fülemile) bájnótája hangjainak egész armádiája, remegni fog őz termeted az édes szerelem bűvös szelletétől — satöbbi.

Mondtam volna még több ily szép dolgot, is, hisz elvégre is nem azért vagyok én novellairó, hogy — a kis kísit neki — ki ne vágjam a rezet, ha eccer elér-

kezett a réz kivágásának ideje, de ujjalag letorkoltattam. Letorkoltattam pedig a következő épületes módon:

— Mondja, Pipikém, régen járt maga dedóba.

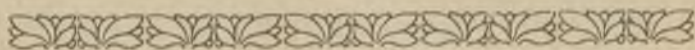
Hát kérem ez már még is sok volt, dühtől tajtékozva vágtam szemébe a Kigyónak, — e perctől kezdve nincs más neve előtem — hogy bocsánat Nagysád. én már több mint két éve, hogy hátul gombolós nadrágot hordok, van aját zsebkendőm és sikk nyakkenőm, én egy jogász vagyok. Ön fenti szavaival egy védtelen embert inzultált és ha nem nézném, hogy nővel van dolgom: megmondanám a mamának. De így hallgatok. Sajgó szívemet vizes ruhával kurálni fogom, azaz dehogy: én . . . én . . . én . . . no igen: én, én megölöm magamat.

Hazamentem s ajkamon a kigyó nevével, nyakamon pedig egy cukor spárgából kinevezett kötéllel felakasztottam enmagamat,

Most is élek, ha meg nem haltam.

(Megzenésítés jogát fenntartja a szerző.)

— S. —

Csiky Kálmán dr.

a sárospataki jogakadémia ny. rendes tanára, tudományegyetemi magántanár (1881—1912)

Mindnyájan sejtettük már kora elmulását s aggódó lélekkel néztünk annak elkövetkezte elé, mégis úgy ért halálának hire mindenünket, mint a felhőtlen égből jövő villámcsapás. Annyira óhajtottuk volna másképen intézni sorsát, mind, akik ismertük, — mert nagyon szerettük és nagyra becsültük. Meg is érdemelte. A tanári pályának és állásnak ritkán tapasztalható ideális felfogása, kötelességeinek még erején túl is szigorú teljesítése, törekvéseinek mindeniben tiszteletet gerjesztő nemessége, vallássosságának és egész érzésvilágának akárcikben is csak rokonszenvet ébreszthető bensősége, egyéniségének és igazságérzetének bárminő befolyásolással és mellékes érdekekkel szemben való függetlensége, magatartásának senkivel szemben soha meg nem tagadott tapintatossága és korrektsége, már pályája kezdetén is imponáló szakképzettsége és irodalmi működése mind olyan magasabb rendű vonás volt nála, melyek feledhetlenné teszik összes ismerősei, különösen pedig tisztársai emlékezetében, akiknek körében mindig oly jól érezte magát, akár komoly tárgyalás, akár kedélyes társalgás céljából jött velök egybe. Hallgatóival szemben is ugyanaz volt, akinek az egész társadalommal szemben bizonyította magát: igazságos lelkű, nemesen érző, tiszta lelkű jó ember. Sajnos, nem egészen tizenegy semesterre terjedő tanárságából mindössze csak hatnak a folyamán tarthatott előadásokat, a többi súlyos és ime végzetessé vált betegségének gyógyításával töl-

tötte. Nagyon bántotta volt egyetemi magántanári habilitációjának s így rendes tanárrá promoteáltatásának teljesen az ő hibáján kívül a rendes időnél tovább húzódása. És mikor már ezt is elérte, mikor már ez az ügy sem okozhatott lelkének tépelődést; mikor teljesen kibontott szárnyakkal repülhetett volna immár a tudomány eszményi birodalma felé: akkor kellett idehagynia mindent, ami kedves volt szívének. Jó anyja, édes testvérei, szerető barátai, tisztelő tanítványai sokáig fogják méltó kegyelettel őrizni szívökben a tudománynak és vallásnak, a becsületnek és humanitásnak ezt a nemes és igaz bajnokát.

Have pia anima!

EGYLETI ÉLET.

— A „Hittanhallgatók Egylete“ az alakuló közgyűlés után megkezdte nemes munkálkodását. Az első rendes gyűlést Csabai István ifj. elnök nyitotta meg; szépen szárnyaló imájában kérve Isten kegyelmét ez évi békés munkálkodásra; aztán tartalmas megnyitó beszédet tartott. Dicséretre méltó szereplések voltak a Gaál István és Molnár Ferenc imádkozása és a Szalontay Ferenc predikálása. A kitűzött pályatételek a következők: 1. Október 31-iki alkalmi óda. Beadási határidő: okt. 18. 2. Ima egyházi beszéd előtt, közönséges vasárnapon. Beadási h. idő: nov. 1. 3. Egyházi beszéd urvacsora osztlás után, szabadon választott alapszöveggel. Bead. h. idő: nov. 15. 4. II. Rákóczy Ferenc, mint keresztyén. Bead. h. idő: dec. 5. 5. A magyar pietizmus története. Bead. h. idő: febr. 25. 6. Péter és Pál apostolok egymáshoz való viszonya. Bead. h. idő: márc. 10. 7. Az Istenfogalom fejlődése az ószövetségi zsidók vallásában. Bead. h. idő: ápr. 5. 8. Luther erkölcsi felfogása három alapvető munka alapján. Bead. h. idő: ápr. 20. A már lejárt pályatételek közül, az Okt. 31-iki óda című pályatétel meddő maradt. Közönséges vasárnap délelőtti ima érkezelt 6. A második díjat nyerte: Bartha Endre IV. hittanhallgató. Dicséretet kapott Kiss Géza I. hittanhallgató. Egyházi beszéd érkezelt 6. Pályadíjat egy munka sem kapott. Így kitűzetett a kérdés ujjolag márc. 25-ki lejárattal.

— A „Főiskolai Jogász Egylet“ november hó 9-én sikerült vitatkozó gyűlést tartott Dr. Buza László szaktanár ur és a tagok nagyszámu részvétele mellett. A vitatkozás tárgya „A litkos szavazás“ volt, melynek helytelenségét

gét gesztelyi Nagy László igyekezett kimutatni, számos érvet hozván fel álláspontjának igazolására, míg helyességét és megvalósításának szükségét Bálint Zoltán védte alaposan. A vitát többek hozzászólalása után a szaktanár Ur döntötte el, ki megelégedését és örömét fejezte ki a jól sikerült vitatkozás felett, mely — szerinte is — teljes mértékben megfelelt a kívánalmaknak. Bálint Zoltán elnök ezután megköszönte a szaktanár ur megjelenését s a vitatkozó gyűlés végelet ért. A „Jogász Egylet“ 1913. febr. 1-én jogász-estélyt rendez, melynek előkészítésén már nagyban dolgozik a bizottság. —y—

— Az Erdélyi Önképző Kör által birtetett novella pályázatra 9 mű érkezett (tavaly 3) s Finkey Zoltánnak és Trócsányi Györgynek egy egy novelláját díjazták. A történelmi pályatételt (A francia nagyhatalmi állás kialakulása XIV. Lajos korában, tekintettel Magyarországra) sikeresen fejtette ki Rác Lajos díjnyertes munkája.

HIREK.

— A Széchenyi-Szövetségnek folyó hó 8—9-én becses vendégei voltak a *Magyar Gazdaszövetség* kiküldöttei. Az előadásorozaton *Dr. Schandl Károly* a szövetkezeti ügy jelentőségét ecsetelte, *Dr. Vantsó Gyula* a falusi kisgazda jövedelmére adott értékes útbaigazításokat. *Dr. Pálóczi Horváth Zoltán* a lelkészek szociális feladatára serkentette a teológus ifjúságot. *Dr. Pajtás Gyula* az állatbiztosítás mérhetetlen előnyeire hívja fel a közfigyelmet. *Bernát István* az agrárius törekvések között különösen a birtokparcellázás megakadályozását köti a magyar ifjúság lelkére. *Dr. Fáy Gyula* a földművesek nyugdíjintézetének nemes hivatását érzékelteti. *Dr. Szabó Sándor* az adótörvényeket jellemzi s azok ismeretének fontosságát emeli ki. *Czettler Jenő* a fajmagyarság istápolásának apostoli missziójára hívja sorompóba a falura kerülő ifjúságot. Az előadókat *Bálint Zoltán* Széchenyi-köri elnök üdvözölte s fáradozásukat *Szöke István* szénior köszönte meg. Az előadások célja főként vidéki előadók képzésére irányult. A nemzet anyagi jólétének felvirágoztatását célzó gyakorlati elveket, lelkes elkötelezéssel irta zászlajára a pataki ifjúság! Alább közöljük a Szöke István beszédét:

Mélyen tisztelt Uraim!*

A sárospataki főiskola ifjúsága nevében köszönetet mondok a „Magyar Gazdaszövetség“

* Dr. Szabó Sándor rector úr kívánságára közöljük e beszédet egész terjedelmében, hogy az ifjúságnak az a része is, amely esetleg nem volt jelen e kiváló férfiak ránk nézve megtisztelő látogatásából s az ügy fontosságából reá háruló kötelességeknek Szerk.

mélyen tisztelt kiküldötteinek érettünk való fáradozásukért s a nekünk tartott előadásokért.

Szerencséseknek valljuk magunkat, hogy hallgathattuk ezeket az előadásokat, amelyeknek minden igéje, minden szava — amint arról meggyőződünk — a magyar nép, a magyar nemzet boldogságát célozza, a magyar nép, a magyar nemzet boldogságát akarja igazán erős alapokra fektetve felépíteni.

Azokat az eszméket és szép gondolatokat, amelyeket ez előadások felszínre hoztak előttünk, bizonyára szívébe zárja ennek az intézetnek az egész ifjúsága s szívébe zárva gyümölcsoztetni is fogja az iskola falain kívül az életben is. Hiszen a sárospataki főiskola ifjúsága, amint egész történelmi múltja bizonyítja, mindig tudott lelkesedni az igazán szépért, az igazán jó és magasért, szíve, lelke mindig kitarva állott s mindig jó talajnak bizonyult a nemes eszmék magvai számára s gyümölcsöket is termelt minden időben a haza, egyház, társadalom számára s minden emberboldogításra törekvő intézmény és mozgalom támogatására.

Ismerjük már mi e mozgalmat is régebben, figyelemmel kísértük s figyelemmel kísérjük vezető embereinek buzgó és önzetlen munkálkodását szívünk minden érzésének bizonyosága szerint rokonszenvezünk is azzal, magunkévá is igyekszünk tenni eszméit s hogy dolgozni, munkálkodni is akarunk azokért: annak legékebben szóló bizonyosága e főiskola ifjúságának legfiatalabb, de talán a legéletképesebb egyesülete, a „Sárospataki Széchenyi Szövetség“, melynek tagjai a nagyhangú frázisok pattoztatása helyett csendesen, zajtalanul dolgoznak azok megvalósítása és elterjesztése érdekében.

És ha ez a mozgalom — amint arról csakugyan meggyőződünk — a magyar nép boldogítására törekszik: vajjon lehetne-e tőle hidegen elzárkózni ennek az ifjúságnak, mely túlnyomó nagy részében a nép fiaiból áll s túlnyomó nagy részében a nép vezetésére és nevelésére szolgáló hivatalokba lép! . . . És vajjon lehetne-e félrehúzódni egy ilyen hazafias irányú mozgalomtól ennek az ifjúságnak, amely Sárospatakon a Rákócziak iskolájában tanul, ahol, mint a múltban, úgy most is úgy nevelik az ifjúságot, hogy szívében a hazaszeretet érzése eleven lángokkal lobogjon?!

Jó helyre jöttek háta „Magyar Gazdaszövetség“ mélyen tisztelt kiküldöttei ide mihozzánk, mert itt munkájuk tárt karokra talált, mert itt fáradozásuk nem volt hiábavaló s ha buzdításaik és irányító előadásai erőinket még fokozottabb munkásságra indítják; tudom, hogy ez lesz az

ő fáradozásainknak legédesebb jutalma s ez lesz az irántuk való köszönetnyilvánításunk minden szép szónál ékebben szóló formája.

Fogadják hát mégegyszer köszönetünket az irántunk tanúsított nemes figyelemért s vigyék magukkal további útakra a pataki ifjúság jókivánatait; legyen munkájukon az Isten áldása, gyen mellettük fáradozásaik közben az Isten segedelme, hogy azok az eszmék, amelyeknek apostolaivá szegődtek, minél előbb testet ölhessenek s minél előbb valósággá legyen az az álom, amelyről egykor régen a nagy Széchenyi lelke álmodozott: egy erős, hatalmas és boldog magyar nép, az erős, hatalmas és boldog Magyarország.

Miért kap annyi megbízást a kassai Haltenberger-féle ruhafestő-, vegytisztító- és gőzmosógár?

Mert a cég teljesen megbízható, a munkája gyors és kifogástalan s az árak jutányosak.

Képviseli: Sárospatakon a Klein Mihály cég.

NÉVJEGYEK

a legfinomabb minőségű pergament, erezett, merített és csontkarton, valamint gyászszegélyű karton papíron izléses kivitelben, gyorsan és jutányos áron készülnek

DANI és FISCHER

főiskolai nyomdabérlőknél Sárospatakon

UJDONSÁG!

Pergamentszerű vékony merített névjegykarton. Virágos névjegyek!

Névjegyborítékok

gyászszegélylyel is, minden nagyságban olcsó áron kaphatók.

SÁROSPATAKI IFJUSÁGI KÖZLÖNY

MEGJELENIK HAVONKÉNT EGYSZER.

SZERKESZTŐSÉG: Főiskola, szeniori hivatal	Főszerkesztő: Szóke István	Főmunkatársak: Sőreghy János és Kiss Géza	Felelős szerkesztő: Szigethy Ferenc	KIADÓHIVATAL: Ref. főisk. könyvnyomda.
--	-------------------------------	--	--	---

Előfizetési ár: Egész évre 4 K, félévre 2 K. Az előfizetési összegek a „Sárospataki Ifjúsági Közlöny” szerkesztőségének küldendőik

Lassankint

veszi már magát közöttünk az élet. A mély csendű folyosók siető emberekkel telnek meg. Külsőleg már munkát, életet lát mindenki. De vajjon ebből a nyüzsgő emberrajból egyszerre mi válik ki, mint eszme, elv, elhatározás? — Mit hoznak a most kezdődő napok? Lesz é annyi története az Ifjúságnak, mint a legközelebb volt? Lesz-e annyi lüktető energiája az életünknek? — — Azt hiszem kevesebb. A történetelen napok féktelenebbül szaporodnak. Mert az életünk valamit veszített éppen mozgató erejéből; elveszett közülünk a kétpártú állásfoglalás. S ezzel együtt a polemia, az elvek, meggyőződések, szempontok küzdelme is gyéribb, ritkább. Határozottan az életünkből vesztettünk itt valamit. . . Mindnyájan tudják, hogy mire gondolok; a diákszövetségre, meg ránk. Tudják a történeteket. Nekem nem céлом most a történetek felől az állásfoglalás. Csak az életünket tárom fel, mint kevesbedést, csökkenést. Mert ha helyes is az egypártú szempont, annyiban egyhangúságot, életteleniséget idezhet elő, hogy nem törekszik senki mélyebbről vizsgálni a dolgokat, mert úgy is tudja, hogy senki nem mond ellent. — — — A mély csendű folyosók siető emberekkel telnek meg. Önkénytelen készülődés. Ó ha életünk lenne!? Olyan jó volna a történéssel telt életből néhány hónap múlva kikerülni, még ha elfáradva is.

Szigethy Ferenc.

A nagy kacagás.

— Irta: Sőreghy János. —

Sétálni a hideg, havas, síkos-jegű utcán olyan kellemetlen, olyan fárasztó

Egész délután a kaszinóban ült. Hallgatóan nézte társait, akik vígan, játékos kedvvel, humoros pajzánsággal szórakoztak. És ő nem tudott közzéjük keveredni és ő nem tudott nevetni. Ha ezek a fiúk bánatosak, szomorúan búsak lettek volna, akkor talán tudott volna örülni, tudott volna nevetni. Akkor nem érzett volna a lelkébe olyan nagy hidegséget, rideg egyedüliséget, valami vigasztalan élet-bántásokat. És ő nem tudott nevetni

Ott hagyta őket.

Éljenek vígan, szórakozzanak azok, a kik még nem búsultak és azok, a kik nem tudnak búsulni.

Az olvasóba találta magát. Unos-arcú közönyösséggel böngészte a lapokat. Egy tárcacikk, egy rémes hír, egy kép, egy reklám, apróhirdetés egyforma hatást gyakorolt rá: unalmasságot. Inkább csak az időt akarta tölteni. Szerette volna magát új meg új impressziókkal körülhálózni, hogy né juthasson hozzá valami bántó, bosszantó aggodalmasság, valami nehéz gond.

Egy novellába kezdett. A közepén vette észre, hogy olvas, olvas, de nem tudja, hogy mit, abszolúte nem emlékszik semmire. Kezdte tehát újra és mihamar arra a meggyőződésre jutott, hogy ez a történet nem fogja őt érdekelni és némi ingerültséggel ledobta a lapot az asztalra.

Az újságtartó nagyot koppant.

Szinte maga is megrettent a zajtól és akkor vette észre, hogy körülötte többen is olvasnak, a kik abban a pillanatban mind ránéztek.

Érezte, hogy ez figyelmetlenség volt és megbánta.

Szerette volna azt mondani: — pardon uraim, bocsánat — már a nyelvén is volt, de mégse mondta. Hanem felállt, lábujjhegyen, tel-

jes nesztelenséggel ment a fogashoz, vette a kabátját és puhán minden legkissebb zaj nélkül halk ajtózárással távozott az olvasóból. Mikor behúzta maga után az ajtót, úgy gondolta, hogy ezzel minden jóvá van téve és mintegy megleégedve távozott.

A játékteremből kihallatszott a golyócsatogás, a kacajos zaj.

Az ajtón önkéntelenül is benyitott, csak a fejét dugta be. Valakit kutatott a füstbe, a tömeg közt. De ha véletlenül megkérdezte volna valamelyik, hogy kit keres, nem tudta volna megmondani.

Milyen jó, hogy senki se szólította meg. De mégis, úgy rémlik, mintha valaki onnan a billiárdasztal mellől megkérdezte volna: kit keresel? De ő ezt nem akarta észrevenni. Mintha semmit se hallott volna.

És ismét meg volt elégedve magával.

A kopott tölgyfa lépcsőkön lefelé bandukolt. Valami szomorú nóta dallama csendült a fülébe.

Isten tudja, hogy van az? A diák ember valahányszor az öreg iskola lépcsőin száll lefelé, valahányszor távozik az öreg iskolából, elandalog a lelke, halk dudolással valami bús, bánatos melódiákat szedeget ajkára.

Már épen hogy csaknem rápendített, mikor hirtelen megállt. Idegesen bökte fel jobb kezével a kalapja szélét, a ballal meg a mellényzsebébe kotorászott. Bizonyosan keresett valamit, ami még nem régen ott volt és most már hiult helye.

Bántotta a szórakozottság. Megakarta nézni a játékterembe, hogy hány óra és ime elfeledte. Ugyan, dehogy akarta. Eszeágába se volt. Ilyen badarságot gondolni is . . . !?

Még mindég kotorta az üres zsebet és úgy érezte, hogy ha véletlenül most a kezébe tévedne az az átkozott óra, úgy vágná a falhoz, hogy ezer kis darabba karikázna szét.

Mintha hallotta volna a ketyegését! Mintha valahol a nagy, siket falakba volna elrejtőzve az az átkozott óra, hogy mint egy láthatatlan kísértet elébe állítsa a múltat, kérdőre vonja, vádolja, átkozza . . .

És amitől menekülni akart, bekövetkezett.

Lelkiismerete vádolni kezdte az életét. Ugy érezte, hogy ezt nem bírja sokáig. Valaminek történni kell máma. Szédült.

Minden jel, minden gondolat a lelkébe mar az embernek, ami bűneire emlékezteti.

Lent az udvaron ütött az iskola óra.

Felvetette a fejét a hangra, mint a nagyon gondolkodók, ha szólnak hozzájuk és számolta:

egy... kettő... három. Még búgott valami elhaló, finom kondulás a boltívek alatt, aztán rémítő lett a csend. Ilyenkor érzi az ember, hogy a fejébe olyan folytonos nessel zúg az élet, a mozgás, a vér.

Egy elhatározó mozdulattal erőt vett magán. Ökölbe szorította mind a két kezét. És hitte, szentül meg volt győződve, hogy bűnös múltjának körülte ólalkodó kísértetei ettől a két ököltől megrettennek, nem mernek az arcába nézni, gyáva, meglapuló kutyák . . .

És meg volt magával elégedve. Olyan nagy erőt érzett abba a két összeszorított öklébe. És megindult lefelé a lépcsőkön. Nem volt még ilyen bátor sohasem, ilyen férfi, ilyen elszánt..

A nagy kapú alatt megcsapta a hűvös levegő, az utca zaja és összegombolta a kabátját tétova, ámuió szemekkel nézve a járókelőkre.

Igy változott a hangulata. Az egyik pillanatra tűz, a másikba már hamú.

Alkonyodott és a nyugati ég alján, a cirádás házak tetején csodálatos véres pirosságú tüzek mutatkoztak.

Milyen szép alkonyat! Véres, piros! A hó a házak tetején, az utcán milyen piros, a házak milyen furcsa tarkák, színesek; az emberek arcába is mennyi sok a pirosság, a vér!

És mindez lekötötte a figyelmét. Mintha örülne lelkében annak, hogy ő ezt mennyire tudja élvezni, ezt a csodálatos, mélységes alkonyatot.

Akaratlanul is megindult és azon tűnődött, hogy mikor is volt az, amikor egyszer egy ilyen alkonyatot mindenképpen leakart festeni. A múlt évben? Vagy talán előbb? Igen. A fiúk is látták és azt mondták rá, hogy az nagyon szép. Persze, hogy nagyon szép. Az egy remek festmény volt. És tény, hogy ha azóta gyakorolta volna magát a festésben, most már szép eredményt produkálna. És ide jutott.

És kezdte magát vádolni.

Én, én az örült, esztelen inkább neki vágtam a bűn mocsarának, a pusztulásnak, a buta ledérségnek, a bosszúálló züllésnek. Szeretett volna a homlokára csapni erősen, nagyon. De ni, meglátja valaki. Nem vette észre, hogy fel is emelte a kezét, hogy rásujtson a homlokára. Még kinevetik itt az utcán és azt mondják rá, hogy bolond. Nem. Csak az élete áll rajta bosszút.

Mérsékelte magát és nyugodt sétalépésekkel próbálkozott menni. Egészen sikerült neki. Ő épen úgy megy most, mint akármelyik más

ember az utcán. Azt se mondhatják rá, hogy a foga fáj. Csak az élete áll rajta bosszút.

És sétálni a hideg, havas, síkos-jegű utcán olyan kellemetlen, olyan fárasztó . . .

Minden rendbe volna, csak ne néznének olyan különösen az emberek. Mindenkinek ő rajta akad meg a szeme. Miért épen ő rajta? Nincsen ő rajta semmi különös. Miért nem nézik azt a hölgyet vagy azt a szánkát, hiszen az cseng is. Na, de csacsi vagyok, ilyenmel tépelődöm. Hát nem mindenki azt a szánkát nézi? Persze hogy mindenki azt nézi. Milyen csacsi vagyok, mindég tépelődöm valami ostobaságon.

A könyvkereskedés kirakatától elfordította a fejét. Nem tudná most végig nézni a könyveket. Bizonyosan mardosná a lelkiismerete a könyvek láttára és azok a könyvek talán meg is tudnák őt fenyegetni, mert neki is voltak sok szép könyvei és most már egy sincs. Igen, mert örült volt, azt mondták azok a jó barátok, hogy bolond vagy, hogy könyvekre költöd a pénzed? Bolond vagy, hogy festékre költöd a pénzed és ő, igen ő hallgatott rájuk és elpusztított mindent, ami szép volt, hasznos volt. Azt már nem is kellett mondani, hogy minek az óra, minek a ruha, a szülei tisztelet, minek tanulni, minek a becsület! Csak a kezdethez kellett biztatás, aztán ment ő magától is. Karon fogta a fekete ördögöket, a mámort, a kéjt, imádta az éjszakát, a tivornyas fekete éjszakát . . . hej! pedig szegény ember volt a világon. Mért nem is hagyták az eke-szarva mellett, minek is hozták be kis diáknak, maradtam volna együgyű falusi embernek. Igaz, így is volt boldog egy ideig. Mert szerette mindenki, küzdött, fáradott, maga tartotta fel magát és megtörtént vele, a szegény fiúval, hogy sok pénze került, mert szorgalmas volt, ügyes volt. Szeretett mindent, ami szép, nemes volt. Passziói voltak. És akkor, igen akkor, mikor már a végét járja diákeveinek, belekerül a rossz társaságba, a bűnbe. Hiszen van-e ennél könnyebb a világon!? Futott, örülten futott a fekete ördögökkel. Az ördög mondta: hú és ő rá mondta: hú! És futottak, örülten futottak és egyszer, haj, egyszer nagyon elvágódott. Eloszlott a mámora, a szíve nagyon dobogott és nagyon felébredt. Érezte, hogy nagyon sebesen futott az ördöggel és nagyon messzire futott és érezte, hogy nagyon megütötte magát, hogy folyik a vére, a becsülete, az élete, ifjúsága, minden, minden . . . És akkor fogadta meg, hogy többet nem cimborál az ördögökkel. Megfogadta szilárdul és elkurgatta magától az ördögöket. És ime, megmaradt a nyomoruság, nincs senkije, semmije, csak a nyomoruság,

mert az ördögök mélyen, keserűen megmarják az ember lelkét, aki velök fog kezét és sok-sok idő kell, míg ezek a lélek-sebek begyógyulnak.

Lihegve dőlt egy kapúhoz.

Az este ráterítette sötét fátyolát a városra.

Mi történt vele? Futott, rohant, vagy kergette valaki? Borzasztó. Valamennyi ember van az utcán, jönni fog hozzá mind és az arcába fogják kiáltani: örült. Jaj, már jönnek is, már kiabálják, itt vannak . . .

De ni, nem szólt senki. Akkor nem is futott ő, hanem szépen sétált, mint a többi emberek. Persze hogy úgy úgy sétált. Képződés az egész.

Érezte, hogy az arca nagyon hideg, fázik. De minek is áll itt a kapú alatt, megfázik, meghűl és beteg lesz. Mintha ki is volna melegedve. Igen, mert sokat járkált már. Dehogy sokat járkált. Mindig kínozza önmagát, tépelődik. Hányszor megfogadta már, hogy nem is fog gondolni a múltjával. Ami megtörtént, megtörtént. Ezután elmúlik minden. De mikor jön már az a nap, amikor elmúlik minden. Minden órában bosszúlja bűnös múltja. Nem lehet ettől megszabadulni soha. Verje meg az Isten az ilyen nyomorúlt életet!

Dühösen lódult tovább.

Meg-megszínesedtek az ablakok. Gyűjtögették az utcai lámpákat, az égen meg a csillagokat.

És még egyszer mondta: verje meg az Isten az ilyen nyomorúlt életet! Összeszorította mind a két öklét, veszettül megrázta, szinte egész testébe bele remegett.

Úgy érezte, hogy ha már az élete bosszút áll rajta, neki bosszút kell állni a világon.

Összevágta a fogát vadul és azt mondta: ezt meg kell tenni! Azért nem volt eddig is nyugalma, hogy a lelke bosszúra vágyott és ő elakarta altatni. Ezt meg kell tenni! Bosszút kell állni! És akkor megnyugszik. Igen, akkor kielégíti magát, megnyugtatja magát teljesen, véglegesen, ha kell a vérével, a halállal . . . Mindegy! Ezt meg kell tenni Bosszút, kegyetlen bosszút áll. Igen, már tisztába van minden. Oda áll a nagy üveg elé, vassá szorítja az öklét. Bent az emberek, a víg mulató emberek semmit se fognak sejteni és akkor egy iszonyút vág a nagy üvegre és lelke minden dühátkát beordítja és megátkozta azt az első órát, amikor megvette lelkét a bűn . . .

És már ott állott a vendéglő előtt. Szinte megrettent a nagy üvegtáblától. A lába reszkett, az öklét dühösen szorította. Vakká tette a

düh, a bosszú, az indulat. Mint valami nagy ördög, valami óriási fekete ördög szeme, vi-gyorgott rá az üvegtábla.

Mindegy. Ezt meg kell tenni. És emelte az öklét és az reszketett. És már hallotta a saját átkát, a bezúduló üveg pokoli csörömpölését. Szinte érezte, hogy meleg az ökle a vértől, az arcába belevág az üvegszilánk és össze-esik és a piros vér végig fut az üvegen hosz-zú vékony csíkba, mint valami vér-kígyó. . . .

Megszédült a véres viziótól. Kétségbeeseten dőlt a falhoz, valami nagyot akart kiáltani, hogy segítség! Fogják meg! De nem szólt sem-mit, maga elé meredt.

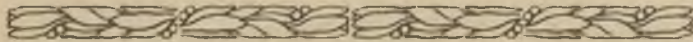
Valami inas-féle, valami kormos arcú gye-rek állott meg előtte. Bizonyára azt hitte, hogy részeg és az ujjával majdnem az orra alá bő-kött egész szemtelenül és egy nagyot kiáltott:

— Húh! Aztán elugrott.

És abban a pillanatban különös érzése volt. Valami összeszorította a torkát és a szá-ját és a következő pillanatba rettenetes kaca-gásba tört ki.

A halántékán és a nyakán kidagadtak az erek a nagy kacagástól.

Csak a nyomoruság képes így kacagni és ő azt hitte, hogy az inast kacagja.

Mint kis fiu.

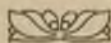
*Mint kis fiu: színekkel bajmólódom
Színekkel, mik feltűnnek és elülnek,
Mint szálló perc az óramutatón,
Mely felszerken s többé nem kerül meg.*

*Az életem kitarkállom ezerszer,
Ezer czók-izre mohón áhitozva . . .
— El elbaválgat ujjam a színekkel,
Mint kis fiu, ha játszik a homokba.*

*S mint kis fiú, ha tarka képre bámul,
Mesét képzel, mit hall a nagyanyjátul,
Amelynek végén szépen sirni kezd:*

*Színekkel bajló szívem eleresztem
S Annát képzelvén, aki elérhellen,
Szememre a bú könny-fátyolt ereszt.*

Györék József.

Csönd. Alkonyat. Álmok.

Lira.

Az alkonyat már az ablak alá tipegett. Barna, fátyolos arcával be betekintett már. S a tekintetéből olyan szomorúan csöndes, olyan fátyolosan szomorú lett minden: a diákos, iskolás könyvhalmazok, az írással teleszórt asztal, az egész szegényes berendezés. — A diákos szo-morú csöndben valaki az asztalra borúlt. Tömött, nagy haja, ziláltan hullt meg. Fialat, fiús arcán talán könnyek is eredtek. S fáradt, hajlott alak-ját szinte fekete palástittal borította be a szomo-rúság. Olyan szép volt így ez a bánattal lebo-rúlt gyerek, ahogy az arcát temette, ahogy az életét vallotta be magának:

— Ma olyan jólesik a szomorúság és a sírás annyira a lelkemben születik. — Ma hal-dokolnak megint az elvek, a vágyak, a szép-ségek. Szintelenebbé fakúlnak a fiatalos álmok. És érzem, hogy ma sok minden széthúlna a lelkemből, ha nem volna olyan erős ölelésű a karom és nem szeretnék annyira mindent, ami a lelkemben dédelgetett szépség. — Ugy becé-zek ma mindent, elvet, akarást, tervet, csakhogy az enyém maradjon. A véremből itatom meg a vágyakat, álmokat. Ma úgy érzem, hogy magam vagyok, akit legjobban kell megölelni és hogy a két karommal kell felmelengetni a lelkemet. — Mert ma nagyon közel jutott az élet és a min-dennapos halál. S a meggyőződött szépség, a szent örömök fölött halotti szemfedő teregeti széjjel a szárnyát. Erős, fiús két kezemmel sá-tort kell most emelni a lelkem fölött, mert nagyon sok a selyem és a drágakő s az élet pedig könnyörtelenül akaratos és okosan támadó. — Nagyon félték ma valamit, ami a lelkem; nagyon félek ma valamitől, ami az élet. Olyan kis fiús, félős lesz az arcom az étellel szemben s olyan komolyan érett leszek és olyan erős, meggondolt, ha magamra maradok a lelkemmel.

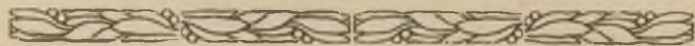
— Ma nagyon közel jutott az élet és a mindennapos halál. Ma haldokolnak megint az elvek, a vágyak, a szépségek. — De nem ha-gyom meghalni őket. Régi szonettek mélyéből előkeresem a romantikát; verssorokra emléke-zem, amiket nagyon régen írtam valakinek; hangulatokat érzek meg újra, amik gyönyörű-ségek alkonyatkor születtek.

És egyszerre imádságos, könnyörgő lesz a szavam és mélységes kérelemmel leborúlok, könnyörgöm az élet jóságos akaratát. Alamizsnát kérek; az álmokat, a hitemet, a szemem látását: a lelkemet hagyja meg nekem. — Mert hiszen szeretem én a jözanságot, csak féktelenül bru-

tális ne legyen. Mert az álmok esztendejében sem jó az örök-egy perspektiva, de azért a lelkünk megtagadása nem jutalmaz jobbsággal mindig s a legjózanabb életakarásakor átkozhatunk meg mindent, ami az élet. — Csak egy kis ideig hadd maradjak meg még az élet mögött, gazdagsággal, örömmel áldottan. Uramkirályom, életem csak ma ne fogadj be még a te országodba.

— A szegényes szobában lassan-lassan mélyebb lett az alkonyat Kívülről behallatszott az útca. Olyan szétrombolón dúrva alattomos-sággal tolakodott abba a szépséges, mély csendbe a letompúlt életzaj, mint valami gyermekleány álomba az első bűnös gondolat. — S az alkonyati csöndben új álmok születtek, tervek, hívések, amik majd egyszer mégis halálba hullnak, mert az élet akarja. S az élet pedig könyörte-lenül akaratos és okosan támadó.

Szigethy Ferenc.

Szomorú szívvel szerzett szonáták.

Vezekelő zsoltár.

Valamikor hej! úgy indultam el,
Mint apró álmok lázas himzője,
Megáldott a Lét igris-készséggel
S voltam a szívek boldog regőse.

Adott az Élet szerető szívet
S izelítőt a csók nektárjából,
Hittem, hogy a Sors nekem is majd vet
Édem ágyat nászi virágból.

Hittem a hírben, jövő babérban,
Hittem a lelkem szent ihletében
És egy megértő múzsa-lányt vártam,
Ki majd ihlető hitvesem légyen . . .

De most az Élet új parancsolat ad
— Üdvöt a lelkem, jaj, hiába várt —
Temetni kell sok bizó dalomat
S rebegni esdő, ünnepi zsoltárt.

Kiss Géza.

Dermed a szívem.

Anyám! istápos édesanyácskám!
Valami teát, jó forrót kérek! — —
Pípiske-dombi ösmerős erdőn
Ugy-e hóprémes minden fakéreg?
— Anyám, a szívem hideget érez!

Anyám! altatószavú anyácskám,
Valaki engem nem kérdett erre? . . .
Kökénykék szemü kedves pajtásom
Búcsúszó nélkül ment valamerre
— Anyám! ugy-e, hogy hideg van erre?

Anyám! csorduló szívü anyácskám!
Egy szőke lánytól nem jött üzenet? . . .
Tudom: ő nászra, esküre készül,
Tudom: örökre feled engemet
— Anyám! a szívem egy tavaszt lemet.

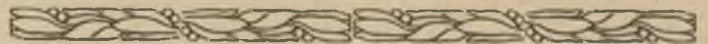
Anyám! bársonyos kezü anyácskám!
Egy szép javaslány nem járt minálunk?
Engem az egyszer arra tanított,
Hogy tenyerünkben jövőt találunk.
— Anyám! — ne sirjon! — maholnap válunk.

Anyám! ájtatos szívü anyácskám!
Az új templomban szól már orgona? . . .
Remek lesz ugy-e? Fehér virágos.
Az Úrnak lesz az ugy-e otthona?
— Vagy benne én pap nem leszek soha?!

Anyám! istápos édesanyácskám!
Valami teát, jó forrót kérek!
Erősen rumos, nagyon izgatót,
Amiről tudom: biztosan méreg!
— Anyám! a szívem dermedést érez!

Mád, 913. január.

Kiss Géza.

Nyári mese.

— Lányoknak irtam. —

Az ideális szerelemről vitáztunk és, mint amellet kardoskodó bizonyíték, merült fel ez az édes kis történet.

I.

Sándor barátunk nevelő volt a nyáron, egy istenhátamegetti falucskában a Kárpát-alján. Egy elfelejtett zugában a magyar talajnak, ahová a huszadik századnak még a szellője se lengedez el, ahol mint valami réges-régi tündérmeséből itt felejtődött völgyecskében elfelejti az ember a kéklő hegybástyákon túl robotoló világot, az egymással acsarkodó embereket és egy pár napra visszaéli magát az elvesztett Paradicsomba.

Olyan meghitt kis fészek az a falu. Ha kijép az ember a hegyoldalra támaszkodó szalmás házikóból nem lát csak egy tenyérynnyi eget és köröskörül égigszőkelő hegyet. Csupa zöld

minden. A hegy derekát susogva danázó erdő-ség öleli át szerelmesen; a gyümölcsfák alját selymes buja pázsit szőnyegezi be s az erdő-irtáson, mint valami mesebeli tündérkezek hím-zése, ejt igézetbe az óriás fehér margaréták és réti vadvirágok édeni színpompája. Az erdő-alján a csodástónusú smaragd-abroszon dús csoportokban piroslik a szamóca. Édesgető aromája összeolvad az erdő leheletével, a rétek illatával, a kolomp andalító muzsikája a lomb-suttogással, patak csobogással, — itt poéta lesz az is, aki sohasem irt verset; itt szerelembe szédül még az is, akinek szívét fásúlt közönnyel hüvelyezte be az idő, a fagy.

Ide jutott Sándor a tizennyolc éves lobbanékony szívével, ide az élő költészetbe, a megtestesült romantikába, — és itt is a szép séges tanító-lány közvetlen szomszédságába.

II.

Szelid lejtőjű hegyoldalban két gyümölcsös, egymástól nem nagyon magas sövényvel elválasztva. Nem épen szimmetrikus összeállításban megrakott gyümölcsfák, alattok buja pázsit. A fákon apró, ürge madárkák pittyegve bogarásznak. Távolabbról rigófüty. Olykor-olykor puffanó eséssel süpped a fűbe egy-egy óriás alma. A *sövényen túl* öreg diófa árnyában leterített gyékényen német szóra oktatógat kissé anyás hangon valaki, valami lánykát. A *sövényen innen* napsütötte, nyurga fiú nyúlik el a fűben és latin igeragozással gyötör egy rövidnadrágost, akinek kisugárzik a szeméből, hogy jobban szeretne pillangót kergetni, vagy cigánykerekét hányni, de azért meghajolva (meggörnyedve!) a sors sujtoló karja alatt, megadással hajlítgatja:

amó,
amás
amát . . .

a *sövényen túl* kétségbeesett síkoltás

— Jajjaj kigyó! jajjaj kigyó!

A hosszú fiú egy pillanat alatt átszökken a sövényen s egy-két ügyes mozdulattal lehetlenné téve az ártatlan síklót, egy másodpercre akaratlanul rajta felejtí szemét a nagyobbik lány halálrasápadt arcán, aztán sablonosan meghajolva tetszetős iveléssel lendül át a sövényen. Onnan még egy tamaskodó pillantást vet a szőke tüneményre és mintha semmi, de semmi nem történt volna, kis idő múlva megint belekontárkodik a természet megejtő muzsikájába valami nehézkes darálás:

amámus
amátis
amámunt

a nyurga fiú egy kicsit önfelédten bámul egy katicabogárkát, de amint az utolsó szó idegenül üti meg fülét, kérdő arccal mered az ipsére, aki kétségbeesetten kapkod fűhöz fához, de mivel sem a jóságos almafák, sem a bársonyos fű nem súgja ki, szepegő hangon mentegetődik

— Sándor bácsi! . . . belezavarodtam.

Sándor most valahogy nem veszi zokon a mendúr mentségét, hanem maga is olyanfélét érez, hogy *belezavarodott* (nono! nem az igeragozásba!) játszani küldi a fikát és egyedül marad elméje sok-sok hullámozó kérdésével, megzavart lelke nyugtalan gyűrűzésével.

Végigrezgett előtte még egyszer a tündéri mozirészlet s bosszankodni kezdett hirtelenkedésén. Meg kellett volna ismerkedni! Meg kellett volna nyugtatni a megrettent lánykát! Ejnye, ejnye az áldóját, hogy is lehettem ilyen ügyetlen!?

A sövényen túl az előbbi hang még mindig remegve tördelni kezd valami német szöveget, a nagyobbik lány arcocskáját újra kiszínezi az élet rózsaszín lehelete s egy hosszú sima fűszálat morzsolgatva finom metszésű ajkain, rendezgetni kezdi a lepergett kis dráma részleteit és magában kategorizál.

— Csinos barna fiú! Ügyes!

Kár, hogy szó nélkül ment el! (Most hallik át a másik kertből a kis diák belezavarodási panasza).

— Tehát Sándornak hívják. Rokonszenves név!

Mikor a latin igék nem épen a legvérmesebb reményekre jogosító hajlítgatója úgy ebéd táján jónak látta kizavarodási műveleteiből visszatérni, Sándor egy kissé erőltetett közömbösséggel kérdezte meg

— Te Bandi! hogy is hívják azt a lányt?

A bitang mendikásnak rögtön megsúgta valami (hiába no! ez mégse latin nyelvtan). hogy itt csak a nagyobbik lányról lehet szó és készséggel felelt

— Irénkének!

Egy talány már elvesztette Sándor előtt titokzatosságát és efeletti örömeiben a kisebbik lány nevét elfelejtette megkérdezni. . . .

III.

Ettől fogva korábban kezdődtek a lecke-órák (Jaj, szeptemberig még sokat kell elvégezni!) és minthogy a megfeszített szorgalomnál fogva a belezavarodási jelenetek napi rendben voltak, Sándornak sokszor el kellett engedni Bandit, hogy egy kicsit szórakozzék, ilyenkor bőven volt ideje elmélkedni arról, hogy ha már az Isten teremtett ilyen felséges Paradicsomot, mint ez a hegyoldal, s ha már teremtett bele egy leányt meg egy legényt, a kerítést csak nem azért teremtette, hogy elválassza őket egymástól?!

De hogy kellene megismerkedni.

Ej! könnyen megy az falun. Összehoz a sors két idegen embert s tíz perc múlva régi ismerősök módjára csevegnek. Hát ha még az egyik ismeretlen: fiú, a másik: lány! (Akkor talán tíz perc se kell!)

Néha félig önfeledten, félig öntudatosan dalolgatott Sándor egy-egy sort a Gül-babából.

... Ott túl a rácson nyílnak a rózsák

... Ott túl a rácson van a menyország

vagy akármit, amit a szíve diktált, amiben vágyódás van és úgy rémlett, hogy a sövényen túl visszhangja kél a nótának; ha egy pillanatra neszelni kezdett, ott is elhalt a dal, de néha tisztán érezte, hogy tenorjához hozzácsendül egy szoprán. Vagy talán az erdőalji harangvirágok csilingelnek? . . .

IV.

Egy sugáros reggelen boldogan ébredt Sándor. Csodaszép álma volt. Azt álmodta, hogy nem választotta már el Irénektől egy sövény se. Ismerték is, szerették is egymást. Együtt fufkároztak a hegyoldalban, mint két bohó gyermek, pillangót kergetve, virágot szedtek tarka csokorba, illatos füzérbe, teletüzdelték vele az Irénke aranyhaját, körül cicomázták vele az arcát, a nyakát, az egész Iréneket, tolette-tükörül használták a csörgedező kispatak kristályos vizét, illatszerül a kakukkfűvet, hogy csillogóbb legyen a tükrös két szeme, ott csillogott rajta a gyermek-boldogság, a szívből felbuzgó kacajok harmata, hogy kívánatosabb legyen íjjas rózsaszín ajka megpirosította, megédesítette az erdei szamóca . . . Az övék volt minden és a Sándoré volt az egész Irénke-virág, a Sándoré volt a kacagása, a szeme ragyogása, az ajka virágméze. . .

Ez volt a Sándor tizennyolc éves szívének legszebb álma, ettől ébredt Sándor olyan csárdásos jókedvvel és amint meglátta, hogy a kertben ott nyílik, ott illatozik Irénke, az élő

irénke, nem jutott neki többé eszébe, hogy még nem mutatkozott be, hanem boldog érzésként túlradó szívvel köszönt át a sövényen

— Jó reggelt Irénke! Mit álmodott?

Es mikor meghallotta az Irénke biztató hízalommal csendülő hangját, átpattant a sövényen, amely ettől kezdve nem volt közöttük választófal, és mikor a két gyermek leckéztetésébe kölcsönösen beléuntak jutott idejük bőségesen, hogy megvalósítsák mindazt, amit Sándor oly szépnek álmodott, aminél már csak egy lehetett szebb: az átélt valóság, a megvalósult álom!

V.

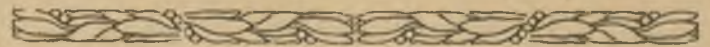
És mikor a természet smaragdos színpompáját halványsárga árnyalattal festette meg a közelgő Szeptember, mikor az augusztusvégi alkony harmatos hervadásába utoljára csacsogott bele a csókók muzsikája, és az alkonyati aranyolvadásban utoljára tartotta egymás kezét a sajduló szívü két gyermek, akkor jutott eszébe megkérdezni Iréneknek

— Ejnye Sándor! milyen címre küldjem a levelet? . . .

*

Azt mondják, hogy ez volt a vége. Nem állok jót érte. Csak azt érzem, hogy mig e kúsza sorokat papírra rögzítem, kályhámban megnyugtató pattogással duruzsol a tűz, szobámba illatos melegséggel szökik be a nyár, szívembe a tavasz.

Kiss Géza.

Fillér.

Mennyit beszélne, hogy ha tudna . . .

Mily hosszú volt hozzám az útja?

Hányszor derült mosoly miatta?

Eltávozását hány siratta?

Oly fényes volt, hogy útra szálla,

Akár a szívnek ifju álma . . .

Nem fénylik már biz egy kicsit se.

Az élet őt is megviselte.

Nem járt ő ott, ahol nagyúri

Társai szoktak megvonulni.

Ott vándorolt bús környezetben

Kunyhók során, szegény kezekben.

Nyomat minden kéz rajta hagyta . . .

Nézem s találgatom magamba,

Hány kézben volt már ez a fillér?

Mi van több rajta: köny-e, vagy vér? . . .

Fehér könyvek.

Fényes temetés . . . Ragyogó ravatal,
Zenekar . . . ékes gyászbeszéd . . .
A templomoromba sötét lobogó
S a nagy világnak szertesztét
A legnagyobb harang zokogja el,
Ki volt az, aki innen útra kél.
Az özvegy fájdalmát ki mérhelné meg?
Szép fehér arcán fekete fátyol . . .
Oh milyen mélyen, iga:án gyászol!
Fekete fátyolos szép fehér arcán
Könyek görögnek végig, fehérek . . .
Fehér arcon a köny még fehérebb . . .

Szegény temetés . . . Fehér koporsó,
Meg se gyalúlva, le se terítve.
A kántor mond egy ócska éneket . . .
A gyászhiert széllyel senki se vitte.
Csupán a legkisebb harang
Csilingel bús kíséretül . . .
Nem tudja senki, kit temetnek.
Egy szurtos nő halad ulána
Síró szemekkel gyászmenetnek.
Napégett arcán fehér köny görög;
Csak ő tudja, hogy **kit** fed el a rög . . .

Napégett arcon könyek, fehérek,
Peregnek sűrűn a barna földre . . .
Szép selymes arcnak, napégett arcnak
Milyen egyforma fehér a könnye!
Ez is . . . az is a porba görög le . . .
A föld beissza a fehér könyt;
Ő mondhatná meg, ha van különbség:
Melyik hát a több, melyik keserűbb? . . .

Kántor Mihály.

A pátenstörténete.*

Irta: Szóke István.

(Folytatás.)

A pátenstöré az első bírálatot mindjárt megjelenése után a nagynevű Révész Imre írta meg Debrecenben „saját tanulmányainak öregbitése végett“, mint mondja, de oly erő kifejezésével, melyhez hasonlót csak a skót kálvinisták történetében találunk, midőn azt mondja például egy helyen, hogy „oly hatalmat, mely szerint a magyar prot. egyház szervezetére és alkotmányára törvényhozó befolyással bírjon, az ausztriai dynastia sem Istentől, sem emberektől nem vett“¹.

Bírálatában világosan kimutatja a vallás-és közoktatásügyi miniszter álláspontjának helytelen és törvénytelen voltát, roszakaratát, mely szerint az egész pátenst csak arra való, hogy egyházunk alkotmányos életét semmivé tegye. Paragrafusonként bírálva s azokat szétszedve halad végig az egészen s a végén kimondja, hogy attól semmi jót várni nem lehet.

A kormánynek a pátenst kibocsátásánál és annak erőszakolásánál az 1790/91. évi XXVI-ik t.-c. 4-ik §-a szolgált kiindulási pontul, mely biztosítja ugyan az önkormányzatot, a szabadgyűlés- és zsinattartást, de csak a király legfőbb felügyeleti jogának épségben tartása mellett s most a legfőbb felügyeleti jogot egyszerre kiterjesztette Thun miniszter egészen a törvényadásig s a pátenst az említett zsinat végzéseihez kapcsolva, az illető törvény-paragrafus végrehajtásának tekintette.

Révész Imre legelőször is ezt teszi vizsgálat tárgyává s kimutatja, hogy a miniszter álláspontja merőben hibás, mert a budai zsinat kánonainak megerősítését senki sem kérte, hanem folytonosan új zsinatot kértek s csodálatos volna, ha épen most, 67 évvel azután erősítenék az meg. Továbbá a fejedelmet a felügyeleti jogból kifolyólag csak a helybenhagyás és megerősítés illeti meg s az említett törvény 4-ik §-a is superinspectiót és approbációkat említ a zsinati kánonokra nézve, de ebből azt következtetni, hogy joga lenne az államhatalomnak ezek helyett zsinat nélkül azoktól egészen elűtő nyílt parancsot adni ki, teljességgel nem lehet, mert akkor minden egyházi törvényhozás pusztán hiábavalóság lenne. Tehát a pátenst semmiképpen nem lehet ama törvény fogatosításának tekinteni s nem lehet azt erre alapítani, mert az illető törvénypont az egyház alkotmányának nem létrehozását, hanem csak megerősítését adja az uralkodónak, mert a *stabilire* kifejezés, ami ott előfordul azt jelenti, hogy valamit megerősíteni: „machen, dass etwas fest stehe und nicht wanke.“²

Azt mondja tovább, hogy a császári nyílt parancs s az azt követő miniszteri rendelet nem egyéb, mint a magy. prot. egyház autonómiájának megtagadása és elvétele s az államnak az egyházi ügyekben való öntörvényhozása. Ellenkezik az általában bármely vallás szabadságának, de hülönösen a magy. prot. egyházi életnek alapelveivel, mert ha egyszer az állam valamely felekezethez vallásszabadságot adott, ez által megadta annak azt a jogot is, hogy

¹ Az 1911—12 évi Vay. legnagyobb díjjal jutalmazott pályamű.

* Révész Imre: Munkái a pátenstöré korából.

² Révész Imre: Munkái a pátenstöré korából. 25. l.

önmagát szervezheti s alkotmányát tökéletesítheti. Nincs és nem lehet e ponton az államnak több joga, mint „videre, ne quid res publica detrimenti capiat.“ Ellenkező esetben pedig az állam jogsérelmet követ el. Rámutat arra, hogy a róm. kath. egyháznak a konkordatum ugyan ekkor függetlenségét és szabadságát teljes mértékben biztosítja annyira, hogy az valóban *status in statu*.³

Ellenkezik a pátens a magy. prot. egyház alkotmányának történeti fejlődésével, vagyis azon elvvel, mely e fejlődést vezette. Kimondja, hogy az explanatiók, resolútiók, tolerantiale edictum és más országgyűlési végzések, egyházunk állami létezését, más felekezetekhez való viszonyát szabályozták ugyan most kedvezőleg, majd le-sujtólag, de a belszervezkedés dolgaiba soha be nem folytak. Amely hatalmat egy Bocskay, Bethlen és Rákóczy soha nem vettek maguknak, azt most egy róm. kath. német, abszolút, sőt a magy. prot. egyház mivoltával egészen ellentétben álló hatalom vette magának.

Nyugodtan és kötelességünk szerint kimondhatjuk — mondja tovább — annak határozott el nem fogadását, mert legyen bár valami önmagában jónak és üdvösnek látszó, ha eredete és jogi alapja tisztátalan, sőt vészes, el kell azt vetnünk, mert ezáltal azt az elvet szentesítenénk, hogy az egyház számára bármely hatalom kénye-kedve szerint hozhat törvényeket. Hajdan üldöztettünk égetések, fogházak, gályák stb. által: most és ezentul üldöztetünk nem ily brutális, hanem civilizált, de szinte emésztő eszközök által. És ezek még veszedelmesebbek. Ne féljete azoktól, akik a testet ölik meg, ha nem azoktól, akik lelkeiteket vetik kárhozatra; azaz ne féljen a prot. egyház a nyilvános, erőszakos viharoktól, mert megmutatta a történet, hogy *crescit sub pondere palma*.⁴

Révész Imrének eme szavai hű bepillantást engednek ama kor emberének lelkületébe; mutatják az aggodalmakat, amelyektől rettegni kellett, azt az elszánt bátorságot, amely semmiféle szenvedés árán sem pártol el az igaz ügytől; látjuk a jog és törvény szilárd alapját, amelyről lelépni és elmozdulni nem szabad soha és semmi körülmények között; megismerjük belőlük a pátens-mozgalom egész programját, de legjobban látjuk a Révész Imre hatalmas egyéniségét, amint ellenállhatatlan erővel ragadja magával még a kishitűeket is, bízva a jog és igazság diadalmas győzelmében.

A pátens elleni küzdelem.

Amint a császári nyílt parancs 1859. szept. 1-én megjelent, rögtön utána megjelent az annak végrehajtását elrendelő miniszteri leirat is szept. 2-án, dacára annak, hogy az 1856-ban kiadott törvénytervet egyhangulag visszautasították az egyházkerületek, tehát végkép nem lehetett reménye a kormánynak arra, hogy az ugyanolyan irányu és szellemű pátens most kedvezően fogadják.

E merényletre feljajdult nemcsak a prot. egyház, hanem az egész ország felekezeti különbség nélkül. „Soha Magyarországon nagyobb egyetértés az emberek közt nem volt, mint ebben a korban. Pártok, nem álltak egymással szemben. Megszűnt a felekezetek, nemzetiségek közti torzsalkodás. A katolikusok, kik a konkordátum által szintén a történelmi jog alapjáról taszítottak le, a közös szerencsétlenség elhárítása végett fegyverszövetségre léptek prot. testvéreikkel; a siker felett érzett örömben s a balsiker által okozott levertségben a szövetségesek hűségesen megosztottak egymással.“⁵

Pedig a politikai reactio a katolikus egyházat is felakarta használni a protestánsok leverésére, azért nem érintették őket a pátens új területi beosztást parancsoló intézkedései sem. A kormány azonban ezuttal csalódott, mert a magyar katolikus egyházban most megmozdult a hazafiúi érzés hurja s még a főpapok sem voltak hajlandók a hatalom szekerét tölteni, hiszen belátták ők is, hogy ha a prot. egyház alkotmányát, az alkotmányos életnek ez utolsó maradványát is lerombolni engedik: e romok könnyen eltemethetik Magyarországgal együtt őket is, amint hogy a konkordátum már is alárendeli az esztergomi primásságot Bécsnek s így nem sokára szétrobbantja az egész magyar kath. egyház organismusát.

Tudták, azt, hogy az egymás iránt való türelmetlenség most csak ártalmára lehet mindkét egyháznak s csak Bach miniszter jövődlését juttatja közelebb a megvalósuláshoz, mely szerint Magyarország 25 év alatt német-szláv tartománnyá lesz, melyben a németiség túlnövése ellen gátat képez a szlávtság, a magyarság pedig csak szórványos jelenség lesz.⁶

Az ilyen okok közrehatása folytán fejlődött ki a solidaritás a katolikusok és protestánsok között, így vált a pátens elleni harc nemzeti küzdelemmé, úgy, hogy midőn a protestánsok

³ Révész Imre: Munkái a pátens korából. 30. l.

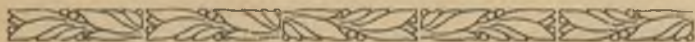
⁴ Révész Imre: Munkái a pátens korából. 38. l.

⁵ Ballagi Géza: A prot. pátens és a sajtó. 9. lap.

⁶ Beksics és Márki: A modern Magyarország.

egyházuk, ősi alkotmányos szervezete mellett síkra szálltak: a mindent centralisálni akaró absolutismust támadták meg s mindenki érezte, hogy a prot. egyház alkotmányos sáncaiból tulajdonképpen a hazáért foly az elkeseredett küzdelem s a Bach által megjósolt jövő sötét képe összeforrasztotta egy érzelemben a hazának minden hű fiát és így hiába volt a fenyegetés, büntetés, hasztalan a külföldi lapok és német tudósoknak részint a pápens, részint az egyháznak ilyen „szabad alkotmányt“ adó uralkodót magasztaló nyilatkozatai: a protestánsok megindították a harcot eltiport jogaik védelmére.

(Folyt. köv.)

Jegyzetek.

A mi életünk a kolloquiumok szerint van berendezve. Ez a nótás, kacajos, víg diákélet ilyenkor félév végén megkomolyodik. Az emeleti folyosók hétköznapi zsvajját valami vasárnapos csend váltja fel. A kihalt tantermekből duruzsoló tanulás, egyik másiktól kérdések és feleletek hangja csapódik ki (persze néha csak kérdéseké!) . . . A kaszinóban kevesebbet kopik a kilincs, a biliárdasztalokon gyakran, mint lerakott fegyverek hevernek a dákok, szomorkodnak a kattgó golyók s ha mégis akadnak játékosok, sokszor elterelődik a figyelem a karambolokról „Mikor még?“, „Mennyit tudsz?“, „Mit fogtál?“ kérdésekre. Sokszor okoz bosszúságot egy kimaradt *sitzer* mert a buzgó játékost nem az irányban kérdik meg, hogy hányas szériára törekszik, hanem, ki temette el Mózeszt? Pláton eszmetanának hogy is kezdődik az első sora, vagy hogy 35. Micislav pápa mettől-meddig uralkodott! Ilyen szörnyű kérdéseken rágódó csoportok verődnek össze az asztalok körül (néha a dáko holdogabb végével kell őket szétrobbantani). Olykor olykor két-három martirképű címbora nehéz sóhajjal nyomva fejébe pincset, indul végzetes útra. Egyszer másszor erős ajtóbevágással ront be egy menekült bajtárs; a kálkulus legtöbbször a képére van írva és ritkán téved az érdeklődő, ha az illetőt miből marháztad ki?; vagy miből fogtál *recousé*-t kérdéssel illeti. Olmos nehézséggel írónak tele az indexek és ha nagy kálváriajárással sikerül egyik-másiknak befejeznie a fél-évét, olyan megkönnyebült szívvel évődik a csendörviselt, Gutmann bácsival, a Műrégészet és Nemzeti viselet-ócskászat előadó tanárával: — Nagyságos úr! méltóztassék aláírni az indexemet!

A pataki iskolának egy öreg diákját, az Almamáternek egy elszakadt fiát a *Petőfi-társaság* besorozta zászlaja alá. A pataki iskolának egy régi íródeákját, akinek nagysága régen túlcsapott a szürke falakon, illetve akinek híre neve a határszéli hegyekről veődik vissza az ősi boltozatok alá, a *Petőfi-társaság* beszegődötté érdemes munkásai közé és fénylő betűkkel írta be történetébe ezt a kissé nehéz kiejésű nevet: *Móricz Zsigmond*. Régóta szeretnék már valami tanulmányt, ismeretést vagy mit, írni Móricz Zsigmondról: szeretném boncolgatni, hogy nőtt ki a csöpp városkából az egyszerű diák? mivel járult fejlődéséhez a pataki levegő?

mit vitt magával az ősi kálomista fészekből? — De minél többet olvasok írásaiból, minél többet kutatom, hogyan fejlődött Pataktól a *Nyugatig*, a *Petőfi-társaságig*, annál jobban érzem, hogy nagyon kicsiny vagyok a Móricz Zsigmond írásának tollamra tűzéséhez és félve vállalom egy nyúl farknyi jegyzet jegyzését. Mióta hozzáférközhettem egy kötetéhez, sóvárogva vágytam a többi után és keserűséggel tölté el szívemet az a közömbösség, hogy a könyves kirakatban hónapokon át ott lepi a por a Sáraranyat, a Harmatos rózsát és a többit. De aztán látva, hogy Móricz bőkezűen ontja piacra új tárcáit, újabb kötetait és a közönség kapva kap rajta, látva, hogy a Móricz-név egyre fényesedik, egyre közelebb merészkedik Patakhoz és amint hallottam, büszke rátartisággal vitatni, hogy Móriczot nemcsak Patak nevelte, hanem Patak *adta* az irodalomnak, hogy az ócska boltívek alatt is bátran hangzanak el ilyen kijelentések, hogy *a mai magyar próza első mestere Móricz Zsigmond*, — megnyugodtam. A Móricz Zsigmond hatalmas talentuma nem szorúl többé ajánlásra Patakon sem. Nem kell, csak azokat a lapokat végig nézni, amelyekbe Móricz dolgozik s aztán eldönteni, ki ír nála érdekesebb, élethűbb és zamatosabb magyarságú prózát?! Móricz Zsigmond Patakon is megtöri a maradiságot, telivér magyar szelleme utat tör a sokat átkozott modernségnek. Móricz Zsigmondra felhívja Patak figyelmét a *Petőfi-társaság* szerencsés választása! Móricz Zsigmondot maholnap anyás büszkeséggel fogja fiának elősmerni a pataki iskola — és hiszem eljön előbb-utóbb az az idő is, mikor Patakon egy utcát *Móricz Zsigmond-utcának* fognak keresztelni!!
Skríba.

Ne bántsuk egymást! Így szólni az ifjúsághoz talán szokatlan, talán visszataszító annak a régen felmerült tudatnak értékelésével, hogy mi egymást nyugodt lélekkel és egymáshoz vonzó intim szív-szeretettel így is szólhatnánk: testvér. És sajnos azt vagyunk kénytelenek hangoztatni, hogy ne bántsuk egymást. Az életigazságok házaló zsidójának — ha szabad ezzel a kifejezéssel élnem — talán legócskább, talán legelnyűttebb napi portékája, amit minden ember a kezébe vesz, nézi, forgatja, alkuszik, bosszankodik, de amit mégis mindenki megvesz és magára akaszt: a hibátlanság. Nincsen ember hiba nélkül! Az emberek vagy jók, vagy rosszak, de azt nem állíthatjuk teljes határozottsággal, hogy hibásak, vagy hibátlanok, mert a jó emberbe is van hiba, viszont a rossz emberbe is lehet jóság. A zsenialis Wilde Oszkár az „élet királya“ különben azt tartotta, hogy nincs sem jó, sem rossz ember. Az emberek vagy kellemesek, vagy unalmasak. Most már egész természetes, hogy a jó és a rossz, a hibás és a hibátlanság, a kellemes és unalmas nem járhatnak karöltve, meleg barátiassággal, de ne akarjon a rossz többet érnél a jónál, a hibásnak fehérebbnek látszani a hibátlanságnál, az unalmas kedvesebbnek a kellemesnél. De ne tudja és ne mutassa a jó se kiáltó szavakkal, hogy ő többet ér a rossznál, a hibátlan se hogy fehérebb a hibásnál, a kellemes se, hogy ő kedvesebb az unalmasnál, mert ha mindkét részen megvan a fölény utáni vágy, a fölény-érzet, akkor bizalmatlanság, áskálódás, hátamegett beszélés, guny, rágalom, ellenségeskedés üti fel fejét és bántjuk egymást, a rossz a jót, a hibás a hibátlant, a kellemes az unalmast és megfordítva. Micsoda negligálás az az annyit hangoztatott ifjúsági erkölcsnek!? És ha elgondoljuk, hogy e jelenségek legekleltársabb példái a műveletlenség és művelt-

ség egy nivóságra törekvő küzdelmének; hogy semmi sem hagy szégyenesebb cserbe, mint a műveletlenség és ha már minden elhagyott, a műveltség trónusa sohasem fog összetörni senki alatt, hanem szilárd és áll, szinarany és fénylik: beláthatjuk, hogy kár küzdelmet vívni a hiábavalóságnak és haszontalanságnak. Az Élet ítélkezik felettünk és mi ítéleténc egyetlen betűjén nem változtathatunk. És ha már mi Ifjúság egy külön kis társadalom vagyunk és ha már mindannyiunkat egy közös cél, akarás, jövőszerezés ugyanahoz a szent, öreg falakhoz köt: tegyük meg magunkért, saját érdekünkbe, tegyük meg e szent falakért, hogy egymás hibáival szeressük egymást. (s. j.)

Jóságos komoly tekintettel, százados vénségének nagy méltóságával áll, uralkodik az öreg iskola a város, a vidék felett a hagyományok, a tudományok nagyszülői kövein. Bizonyos meghatottsággal rójuk hosszú folyosóit, szomjas agygyal látogatjuk tantermeit, könyvtárait, kaszinóit. Megcsodáljuk hatalmasan megkonstruált falait és arra gondolunk, hogy építőjének bizonyára sok-sok évszázad lebegett szeme előtt. És mi az ő gyermekei, tisztelettel és szeretettel simulunk hozzá. Szerények vagyunk és nem sok igényűek. De kit ne bántana az, ha beteg az édes anyja? Az öreg iskolának is van egy kis belső baja, egy kis gyomor baja. Azért kénytelenek vagyunk szerénységünket állítani egy pillanatra és panaszkodni. U. i. az akadémiai olvasó terem és a zene-terem közvetlen szomszédságban vannak. Figyelemmel olvasok egy tárca-cikket, vagy belemerülök valami tudományos olvasmányba. Nem szívesen veszi az ember, ha a mellette levő akár csak megmozdul vagy megszólítja. Mindenki szereti ilyenkor a csendet. És tessék! A néma csendbe belenyiszorog egy rossz harmónium éles, zsongó zajával:

Hej! hej! van itt mindenféle portéka
Inggomb, zsebkés és szivarszipka

Aztán Kis úr oda ül a másik harmóniumhoz, Nagy úr meg a zongorához, így hármasba egész nagyszerű. különösen ha még Schwartz úr és Tinódi úr énekelnek is hozzá. Az ember kénytelen letenni olvasmányát és vagy a fülét bedugni, vagy eltávolozni, mert az órák hosszágig vonító hangverseny unosuntalanságig rettentő. Természetes, minden betegség gyógyítandó. Nos hát a recept megvan írva s vigye el az Ifjúság a patikába, lehetséges, hogy orvosságot is kap. (s. j.)

Sok miden íródik most előttem *Móricz Zsigmond*-ról. A petőfi-társasági tagságáról, a könyvéről, De talán a legkedvesebbül intim dolog nekünk patakiaknak az, hogy itt volt köztünk, mint ő mondta, diákokat látni. A legmelegebb írásunk róla az lehet, ha megírhatjuk, hogy egy este itt volt köztünk diákosan borozgatva. Amikor felírta a nótáinkat, amikor beszélt irodalmi terveiről, Nyugatról, Pestről, régi pataki diákságáról. Elmondta, hogy mi hozta még Patakra. Hogy a múzeumi könyvtárban pataki újságok akadtak a kezébe s az ott közölt ünnepélyi műsorokból és egyéb írásokból olyan elmaradás félet látott meg, amit mint vidéki állapotot föl-tétlen meg kellett néznie. — Mondta, hogy a *Pacsirta-szó*-t abban hagyta s a *Ludas Matyi*-t, ha valamikor kedve jön még hozzá, tíz év múlva elő is adják. — És hogy most egy darabban *Balassát* szeretné színpadra vinni. — Mondtunk neki diák-adomát s ő is beszélt egyet a diákról, akinek a professzor segített fát lopni, — kért bennünket, hogy egy pár akkor eldalolt diáknótának a

kottáját küldjük utána. Nem nagyon tetszett neki, hogy mindenütt olyan diák-mulatás nélküli volt az éjszaka. — (Hát az igaz is, hogy Januárban minden csendes; — egy kicsit később kellett volna eljönni hozzánk.) — Azután eldanoltuk még az *Őszi harmat után*-t, a legkedvesebb nótáját, beszélt, kérdezősködött régi tanáraitól, akkori diákokról. — Látszott rajta, hogy valamikor nagyon szerette Patakot és még most is melegen érdeklődik iránta — Igaz ugyan, hogy a régi diákvilágból alig talált valami hírmondót, de talán jobban örült annak, hogy ismertük és hogy dicséréssel, szeretéssel beszélünk egy-egy írásáról. —thy.

A háborus mozgalmakból valami hozzánk is elcsapott. Felolvasást hallottunk a militarizmusról, meg mozis képeket láttunk katonákkal, fegyverekkel, hadi kapacitásokkal telerakva. — Úgy érezzük, hogy helyén való volt és a hangulat miatt közel ért hozzánk. Mindig érdemes az aktuálist az ifjúság közé dobni. Egy kis vért szűl, valamit, amiről beszélni tudunk. Ha csak egy-két óráig is, de beszélünk a mondottak után a katonás nevelésről, a céllövészetről, az angol búrokról, Balkánról stb. — És hát ma mindent látnunk kell, a mi a háborús mozgalommal vérokon. Éppen annak a közönségnek, nekünk, hangzottak el a szavak, amelyikre az idő következett, vagy következhetik el esetleg. — Tanár kézről kapott jó irányú szavak, amik hatást értek. Helyén való dolog volt. —thy.

Diákbúcsúztatás volt; egy kis elkésett romantika. Mert egy elment közülünk, aki velünk élt diák volt. És egyszerre melegebben tudtunk szeretni és szíven ért bennünket a kollegiálitás. Elvek, meggyőződések úgy megsemmisültek s annyira gyökeret vert a diákos barátság. Búcsúztató nótát danoltunk, diák nótát, hogy a nótánkat vigye magával, meg az arcunkat, ahogy utána néztünk. — És amikor elment, úgy közénk lopta magát az élet, a sorsunk. Mindnyájunknak a szíven megérezett valami féltő komolyság, elkövetkezendő elhatározások miatt. Éreztük, hogy most valami a lelkiünkben maradt, ami példánk lesz, emlékeztető. Hogy az életbe nőttünk ki egyszerre. Hogy történt valami köztünk, amiből elmaradt a diákos fiatalság, mert amire már az elvek, meggyőződések voltak elhatározók. . . Diákbúcsúztatás volt; egy kis elkésett romantika, meg valami mélyebb megérezés, ami az élthez, a komolysághoz edzett meg bennünket. —thy.

KÖNYVEKRŐL.

Maeterlink: A kék madár.

— Nyugat könyvtár 16—17.

Nem a karácsonyi könyvvásár ujdonsága. Nem is úgy írok róla, mint aktuálításról, hanem mint maradandó becsü munkáról. Mert az utolsó század irodalmi terméséből nem olvastunk még ilyen művet.

A kenyérhajszás étellel összeforrott irodalom, — nem igen szokott tündérmesékkel gyönyörködtetni. Pedig a *Kék Madár*

tündérajáték. Elkáprázik a szemünk, mikor a *Kék Madarat* olvassuk, úgy rémlik, mintha a dajkánk mesélne tündérekről, mesetájakról, csak mikor felocsúdunk, akkor látjuk, hogy a káprázatos színpalak mögött ott leskelődik az Élet! Ez az 5 felvonás moziképe az emberi élet kergetőzésének az Örök Elérhetetlenért, a boldogságért, a Kék Madárért — csak a megvilágítás görögöttüzi. Egy szegény favágó két gyermeke édesdeden alszik ágyacskájában, mikor megjelenik — álmukban — a szomszéd anyó, a tündér és elküldi őket a Kék Madár keresésére, mert beteg lánykája a boldogságért sóvárog. A két gyermek a tündérsüveg varázsgyémántja segítségével eljut az Emlékezés, — a Jövendő-országába, az Éjszaka palotájába, keresi mindenütt „a dolgok és boldogság hétpécsétes titkát“ — hiába, mert ha nagynehezen el is fogták a Kék Madarat, az megfeketedett, megvörösödött, vagy kimúlt. És amint a két gyermek reggel csak nagy nehezen tudja magát beleélni a valóságba, ismét átjön a szomszéd-asszony s kéri lánykájának a „kék madarat,“ akkor érti meg a két gyermek, hogy itt az ő gerlicéjükéről van szó. Oda is adják készséggel a beteg kislánynak, de az egy ügyetlen mozdulatával elröppenti. — Az allegorizálás oly érthető, az író tendenciája oly megragadó, a gyermekek jellemzése oly mesteri, a tájleírások oly bájosok, a darabból oly igézetes, tündérmesei varázslat árad, hogy egészen természetesnek találjuk azt a magasztos kitüntetést, mely a *Nobel-díjjal* érte *Maeterlink* meséjét. Én gazdag lettem vele, hogy elolvastam és az lesz mindenki, mert olvasni is gyönyörűség. —s.—a.

Balázs Béla: Történet a Lógody-utcáról, a tavaszról, a halálról és a messzeségről.

A Modern Könyvtár egyik legutóbbi füzetében az illusztris író Balázs Béla művészi, mély gondolatokkal terhes és ragyogó színekkel csillogó novellát nyújtott számunkra. A történet Budán, a Lógody utcában egy meredek telek szegény, életüket csak alig tengető lakói között folyik le, akiktől csak a május, a tavaszi természet nem sajnálja bővös varázsságát. Szerpelnek benne egy festő, a „szoba úr“, aki szobát bérelt a szegényes hajlékba; egy előkelő hölgy „a hercegnő“, aki automobilon keresi fel barátját, régi szerelmesét a festőt és egy tudóvész, beteg fiatal fiú a hozzátartozóival. Mily szépen olvad össze e novellában az előkelő, finom modor, az uri jószívűség a nyomorusággal, a nyögős napikenyér-kereső Élettel? A „hercegnő“ szerelmes lesz a beteg ifjába.

Két nagy fekete, szomoru szeméből felcsillanó élet utáni vágy varázstüzet képes gyújtani a „hercegnő“ szívébe a szerelemnek, de jaj a visszasugárzó ragyogás elkábítja a beteg lelket és haldokolva sóhajt: szerelem, . . .! És mintha csak azt mondta volna: halál . . .! Mert „a szerelem olyan mindennél nagyobb, hogy csak a halál olyan.“ A beteg ifjú haldoklik. A bágyadó tavasz s a halál sivársága: a vég vágyat súg az Élet, a messzeség után. És a két szerelmes elutazik külföldre. A nyugalom, a csend utáni vágy átváltozik a messze nagy városok zajos élete utáni vággyá. A legmesszebb eső dolgok olyan közel vannak egymáshoz a lélekbe. És a fiú meghal. Ravatalát rózsákkal hintették be, a „hercegnő“ küldte azokat. Vágy minden után, ami szép; minden után, ami még „messze“ van: az Élet után; vágy azután, ami „közel“ van már: a Halál után; vágy a csend, szerelem, a lármás zaj után. Vágy minden szép-ség után, ami volt a múltba és lesz a jövőbe. Ez pendül fülünkbe a novella minden lapjáról: a vágy. — Szébb, kedvesebb és élvezetesebb olvasmányt ritkán kapunk ennél, mely az új magyar novella irodalom produktumai között a legkiválóbbak közé sorakozik. (s.) (j.)

Móricz Zsigmond: Tavaszi szél.

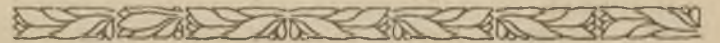
Móricz Zsigmond új kilométer-jelzővel jelölte meg pályafutását, — csinos kiállítású kötetben küldötte a karácsonyi piacra vagy két tucat elbeszélését. *Tavaszi szél* címet adott könyvének, melyről azt írja: „ebbe a petrencébe egy szomorú tavasz avarja kotródott bele“, tehát nem a legfrissebb termés, hanem azok az írások, melyek vagy tárgyukkal, vagy keletkezésükkel az író tavaszának rügyei. Van benne néhány törökvilági, krónikás ízű tárgy, néhány életsujtolt ember tragédiája vagy magamagán segítése, néhány elemiskoláskori kedves történetke, lágyuló szívvel írt emlékezés az író gyermekségéből és néhány kálvinista, vagy egyenesen *pataki vonatkozású* elbeszélés. Ezek közül az egyik a *Kirabolt rabló* épen az Ifjusági Közlönyben jelent meg *Az atyafiság* — *A biblia fedele* pedig csillogó gyöngye a kötetnek. Általában mindenütt ott tündöklik a Móricz éles szemének, sikerült beállításának, eleven előadásának, zamatos nyelvének gazdag értéke itt-ott még bővülve lírai együttérzéssel. És valamit még külön kell kiemelniünk a *Tavaszi szél* előnyeiből: Móricznak néhol izléstelen, nyers szókimondása, vaskos érzéki ecsetelése ebben a kötetben alig-alig jelenik meg. *Skr.—*

Molnár Ferenc: A farkas.

(Vígjáték 3 felvonásban.)

Nagyon kell ennek a könyvnek az olvasásakor érezni, hogy patakiak vagyunk. Igen, mert föltétlen eszünkbe jut az örök kesergés, a színháztalan állapot. — Molnár Ferenc Farkas-áról, mint könyvről írni, amelyet csak elolvasott az ember és csak gondolja a szinpad hatását! — Röviden a tartalmát: Férj és feleség egy vendéglőben vacsoráznak Közben megjelenik a feleség régi udvarlója. A férj az asszonya arcán kezd észrevenni mindent. Egyszerre erős gyantut fog, mert különben is féltékeny. Már szinte nem bírja elszemvedni ezt a látszólagos *második* szerepet. Hazamennek. (Első felvonás.) A következő néhány jelenetek színhelye, az előbbi házaspár lakása. Majd a feleség bevallja, hogy az előbb látott férfit, csakugyan szerette valamikor, sőt az, mint temesvári jogász ígéretet is tett neki, hogy ha külföldről visszatér, mint diplomata, mint előkelő katona, mint művész, vagy mint szolga — feleségül kéri őt. Mikor ez a jelenet folyik éppen a férj és feleség között, többszöri hívásra be kell mennie a férjnek és szokásos farkas mesével elaltatni a kisfiukat. A mese arról szól: hogy egy öreg bácsi volt egyszer egy faluvégen s volt annak egy kis báránya. S a kis bárányért sokszor eljött egy farkas és az öreg ember nagyon féltette . . . Csak eddig tudja elmondani a mesét, mert a gyermek ekkorra már mindig elalszik. Mostan a felesége is hallgatta a mesét, de mintegy megértve a mese példázó voltát, visszamegy a szobájába és ő is elalszik. — Ezután következik aztán a második felvonást kitöltő álomkép. Az egésznek a kerete egy fényes házi multság, amelyen az asszony találkozik az első felvonásból ismert férfivel, aki csakugyan, mint katona, diplomata, énekesművész és szolga tér vissza hozzá s ő mindannyiszor beleszeret. És pedig a férj többszöri jelenlétében. Azután az asszony a férjével hazamegy. (Második felvon.) Férj, feleség újra otthon. S az előbbi udvarló is megjelenik, mint ügyvédjelölt, aki éppen az asszony férjével akar intézkedni egy földbérlet ügyében. Majd magára marad az asszonnyal s elmondja és bemutatja, hogy ígéreteit mennyire nem válthatta be. (Érdekes az a jelenet, amikor önkénytelenül bemutatja, hogy még mint inas sem válthatta be ígéretét. Konyakot isznak és amint az udvarló tálcán átnyujtva akar szolgálatkész lenni, leejti a két poharat.) — Az asszony végképpen kiábrándul belőle s a családi élet dicsőítésével végződik a darab, amikor

is az altató mesét is befejezi a boldog férj, olyanféleképpen, hogy a báránykára leselkedő farkast elüzi az öreg ember. — Mesteri technika, beállítás mindenütt. A szinpad hatás még a többi Molnár-darabokhoz képest is kiváló. Olyan kompozíció, amely a magyar szini irodalom egyik nagyon is elsője. (sz. f.)

A Cserkész fiuk.*

Budapest, 1913. évi január hó 31.

Megvalósulás felé közeleg nálunk is egy új nevelési rendszert kultiváló intézmény, mely eddigelé az egész világon el van terjedve, mint erkölcsi és testedző szempontból legalkalmasabb kiegészítő része az ifjúság nevelésének. A mozgalom tulajdonképpen célja: minden helyzetben élnitudó, szilárd jellemű, testileg, szellemileg és erkölcsileg tökéletes férfiakká nevelése az ifjúságnak; hogy ellegyen készülve mindenkor minden eshetőségre, önálló legyen tettében, tiszta gondolatában, szavaiban.

Az intézmény Angolországban vert legelőször gyökeret, hol Baden Powel angol tábornok és politikus kezdeményezésére 1908-ban alapították meg az első „Boy Scout” csapatot. Az intézmény megvalósításának eszméje az angol bur háború alkalmával fogant meg agyában, mikor látta a bur fiúk ügyességét, férfiakhoz méltó bátorságukat, amint részt vettek a szabadságukért küzdő háboruban. Azóta folyton terjed s ma már az egész világon, Svéd-, Norvég-, Német-, Francia-, Orosz-, Görög stb. országokban sőt Amerikában is gyakran találkozzunk egészséges, vidám, érdekes egyenruházatú (széles karimájú barna posztókalap, barnás vagy sötét zöld ing, nyakukon egyszínű kendővel, milyent az amerikai cow-boyok viselnek, rövid nadrág, szabad térd) fiukból álló csapatokkal.

A csapatok kiképzése különböző irányu. Körülbelül 40 szakmában nyerhetnek a fiuk tetszésükhöz képest gyakorlati kiképzést. Így vannak mentő, tűzoltó, céllövő, szignalizáló, aviatikai stb. csapatok.

A teljesen kiképzett boy-scoutokat Angolországban különféle szolgálatokra alkalmazzák, ünnepélyes alkalmakkor a rend fentartására, a fény emelésére. Háború esetén pedig mint üzenetvivők s más módon is hasznos szolgálatokat tesznek az államnak. A folyamok mellé, a viz-

* Közlés végett a honvédelmi miniszteriumtól. Szerk.

befúltak kimentése céljából beosztott és tűzvédek alkalmával segédkező boy scoutok életmentéseinek száma, csak Angliában meghaladja az ötezret.

A stockholmi olimpiádon nemcsak az óriási idegen forgalom lebonyolítása köszönhető az általánosan elismert ügyességű svéd boy scoutoknak, hanem a rendezés körül kifejtett precíz munkájukért is sok dicséretet kaptak a nemzetek képviselőitől így a jelenvolt Báro Hazai Samu honvédelmi minisztertől is.

Hogy hasznossá tegye magát s embertársainak segítése, kötelessége minden boy scoutnak. Ezt követeli esküjük és erre figyelmezteti a „goodturn“, amely szerint a fiuknak minden nap legalább egy jótettet kell véghezvinniük legyen az életmentés vagy csak egy vak ember átvezetése az utca másik oldalára, avagy utbagazítás adása. A jótett véghezvitelére emlékezteti őket a nyakukba viselt kendőjük a minden reggel csomóba kötött vége, amelyet előbb kioldaniok nem szabad. Az intézmény testfejlésének a számtalan egészséges edző gyakorlatokon kívül, mint legkiemelkedőbb része: áll: nyaranta az ország nevezetes helyeinek megismerése céljából a folytonos vándorlás közt lefolyó szabadban való *táborozás* (sátorban lakás). Ez igen egyszerű, egészséges és olcsó megoldása különösen a szegénysorsu ifjúság 3—4 hétig tartó nyaralásának, levegőváltóztatásának. E mellett a romantikus hajlam sokkal egészségesebb kielégítője mint az idegrontó detektív regények vagy filmek élvezete.

A valóban demokratikus intézménynek tagja lehet minden 10—17 éves fiú, tekintet nélkül foglalkozására, rangjára. Kiképzöik kiknek kvalifikációjuk Baden Powel kézikönyve, a mozgalom teljes ismertetője a társadalom művelt rétegeiből kerülnek ki.

Ez röviden a „Cserkész fiú mozgalom“ alapjának vázolója, teljes megismerése azonban csak bővebb tanulmányozás mellett lehetséges.

Budapesten eddigelé az összes felekezeti ifjúsági egyesületek szerveztek Cserkész csapatokat, azonkívül néhány gimnázium kebelében is alakultak és folyton alakulnak a „Légy részen“ jelszó zászlaja alatt új meg új csapatok.

Az eddig megalakult „Cserkész“ csapatok vezetői magyarra átdolgozták az angolországi boy scoutok eskü formáját, a törvényeket és eszerint megállapították a kiképzés sorrendjét is.

A cserkész eskü:

A felesketendő fiú a törvények és az eskü

megmagyarázása után a patkó alakúlag felállott csapat közepére állva, elmondja az esküt:

Becsületemre esküszöm, hogy: Istent, királyomat mindenkor tisztelni és védelmezni fogom Segítségére és hasznára leszek embertársaimnak, és engedelmeskedem a cserkész törvényeknek.

A cserkész törvények:

1. A cserkész becsületében mindenkor bizni kell.

2. A cserkész hű koronás királyához és hazájához.

3. A cserkész kötelessége hogy hasznossá tegye magát és másokon segítsen.

4. A cserkész mindenkinek barátja s testvére minden más cserkésznek bármely nemzethez, társadalmi osztályhoz vagy vallásfelekezethez tartozzék is az. (Ha találkozik bajtársával szól hozzá, megismerkedik vele).

5. A cserkész lovagias mindenkivel szemben.

6. A cserkész barátja az állatoknak is.

7. A cserkész feljebbvalói pa ancának kérés nélkül feltétlenül engedelmeskedik.

8. A cserkész mindig vidám.

9. A cserkész takarékos.

10. A cserkész tiszta gondolatában, szavában és tettében.

Ezek után a kiképzés veszi kezdetét. Az ujoncnak első tudni valói: A cserkész törvények, jelek s tisztelgések a magyar cimer összetétele különféle kötélcsomók kötése stb.

A próbák kiálta után az ujoncjelvény viselése engedélyeztetik.

A másodosztályú cserkész próbái:

Legalább 1 havi szolgálat, mint ujonc, az első segélynyújtás tudása kisebb balesetknél, a Semaphore vagy Morse abécé betűinek pontos ismerete, bizonyos nyomok követése, 1 km. távolságon 30 perc alatt Jó megfigyelési képesség, néhány cserkész gyakorlat és játék ismerése. 12 perc alatt 1600 méter megjárása, (cserkész-tempóban, 20 lépés gyaloglás, 20 fűtés). Tűz rakása szabadban, meggyújtása, nem használván el két szál gyáfanál többet. Egy negyed kg. hus és burgonyából ehető étel elkészítése. Legalább 1 korona megtakarított összeg. Az iránytű pontjainak ismerete stb.

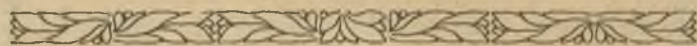
Az ujoncoktól jelvényük különbözteti meg.

Az első osztályú cserkészeknek még több próbájuk van. Köztük:

Uszni tudás legalább 50 méter távolságig, 2 korona megtakarított összeg. Morse és Semaphore abécé szerint zászlójelekkel való érintkezésben jártasság, előbbinél 16, utóbbinál 20 betű percenként. 20 kilométer távolság bejárása

és a történekről, látottakról kielégítő tudósítás írása. Különféle ételek elkészítésének tudása. A világtájak megjelölése szabadban. Értelmes vázlat, utbaigazító, rajzolása valamely helységről. Ács, asztalos vagy lakatos körébe tartozó tárgy elkészítése. Távolság, terület, nagyság, mennyiség, magasság és súly szemmértékkel való meghatározása iefjeljebb 25% tévedéssel. Cserkész toborzás, legalább egy fiú kitanítása ujonccá. Két nagyobb balesetnél (égés, elgázolás, gázmérgezés, villámáramütés, megfagyás, vízbe-fúlás) való első segélynyújtás, esetleges élesztési kísérletek mikénti eljárásának teljes ismerete stb.

Eme próbák letétele után melyek keresztülvitelére tisztjeik képzik ki a fiúkat különféle tisztséget nyerne a csapatban. Minden nemes vagy jó tetről tudomással kell birnia a cserkész tisztnek és bizonyos számú jó tettet vagy nagyobb nemes tettet a cserkész tiszttel előterjesztésére érdemrendekkel díjaz a főhadi szállás. Az összes gyakorlatok és a kiképzés, részletes leírása a Baden Powell 300 oldalas „Scouting for Boys“ című könyvben található. E könyv a haza viszonyokhoz alkalmazkodó átdolgozásban Bing Ede szerkesztésében, aki egy angolországi boy scout csapatnak volt a „master“ ja rövid időn belül megjelenik. Az egész intézménynek pedig egységes nagy szervezetté való összetartására a főhadiszállás (Headquarters) vagyis a cserkész fiúk országos szövetsége fog szolgálni. Lapjuk pedig mely csupán az ő dolgaikkal foglalkozik, mint az angolországi boy scoutok hivatalos lapja a „The Scout“, „Cserkész“ címmel Simó Gyula és Bing Ede szerkesztésében fog megindulni.

HIREK.

— **Változás szerkesztőségünkben.** Lapunk eddigi egyik főmunkatársa *Kerekes György* II. theol állásáról lemondott s helyére az Ifjuság *Sőreghy János* III. joghallgatót választotta meg. — Továbbá lapunknál az expedítio lelkesmeretes lebonyolítása végett egy egészen új állás szerveztetett s ennek az állásnak a betöltésére az Ifjuság *Csabay István* IV. hhallgatót kérte fel.

— **Lapzártakor** érkezett hozzánk a kedves hír: *Hodossy Ilonka* jegyet váltott *Truskovszky Bélával*. — Bennünket azért is érint közelebről, mert *Hodossy Ilonka* dolgozótársa volt lapunknak. Őszinte örömmel gratulálunk.

— **Felkérjük** mindazokat a sárospataki előfizetőket, akik — mint utólagosan tudomásunkra jutott — a nyomdai expedíció felületessége miatt a múlt számunkat kézhez nem kapták, forduljanak a kiadóhivatalhoz az említett lappéldány megkapása végett.

— **Jogász kabarét** rendezett febr. 1-én a sárospataki jogász ifjuság s az előkelő és nagyszámú közönséget szép és kedves műsorokkal lepte meg. Első volt az estély műsorában Gábor Andor — Szirmai Albert kis operette-je, a *Postáskisasszony*. A műkedvelő színvonalon jóval felülemelkedve, kedves megjelenéssel gyakorlott színészi felfogással hozták színre a kevés tartalmú darabot: Salacz Irénke a címszerepben s Novák Dezső, Novák József a postára érkező felek szerepében. — Salacz Irénke az első perctől lekötötte a közönség figyelmét átérzésével, megnyerő modorával — Nagyon jó volt a két Novák karikatúrája. A második számban (*Kárpát nóták*, a szerző zongorakiséretével) Novák Lajos mutatkozott a közönségnek. Aki a pataki publikum előtt nagyon jól ismert, művészi hangjával csak fokozta azt a nagy elismerést, amellyel már annyiszor adózott neki a pataki közönség. — Azután a *Csokonai dalciklus* szereplői mutatkoztak behízelgő kedvességgel. — Ez a dalciklus Csokonai életéből kiragadott egy kisebb rész, ismeretes Csokonai dalokkal keretezve. — Szereplői voltak Salacz Irénke, mint Lilla, Vajda Péter (H. Bathó János) leánya. Korhű öltözetben, Lilla-dalokat énekelve megkapóan kedves volt mindvégig. Lányos-szerelmes báj ömlött el egész játékán. Biztos játéku volt Szalontay Ferenc az ifjú Csokonai szerepében. Szögletesség nélküli, otthonos. — Egy általában az egész énekes dialóg tetszést váltott ki a közönségből. — A negyedik számban újra ifj. Novák Lajos lépett a lámpák elé Heltai--Hetényi egy humoros énekével. — Ez a szereplése talán még nagyobb tetszéssel találkozott a közönségnél. Majd erre Kecskés Mihály táncszólója következett, melynek végeztével sok tapssal adózott a közönség. — Utolsó szám volt: Molnár Ferenc: Gazdag ember kabátja, Novák Sándor revuejével. — A három felvonásos darab tartalma a következő: Egy kávéházi jelenetből megtudjuk, hogy Horvátné (Szabó Juliska), fiatal özvegy, kávéháztulajdonosnőnek tegnap megkérte a kezét a gazdag ember (Molnár Elemér.) A kávéházi pincér (Novák Dezső) szerelmes a kávéháztulajdonosnőbe. — Megérkezik a gazdag ember. A pincér riválisának tartja s azzal akarja neveltségessé tenni, hogy a rendeléseit akarattal

félreérti. Nem hiszi el, hogy olyan gazdag, mint amilyennek hirdeti magát. Ekkor a gazdag ember, hogy fölülelmedjék, egy csomó pénzt tesz a kabátja zsebébe. Az asztal mellett egy székre teríti és annak rendeltet pezsgőt. A pincér a kabátját szíves kézséggel szolgálja ki. — A kávéháztulajdonosnő és a gazdag ember pezsgőznek, s a pezsgő hatása nemsokára látszik a gazdag emberen. A kávéháztulajdonosnő és a pincér a hátamögött pezsgőznek. (Függöny) Ezután a közönség között egyszerre megjelenik a gazdag ember kabátja. Két rendőr kíséri. A közönség sorai közt elvonul s a cigány mellett mulató választók asztalához ér, ahol egy kortes (Halassy Tibor) ékes dictióban élteti. — Majd újra a színen látjuk a darabot. A gazdag ember már egy széken hátra dőlve beszél berúgva. A másik két szereplő csak neveti már a berúgott embert. S mint boldog szerelmesek távoznak a színről. — — A szerepek közül különösen Szabó Juliska játéka emelendő ki. Aki rátermettséggel, otthonossággal tűnt ki. Nagyon sokkal felülelmedtek a műkedvelő színvonalon Novák Dezső és Molnár Elemér hálás szerepeikben. — Külön kell megemlékeznünk a Kárpáth zongorajátékáról. Elismeréssel, tüntető dicsérettel említjük művészi játékát, különösen azt a részt, amikor nem mint kísérő szerepelt. — Ritmusa, művészi átérzése, technikája, egyáltalában, — nagyon magával ragadta a közönséget. S az estély sikerült voltáról megemlékezve, mi sem mulaszthatjuk el, hogy *Kollár István* rendezőnek s *Bálint Zoltán* karmesternek a legnagyobb elismerésünket és köszönetünket ez úton is kifejezzük.

— A **theologus-bál** ez idén is szépnek ígérkezik. A műsor talán még gazdagabb, tartalmasabb, élvezetesebb akar lenni, mint máskor. A kórus nagy szorgalommal tanulja darabjait, melyekkel színpadra lép, hogy ősi sírvígadását sugározta a közönségre. Szalontay Ferenc énekszámával óhajt kellemes perceket szerezni a hallgatóságnak. Kolozs Richárd úr zeneművészete erősen fogja emelni a műsor színvonalát. És hogy a pattogós csárdásra emelkedettebb legyen a hangulat, pezsdülőbb a vér, tüzeesebb a jókedv, csiklandozóbb a szép lányok kacagása, dialógok is lesznek, humorosak, vigák, kacagtatók. És — bár ez félig meddig kulissza-titok — készül egy jelenet is; pataki fiu irta, pataki fiukról. A nagy fáradsággal járó rendezésre, rátartós gondnal készül a theologus gárda és az ügybuzgó rendezőség. Csak aztán lányok legyenek! Sokan, táncosok, jókedvűek. — Jó mulatást!

— **Előfizetéseiket beküldötték:** Osváth József (Kolozsvár), Kérészy Barna (Tiszarána), Tatár Miklós (Varannó), Özv. Eperjessy Józsefné (Spatak), Hodossy Béla (Spatak), Botos József (Parasznya), Keresztesy László (Gégény), Szentpétery Andor (Bpest), Bene Lajos (Emőd) Csorba Dezső 2 kor. (Ujcsanáros), Györy Kálmán 2 K (Magyarsas), Soltész Ferenc (Spatak), Katona György (Spatak), Dongó Gyula (Saujhely), Özv. Szkarossy Gusztávné (Putnok), Kazinczy Ferenc (Saujhely), Trócsányi László (Pozsony), Trócsányi József (Spatak), Dr. Tüdös István (Miskolc), Bálint Bertalan (Szerencs). Geröcz Kálmán (Spatak).

Kiadóhivatali főnök: *Csabay István.*

Miért kap annyi megbizást a kassai Haltenberger-féle ruhafestő-, vegytisztító- és gőzmosógár?

Mert a cég teljesen megbizható, a munkája gyors és kifogástalan s az árak jutányosak.

Képviseli: Sárospatakon a Klein Mihály cég.

NÉVJEGYEK

a legfinomabb minőségű **pergament**, **erezett**, **merített** és **csontkarton**, valamint **gyászszegélyű karton papiron** izléses kivitelben, gyorsan és jutányos áron készülnek

DANI és FISCHER

főiskolai nyomdabérlőknél Sárospatakon

UJDONSÁG!

Pergamentszerű vékony merített névjegykarton. Virágos névjegyek!

Névjegyborítékok

gyászszegélylyel is, minden nagyságban olcsó áron kaphatók.

SÁROSPATAKI IFJUSÁGI KÖZLÖNY

MEGJELENIK HAVONKÉNT EGYSZER.

SZERKEZTŐSÉG: Főiskola, szeniori hivatal	Főszerkesztő: Szőke István	Főmunkatársak: Sőreghy János és Kiss Géza	Felelős szerkesztő: Szigethy Ferenc	KIADÓHIVATAL: Ref. főisk. könyvnyomda.
Előfizetési ár: Egész évre 4 K, félévre 2 K. Az előfizetési összegek a „Sárospataki Ifjúsági Közlöny” szerkesztőségének küldendőik				

Diákarcok.

Olyan sok lélek szűrődik naponkint hozzá. Százféle fiatal arcokat hoz elém a véletlen. Ez a diákos életem önkénytelenül is más-más életbe fut bele. Embereket, akaratokat, jellemeket kell ismernem napról-napra. Arcokat kell olvasnom. Mert akaratlanul is előmbe futnak az emberi érzelmek; önmagukat kínálják fel ismeretre.

Diákarcokat kell meglátnom. Ugy, amint az életük formálja őket. Vigsággal, szomorúsággal bélyegezve. Mindazzal a történettel, amit egy-egy nap ír fel rájuk. Mindazzal a jelleggel, amit viselniük kell.

És olyan szép gyönyörűség azokat az induló életeteket ismerni meg. Szemek nézésébe, arcokba merülni el, míg azok lelkieket diktálnak.

Mikor alig mozduló hullámú az életünk, mikor történetelennnek hisszük ezt a kollegiumos együttélést, mikor semmi életté kiválásról nem beszélünk, akkor is százával történik élet ezeken a diákarcokon. Olyan nagy szótlansággal megyünk el egymás mellett, — s olyan beszélő, hangos életet hordunk magunkban.

Ugy szeretem azokat a gondolkozásba merülő diákarcokat. Olyan beszélő életet élnek azok a csendes emberek. Most már elhiszem, hogy mindenkinek kell minden napjában egy pusztájának lenni. Mert nélkül nagyon pusztának hiszem mindenkinek egy napját. A temperamentum, a jellem maga az egész ember is diktálja, az arcot, ha kacagó, ha szomorúságos, ha közömbös, ha vágyakozó. — De az

arcokon életnek kell lenni. És sokkal értékebb életnyilvánulást talál akárki, ha nem a formális, szinte váratlanul kipattanó életet várja, az ugynevezett ifjúsági életet. Az ifjúságból ilyen életnek is ki kell válnia, szükséges az ilyen pezsdülő erő, s magam is azt mondom, hogy ellenkező esetben minden napon rajta ül a tespedés; de százszorosan szebb, mélyebb, értékebb az arcok élete. És az arcokba mélyülő szem sohasem haragudhatik az ifjúságra azért, mert élettelen, mert az ifjúság önkénytelenül is életet mutat, ha meglátjuk a szemeket, az arcokat.

A diákarcok vonásaiban lelki mélységek vannak letéve. Mindegyik arc a letagadhatatlan ember, a lélek-processusok beszélője. — S egynek-egynek a százszori meglátása az egyéniség. S ekkor már az egy-egy napos arc mozaik darab lesz, amelyből az embert állíthatjuk össze.

Nehéz ezekben a fiatal szemekben, arcokban élni, mély látást kell hordozni magunkban. És a meglátáskor szeretnünk, vagy gyűlölnünk sem szabad, mert akkor nagyon természetesen sohasem látunk jól. És nem is a nézésünk a meglátás, hanem inkább az elment arcokra való visszaemlékezés. . .

Arcokat kell meglátnom. És olyan fenségesen gyönyörű az arcok élete-világa. Csak a lelkünkbe temessük őket és ne felejtjük el mindjárt ha köszöntünk egymásnak.

Szigethy Ferenc.

Márciusi ünnep.

— 1913. —

Kikeleti szellő zenélget a gallyon
Fakadozó rügyet bontva, fejtegetve,
Hogy a dermedésbe életet sugalljon
S virradatot hozzon egy alvó nemzetre.
Félvilág bejáró lengedező szárnyán
Pirkado vágyaknak hordja gerjedését,
Honfiról-honfira terjed a szent járvány
Es millió bilincs pattan csörögve szét.

Napnyugatról szárnyal messze napkeletre
Nyugati csodáknak hordva szét a híret,
Hogy egy hősi nemzet zsarnokát leverve
Lángra lobbantotta szabadsága tüzét.
Megdördült az ágyú. Patakzik a sok vér
Biboros királytrónt foszlányokra tépnek
Riadó rivalgás a tisztult égig ér:
Éljen a Szabadság! Jogokat a népnek!

— Erről szól a szellő suttogó beszéde
S a magyar ifjúság megérti mihamar,
A Pivax-kávéház ünnepi csendjébe
Beledörg egy szózat: Itt az időd magyar!
S morajló tengerré zajlik fel az útca . . .
Gazdag és koldús közt nincs többé különbség —
Mind az új diadal szent mámorát ússza:
Éljen a Szabadság és az Egyenlőség!

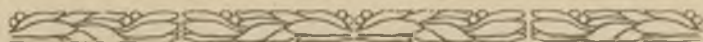
. . . Aztán jött Isaszeg, Nagysarló, Komárom,
Dicsőült honvédek csodás diadalma . . .
Aztán az aradi martir tizenhárom
S gyászbaborult hazánk három híres halma.
Sugáros tavaszunk gyászos őszre fordult,
Elsötétült újra szabadságunk napja,
Vérünk helyett most már fájó könnyünk csordult
Elbujdosott Kossuth, népünk édesapja.

Gazdag örökségen koldus rabok lettünk,
S dicsőségünknek megfakult a fénye —
Aljas fondorlattal úrrá lett felettünk
Egy megvetett fajzat zsarnoki önkénye.
Nagysokára pirkadt jobb időnk hajnala —
Megszánta az Isten leigázott sorsunk,
S azoktól szállt hozzánk megváltó angyala,
Kiket olajággal meddön ostromoltunk.

Azóta kizöldült ismét a reményünk,
Virágzó béke jött a mult küzdelmére;
Isten-íge hangzott: új véstől ne féljünk,
Csak legyen a magyar egymásnak testvére.
Míg az egyetértés összebilincseli,
Addig él az Árpád árván maradt népe,
De ha hősi kardját egymásra emeli,
Elmerül a népek irigy örvénybe.

. . . Ágyúszót hoz most is a tavaszi szellő,
Közélgő háboruk ostora fenyeget,
Lehet, hogy vihartól feketedő felhő
Ujra eltakarja a szép magyar eget.
Lehet, hogy ma-holnap
A nagy szélvész elkap,
De a végső véstől ne tartsunk mi soha,
Még ha a félvilág zúdul is ellenünk: —
Apáink lángelke rohan tűzbe velünk!

Kiss Géza.

Az „Egyszerű lelkek“ című sorozatából.

Aratás.

Mihály bácsi még egyet suhintott a kaszával a ropogó buzába s megtörölve izzadt homlokát lobogó ingujjával, vállára vetette szerszámát és megindult az akácfasor felé. A többi arató oda se nézett, tudják már ők is óra nélkül, hogy dél van. Mari még vetett egy kötelet, ezt a kévét még felszedi, ne maradjon szanaszét. A kévekötőnek jön el legkésőbb a dél, mert be csak be kellene kötni, de még az őszszehordás is ő reá vár. Na de Csele Pistát nem kell féltetni, nem olyan fába ringatták őt, hogy hátul kullogjon. Végig nézett az összehordott kévéken:

— Na még ezt az utolsót is bekötöm, gondolta magában, s megforgatta a „kévekötőt.“

— Ropp . . . szét pattant a kötél és szerte hullott a kalász . . .

Mari lángvörös tekintet hátra a barázda mellől . . .

Pista nem vesződött vele, majd beköti s korcába dugva a „kévekötőt“, ballagott a többi után.

*

Mihály bácsi ott motoszkált a fák közt. Gallyat szedett, míg előkerülnek a többiek.

— Hej, hej . . . sóhajtozott az öreg magában s nagyot reccsent a gally kezében . . . Ilyenkor talán a feleségére gondolt, aki még tavaly itt várta őket a hűvösön a jó meleg étellel, de most . . . most talán már porrá örölték drága testét a föld férgei . . . hej hej . . .

Ezalatt Mari is odaért, kiszedte a szalonát és kenyeret a szőr-tarisznyából és szeldelt belőle:

— Gyűjön kend édes apám, ne vesződjön a gallyal, majd keritek én!

Az öreg szemé felcsillant, amint meghalotta a lánya kedves, csengő hangját.

-- Akár az anyjád, mormolta magában.

— Megyek édes lelkem, megyek, csak szólj a Pestának is, hogy hát ide jönne ő is mi közénk, mert hát ha velünk dolgozott, hát mán csak enni is velünk egyék.

Pesta tudvalevőleg nem tartozott a család kebelébe, csak az öreg kérte el Csele komájától a fiut, hogy hát adná ide vagy egy napra learatni ezt a kis buzát. Így ő pár lépésnyi távolban szedegette elő holmiját, de nem oly tulságos távolságban, hogy el ne lásson a Mariékhoz, hisz oly jól esik a lelkének még csak messziről is látni . . .

Ezt a piros kendőt meg, amit éppen most dugott a kebelébe, az utolsó kevénel vette fel, talán ott felejtette Mari, vagy mi . . . kivette, még egyszer nézgette, kibontotta, aztán megint begyűrte a kebelébe a szive mellé, ott van annak jó helye . . .

Elővette tarisznyáját, hogy ő is falatozzon.

— Pista!

Meglebbent e szellő, végigsugdosott minden fának s oda simult Pistához is. Egy édes női hangot hozott neki . . .

Pista dobbanó szívvel felegyenesedett, behajtott tarisznyáját és megindult a hang irányába . . .

— Eunye na, Pista öcsém, hát csak ne nagyon kérsd magad — szólta az öreg — ha együtt dógozunk, tán együtt is eszünk. Hát bi zony nem ehetünk valami jó főtt ételt . . . Szegény Eszter . . . hej hej . . . — itt bólingatott az öreg s hangja meggyengült, mintha amonnan a búzaszélből beszélne — de hát, folytatta, nagy köhintéssel köszörülve torkáról a keserűséget — ez az egyetlen jányom meg mán muszaj magamhoz fogni immáron jobb kezemnek.

(Pista most olyat gondolt magában, hogy de szivesen lenne ő az öreg jobb keze.

Mari meg ilyet: de szeretné felcserélni azt a jobb kezét egy sokkal jobbal, akkor ő hozna a hűvös akácfák alá jó meleg ételt.)

Hát csak ne vesd meg édes öcsém a mi eledelünket — fordult az öreg Pistához.

— Ne vesd meg Pista! — kérte Mari is, kínálva kenyérral és szalonnával s olyan jól állott mély fekete szemeihez a csókosan csattanó piros arc.

Pista ném is nagyon kérte magát, lekurrodott és meggyújtotta a csomóba rakott ropogó akácgallyakat. A rakás fellobbant és a fatetejéig érő vékony füst szalag, mintha ollóval metszették volna el alúl, szállt fel, de a fágak beleakaszkodva felszaggatták és megosztottak rajta testvériesen.

A három alak szótlánul ült a tűz körül,

csak a parázs pattogott és szalonnaszir zszizsegett a nyárson . . . dübörgés hallatszott messziről . . .

Az „egy órasi“ a „Sárfüben“ — jegyezte meg Pista. Csakugyan ott futott a vonat a legelőn keresztül, még az embereket is lehetett látni, amint a kis ablakokon kidugják fejcskéküket.

Pista csendesen felemelkedett a gyepről: — Egészségére kenteknek — de mintha valami jutott volna eszébe, Marira nézett, de csak egy pillanatig (Mari is így volt ezzel) felkapta a nyársat:

— Na Mari, merről házasodok? s a tűz közepébe dugta.

Mariban mintha valami elszorult volna egy pillanatra, sebesen vert a szive és százsorta pirosabb volt, mint az előtt még a pici füle hegye is . . . na de hiszen a tűz mellett ült . . . a Pista szavára ő is felvette a nyársat:

— Merre megyek férjhez?

És a két gyermek némán nézte merre dülnek a nyársak s csak lopva mert egyik a másikra pillantani . . .

Mihály bácsi pedig lehajtott fejét összehajtogatott ujassára, oly jól esik egy parányit szundítani.

— Hupp! és a két nyárs egyszerre terült el a földön az egyik Pistára, a másik Marira mutatott. A két kis bolondos gyermek összenézett hosszan és olyan boldogok voltak, hogy egy szót sem tudtak szólni, csak megfogták egymás kezét.

A nap már megunta az erős nézést. Szépen megbujt az akácfasor megett s onnan kukucs-kált mosolygó arccal az aratók felé.

Mihály bácsi nem várt erre, hanem letéve kaszáját, oda szólt Marinak:

— Eredj angyalom elébb haza, főzd meg a vacsorát, majd osztán mi meg-„keresztüzünk“ itt a Pestával

S mikor a nap lebukott a „Kislegelő“ mellett, Mihály bácsi megemelte a kalapját:

— Hála legyen az Istennek! Leoldotta a bocskort, háromszor egybe ütve kiszórta belőle a port és búzaszemeket, kiöntötte a vizet a „kaszatok“-ból s mielőtt elindulnának, pipájából a hamut kiverve újra tölti azt a macskabőr dohányszacskóból. Így aztán minden rendjén van. Előbb a tarisznya és végül a kasza vevődik méltóságosan a Mihály bácsi vállára.

Hála legyen az Istennek — morogja ismét az öreg, kalapja után nyúlva és megindul a barázdán az akácfasor felé, mellette a Csele Pista.

Az öreg lassacskán pőfékelve halad, csak ritkán hallatszík sóhajtása: hej, hej . . . néha-néha azonban sebesebben szállnak a füstgomolyok és egy derült vonás szalad át a Mihály bácsi arcán, rátekint a mellette ballagó fiura: . . . erős fiu . . . dolgos fiu . . . ilyen az apja is . . . majd egy kis feketéllő torony irányába emeli tekintetét:

— Méltó hozzá . . . összeillenek . . . olyan akár az anyja . . . hej, hej . . .

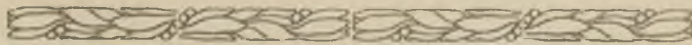
Es lába nyomán kicsiny porfelhők szálldo-gálnak s olykor hallatszík: hej, hej . . .

A falu végén megállanak egy kis nádas ház előtt, mely szerényen huzódik meg a lombos akácfák alatt s a pitvar ajtóból ki-kirepdes egy-egy csengő hang . . . olyan, akár az anyjái . . .

A kapuban megáll Mihály bácsi és meg fogja a Pista kezét:

— Gyere be, édes lelkem.

Kántor József.

*Sülyedő naszádon.**

*Szemem alját már kék erek lépik
Tekintetem is gyakran elbágyad,
De régi fénye fel-felcsillámlik
Hajnalosnak, ha látom orcádat.*

*Ajkam széle is száraz, vértelen
Kiszívta sok-sok orozott gyönyör,
De megcsókolnám szép szemed, Szentem,
Míg a Végvihar nyílt vizen letör.*

*Hajamra is már húll az első dér
Barna fürtökben akad ősz hajsza,
Zátonyt a hajóm, tudom, korán ér,
Szerelmes vágyam mégis feléd száll,*

*Homlokomon is sok már a redő —
Mámor véste rá tüzes éjeken —
Sóvár sóhajom tudom, hogy meddő
Szerető szíved mégis szeretem . . .*

*Törött hajóbból marad valamim.
Sirályként lebeg romjai felett —
Csillog a napfény fehér szárnyain:
Megmentettem a termő lelkemet!
. . . Nászajándékul ezt adom neked!*

Kiss Géza.

* A M. I. Ö. T. lírai verspályázatán díjat nyert.

Várom, hogy egyszer visszajön még.

Lira.

Olyan mélységesen szomorú a szobám, meg a szívem. És annyira a lelkemben érzem most a sírást. És olyan jól esik levelet írni magának. — Csak tegnap volt, mikor nagyon éreztem még a kezét, a szavát. Alig néhány órája, hogy elment. A parfómje még belengi a szobát. Az asztalom még úgy van, ahogy maga hagyta. És minden, minden annyira őrzi itt magát még. — Szépen, szeliden születnek a percek azóta. És olyan mindent betöltő az a lányos tisztaság. — S úgy félttem, úgy a szobámba, a lelkembe zárom, hogy itt volt. És úgy érzem a boldogság derűjét és — — olyan mélységesen szomorú a szobám, meg a szívem. Tudtam, hogy a keze melegsége nagyon az enyém volt és hogy minden szava a lelkéből ígért valamit. Hogy igazság volt minden mosolygása. Dehát — a lelke száz szépségtől reszketett azóta. Mert a szeme olyan hamarlátó és olyan beszédes; és maga olyan nagyon messze ment el. Tudom, hogy egy hangulatért annyit feláldoz. És olyan hamar felejt a szobámnak a csendjét, a mélyülő, meghitt alkonyatot a szobámban. S olyan teli szívvel felejt el, hogy itt minden visszavárja. Hogy itt minden ígért magának mélységes, igaz szeretéssel valamit. S hogy a virágját is, amit itt felejtett, megőrzöm azóta. — — Ugy érzem, hogy maga nagyon megérezné a boldogságot, ha visszajönné még, ha az arcomba nézne egyszer. És hogy nem hinne más hangulatot szépnek, csak ami az én szobámban ébred. — — Az asztalom még úgy van, ahogy maga hagyta. Minden, minden magára emlékszik még. Annyira tele van itt minden, magát-szerető rá gondolással. És mégis úgy félek hinni mindent, amit mondott. Minden magát-szerető gondolatomba beleretten a szívem. . . Miért is fér a lelkébe annyi sok szépség?! Ugy szeretném, ha kevesebb hangulat születne a lelkében. Ugy szeretném egy kicsit filiszterré tenni, mióta elment. — — Érzem, hogy nagyon félttem most magát, dehát nagyon szeretem. És — hát úgy visszavárja itt minden. S mindenütt csak magát nem találom. — — Jaj, ha egyszer visszajönné még tán?! Ha egyszer szétnézne a szobámba még! Mindig csak a lelkét ébresztgetném, hogy elaltassam újra. — Igérje meg, hogy visszajön; — hogy az lesz, aki elment. S mindent, amit látott csak elbeszél, de nem siratja meg. Hogy nem vágyik vissza soha. Meg fogja látni, boldog lesz a szobám, meg a szívem.

Szigethy Ferenc.

A capitoliumi Venus.

Írta: Mark Twain; angolból: Bacsó József.

I.

(Szin: Egy művész terme Rómában.)

- György, édes, szeretlek!
 — Tudom, Mariskám, áldom a lelkedet — csak az apád ne volna olyan nyakas.
 — Jót akar ő, György, de csak a fűszerárúkhöz ért s így nem csoda, ha a művészet ostobaság előtte. Attól fél, hogy éheztetné!
 — Ördög vigye el a tudományát — ihletett lélekre vall! Miért is nem vagyok én pénzverő, vagy érzénelküli fűszerkereskedő a helyett, hogy istenileg megáldott — éhenkórász szobrász vagyok?
 — Ne csüggedj el, György, eloszlanak az ő előítéletei, mihelyt szerzesz ötvenezer dollárt.
 — Ötvenezer ördögöt! Én? Gyermekek, hiszen én még a kosztért is hátrálékban vagyok!

II.

(Szin: Lakás Rómában.)

- Kedves uram, hasztalan minden további fecsegés. Nincs kifogásom ön ellen, a lányomat azonban mégsem adhatom önnek olyan zagyva szerelemre, amely művészetből, s koplalásból állana, mert — meggyőződésem szerint más egyébbel aligha szolgálhatna neki.
 — Elismerem, uram, hogy szegény vagyok, de hát a hír, az semmi? A hírneves arkanzászi Bellamy Foodle ezt mondja, hogy az én Amerika nevű szobrom ügyes szobrászati termék s megnyugtató, hogy nevem egykor híres lesz.
 — Bolond beszéd! Mit ért ahhoz az az arkanzászi számár? Hír, az semmi, ellenben az ön márvány madárijesztőjéről szólva annak piaci értéke az, amely szóba jöhet. Hat hónapot töltött el a kifaragásával s ime száz dollárért sem tudja eladni. Nem uram! Mutasson nekem ötvenezer dollárt s öné a lányom, máskülönben az ifjú Simperhez adom férjhez. Éppen hat hónapja van még önnek ez összeg megszerzésére. Isten önnel!

— Végem van, jaj nekem!

III.

(Szin: A műterem.)

- János, gyermekkori pajtásom, én vagyok a legszerencsétlenebb ember a világon.
 — Számár vagy, fiam!
 — Nem marad más, kit szerethetek, csak a szegény Amerika szobrom s nézd hideg már-

vány arcát, még ő sem viseltetik irántam rokonszenvvel . . . olyan gyönyörű s oly nagyon szívtelen!

— Eh, fajankó vagy!

— De János!

— Óh te, te szélhámos! Nem azt mondtad-e nekem, hogy hat hónapod van még a pénz megszerzésére?

— Ugyan ne gondolj kinlódásomon; hátha hat egész évszázad állna rendelkezésemre, mit érnék vele? Mit segíthetne az rajtam, szegény, nyomorúlt teremtesen. kinek se neve, se vagyona, de még barátai sincsenek?

— Oktondi, gyáva, pulya vagy! Hat hónap . . . öt is elegendő!

— Elment az eszed?

— Hat hónap . . . bőven. Bizd rám. Meglesz!

— Hova gondolsz, János? A világ melyik részén remélsz számomra ily óriási összeget szerezni?

— Ha a magamévá teszem az ügyet, nem avatkozol bele? Engeded, hogy én vegyem kezembe a dolgot? Esküszöl-e, hogy beleegyezel, bármit csináljak is? Kötelezed magad, hogy nem fogsz hibáztatni cselekedetemért?

— Szédülés környékez . . . zavarodott vagyok . . . de . . . esküszöm!

János fogott egy kalapácsot és óvatosan letörte vele Amerika orrát, egy újabb kézmozdulat s két ujj esett a padlóra . . . egy másik s oda volt egy füldarab . . . újra egy másik, mire egy sor lábujj volt lecsontva és szét-törve . . . megint újabb s a ballábnak térden aluli része szerte hevert a földön; mint valami összeomlott rom.

János kapta a kalapját s eltávozott.

György, mintegy fél percig némán meredt az előtte álló furcsa szobor töredékre, majd elterült a padlón, kinos vonaglások közt.

János cs khamar visszatért egy szekérral, melyre a megtört szívé szobrászt és megtört tagu szobrát felpakolta s halkan, nyugodtan füttyörészve elhajtott. A művészt a lakásán letette, maga pedig a szoborral eltűnt a Via Quirinalison.

IV.

(Szin: A műterem.)

Ma két órakor lejár a hat hónap. Óh gyöt-relem! Végkép meghiusult az életem. Szeretnék halott lenni. Tegnap nem vacsoráztam. Ma nem reggeliztem. Étkezőbe sem merek bemenni. És ha csak éhes lennék . . . nem törödném vele! De a cipésem halálra üldöz követeléseivel, a

szabóm mindig a nyakamon van, a háziúr mindennapi vendégem. Igazán szájalomra méltó vagyok! Ama rettenetes nap óta Jánost sem láttam. S Ővele ha találkozom, gyöngéden rám mosolyog, de vén, konok apja még ezt is megtiltotta neki s ilyenkor kényszerülve van elfordulni. Ki kopog már megint az ajtón? Ki üldöz újra? Bizonyára az a gonoszlelkű, gazember cipész; hadd jöjjön. Szabad!

— Ah, boldogság környezze fenségedet. Az ég legyen mindig jóindulattal kegyesség iránt. Elhoztam a méltóságod új cipőit . . . óh, szót sem a fizetésről, nem sürgős, a világerő sem. Nagyon büszke leszek, ha méltóságod ezután is megtisztel rendelésével. . . aláztszolgája!

— Saját maga hozta el a cipőt. Nem szükséges fizetni! Hajlongva távozott s bántó hangján méltóságodnak szólítgatott. Szeretné, ha ezután is megtisztelném rendeléseimmel. Hát közeledik a világ vége? Az egész . . . Szabad!

— Pardon, signore, az új posztóruhát hoztam haza, mert . . .

— Szabad!!

— Ezer bocsánatot kérek, méltóságos uram, tolakodásomért! A földszinti szobákat láttam el új butorral a méltóságod számára, mert ez a hitvány odu nem illik . . .

— Szabad!!!

— Értesitem uraságodat a bank megbízásából, hogy hitele, mely időközben sajnálatos módon félbeszakad, teljes mértékben helyreállított s végtelen szerencséseknek fogjuk magunkat érezni, ha mireánk . . .

— Szabad!!!!

— Kedves fiam, tiéd a lányom! Itt lesz tüstént, ebben a pillanatban. Fogadd, vedd őt feleségül és szeresd . . . legyetek boldogok! Áldjon meg az Isten mindkettőtöket! Hip hip hur . . .

— Szabad!!!!

— György édesem, meg vagyunk mentve!

— Mariskám, imádott kedvesem, mentve vagyunk . . . de esküszöm, fogalmam sincs róla, hogyan és miért?

V.

(Szin: Egy római kávéház.)

Egy amerikai úriember olvassa s fordítja társainak a „Római gyalázkodó“ című netilap következő jelentését:

„Csodálatos fölfedezés!“

Körülbelül hat hónappal ezelőtt egy amerikai úriember, névszerint Smith János úr, aki néhány év óta Rómában lakik, potom áron egy kis darab földet vásárolt meg a Campagnán, a

Scipio család sirboltja mellett Borghese hercegnőnek egy tönkrement rokonától. Smith úr később elment a közjegyzőhöz s átíratta a földet egy szegény amerikai művészre, Arnold Györgyre, azt a magyarázatot füzve tettehez, hogy fizettségül és elégtételképen adja azért a pénzbeli megkárosításért, amelyet véletlenül követett el az Arnold úr tulajdonán s megjegyezte továbbá, hogy kész ezenkívül más, további kárpótlásra is, nevezetesen arra, hogy a saját költségén művelteti a földet Arnold úr részére. Egy hónappal ezelőtt, miközben némi szükséges ástást végeztek a birtokon, Smith úr a legnevezetesebb ókori szoborra bukkant, mely valaha csak Róma gazdag műkincseit gyarapította. Kiváló női alakot ábrázol s bár elszomorító módon bemocskolta a talaj, a százados termőföld, mindenkit elbűvölt bájos szépségével. Az orra, a ballába a térden alul, egyik füle, jobblába ujjai, egyik kezéről két ujj hiányzanak, egyébként a nemes alak figyelemre méltó jó karban van. A kormány tüstént katonai őrizet alá vette s egy műkritikusokból, régiségbúvárokból s az egyház biboros hercegeiből álló bizottságot nevezett ki a szobor értékének megbecsülésére és a találati hely tulajdonosának fizetendő összeg megállapítására. Az egész ügyet mélységes titokban tartották egészen tegnap estig, miközben a bizottság zárt ajtók mögött ülésezett és fontolgatott. Tegnap éjjel egyakarattal úgy nyilatkoztak, hogy a szobor egy Venus és a Krisztus előtti harmadik század egyik ismeretlen, de kiváló tehetségű szobrász műve. A legtökéletesebb műremeknek tartják, amelyről a világnak tudomása van.

Éjfélkor végső értekezletet tartottak és a Venus értékét tíz millió koronában állapították meg. A római törvény és szokásjog értelmében, mely szerint mindazoknak a műtermékeknek, amelyeket a Campagnán találnak, a kormány a fele-tulajdonosa, nem volt más mit tenni az államnak, mint kifizetni Arnold úrnak az öt millió koronát, a gyönyörű szobrot pedig birtokba venni. Ma reggel a Capitoliumra szállították a Vénust, hogy állandóan ott maradjon; a bizottság pedig tiszteletét fogja tenni Arnold úrnál Öszentsége, a Pápa utalványával, melyre a kincstárnál bármikor felveheti aranyban az öt milliányi fejedelmi összeget.

A hangok kórusban: „Szerencse, micsoda vakszerencse! Nem is lehet minek nevezni!“

Egy másik hang: „Uraim, indítványozom, hogy tüstént alakítsunk egy „Amerikai Közkereseti Részvénytársaság“-ot a vidék megvételeére s a szobrok kiásatására, hogy itt, a Wall-utcá-

ban levő összeköttetéseink folytán az értékpa-
pirok csökkentése s emelése által növeljük a
tőkét.“

Mind: „Helyes! Beleegyezünk!“

VI.

(Szin: A római Capitolum tíz évvel később.)

„Nézd, kedvesem, ez a leghíresebb szobor
a világon. Ez az a híres capitoliumi Vénus,
amelyről annyi sokat hallottál már. Itt áll kija-
vítva (azaz inkább megtoldozva) a leghíresebb
római művészek által, akik azzal az egyetlen
tényükkel, azzal a gyatra toldozással, amit e
nemes művön végeztek, nevüket örök időkre
híressé tették. Milyen idegennek tetszik . . . ez
a hely! Édes szívem, mikor tíz, boldogságban
eltöltött évvel ezelőtt utóljára állottam itt, még
nem voltam gazdag ember, sőt egyetlen fillérem
sem volt. Mindazonáltal nekem igen nagy ré-
szem volt abban, hogy az ókori művészet eme
legpompásabb remeke Róma úrnője legyen.“

Az imádott, a dicső capitoliumi Venus . . .
és micsoda egy összegre becsülték! Tíz millió
korona!

„Igen, most . . . annyi.“

„Úgy-e, György, isteni szépségű!“

„Óh igen . . . de mi most ahhoz képest,
mielőtt az az áldott Smith János le nem tör-
delte tagjait s be nem zúzta az orrát. Találé-
kony, szellemes, nemes Smith! Szerzője mind-
nyájunk boldogságának! Hallga! Tudod, mit
jelent e hörgés, Mariska? Ez a kölyök meg-
kapta a számárköhögést. Soha sem fogsz tudni
a gyermekekre vigyázni!

Vége.

A capitoliumi Vénus még mindig a római
Capitoliumon van és mindig a legbájosabb és
legdicsőbb műve az ókori művészetnek, amely-
lyel eldicsekszik a világ. De ha egyszer abban
a szerencsés helyzetben leszel, hogy szemtől-
szembe láthatod és szokás szerint téged is meg-
bűvöl, ne engedd műélvezetedet ezzel az ere-
detéről szóló igaz és titokzatos történettel meg-
sérteni. Ha pedig a New-Jork-i államban levő
Siracuse mellett, vagy akárhol másutt felásott
„Óriási megkövesedett ember“-ről s a vele üzőtt
szédelgésről olvasol, légy a legnagyobb mérték-
ben óvatos . . . és ha maga Barnum, aki azt
oda elásta, kínálja neked hallatlan összegért
megvételre, meg ne vedd: küld a pápához!

*Az oroszlán arája.**

— Chamissóból fordította Stunda István. —

Nászi mirtusszal, menyegzői disszel
Oroszlánjától búsan köszön el
A szelidítő hajnal-arcu lánya,
Hódol neki a pusztá királya.

Féket-nem-ismert uralma oda van
Úrnőjére néz nyájas-okosan,
Ki simogatja, meg-megveregeti
Szerető szívvel mesélget neki:

„Voltak szép napok — gyorsan leperegtek —
Meghitt pajtás volt a gyermek s gyermek.
Együtt játszottunk szeretőn szeretve: —
De tavaszunk — haj! — rég eltemetve . . .

Kevélyen ráztad fejedelmi fejed
Sörény-korona, melyet büszkén fed.
Felcseperedtem, nem vagyok már gyermek
Elillantak a gyermek-örömek.

Bár lehetne még melletted maradnom
Hűséges társam, derék állatom!
De sorsom engem idegenbe vezet,
Idegennek kell nyujtanom kezét.

Szemét szírt neki himporos szépségem
Mégkért atyámtól s én kényszerültem
Mirtusz-füzérrel övezve már hajam,
De kisírt szemem könnyesen csillan.

Megértettél hát — ezért bösz haragod,
Én fogoly vagyok, te is csillapodj!
. . . Ott jön már éppen, akit követnem kell
Utolsó csókkal hadd köszönjek el!“

Csók csattan, vér forr tüzesen pezsegve —
Még a ketrec is mintha reszketne. —
Ahogy az ifjú a rács felé halad,
Féltőn felgerjed, a szerelmes vad.

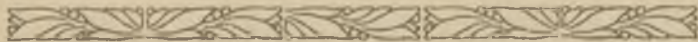
Bömbölve, farkát rémesen csóválja,
Szerelmesének útját elállja;
Hiába fenyít, rimánkodik esdve,
Nem tágit örző, oszlopos teste.

Kint eszeveszett kavarodás támad
„Hamar fegyvert! Hamar a puskámat!
Szíven találom! Rálövök biztosra!“
. . . Benn toporzékol Szahara ura.

* A. M. I. Ö. T. német műfordítási pályázatán díjat nyert

*Szegény vőlegény, míg a rácsnak rohan,
Fogoly mátkája leroskad holtan.
Arca, termete összemarcangolva
Ömlő véréből borúl biborba.*

*S amint a szűz vér hidegülve alvad,
Halálra készen elcsitúl a vad.
Megtörve omlik halott arájához
S a golyót várja, mi enyhülést hoz.*

Apolló tréfája.

Irta: Trócsányi György.

I.

Abban az időtájban, amikor Athénben a görög ifjak közül mind többen adták fejüket a művészetekkel való foglalkozásra és egyrejobban elidegenedtek a kötelességeket rovó hivataloktól, az ókori istenek ragyogó kara leszállt az Olimpusról és kivándorolt. Sok földet bejártak és volt vidék, ahol észre sem vették, hogy kik ők voltakép. Nem egy helyen azonban illő hódolattal adóztak nekik. Közben eltelt pár száz esztendő és az emberek lassan önhittek lettek. Mindenkit, aki náluk többet ért és közük kerül, embernek néztek és így tettek az olympiai istenekkel is.

Zeus éhező szintársulata Pesten szerepelt. Lapok nem írtak, sem Aphrodite, sem Artemis bájairól s mély hallgatással mellőzték premiérelőadásait. A közönség tudomást sem vett róluk. Ennek következtében pénzüik fogytán volt s az igazgató, az élelmes Zeus, bizalommal és szép reménnyel küldte ki egy vidéki bála vendégszerepelni a társulat egyetlen frakkos tagját, táncos Apollót.

Apolló a mulatságon határozottan unta magát. Nem volt kedve táncolni s bosszankodva nézte a párokat. Örökké szépetleső szeme azonban hirtelen felcsillant... Szőke haju lány volt, feketeszemű, fehér cipős, rózsaszín ruhában... A tánca tetszett meg táncos Apollónak. S amint mellette lebbent el a lány táncosa karján, megfogta s lihegő hangon susogta fülébe: Jöjjön kis leány, megszabadítom. Letépek magáról ezt az irigy ruhát. Meztelen lesz. És meztelen testét antik peplonokba csavarom. És maga meztelen lábbal fog táncolni. A haját lebontom s az elszabadult hajfürtök, táncolni fognak lantom dallamára. Jöjjön és...

Apollót hirtelen megcsapta a januári csípős

hideg, amint néhány rendező jóvoltából a báltermen kívül érezte magát.

Még jókor érkezett meg a vonathoz s beszált egy első osztályu fülkébe. Ábrándozva gondolt az ott maradt lányra.

... Milyen szép is volt. Szőkehaju, barna szemű. És táncolt a haja és táncolt a szeme, táncolt egész teste s táncolt a két kis cipő... Hogy is haragudhatott meg olyan egyszerre.

Két utas lépett a fülkébe. Apa és fiu. Az apa nem véve tekintetbe az idegen jelenlétét, azonnal nekitámadt a fiának.

— És hova tetted azt a temérdek pénzt, amit adósságaid rendezésére küldtem.

— Hová? Apám, hallgasson ide... Mentem tegnap az utcán. Cs jött velem szemben virágos kosárral a karján egy leány, utca leány, örömeleány volt. Kínálta a virágját s kínálta magát. Én véletlenül a szemébe néztem. S minő szemek voltak! Szemek, amelyek mélységét mérni nem lehet. Titkokat titkoló s rejtelmeket rejtő szemek. És mélyek. A szemébe mélyedtem... Nos és aztán a zsebembe nyúltam, kivettem onnan rongyos ezerkoronámat, azt az ámuló leány kezébe nyomtam — de kedves volt — s ott hagytam... A leány jött utánam; nem értett meg; s mikor végre belátta, miről van szó, én már messze voltam. Azóta olyan szépeket álmodok a tiszta s mély szemekről.

— Óh, ha az én fiam, előről élhetné az életét s mindaz a tapasztalat, amit eddig szerzhethetett volna, az övé lenne s a második életben aszerint élne, nem volna boldogabb ember nálam az egész világon.

Apollónak határozottan tetszett a fiu. És nevetségesnek találta az apát. Hanem azért elhatározta, hogy teljesíti az apa kívánságát, amennyire tőle telik. Előbb azonban kíváncsi volt a fiu előbbi életére. Gondolta, hogy hamar utánna jár, de mivel egyéb dolgai voltak, egy pesti jónevű magándetektív irodának adta ki a megbízást s az ily nagy ügysző méltó buzgalommal fogott a nyomozáshoz.

II.

Apolló fiatal utitársa, úgylátszik, arra volt teremtve, hogy illúziókban éljen s azokat szüljön maga körül. Már születésével is, egynémelyek szerint izetlen tréfát követett el.

Szülei több mint egy hónapig valami elhamarkodott észlelés következtében leánynak nézték s csak aztán vették észre fiú létét.

cs sokat sírt és sokat nevetett. Nem úgy

viselkedett, mint jó gyermekhez illik. Olykor komoly lett volna? Soha! Minden okúl szolgált neki arra, hogy sírjon vagy nevéssen. Még ál-mában sem nyugodott: vagy könnyei potyogtak vagy szája húzódott félre édes mosolygásra. Almodott télen teli tál cseresznyéről, nyáron havon tova-sikló csengő szánokról, aztán meg igazi lovokról s csodás tündérekről.

A karácsonyfa rendkívül megnyerte tetszését. Hogy valaki, aki nem is ismeri őket jól s aki voltaképp semmit sem kap tőlük, aranyos fát hoz minden éven: ez nagyon szája ize szerint volt.

Mikor megtudta, hogy a karácsonyfa a szülők jámbor csalása s angyalok nem repkednek az éjben s nem dalolnak csillagos éjszakákon az erdők felett, az nagyon fájt neki. De hamar vígasztalódott, mert hű maradt régi illúzióihoz s nem vett tudomást róla s nem hitte, hogy apja szerzi a karácsonyfát.

Rohamosan elfutott gyermekkorra. Azt mondták rá, hogy vad, rendetlen és erőszakos, makacs kölyök volt.

Ha megkötötte magát, szigorúan ragaszkodott ahhoz, amit első pillanatban érzett. Volt egy tanítója, aki egyszer megsimogatta a fejét. És ezt a simogatást érezte tíz év múlva is és bár ezren is állították, mikor tanítóját akasztani vitték, hogy az rossz ember, ő kijelentette, hogy az egyike az angyaloknak, mert akinek keze úgy tud simogatni, az rossz ember nem lehet.

Már tíz éves korában beleszeretett egy leányba, akinél kócosabb haja csak neki volt s hűségesen lopott számára, amit csak tudott. Almát kertjükből, melyet aztán a kútnál megmosott, hogy szép tiszta legyen, gyűszűt hazulról, melyet papírral tömött ki, hogy királynéja ujjára jó legyen és mindent, amit csak lehetett.

Bámulatos kitartással folytatta ezt a kis viszonyt és büszke volt rá nagyon.

És boldog volt, ha egy mosolyt nyerhetett.

Boldogan dalolt sokat, sokat. Mindig ragyogott a szeme; szivárványosan, a könnyzápok után.

Eltelt gyermekkorra. Sokat szeretett a maga korához nem is illő vadsággal, rajongással és makacssággal. Ezer módját találta ki a szórakozásnak s a pénz mindig túlhamar elfolyt kezéből. Adóssága nőtt egyre; ő mulatott rajta s vigan költötte pénzét másfelé.

Aztán! Aztán nagyon szeretett a Viharban járni. A Viharban barna haja szemébe csapzott és ő gyönyörrel ment szembe hóval, széllel, nevetve azokon, akik a szél elől a házba húzódnak.

Igy gondolkozott: Miként a szabad természetben a magas légnyomású helyről az alacsony légnyomású felé tódul a lég és kél a vihar, úgy kél a szenvedély, a szív viharja a kebelben. Ha valakinek lelke megtelik magányában, mely fájdalommal vagy örömmel van tele, vágyódásában, melynek tárgya dicsvágy vagy szerelem, akkor az kiömleni akar. Túláradni. Ha ilyenkor túlfeszült lélek közelébe kerül valaki, kinek szíve nincs eltelve, akkor megkezdődik az áramlás, a Vihar. Jön vagy a Mámor vagy a Szennvedély. Gyenge emberek (széltől féltő, életféltő balogok), miként a szél elől fedett hajlék alá, úgy menekülnek a szívek viharja elől a Megismerés házaiba. Erős ember, egész ember szembe száll a széllal . . .

Ő is eljutott a széltől hajtva, dobálva, (mert hajtotta és dobálta őt gyakran a szél) a Megismerés kopár házáig, de még küszöbére sem tévedt soha lába.

Kebléből kélt a vihar: Rajongás, Ifjuság és Mámor, ezeknek volt szép arcu bajnoka. És szívesen állt ki mások viharzása elé. A Mámor fejedelmének nevezném őt.

Ha igazságot mondott, nevető arccal tette s ha úgy érezte, hogy valótlan dolgot beszél, sirni kezdett.

Nem szerették, mert nem tudott mindenki nyelvén beszélni és nem szívesen képzelte magát más helyébe.

Hirhedté pedig tréfái tették. Tréfák, amelyekben gyakran több igazság volt, mint sok-sok komolykodó könyv lapjain.

Egyszer népgyűlés volt abban a városban, ahol épen ő is tartózkodott. Sétájában a gyűlésbe tévedt és bosszankodott a szónokok fecsegésein. Egy eszme villant meg agyában hirtelen. Hazament s alchimista jelmezt öltve magára, tért vissza és nem törődve avval, hogy más beszél-e, így kezdett szólni:

— Alchimista vagyok. Abban a korban, ahonnan én jövök, sokan foglalkoztak ezzel az ábrándos tudománnyal. Aranyat akartunk csinálni. Mindent, fémet és salakot, aranyat is dobáltunk a kohó izzó tűzébe s kevertük az izzó tömeget ragyogó szemekkel és bámulatos kitartással, sóvárgással. Találtunk sok értékes ismeretet, de aranyat csinálni nem lehet.

És ti, kik itt gyűléseket tartotok és beszéltek, azt csináljátok, amit mi alchimisták egykoron. Boldogságot akartok; mindenkire kiterjedő boldogságot. A boldogság pedig olyan, mint az arany, vagy van, vagy nincs, de csinálni nem lehet.

Bele dobáltok a társadalmi forrongások

izzó kohójába mindent, amit csak lehet, még az egyének boldogságát is és verejtékes az igyekezetetek, hogy ebből a tömkelegből boldogságot aranyat kotyvasszatok.

Mi feldűtöttük s összeromboltuk kohóinkat, mikor már mindent elvitt, ami drága volt. És akkor megnyugovás szállt le ránk. Nem próbálnátok-e ti is feldönteni kohóitokat? Vagy azt várjátok, hogy ez a lappangó tűz mindent felemésszen?

— És igazságához nevetett örömmel, mert örült reki, hogy egy nagy tömeget megdöbentett.

Másnap börtönben találta magát, mert azt mondták rá, hogy izgat a fennálló társadalmi rend ellen.

* * *

Apolló nem is volt kíváncsi a továbbiakra. Látta, hogy ez az ifju egyike az isteneknek és valahol ő tőlük maradt el. Most pedig az emberek közzé kerülve, maga sem tudja magáról, hogy Zeus asztalánál van helye. S felvilágosította hát s az hamar beleszokott új helyzetébe.

Most már csakugyan kellett a Mámorok fejedelme helyére valakit küldeni, hogy fiui kötelességeit teljesítse.

Apolló hát, mivel nem feledkezett meg az apa kívánságairól s bosszúságairól, mely annak nyomában támadt, elhatározta, hogy minden tekintélyét latba veti, hogy az apa kívánsága teljesü hessen. Sikerült is az apát s az egész világot huszonegy évvel visszavinni, a nemes Mercur pedig szívesen vállalkozott a gyermek ellopására és helyébe másikat csempészett Egy fiut, aki példás életre volt hivatva s tapasztalatai voltak minden bajt előzőleg, úgy hogy azok soha sem szakadhattak nyakára.

III.

A Mámorok fejedelmének helyét elfoglalta az élet komoly számvevője. Hivatása volt illúziók nélkül élni és maga körül szétpattantani azokat.

Szülei azt hitték felületes megtekintés után, hogy leány. Azonban ő papirt kért s ráírta: „Fiu vagyok,“ mert nem tartotta illőnek, hogy a gyermek megcsufolja szülőjét.

Nem sírt soha és nem nevetett. Mindent megítélt. Általában mindig igen értelmesen nézett.

A karácsonyfának nem örült s felvilágosította, hogy egy fát venni, amelynek az a hivatása, hogy illúziókat ébresszen, nagyon ne-

vetséges a mai korban és semmi esetre sem észszerű dolog.

Gyermekmeséknek nem hitt és álmodni sem álmodott. Falovon nem lovagolt s nem lopott gyümölcsöt és gyűszüt a babájának, mert addig nem volt neki soha és azután sem lett.

Csodagyermek volt. Azt mondták róla, hogy igen derék, komoly, jó fiucska, akiből még lesz valaki.

Ő pedig ismerte minden dolognak hiúságos voltát és távortartotta magát azoktól. Nem törekedett sem elismerésre, sem hírnévre, a szerelem gyönyöreit nem izlelte, mert tudta, hogy káros lehet következményük.

Tisztában volt jövőjével. Mindenről, ami utjába került, tudta, hogy mit és voltakép és mire használható. Soha sem számította el magát és sohasem álmodott, tehát nem voltak fájdalmas veszteségei és csalódásai. Nem vett örömeket fájdalomak árán.

Általában azt az életet élte, amelyet példászerű életnek szoktak nevezni

Egy napon azonban nagyon üresnek találta az életet s az unatkozástól csak az tartotta vissza, hogy tudta, annak az ember szórakozással szokott véget vetni, ha jó nincs, olykor könnyelmű szórakozással is.

Ismeretlen vágy kerítette lassan hatalmába. És életének azon napján, mely korban hajdan apja kívánta fia átváltozását, revolvert fogott, hogy föbelője magát, de meggondolta a dolgot s felkerekedett, hogy elmenjen valahová, hol zene szól és tele van az ember szíve.

Biztosan a Mámorok fejedelme rohant el mellette valahol s az ő túlradó lelkéből viharzott át néhány égő csepp, üres keblébe.

IV.

A Végzet pedig Úr mindenek felett. Ur az emberek és Ur az istenek felett. És ő akarta, hogy a két fiu találkozzék.

A hajdan gúnyolt, bántult és megvetett örömtáncos és mámoros életműveit, most bachánsnök ünnepelt istene, ott ült a többi istenekkel egy sorban s nektárt szürcsöltek bibor ajkai. Mámoros volt és mámorosnak akarta az egész világot.

Belépett a hajdan csodált, félt és szeretett örök komoly számvevője az életnek, most egy hivatalnok seregnek rettegett kis ura.

Bámulva nézett szerte. És meglátta önmagát. Sohasem járt még ily léghörű helyen s azt hitte, hogy szédül. Tapasztalatai csak a

mult napig terjedtek. Az asztalhoz botorkált s leült. Csodálkozott és nem érezte jól magát. Azok csillogó s mégis fátyolos szemekkel, kicsinyedő meg nekidagadó szembogarakkal beszéltek szavakat, melyek értelem nélkül valók voltak és daloltak dalokat, amelyek idegenül hangzottak az ő fülének.

... Nem tudott mit csinálni és bámulta hasonmását. Az meg hozzá ment s megfogta kezét s szólt:

— Miért nem táncolsz, vagy miért nem danolsz vagy miért nem mondasz színes meséket, a neked hódoló lányokról. Mond milyen volt a szemük? És milyen volt az első mámorod?

— Én még sohasem voltam mámoros.

— Nos hát, akkor igyál. Idd ki ezt a serleget... Nektár van benne... Látod-e a rózsaszín pántlikás lányfejeket kikacagni a falakból? Nem zug a füledbe sem csodás nászi dal?!

— Nem látok és nem hallok semmit.

— Hunyd be a szemed: Látod-e a rózsaszín pántlikás lányfejeket kikacagni a falakból? Nem zug a füledbe csodás nászi dal? Tagadólag intesz, igyál még!

— Még most se látok semmit. De érzem, hogy lassan részeg leszek és leesem a székről.

— Erőlködj és gondolj valamire, ami kedves volt neked s amit elvesztettél. Aztán próbálj sirni!

— Én előttem semmi sem volt kedves és sohsem szoktam sirni.

— Hát neked nem volt gyermekálmód, melyet most is elsiratsz? Nem!? Hát nem volt rövidszoknyás ideálad, akinek nevét padba s fába vésted, aki gyöngy fogsorával síró éjszakákon visszajár?.. Nem?!

... Hát nem volt igazi ideálad s nem küzdöttél soha szélmalomokkal s nem örültél zokogva az életnek?.. Nem?!

Menj, menj nyomorult zsványa a földi létnek; az istenek közt nincs helyed. Koldus vagy, nyomorult fajankó, pusztulj el sóvárgás nélkül.

— Engedj itt maradnom.

— Takarodj s pusztulj el a percben, melyben egyet az életnek örülők közül megszomorítasz szürkeségeddel.

* * *

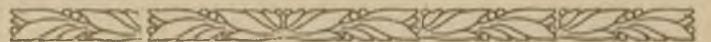
— És a Mámorok fejedelme azontúl is mindig mámoros volt. Mámorba ejtette a világ, egy lombok közt elvonuló halk sóhaj, egy csók látása, melyet először lopott ügyellenül, szüzi érintetlenségében a fiu...

— A másik sem vesztett semmit. Bizonyára nem kereste a mómornak társaságát s józan, okos munkásember lett belőle. Az élete volt a legszebb költemény. Egészsége, ereje a mómorok nélküli, családja büszkén fejlődve, mint terepélyes fa...

A Mámorok fejedelme egyre szép álmokat látott. Aludt és sokat álmodott. Nem ébredett zúgó fejjel s mómora nyomába nem járt soha lehangolás Szép volt minden körülötte, mindent besugárzott... Ablakával szembe didergő ember állt minden este és nézett szobája felé egész éjszaka. Ez az ember leste, hogy mit csinál és azt a valamit hogy csinálja. Ivott, hogy mámoros legyen, de mindig csak részeg lett. Sok pénzt eldobált. Elment minden helyre, ahol azt hallotta, hogy Örömet és Életmámort lehet szerezni; mindent kapott csak ezt nem. Mivel, hogy ezt az egyet nem adják pénzért.

— Jó jó, de beszéljünk az én emberemről. Negyven éves korában is lankadatlan inakkal haladt, hogy méltó legyen az igazi élethez; egy igazi élet, a legszebb költemény. És mert...

— Ah, lári-fári! Ezt az igazi életet az én emberem élte meg illuzióival, kora inrokkanással, husz éves vénségével. Az a gazdagságában toprongyos, minden szép iránt süket és vak koldus a maga embere lett, élete: a maguk szürke életéhez méltó lapos próza.

Az Ébenhajú Jelenség.

— Mese is, nem is. —

A borsodvári állomáson egy gigerlisen öltözött fiatal ember tiszteletre méltó kitartással fixiroz egy lányt, ki egy idősebb nő társaságában már jó ideje méregeti a perron hosszát. Szép vonású, a kreol barnánál egy árnyalattal sötétebb arcit igéző keretbe foglalja a dús hajának ébenszín hullámozása. Alakja kiválóan alkalmas lehetne valami görög istennő mintázásához modellnek. Szóval a bájos ismeretlen a tudósok által rendkívül veszedelmesnek talált nem ama csoportjához tartozik, amelynek egyszeri látása is teljesen elég ahhoz, hogy egy lobbanékony szívű jogásznak természetes helyzetéből elcsavarintsza a fejét, és énjének békés rendjét felbontva, szegődjék be bálványimádónak, hogy aztán folytonosan ezt hajtogassa: Óh!

egyetlen imádott szentem, könyörülj rajtam, népeket boldogító fejedelmi pillantásaid kincstárából utalj ki nekem egyet, szívbeli forradalmak lángjainak szítására berendezett mosolyaidból óh, jutass nekem egyet, mert különben kénytelen leszek husz éves fiatalságom üdeségét odaadni a halál prédára leső polipkarjainak!

A mi jogászbarátunk szíve az első pillantásra felrobbant és ifju keble összes benzintartalmának lobogásával kezdett égni. (Ezt oly világosan érezte, hogy riadtan tapogatta meg himzett mellényét, vajjon nem égette-e ki a belső láng.)

Az új Aphrodité (a lázas jogász megállapítása szerint csak az lehetett ilyen vakmerően szép!) nem pazarolva tulságosan hangja ezüstjét, kissé türelmetlenül sétál kísérője karján, s úgy látszik, nem igen talál kellemesebb szórakozást, — azaz hogy a nőknél alig lehet ennél kellemesebb szórakozás — mint hogy a hölgyutasok costume-jeit értékeli. A jogász azonban oly elszántan szögezi rá tekintetét, hogy a lány végre is kénytelen arra fordulni és tudomást szerezni arról, hogy van a világon — jelenleg a borsodvári pályaudvaron — egy cilinderes, monoklis, utolsó divattal brillirozó gentleman, aki arcának minden inacskájával azt óhajtja kifejezni, hogy a balkáni béke történelmi fontossága kismiska, ama pillanat jelentőségéhez képest, amely meghozná neki azt az egyelőre nem remélt boldogságot, hogy kifogástalan kecsességgel meghajolva önagysága előtt, elrebegetné neki ezt a szintelen frázist.

— Pagonyi, joghallgató vagyok!

A lány egy pillanatra rajta felejtette tekintetét, aztán fel sem vevő közönyösséggel, napirendre tért fölötte. Azaz dehogy tért! A fiatal Werbőczy-ivadék jogi praxisának minden fortélyát felhasználva igyekezett a lány figyelmét magára erőszakolni, úgy, hogy egyszer-kétszer akaratlanul is visszanezett a fiu esdeklő szemébe. Mikor pedig vonatja megérkezett s a coupé folyosójáról még egyszer végig hordozta szemét a nyüzsgő emberrajon, ismét megakadt szeme a kitartó lovagon, ki balját kabátja szivarzsebetájára helyezte, jobbával pedig *Az Est* apróhirdetési rovatát jelölte meg a tünemény érdeklődése központjául.

Nem lehet tárgyilagosan megállapítani, öntudatosan-e vagy csak az induló vonat rándulása következtében, a klasszikus fej megbiccent — és a föld hátán egy emberrel több lett azoknak a száma, akik a nagy véletlenekért áldják a sorsot és a lángoló szívek közvetítéséért a napilapok apróhirdetési vállalatát.

II.

Dobronyi Gyurka, a higanyos kedélyű tehnikus, előke'ő hanyagsággal vágta magát végig a diványon, hogy ebédutáni olvasókedvének eleget tegyen. (Ösmervén a pesti élelmezési viszonyokat, azt hiszem felesleges megjegyezni, hogy ebédnek ugyan ma színét se látta, de így legalább nem jön ellenkezésbe az orvosok ama szempontjával, mely a kielégített gyomorra nézve az emésztési állapotban való szellemi foglalkozást rendkívül károsnak minősíti.) Átfutván a lapot, — mely az *Est*nek még eddig ki nem fürkészett módon kabátja zsebébe került tegnapi száma volt — mivel semmi érdekesebbet nem talál, böngészni kezd a népiesen *Vénusz pocsolója* néven ismert rovatban és megakad szeme a következő hirdetésen:

Jegenyési jogász a mythologia összes tekintélyeinek nevére kéri azt az *Ébenhajú Jelenséget*, aki csőtörtök délután a borsodvári pályaudvaron egy idősebb hölgy kíséretében sétált, hogy vele címét mielőbb sziveskedjék közölni. Választ fentirt jelígeré esedez boldogtalan apródja.

Dobronyi Gyurka szájaszéle öt fogásos ebéddel felérő kacajra húzódott szét. Apró kék szemei kéjes csillogással bujtak meg az összeszorult szemhéjak mögött. Abból a néhány sorból pompás tréfa eszméje pattant ki. — Jegenyés egyetlen egy jogászt számlál, de mégha több naplopója volna is, rögtön ráismerne a lobbanékony szívű Pagonyi Fricire. Ez csakis ő lehet. És mefisztói agyában már kész volt az egész pokoli terv.

— Majd felcsap ő *Ébenhajú Jelenségnek!*

— Másnap ott diszelgett az *Est*ben:

„**Jegenyési jogász**“ Levelét „Köszénfüst“ jelígeré poste restante várja Tudja Márki. Üdv!

III.

Pagonyi Frici nem tudott hova lenni örömeiben.

Hát szívök is van az istennőknek?! Hát azok a márványkeblek érezni is tudnak? Hát az az első, közömbös pillantás a vadidegennek szólt, nem a hódoló egyénnek? Mikor néhanéha elnézett a szeme a tömeg felett, nem a vonatot leste, hanem őt kereste? Mikor megindult a vonat, csakugyan nem önkéntelenül bölintott az a remek fejecske, hanem beleegyező igent intett?!

Óh Istenem! ha ez igaz, akkor adj erős lelket, mert ezt a boldogságot ígérő kezdetet nehéz lesz ép elmével folytatni. Még alig három napja, hogy először látta és már itt a válasz kereső soraira. Levelét várja! És milyen

szellemes! Nem vet oda a profán nyilvánosságunk egy drága nevet. hanem befejezi üzenetét egy szellemes szójátékkal. A buta plebs azt fogja hinni, ez valami rejtélyes egyéniséget takar, csak ő tudja, hogy ez egy fenséges teremtes elméjének a sziporkázó szikrája. És üdvözlí! Egyelőre csak így. Egy kicsit tartózkodóan csak üdvözlí. Szüzi csókját még gondolatban sem akarja oda vetni a piszkos nyomdafestéknek. Majd jön még szebb idő is, mikor az illatos papír negyedik oldalán ez a varázsige lesz: Csókolom! — Csókollak. Ezerszer. Aztán jön idő, mikor nemcsak papiroson, hanem hamisítatlan édességgel, isteni zamattal, természetben cserélődnek ki ezek a királyságokkal még nem fizethető csókok... Hopp! nagyon messze ragadtál, szivárványt szövő fantáziám szárnyas táltosa! Ma még csak a kezdet kezdetén vagyunk. Egyelőre meg kell elégedni a papíron küldött kézcsókkal. De hogy is kellene kezdeni? Hogyan kellene úgy megírni azt a levelet, hogy az ne legyen sablónos, de mégis udvarias hangú, finom, kifejező, ötletes, eredeti...? Mi legyen például a megszólítás?

Nagynehezen ebben állapotodott meg:

„1912 január 3. d. u. 3 óra 5 perc óta az örökkévalóságig Imádozt Ébenhajú Tünemény!!

Szeretném 15 percre kölcsönkérni Petőfi keresetlen közvetlenségét, Gyulai Pál világos értetőségét, Vörösmarty nyelvének zenéjét, mert nekem ez nem adatott meg. (Az vigasztal, hogy fentírt nagyságok is csak külön-külön, szétdarabolva kapták meg). Így hát elégedjék meg szívem kincstárának osztatlan Birtokosa, bensőm trónjának teljhatalmu Tulajdonosa — azzal a szegényes előadóképességgel, mellyel a középiskola nyolc osztályát kilenc év alatt végzett csekélységem rendelkezik. Fenséged körültekintő bölcsessége (bocsánat, hogy kisbetűvel irtam!) elnéző szeretetreméltósága be fogja látni, hogy nem a nyelv a fő, melyen érzelmeinket előadjuk, hanem a szív, mely fakasztotta. Az én felrobbant szívem, mely Baku égő petroleumforrásaival versenyző lángoszlopokban olvad, érzeményeinek ecsetelésér szegény az árva magyar nyelv, szegény minden nyelv; mert mióta Ébenhajú Tüneményességét megpillantottam, csak az tudná mérlegelni érzelmeim mérhetetlenségét, aki rádiumszemlét tartana keblem rejtelseiben. Nem akarok agyoncsépezt vallomásokat pattogtatni, hanem a szeg fejére ütve kimondom, amit Jelenségednek az első látásra meg kellett éreznie — hogy égek Istennőségeért. Égek, egyenesen: égek és ha nem boldogít legalább ismeretségével, azt hi-

szem, néhány nap múlva megszaporitom azoknak számát, kik „eldobják maguktól az életet s tettöknek oka ismeretlen“. stb.

Pagonyi Frigyes

joghallgató.

U. i. Esdve könyörgöm legalább a drága nevének megírásával csittítsa kínjaimat!“

IV.

Pagonyi Frici már a negyedik álmatlan éjszaka gyötrelmein is túlesett.

— Nem! Ez tovább nem mehet így! Ha még ma sem jön válasz, pontot tesz az élet-történetem végére. Slussz!

... Erre szerencsére nem került rá a sor.

Hogy milyen hatást gyakorolt az az evangéliumos lila levélke, meg se próbálom leírni. (Ahoz nekem kellene kölcsönt kérni a fentírt három csillagtól). Csak annyit kockáztatok meg, hogy arca a hetedik mennyország színeiben tündökölt, és ez a színjátszás mindig újra kezdődött, ahányszor a levél olvasásához ismételten hozzáfogott.

A válasz ilyenféle volt:

„Igentisztelt Pagonyi Úr!

Kedves Barátom!

Sietnem kell a válasszal, hogy késő ne legyen — istenments, hogy kárt tegyen magában — pedig nem is sejti, mily óriási akadályokba ütközik az én levélírássom, mikor egy százszemű papa és egy háromszáz szemű mama vigyázza minden mozdulatomat. Szerencsére megbízható bátyám nyújt segédkezet és óvatosságból neki mondom tollba leveletem, de ön, remélem, úgy veszi, mintha saját ujjaimmal írnám.

Óh! egyáltalán nincs Magának szüksége, kedves barátom — ugye megengedi ezt a csöpp bizalmat? — arra, hogy idegen tollakkal ékeskedjék. Annak a rajongásnak ecsetelése — nagy mesterek tollára méltó! Ami a bakui lángoszlopokat illeti — tartozom annyi őszinteséggel, hogy bevalljam: az én szívem is lázasabban dobog, mióta elegáns alakját, epedő arcát megpillantottam. (Oh! az a vonat miért is nem késett egy félórácskát legalább) Igen Frigyes! — ugyebár nem érinti kellemetlenül? — én is vágyom az ismeretségre és siettetni fogom azt.

Most azonban Ég vele

legszivélyesebb üdvözléssel

Paulina.“

Pagonyi Frici nem akarta elhinni, hogy még a földön van.

Ekkora boldogságot földi halandó nem bír elviselni. (Oh, hogy még sem repedt meg a szive!) Tehát Ő is szereti! Óh Paulinám, Istennő vagy Te csakugyan! A Szépség, a tökéletes Termet, a Báj Istennője. Az a közvetlenség! Az a meleg hang! Oh a férfi irás kemény vonásain is keresztül érzik, hogy női szívből fakad. És még hozzá a neved, — az is istennői. — Igen! a görög istennők legrokonszenvesebbike: *Pallas Athénæ* nevet viselt. Ki merné kétségbe vonni, hogy becéző szerelmesek ebből vonták össze istennőjüknek a Paulina nevet?! És Ő is vágyik az ismeretségre, siettetni fogja. De hát tudna-e az idő kereke oly sebesen forogni, hogy minden nap, mely tőle elválasztja egy örökkévalóság ne legyen? . . .

Aztán mikor úgy, ahogy magához tért, leült és írt, írt, írt.

Lelkét a rajongás ihlette, nyelvét kiszinezte az imádat. Remek művéből csak ezt az egy gondolatot, mint leghatalmasabbat, ragadom ki:

Kitépem a Kárpátok erdejéből a legmagasabb fenyőt, belemártom az Aetna tűzörvényébe s e lángba merített, óriás tollal írom a sötét menny boltozatára: Szeretlek Paulinám!

(Ő ezt nem tette idézőjel közzé, de én zárjelben kénytelen vagyok megsugni, hogy Endrődi *Heine*-fordításában csaknem szóról-szóra ezeket találtam. De lehet, hogy csak két, szenvedélyben lobogó lélek egyöntetű megnyilatkozása.)*

V.

Az egyre epedőbb hangú levélkék halmaza már mindkét részen tekintélyesen megnövekedett, mikor egy örökkévalóságnak tetsző türelmetlen sóvárgás után meghozta a Paulina üzenete az üdvösséget ígérő találkozás helyét és idejét.

Pagonyi Frici életének ettől a napjától várt legtöbbet.

. . . Dobronyi Gyurka egy picit tétovázva indult a kitűzött helyre. Ebből örökéig tartó harag, sőt legnagyobb valószínűség szerint párbaj is támadhat. De aztán könnyedén rántotta meg vállát.

— Eh! Oda se neki. Legrosszabb esetben provokál. Állok elibe. Bizzuk a sorsra: ahogy lesz, úgy lesz!

*

* Kérem ez a felfogás aligha lehet jogosult, mert Heine egy teljes évszázaddal előbb leírta e gondolatát. A szedő.

. . . Már jóideje sétálgat, három óra is jórégen elmúlt, de még Fricinek se hire, se hamva. Egyszer csak lélekszakadva rohan felé, már megszűröl kiáltoz.

— Szervusz Gyurka! Hát téged mi szél hoz erre? . . . Te, mondd csak, nem láttál erre egy szép barna leányt egy szőke bajuszos úrral sétálni?

— Miféle barna leányt? Hej! csirkász, ugye már megint hegyes orrú cipő után szaladgálsz?

— Ej! ne filozofálg! Ma reggel kapok egy levelet a nagybátyámtól: „Amerikából hazatért ösmeretlen unokahugodat felviszem néhány napra Pestre. Jó volna, ha kalauzolással segítségünkre volnál. A lány csinos. Arcképét mellékelem, hogy könnyebben felismerj.” — Nézd!

Gyurka olyanfélét érzett, hogy aki itt vesztes lesz a játszmában az — ő.

— Te! hisz ez olyan lehet, mint az az Ébenhajú Tünnemény!

— Szakasztott az! Dehát . . . mit is akarok csak mondani? . . . honnan veszed te ezt a hasonlatot, vagy mi a csudát?

Gyurka kezdte magát elemében érezni.

— No és hogy akarsz te velök itt találkozni? Az aszfaltból nőnek ki, vagy aeroplánon ereszkednek le?

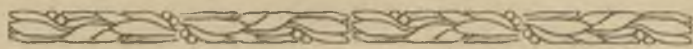
— Hát kérlek, előre siettem nekik jegyet szerezni ide-oda s most üthetem bottal a nyomukat. De szervusz! Rohanok.

— Te és hogy viselkedik veled szemben?

— Mondhatom ennivalóan. . . De mit gyorogsz olyan kajánul?

— Hát csak azt — szólt vissza Gyurka, hogy ha máskor Ébenhajú Jelenséggel akarsz megösmernedni, előbb tudd meg, hogy Kőszénfüst jeligáre ki kér tőled levelet!?

Kiss Géza.

Modern irodalom.

Ha e szavakat halljuk, „modern irodalom“, megvetéssel, lekicsinylés kíséretében a pokolba kívánjuk mendentüstül, íróstul, munkástul együtt. Sajnos, nem akarjuk megérteni; nem akarjuk magunkévá tenni, idegenkedünk tőle. Pedig okulhatunk a multak nagy példáin. Egyszer eljuthatnánk ahhoz a lépcsőhöz, mely magaslatra visz, honnan pompázva, illatos virágok honába, madárdaloz, pillangó-szállta ligetbe, nézhetünk; de láthatunk küzdő, vértontó-lazás munkát; dülő szenvedélyü élet-rabokat; s

azoknak kavarodó, szomjas, alázkodó, megtört, roppant dereku, vásott emberek tömegét, mely chaos felett lebeg, a remények, vágyak szellőlengette fátyola.

A chaotikus tömegből hosszú úju kezek nyulnak utána, de arcukon csalódás, reménytelenség emberi kinja.

S ha e trónusról széttekintünk, vajon hol találjuk magunkat?

Bizonyára nem a tündérbert közepén illatozó aloe bűvében üzünk édes szerelmet, bizonyára nem szállunk szerelmet lopni lepkétől. Ott a kavarodó zürzavar lesz a mi helyünk, melyet csak a képzelet szárnyán hagytunk el. Ott látjuk magunkat az élet fenekén s kiálltunk önmagunknak, „ne ámits többé“, hanem könynyits testemen. viduljon lelkem: győzz vagy ha nem tudsz, érette a vérem hajt, melyet fékezni nincs erőd.

S a modern ember kiábrándult ember. Nem él világot, mely számára lehetetlen, mely nem valóság. Élni mert reményélet, hiu ábránd, önámítás. Irodalmat is olyat kián, melyben magát látja. A dulakodót a kenyérért, a nyugalomért. Idege legyen fáradt, unott. Legyenek vágyai, melyekről tudja, hogy nem teljesülnek soha, soha. Mártson a vérebe, mert valami zsarnokoskodik felette, mely miatt szenved. Halljon zokogva panasz szót, kétségbeejtő sírást. Öléből megrablott gyermekü anyát, hogy szánakozzék, mert maga is szánalomra méltó. Ne hazudjék senki. Legyen minden igaz. Szokja meg, még a rettenetést is. Ne tartsák gyermeknek, legyen inkább megtört gerincü férfi, horpadt mellü, de ne hazudjék. Lássa magát rabnak, szenvedélyei karjában, mert úgy is az. Szerelmese legyen olyan nő, ki őszintén adja magát neki, mire rendelve van. Ne legyen képzelgő, ábrándos istennő, de lelke legyen emberien szép, szeme ragyogja fel barázdás homlokát, puha arca simuljon karjára, melegitse fel elgyötört vézna inait. De nézze bele arcába a tüzet, a szenvedélyt, legyen szemében lángpallos, mely hasít, mely férfivá tesz. Legyen délceg, dalia a nő. Látszék annak, ami. De legyen néma. Nemaságával facsarjon könnyet. Tudjon zokogni, de igaz legyen. Szeressen, mert arra van teremtve. Tudjon megadni, keltessen undort, de igaz legyen. Ime a modern emberpár követelése. Jogos-e vajjon e követelés? Ha jogos, úgy a modern irodalom, mely a modern ember életéhez szolgáltat tükröt, létjogosult. Diadalmi kocsiával tűzparipákon akkor száguldjon az ócska avaron, mely egykor

szinben, virágban pompázott s vágjon magának utat előre.

A modern irodalom, mint mindenkor irodalma, szigoruan korának szava. Az ideális, képzelt világ optimizmusa, a melyet XVIII. században a csalódás tátongó völgykatlanába sülyedt, elveszett. Egyszerre az ember magára maradt. Az az élet, mellyel Voltaire kacérkodott, a XIX. század emberének a nyakába szakadt. S a XIX. század embere látta, hogy nincs miben bíznia. Tehetetlen. Honnan-hová megy, kérdésre a XVIII. század nem volt képes feleletet adni. Lerombolta nagy, őshitét, mit vére árán szerzett. Bizalma csalóka fénysugár volt. Eloszlott, a sötétség rémképeket látat. Ugyanaz a vér kering ereiben. Él; vágyai messze terjednek s ime kimerült; nem képes, nincs hatalma annak teljesülést adni. Ugy az a szenvedély kergeti. Legyőzni önmagát sincs ereje, sem erőforrása. Nincs tisztában önmagával. Egyszerre megvillan agyában, hogy kába álm volt élete élt annak, mi még nincs s nem tudja, hogy lesz-e. Fáradt erőt újra acélozni indul s keres vigasztalást a valóságban, melyet megtapint, érez, sőt sokszor kemény harcot kell vivni vele. S ez köti le az egyént. Közösnek kezd látszani a cél: megismerni, megbarátkozni a küzdelemmel, hozzásimulni az élethez. Közösén, vállvetve leküzdeni rémeit s az egész lassan-lassan törpül, beolvad a nagy közösségbe. A pszichologia motivumait többé nem a nagy übermenschek világából kapja, hanem a kisemberek társadalmi surlódásaiból, apró hibáiból, melyek a kis emberek örök tulajdona, melyek miatt örökösen buknak, de bukásokban van valami kedves, valami, ami mindnyájunké, ami közös sorsunkhoz tartozik.

A nagy problémák nem izgatják a kis embert. Nem is nagyon törődik velök. Vannak közvetlenebb bensőbb kérdései. Egyszerűen nem tudja megoldani a honnan-hová kérdését s elfordul tőle és él, befelé való életet. Örül kicsinyes dolgoknak. Ha jut egy-két perc, élvezti ami neki szép, tetsző, amivel legfeljebb magának árt. de tudja, hogy minden csepp mámorital áldozatot csikar ki tőle. Mégis az utánna való vágyakozás uralkodik benne. De hát nem így volt-e mindég? s mégis a mult irodalma más volt. Más, mert az emberek két világot éltek, illetőleg csak egyiket éltek, a másikat pedig csak szerették volna élni. A nagy vágyak a mult emberében ép oly erővel tomboltak, épannyi önzés volt sajátja, mint a modern emberé. De e vágyak természetében bízott makacsul. Önhitten indult harcnak s kép-

zeletben tudta bár megvívni, mégis boldog volt reményében, melyhez makacsul szegődött. Reménye hamis volt. A mult zseniális lelkü poétái világos tudattal birtak az élet csalfasága felől, a csalódások letörték őket, ellankasztották. Balassa feljajdul, de nem józanodik még ki egészen a mámorból, szenvedésből, melybe az élet sodorta; többet sírt, mint kacagott. Csokonai belesír a nótába. Siratja lelkét, siratja sorsát. Petőfi érzi, sejtí az örült embert épúgy, mint a tehetetlent. Szeretne szárnyakat adni az embernek, mellyel repülne messze-messze, hol világszabadság mámorába szédülne; de az ember tehetetlen, törpe, vagy örült. S a modernnek hiu erőmegfeszítésnek látják a multat, mely kissé ügyetlen és bizarr. Minek az örökös kapkodás? Mi a romantika, mese-mese, mellyel altató nótát lehet dudolni a gyermek álmához. Azonban a mai kor embere már kinőtt. Nem gyermek. Szereti a mesét, amely valóság. Melyben önmagát látja harcolni kevés, megfogyott erejével. Nem kér világot, mely nincs. Elég neki az övé is.

Morálja is más, mint a mult emberé. Erkölcsei világát önmagából meríti. Nem képzel supranaturalis erőt, mely parancsol neki erkölcsöt. Sőt érez szívében egy csomó részvétet. Ha ezt kielégíti, meg van elégedve magával. Felelősséget érez önmagáért, nagykoru, de nem elbizakodott. Nem skrupulózus. Kissé könnyelmű, mert jól esik. Nincs mit kockáztatnia; nem képzel nem létező értéket; amiye van, az az övé s tőle senki el nem veheti. Sorsát közösek látja.

Érdeklí a világ a maga egészében; a társadalom a maga hibáival, nemcsak előnyével. A züllött existenciák bukásának okát kutatja, hogy megismerje önmagát. Szeret beletekinteni a társadalom lelkébe. Ott látja sokszor a hazug ideált, mely romlások okává lett számtalanszor s kiket semmivé tett, sorsukat megpecsételi s hozzávaló bizalmukat kacagja, megveti. Ebből kifolyólag a modern ember erősen kritikus érzelmű s bizalmatlan. Méltányolja az ártatlanul szenvedőket, akiket a társadalom kiszolgált önmagának. Ez irányban a modern irodalom revolucionaer.

Olyat akar teremteni a moral mezején, ahol mindenki önmagáért felel. Áll vagy bukik, de önmagáért. Szerződött fél a közösségben s egyenjogu.

Az embert hibái megtévesztik. Ez a valóság, melyet neki meg kell mutatni, szeme elé vinni. Ebből fakad az irodalom cinizmusa. Más életet él a modern ember. Gondolatai kulturált

életének sarjai, excentrikusok. Ezeket nem hatja meg a természet művelte lelkület. Hangulata majd cellás, folytott izű, majd energikus, kacagó, gúnymosolyos.

S ez irodalomnak speciálításai, különösen a költői. Lelkük mélyén hordozzák szerencsétlenségét az embernek. Ez fáj nekik.

S a fájdalmat örökkétartónak érzik. Nincs más szabadulás, csak a halál. Ez biztos, mégis hátborzongató, mégis rémes, pedig nyugalmat, befejezettséget ígér. De utja bizonytalan. Tenger, melyet koromsötétség borít be leplével, csak a végső hullámok sutognak. Körül locsogják az embert, a szigetét a végtelen vizen, s mesélnek érthetetlen hangokon, melyet csak érezni lehet, de érteni nem. Belebámulnak a nagy végtelenbe s a bizonytalan messzeségben vérvörös kérdőjel rajzolódik, melyre feleletet adni nincs bátorságuk, csak imbolyognak. S gondoljunk létünkre, mennyi bizonytalanság riaszt. Hánykolódunk örületes hangulatunkban s nem tudunk magunknak kifejezést adni, mert érzelmeink ujszerűek. Tapasztaltuk, hogy vágyaink teljesülése még jobban tikkaszt. Tudományszomjunkat, ha egyáltalában merészkedünk, nincs mi kielégítse, mert végső kérdésnek mindig ez marad: „honnan-hová“. Leszünk cinikusok, szerencsétlen szánalmasok, melyhez még arra is szükségünk van, hogy gondolkozzunk, hogy önmagunkat megértsük.

Ehhez képest, ha a modern irodalom hivatásának meg akart felelni, új formáknak, új nyelvnek, fogalomnak s ez utóbbinak, új szót kellett adni. Mert ám figyeljük meg nyelvünket. Mindent kifejez az édesen, fülbecsengően természeti képekkel, szófordulatokkal; azonban a kulturalis haladás fedezett fel absztrakt lelki vonásokat, melyek mozgatnak, zakatolnak, melyek kifejezik magukat s erőtlenül állunk velök szemben. Ezeknek oly ruhát kellett szabni, hogy igazán ők legyenek s ha nem sikerült, mezteletenségökben kívánjuk látni napvilágon. Ujszerű itt minden és főleg szokatlan, de csak addig, míg nem vetettünk mélyebb pillantást az életörvénybe, a dulakodó erők katlanába. Ha bepillantunk, nem ismerünk önmagunkra, mert saját nemünkben hazudott, képzeltek vagyunk. Ragadjuk ki azt a világot, amelyben tényleg élünk s megértjük a moderneket.

Tehát a modernek gazdagítják nyelvünket, költészetünket új, friss gondolatokkal s megfelelő formákkal. Közelférköznek énünkhöz.

S mégis gyűlölet koszoruját dobjuk modern költészetünkre Miért? Mert még csak kiskorú s idegen emlékün nőtt. Internationális

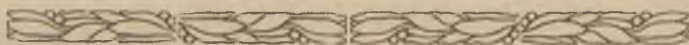
s nem a mi fiunk. Azonban volt-e nagyobb korszak a magyar irodalomban, mely nem nyugatra ment születni? S rövidesen átszellemült magyar lélektől, magyar szellemtől. Ez kissé erősen kapcsolódott be a nyugati kultúra körébe.

Természetes. Avagy nem át meg át vagyunk itatva nyugati vonásokkal. Modern irodalmunk késett, mert késtünk mi is lenni, lekésztett a „magyar átok.“ Ha azonban megvívja ez új irodalom forradalmi harcát, cinikus pesszimizmusát majd derültebb, nemesebb pesszinizmus váltja fel s magyar irodalmunk teljessé, befejezett körvonalúvá válik, melynek sáncai közt fogja munkálni önmagát s egyszerre megnyílnak előtte a nyugati kulturkör karjai, melybe a modern magyar szellem diadalmasan vonúl be. Most az épen fakadó csirát akarjuk letaposni? hiszen már talált utat a nyugat felé. Már kezdenek ismerni s mi visszariadunk? Van-e magyarabb s hazafiuiabb kérdés és fontosság annál, hogy valahára belépünk a nagy európai közösségbe, melynek útja a nemzeti irodalom? S ez nem lehet másképp, mint felemelkedni a nyugati nemzetekhez. Mi elkéstünk, de nem maradunk el. Lerázva az átok bilincset gyors ügetésben haladunk; csak az utat vágjuk ki végig, a diadal kocsit terített szőnyegen vonúlhat be a magyar Géniussal.

Ez utat tisztítják és egyengetik, ha itt-ott gyarló eszközökkel is, modern írónk.

Hiába, a jó Isten szűkkeblűen adott nekünk.

Stunda István.

A pátens története.*

Irta: *Szölke István.*

(Polytabás.)

Mihelyt a pátens s az azt követő miniszteri leirat megjelent, azonnal megindultak a tanácskozások mindenütt, egyházunk vezető emberei között. Révész Imre véleménye az volt, hogy dacára a pátens és miniszteri rendelet tilalmának, meg kell tartani minden áron a superintendentiális gyűléseket a régi alkotmányos gyakorlat szerint s ezeken ki kell mondani mindenütt, hogy a magyar protestáns egyház a pátens el nem fogadhatja s el nem fogadja soha és e határozatokat egy az uralkodóhoz terjesztendő feliratban el kell mondani. Ha pedig az ilyen gyűléseket az erőszak miatt megtartani nem lehetne, ugyanezt a pátens alapján összehívott

első kerületi gyűlés tegye meg, hogy így vegye észre a kormány egész világosan, hogy a protestánsok igazaik védelmére nem félnek sikra szállani s bárminő rendszer mellett sem adják fel jogaikat. A Révész Imre által megállapított jelszó tehát az, hogy a kibocsátott egyházalkotmány törvénytelen és vészthozó s így visszavonandó!

A harcot a tiszántúli ref. egyházkerület kezdte meg, amelynek 1859. szeptember közepén tartott értekezletén már felhangzottak és köz-helyesléssel találkoztak Révész Imrének a pátens elítélő sulyos szavai: „Mind a császári nyílt parancs, mind az azt kísérő miniszteri rendelet nem egyéb, mint a magyar protestáns egyház öntörvényhozási hatalmának, autonómiájának tetteleges megtagadása és elvétele“ stb. s amely nyomban határozatilag kimondja Révész indítványát: „A nyílt parancsot és miniszteri rendeletet soha el nem fogadjuk és felkérjük Ufelségét, hogy vonja vissza!“

Ezután következnek egymásután a kormány erőlködései ellenére is a régi alkotmány szerinti kerületi gyűlések. Így pl. a tiszai ág. hitv. ev. egyházkerület gyűlése Késmárkon, 1859. szept. 27—29-ikén császári biztos jelenlétében. A gyűlés egészen a tiszántúli ref. egyházkerület értekezletén hozott határozat szellemében folyt le, amennyiben — a Prot. Egyh. és Isk. Lapok 1859. évf. egyik száma szerint — a gyűlés kezdetén mindjárt szót emelt Zsedényi Ede ny. udvari tanácsos azon különös eset felett, hogy zsinat helyett császári pátens akarja rendezni a magyar protestáns egyház ügyeit, majd kimutatja a pátens jogtalan és sérelmes voltát s indítványozza, hogy a gyűlés egy feliratot küldjön a fejedelemhez, mely kérje a pátens felfüggesztését s egy törvényes zsinat összehívását, addig pedig, míg ez megtörténhetnék, helyeztessék vissza az egyház az 1848 előtti állapotba.

Az indítványt a gyűlés a maga egészében elfogadja, a feliratot elkészíti s elhatározza, hogy közölni fogja a többi egyházkerületekkel is.

A késmárki gyűlés után következett a dunántúli evang. kerület gyűlése október 5—6-án Sopronban, a dunántúli ref. egyházkerületé Pápán, a tiszántúli ref. kerületé október 8-án Debrecenben s a határozat lényegében ugyanaz mindenütt, mint Késmárkon t. i. felirat a fejedelemhez a pátens visszavonása és zsinat engedélyezése ügyében. Ez utóbbi gyűlésen tűnik fel a fiatal Tisza Kálmán egyháza lángoló szeretetétől áthatott beszédével, melyben a pátensnek már megjelenését is törvénytelennek mondja. Megszerkesztik az uralkodóhoz küldendő felira-

* Az 1911—12 évi Vay nagyobb díjjal jutalmazott pályamű.

tot is Révész Imre észrevételei alapján, amelyről maga Deák Ferenc is úgy vélekedik, hogy tíz év óta semmit nagyobb örömmel nem olvastott, mint azt.

Mikor a kormány belátta mindezek után, hogy az egyes egyházkerületek nem hajlandók a pátens szerint szervezkedni s egészen negligálják annak az új kerületi beosztásról szóló 26-ik §-át s gyűléseiket továbbra is a régi módon tartják: egy 1859. október 8 án kelt rendelettel betiltotta az ilyen gyűlések tartását s kimondotta, hogy ezek határozatai érvénytelenek, tagjai pedig a hatóság által felelősségre vonhatók.

Ezt követi október 22-én egy másik rendelet, mely kijelenti, hogy mindazon kérvények, melyek a régi állapotok visszaállítása végett adtak, vagy adatnak be, visszautasíthatnak s nem fognak figyelembe vétetni. S csakugyan, midőn a Sárospatakon október 31. és november 1-én tartott egyetemes tanügyi bizottság gyűlése alkalmával tartott konferencia kérvényt nyújt be az uralkodóhoz gyűlés engedélyezése iránt: a kultuszminiszter elutasítja azt.

Hiába volt azonban ez újabb rendelet is, mert a közhangulat már olyan volt, hogy csupán a fegyveres erőnek engedett s a gyűlések egyre-másra összejöttek, dacára annak, hogy biztos tudomással bírt mindenki arról, hogy feloszlatja a rendőrség.

A tiszáninneri ref. egyházkerület még megtarthatta gyűlését minden akadály nélkül nov 15-én Miskolcon s feliratot is küldött az uralkodó elé, de már a dunamelléki kerület megérezte az október 8-iki miniszteri rendelet súlyát, mivel a Báthory Gábor h. püspök által dec. 12-re Pestre összehívott gyűlést a helytartóság betiltotta. Báthory engedélyt kieszközölni nem tudván, összehívó levelét visszavonta, a kerület azonban követelte a gyűlés megtartását, mire Báthory nem találván más megoldást, lemondott állásáról, sőt még lelkészi hivataláról is. A gyűlés a mondott határidőre összejött s a dec. 11-én éjjel gr. Ráday Gedeon lakásán tartott előleges értekezlet után másnap a Fodor Pál esperes és Ráday Gedeon elnöklete alatt meg is tartották. A rendőrség nem oszlatta fel, hanem több titkos rendőrt küldött oda, akik félóránként hirt vittek a tanácskozásokról. A gyűlés elfogadta a Filó Lajos által szerkesztett, az uralkodó elé terjesztendő feliratot s a szózat eléneklése után szétoszlott.

Nehezen ment a gyűlés létrehozása a bányai evang. egyházkerületben, mert itt a tót többség örömmel üdvözölte, a pátens s midőn a haza-

fias pesti egyházmegye november 14-iki gyűlésén a pátens ellen foglalt állást s a többi evang. egyházmegyét is csatlakozásra szólította és meghívta a dec. 15-iki kerületi gyűlésre, a zólyomi, honti és nógrádi esperesség több lelkesze tiltakozott ez ellen, sőt a bács—szerémi esperesség kijelentette, hogy ő már nem tartozik a kerület kötelékébe a pátens új kerületi beosztása alapján. A még Haynau idejében kinevezett Komáromy superintendens nem is akarta összehívni a gyűlést és helyette Esztergályi Mihály esperes küldözte szét a meghívókat a gr. Thun határozott tilalma dacára. A gyűlés csakugyan összejött, de alig indult meg a tanácskozás az Esztergályi Mihály és Dessewffy Ottó elnöklete alatt, rögtön feloszlatta egy rendőrtiszt, mely azután Székács megható imájával véget ért.

A kormány most már egy lépéssel megint tovább ment céljai megvalósításának útján s egy újabb, a siker nagyobb reményével kecsegtető fogáshoz folyamodott. Amint az 1848—49-iki szabadságharc idején a nemzetiségek segítségével akarta lábát megvetni Magyarországon a gyászos emlékü kamarilla, úgy a mostani kormány is a nemzetiségekkel próbált szerencsét s a német és tót nyelvű gyülekezetekben igyekezett a nyílt parancs számára híveket szerezni s ezáltal a magyar gyülekezetek ellen pártot üttetni, hogy így részt üssön az egyetemes egyöntetű ellenálláson.

Kézenfekvő eszközül szolgáltak e célra a pánszlávizmus eszméit hirdetni mindenkor szívesen kész agitátorok, akik most a pátens által lehetővé tett elszakadással a magyar gyülekezetektől egy lépéssei közelebb reméltek jutni ábrándjaik megvalósulásához. Így ez a taktika tagadhatatlanul nem volt sikertelen, különösen a vegyes népességű, nyelvű és érzelmű evangélikus egyházban.

Megkönnyítették ezt a munkát egyes, a kormány által megvesztegetett lapok közleményei, izgatásai és fenyegetései s az ugyanilyen szellemű és irányú röpiratok.

Ezeknek némelyikében olyan hangokat is lehetett hallani, hogy aki igazi evangélikus pap, az csak tót templomban talál ma menedéket; egyedül azt kell nézni, hogy vajjon a pátens a Krisztus evangéliumával mennyiben egyezik meg, nem pedig azt, hogy mit szól hozzá a magyar protestantizmus. Podhraczký József a pesti tót egyház papja pl., egy vakmerő pánszláv, a presbyteriumot is maga nevezte ki s az egyházhoz hű embereken mindenféle csúf piszkolódásokat vitt véghez féktelen izgatásai közben.

S midőn végre türhetetlen magaviselete miatt állásától elmozdított, a kormány tábori pappá nevezte ki jutalmúl; Hodzsa lipótszentmiklósi pap híveit látkozta, midőn nem akartak a pátens szerint szervezkedni; Selmebányán a hívek — Breznyik János gimn. igazgató buzdítására — otthagyták a templomban papjukat, mikor ez a pátens elfogadását követelte tőlük stb.

Jelentékeny segítséget adott a kormánynak törekvéseiben az a körülmény is, hogy már 1851-től kezdve az evang. egyháznak nem volt egy püspöke sem, hanem administratorok álltak a kerületek élén, akik mindenütt a kormány ügye mellett buzgókodtak s ezáltal csakugyan a pátens mellé állott néhány egyházközség és egyházmegye, pl. a zólyomi esperesség, mely még azt is elhatározta egy szavazattöbbséggel, hogy hálafeliratot intéz a fejedelemhez, továbbá a nyitrai és bács-szerémi esperesség.

Most már támaszkodva ez átpártolt egyházmegyékre, a pátensben meghatározott 6 kerület részére kinevezte a kormány az administratorokat, hogy azok által az ujjászervezést gyorsan keresztülvigye. Ezek azonban egészen 1859 végéig még gyűléseket sem tudtak tartani, sem felügyelőket választani, tehát mindamellett, hogy egyes egyházközségek és egyházmegyék a pátens mellett nyilatkoztak is, a kerületekkel itt sem boldogult a kormány s az administratorok törekvései kudarcot vallottak az agitátorok minden izgatása dacára is.

Az ág. ev. egyház 37 egyházmegyéje közül 7 szervezkedett a pátens szerint, állítólag 133 gyülekezettel és 230.000 lélekszámmal s 30 egyházmegye hű maradt a magyar prot. egyház alkotmányához. A református egyházkerületek pedig egyházmegyéikkel, sőt egyházközségeikkel együtt rendületlenül álltak szemben a pátens erőszakoló kormány minden erőlködésével.¹

Ilyen körülmények között nem volt más lehetőség a kormányra, mint vagy meghátrálni a protestánsok elöl s visszatérni a régi alkotmányhoz, vagy pedig tovább haladni az erőszak útján s kísérletet tenni még erősebb eszközökkel is. Meghátrálni semmiképen nem akart, nehogy ezáltal elárulja belső gyengeségét, tehát ez utóbbira határozta el magát és Zsedényi Edét, a késmárki gyűlés elnökét, ki a gyűlésen szót emelt a pátens ellen, Máday Károly bélai lelkészt, az egyházkerület jegyzőjét és az uralkodóhoz benyújtott felirat fogalmazóját és Pálkövy Antal sárospataki tanárt, a felirat kinyomatóját porbe fogatta és a kassai cs. és kir.

Landesgericht dec. 28-án a két előbbi közcsendháborítás és a törvények iránti engedetlenségre izgatás címén 4 havi, ez utóbbit pedig 2 havi fogházbüntetéssel sújtotta s később az eperjesi Ober-Landesgericht Zsedényi fogházbüntetését 8 hónapra emelte fel s még hozzá nemességétől, udvari tanácsosi címétől és nyugdíjától is megfosztotta, Mádayt pedig a kassai helytartóság lelkészi állásából is elmozdította.

Ilyen körülmények között köszöntött be a debreceni kerületi gyűlés napja, mely az elleni harcnak a legszebb és a legkiemelkedőbb pontja, amelyet még a múlt évi okt. 8-án tartott gyűlés elhatározott: 1860 jan. 11.

A kormány szándékai Zsedényi és társai elítéltetéséből, továbbá a dunamelléki és bányai kerületek gyűléseinek feloszlatásából nyilvánvalók voltak. Tudhatta mindenki, hogy kiméletre, elnézésre nincsen semmi remény, sőt a jelek még gonoszabb jövőt jósoltak, minthogy a kormány már jó előre értesülve volt a gyűlés összehívásáról. Ez a gyűlés már több volt, mint a rendes kerületi gyűlés. Országos tiltakozás volt már az az önkényuralom jogbitorlása ellen.

Debreczenben éppen nagyvásár volt e napon s a vásár révén is az ország minden részéből tódultak a gyűlésre. A debreceni kistemplom, ahol a gyűlést tartották, nem tudta befogadni a megjelent, feszült kíváncsisággal várakozó sokaságot s a sok ezerre menő érdeklődőket Tele lett a templom előtti tér is néppel. A gyűlésen Balogh Péter elnökölt. A megnyitó imádság után alig kezdett beszélni, megjelent a császári biztos, Hanke Leó: „A gyűlést — ugymond — a magas kormány nevében betiltom s felszólítom, hogy oszoljon szét.“ Az elhatározó pillanatban felkelt Tisza Kálmán s mindenki vele érzett, amikor szólt: „Mi a császári biztos úr parancsára szét nem oszolhatunk, mert mindek felett a királyok királyának tartozunk legfőbb engedelmséggel, tehát hitelveink megtagadása nélkül eloszolnunk nem lehet. Sokkal nagyobbak kell lenni a fejedelem iránti bizalmunknak, hogysen meg hagyjuk magunkat ingattatni egyes hivatalnokok által, akkor, mikor az Isten, az igazság és az emberiség mellettünk vannak!“ A biztos nem mert erőszakot alkalmazni s eltávozott.²

A gyűlést így megtartották és érte közös felelősséget vállaltak; kimondották, hogy a pátens nem foadhatják el sem alakjánál, sem tartalmánál fogva, mert hierarchismusra és bürokratismusra törekszik s egy közös prot. bi-

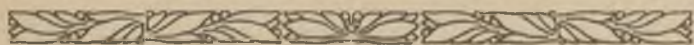
¹ Zsilinszky: „Magyar prot. egyháztört.“ 708. l.

² S. Szabó J.: Magyar Reform. Sion. 127—129. l.

zottság menjen fel Bécsbe s felirattal kérje a pátens visszavonását.

A küldöttség tagjai voltak, — ág. ev. részről: br. Prónay Gábor, br. Podmaniczky Ármin, Dessewffy Ottó, Esztergályi Mihály, Székács József, Schnell Károly. A ref. egyház részéről: Nagy Mihály, Blaskovich Pál, K. Thege Balázs, gr. Teleky Gyula, gr. Teleky Sándor, Egressy Sámuel, Török Pál, Erdélyi Ferencz, Szalay Sándor, Fördös Lajos, id. br. Vay Miklós, gr. Vay Dániel, gr. Pallavicini Roger, ifj. br. Vay Miklós, br. Vay Béla, Bernáth Zsigmond, dr. Ferenczy József, Hegedüs László, Zsarnay Lajos, gr. Dégenfeld Imre, Tisza Kálmán, Lónyay Menyhért, Balogh Péter, Révész Bálint, Révész Imre. ³

(Folyt. köv.)

Jegyzetek.

Valami nagy hiányt érzek az életünkben. Hiányát valami összekapcsoló közösségnek, szétforgácsolását az erőnknek, nem elég melegét a szeretetünknek. Hiányát annak az összetartásnak, aminek egy kis társadalomban, egy köpü rajában meg kell lenni, ami, ha megvan, csodákat művel, seregeket győz, ha nincs meg, nem hogy alkotni volna képes, hanem a meglevőt is elrontja, az egyes előtt sem képes megállni, — ami megvolt a kollégium ősnépében és tisztelt tekintélye tette azt, ami nincs meg bennünk és kiszolgáltatott a gonykacajnak. (Ellentmondó közgyűlési határozatok). Kezdünk áldozatul esni az u. n. korszellemnek. Az egyletek kora lejárt! Tekintélyek eltörpülnek. Érvényesülni akar az egyén. Veszítünk az állhatatosságunkból. Igyekszünk elszokni attól, hogy ha kevesen is, de felkarolunk egy ügyet, azt virágoztassuk fel. Az egyletekbe csak a tagsági díjat fizetjük, — de hasznót alig látunk. Néha, mikor épenséggel nincs egyéb dolgunk, elmegyünk a gyűlésekre is, de ha büntetéspénz nincs kilátásba helyezve, keresünk egyéb dolgot (rendesen ilyenkor vesz rajtunk erőt a játékszenvedély: ezt a partit muszáj befejeznem!) és ha nagy nehezen összeverődünk annyian, hogy határozatképesek vagyunk (az ifjúsági közgyűlést következetesen kétszer kell összehívni ugyanabban a tárgyban!) akkor nincs, aki hozzászóljon. Szereplőt — eltekintve néhány önként jelentkezőtől — alig lehet fogni. Hát élet ez? Hol a tetterünk? . . . Hja sok a teher! Sok a tantárgy! — Ez igaz. (Dehát ezekért eleget teszünk?) Nem az, hanem egy kicsit fásultak vagyunk. Erőt vesz rajtunk a jövődő méhesek tespedése. Tágul köztünk az összetartozás, esökken az egymásra utaltságunk. Szét vagyunk szórva apró kamarákba. Megcsappan még a nótás kedvünk is. Éreznünk kell, hogy egyedül vagyunk. Nincs meg bennünk az az önbizalom, az az erőtudat, ami az egysorsu, egymáshoz tartozó, szorosban együttélő embereket nagy-

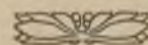
gyá, hatalmassá teszi. Az a katonás fegyelem, engedelmesség és tisztelet a nagyobb, az erősebb, okosabb, a fellebbvaló iránt, ami a bentlakásos Almatatert erősségé tette — nem igen jöhet vissza többé soha. De ha egy fedél alatt lakhatnánk mindnyájan, ha tartósabb lenne az együttélésünk — ha lenne egy *diák-otthon* — azt hiszem, nem csak az összetartásunk acélozódna meg, de megszázszorozódna az erőnk, a munkakedvünk, talán a nótánk is összhangzóbb, igézőbb volna! *Skriba.*

Egy theologusról akarok írni. Mindnyájan ismerjük. Ugy írom, ahogy történt. — Otthon ültem a szobámban. Stúdiumos órák teltek fölöttem, — mikor belepett hozzám. Szokatlan arecal jött, nagyon különös, kifejező megjelenéssel. Barátságosan lépett hozzám. És olyan szokatlanul a kezemben felejtette a kezét s valami nagyon mélyen szomorú nézéssel mondta: négy éves lányos históriának ma szakadt a vége — — Ennyi volt az egész És az az életbe beletörődő, fiús arca úgy a lelkemben maradt egyszerre. — Soha sem hittem lelki életbe fáradt, mélységes érzelmekkel telt lelküembernek. Mindig vádoltam egy kis filiszterséggel, nem-bánomsággal, köznapisággal. És most annyira hozzám érkezettnek érzem, nagyobbnak, aki néhány szavával rögzött előítéletet cáfolt meg. Ugy szeretem azokat az életeket, amiknek pillanatnyi hozzászögellését örömmel őrizhetem meg. És olyan nagy vágygal várok az ilyen életektől tartalmas, megbecsülni való szépséget. — Szeretném, ha itt sem esalódtam volna.

sz. f.

Goga Oktávián Petőfi román fordítója cikket írt valamelyik román napilapban. Kultúrátlansággal vádolt bennünket, meg a mostani irodalmunkat tamadta azért, mert semita és magyartalan. — Közvetve jut el hozzánk a tiltakozás, de tiltakozni nekünk is jól esik. Semitasági megjegyzésében van sok igaz, dehát ez nem is bánt bennünket. Az már minálunk elvitázhatatlan, hogy sokat köszönünk a magyarba oltott zsidó irodalmi világnak. (Utóvégre egy külföldön előadott darab, ha zsidó volt is a szerzője, magyar dicsőség.) Hanem, hogy magyartalan a mai irodalom?! Ezt érezzük igaztalannak inkább. S ekkor már egyebet nem tehetünk, mint a mai irodalmat ajánljuk még egyszer igazoló bizonyosságnak. Nincsen magyar dicsőséget magasztaló, hárfás énekünk, meg ódánk fölösen sok (csak annyi is mint régebben) és mégis teremtett annyi magyarságos érzést a mai irodalom, hogy a negyvennyolcas-ötvenes magyar sem lehet büszkébb a maga betanult chauvinista versére. — A kultúránk? — Eppen most ez a kritika?! . . . Mikor mindenünk európai nivót kezd érni! — Vagy a Goga Oktávián meglátása helytelen, — vagy a román hazafiság, kultúra, irodalom ébredt hatalmas, új életre?! — Nagyon rossz talaj volt most erre a cikkre, meglátásra, jóakarató ébresztésre, kritikára,

sz. f.

³ Révész Imre: Munkái a pátens korából. 3—4. l.

KÖNYVEKRŐL.

Radácsi György: Emlékjelek, Bizony-
ságok. I. II.

Az alvó kis szoba mintha megmozdulna, mintha megtelnék egy sírjából kikelt nemzedék nyüzsgésével, a pislogó lámpa világa mintha átvarázsolódnék egy eltemetett világ szivárványszínű derengésévé, az éjféλι csendet mintha megrezgetné a szegényes külsejű, de gazdagabb életű Kollégium zsibongó élete, az ősi kórus fátylazott zokogása, vagy pezsdítő vidámsága; legendás diákóriások képe rémlik fel előttem, mintha visszajárnának sirjuktól tanítani az Almamater iránti szeretetre, hűségre, dicsőségszerzésre — pedig csak olvasok, olvasom a Radácsi György két könyvét! Nem új egyik se. Azok, akik elolvasták, régen beleölelték már a szeretükbe, a dicséretükbe, — de nekünk most került a kezünkbe. Nem új a tartalma előttünk se; itt-ott már olvastuk. De most, hogy a harmadik kötet készül útra, hogy többen vettük — dicsekedésünkre! — birtokunkba egy kimerülhetetlen élet gyümölcsözését, rátartósabb gonddal, mohóbb szeretéssel esünk neki. És megösmérjük, sokszorozott kegyelettel tiszteljük meg a város, az iskola, az egyház, a haza jeleseit. Szinte könnyessé homályosodik a szemünk, amint olvassuk egyik-másik küzdelmekkel szerzett babérú életpálya őszinte elsíratását. Csak egyet említek az *Emlékjelek* közül: a leggyönyörűbb élettörténetnek, a *Ballagi Mór*-énak, talán az összes közt legremekebb megörökítését. Lehetetlen beérni *egyszeri* elolvasásával! — A józan tervezések, a nemes tanítások mellett ott tündökölnék egy, az iskola minden porcikáját odaadó rajongással szerető sziv emlékezései, a Kollégium, a diákság multjáról. Talán nem is tintával vannak írva. Mintha az író szíve-melege, szíve-vére lüktetne a betükben, — csak az tudhatja így megmelegíteni az olvasó szívét is. A Tompáról, az iskola életéről, a diákság multjáról, a város történetéről stb. írottak *Bizonyosságok*. Bizonyosságok amellet, hogy az Almamater századokon át tulságosan rászolgált arra, hogy úgy lehessen szeretni, mint egy édesanyát! A szerző azt mondta nekem ezekről a könyvekről, hogy *nem magának írta, hanem az iskolának*. Tehát nekünk, — az Ifjúságnak. Olvassuk hát tanulmánygó bűvárkodással, marandandó szeretettel őket, hiszen az iskolánk, az elődeink történetét sehonnan se tanulhatjuk meg ilyen fáradság nélkül, ilyen felemelő élvezettel, mint az *Emlékjelek*, *Bizonyosságok*-ból!

—s—a

HIREK.

Tavaszelő.

A Tél tündérlányai kihintgették már fehér fátyol-kötényükből a puha pihéket, a hóvirágokat, melyek azokon az elmúlt szép fehér napokon hogy hulltak, hulldogáltak lágyan-hintő kis kezek szórásától, hogy tündéri álmot sugjanak a nagy Aluvónak... Aztán sóhajtottak a tündérlányok a pazarul hintett hóvirágok után, az eltűnt napok után, az élet után és keltek, készülődtek az eltávozásra, hűs kora hajnalokon gyűltek, gyülekeztek, dért hintett libbenő fátyoluk, majd jöttek a szellőparipák ringva himbáló felhő-hintókkal és mégegyszer sóhajtottak a tündér leányok, a nagy Aluvó álombeli szerelmesei és nagyon szomorúak voltak, mikor tűnő suhanással tűntek tova a felhő-hintók... Még hallatszik szinte fátyol suhogásuk, szállongnak még néha hópihés-kötős elkésett tündér-leányok, már is csengenek az új kacagások, jönnek az új tündérlányok, a nagy Aluvó új szerelmesei. Meleg puhaságos kezők érintése, forró-ajkú költögető csókjuk. Hajnali álmából ébresztgetik a nagy Aluvót, szendergő arcára özönnel öntik-hintik a sugarakat; sugnak-susognak a fülébe dalt, tavaszi dalt; halk pengésű pici muzsikákon pengetik neki az ébredés akkordjait; meleg lehelléssel bontogatják fehér paplanát, puhítgatják fagyos husát, langyosítják hideg vérét: bele lehellik a pezsdülő Életet... A nagy Aluvó mozdul a fenséges Ébredésre!

Pattannak, felkacagnak a tündérlányok. Hajrá! Lüktet a szíve a nagy Aluvónak! Szállnak, libbennek, sugnak, bugnak, villannak, ezer kis muzsika pendül, perdülnek tündéri táncra. tombol az új, az ifjú vér... Hajrá! Lüktet a szíve a nagy Aluvónak! Zsong-bug az ifjúság, a szerelem, a vágy, a gyönyör, a mámor; sug a sóhaj, síkong a vigság, az öröm... A nagy kéktükörtű ég alatt minden molekula belevegyül a nagy Ébredés lázas bizsergésébe

Pazar ragyogású fénytől vemhes a lég. Sugárral átítatott felhő darabok libbennek fel a hegyek öléből lassu uszással. Valahol a magas messzeségbe pacsirtadal száll észak iránt. A ligetek, kertek barnasága százsínbe játszva csillan. Az alig érezhető légmozgásban mereven hajlanak még a hidegtől gémberedett gallyak, melyeken ezer meg ezer pirosan fakasztott rügyszemek kacagnak.

Szarkapár csapong a fatetön, kuszált fész két tatarozza zajos sürgés-forgással; apró bohóci

madarak patognak csipogva. Hosszu kék árnyékokat vetnek a fák, melyeknek hűsében meghuzódik egy-egy fehér folt; a tavalyi avaron zsenge fűszál furja át kis zöld fejét, képes erre, mert élni akar; apró bogárkák simogatják, terengetik szárnyukat, mert repülni akarnak. És mi is akarunk. Bennünk is sebesebb lüktetésbe mozdul a vér, a vágy, az élet; új bátorsággal, új örömmel és új érzésekkel gazdagít a Tavasz és úgy érezzük, hogy lelkünkbe még elmúlt nagy Ébredések emlékei is fakadnak és tüzes szívünk valamelyik szép márciusi napon nagy Ébredések szent találkozásának lesz a színhelye.

—y J.

— **Theologus bál.** Február hó 19 nek estéjén zajlott le a theologus egyesület kabarettal egybekötött táncmulatsága nagyon szép és a theologus bál eddigi hagyományos nivóját ezuttal talán tulszárnyaló sikerrel. Kétségtelen, hogy ennek a bálnak bizonyos renoméja van a többiek felett, bizonyos előlegezett bizalommal, fesztelenebb és őszintébb kedvvel-vigsággal gondol és készül erre az estére a városi és a vidéki bálozó közönség. És méltán, mert ennek a bálnak főleg az intimitása a legvonzóbb és az egyszerűségesebb eleganciája s talán a rendezőbizottság szerencsés műsorválasztása készíti elő azt a páratlan és a hajnali kései órákig vigságos hangulatot. Határozottan állítjuk hogy ez este szerencsés tapintattal összeállított műsora, művészi, élvezetes, de főleg modern számaival, a jól megválasztott szereplők kiváló produktumaival, különösen pedig a conferencier kitűnő szerepével elérte az eddigieknél sokkal magasabb és modernséggel teljes nivót. És itt külön kell megemlítenem a conferenciert, Kerekes Györgyöt, aki fáradságos és sok oldalú munkát végzett s aki finom és kellemes megjelenésével, jeles színpadi képességeivel, karakterisztikus alakításával, megnyerő modorával, ötletes, humoros tréfáival, aktuális kérdések és tények szellemes paródizálásával megadta a kabarettnek a kedvességét, a zamatot, a kellemes és a közönség figyelmét folytonosan lekötő egységet az unalmas és hosszú szünetek elűzésével. Szűkebb körökben eddig is ismert kvalitásait művészi kifejtésre emelte s a közönség osztatlan tetszésében és szimpátiájában részesült.

A műsor minden egyes száma rászolgált arra, hogy a színpadi raffineriák kedvelői is

kellő élvezetben részesülhettek Elsősorban is a főiskolai énekkar nyújtott bravuros előadást három eredeti magyar dallal. Mindig élvezettel s bizonyos megtisztelő figyelemmel hallgatjuk végig a jóhírnevű, hagyományos szokásokkal és apró romantikákkal érdekes életű kórus szereplését. — Nagyszerű élvezetben volt részünk a műsor két humoros dialogjában. Az egyik a kiváló írónak Molnár Ferencnek „Elseje“ c. rövid jelenete, melyet Németh Irmuska urleány és Molnár Elemér hh. adtak elő. Németh Irmuska nagyon kedves megjelenésével, határozott, biztos és átértett alakításával minden tekintetben a legkiválóbbat adta. Molnár Elemér pedig, akinek színészi képességeit már a jogszkabaretről ismerjük, most már mintegy a színpadi otthonosságának a nyugodt tudatával, könnyedén és sok őszinteséggel játszotta szerepét, mely művészi volt és mozdulataiban is nagyon jó. Ugy ezt, mint a másik dialógot, Gábor Andornak „Haspók ur ebédel“ c. dialógját élénk tetszéssel és tapssal fogadta a közönség. Ez utóbbi Salacz Irénke urleány és Kerekes György hh. alakításában páratlan jól sikerült. Salacz Irénke kevés szerepében is közismert, kedvesen szimpatikus modorával, a tüdő hallgatás nagyon jó alakításával szemben Haspók úr örökösen békétlen duzzogásával sokban hozzájárult Kerekes szerepének művészi kifejtéséhez. Kiváló s a legmegfelelőbb temperamentummal, a helyzet komikum legapróbb részleteinek páratlan ügyességű kidomborításával talán ez volt legművészibb produktuma. Ötletes dolog volt a bosszúshangu szolgáló. — A két dialóg közben volt Kolozs Richárd ur hegedű szólója, akinek frappáns művészetét már régen ismeri a pataki intelligencia s aki csodáshangu hegedűjén művészi tudással és érzéssel merészen keveri és vegyíti a legkülönbözőbb színeket. A közönség szünni nem akaró tapssal fogadta s másodszori megjelenésekor bánatos és vig magyar nótákat csalogatott hurjára. Zongorán Kovács Dezső képezdei tanár ur volt szíves kísérni közismert tudással és hozzáértéssel. Ugyancsak ő kísérte zongorán Szalontay Ferenc hh. éneklését. Szalontay kellemes, lágyan folyó éneklését szívesen és örömmel veszi mindég a közönség. Bár a magasabb regiszterekben nincs meg a kellő fizikai ereje, de az éneklésben való rutinjával ügyesen tudja ezt leplezni. — Utolsó előtti szám volt Kerekes György paródiája, a „Colloquium“. Diáki romantikákkal telített életünk egy színpadra hozott darabkája. Paródizált szavak, de eredeti, valóságos lelkek. A tantermek kulcslyukain ha-

sonló jeleneteknek akárhányszor voltunk tanúi s mintha mindannyian adtunk volna bele egy keveset életünkől, lelkünkől, szívünkől. Ami változatos életünk, búra boruló napjaink, óráink, öröme perdelő perceink, a „vagy vagy“ a szerencse forgó kerekén ülésünk, bohóságos mókáink, búszlató nótáink úgy bele fértek egyszerre a mi érzékeny lelkünkbe, úgy csordulóra telítette szívünket. . . ! Elfelejtettük a paródiát, mintha csak tükörben láttuk volna néma-magunkat és akkor gondolkoztunk azon, hogy mennyi szép is van a mi lelkünkben, életünkben, ami elmúlik mind, feledésbe tűnik új évek jövésével. Sok szépet temetett már el a diákemberek nemtörődömsége. Ezért tüntetjük fel ezt a „Colloquium“-ot úgy, mint első s e tekintetben teljesen új megörökítőjét életünknek. bár sajnáljuk, hogy a darab paródia. Az egész különben nagyon ügyes és szellemes munka. Személyek: a tanár. E szerepet Dobos Sándor hh. nagyon élethűen adta, s a különböző jellemeket ügyesen recitálta. Colloquensei voltak az okos (Stunda S.), a tudákos (Kiss Géza), a mulya (Molnár Elemér), és a buta (Novák Dezső). Mindannyian dicsérendő munkát végeztek. A műsört bezárta a korus „Bordala“. Aztán megkezdődött a tánc. Az első négyest 32 pár táncolta. A késő reggeli órákig tartott a lankadatlan hangulatu mulatás.

A bálon részt vett leányok névsora a következő: Alexy Etelka, Balázs Lenke és Elvira. Benyó Jolánka és Ica, Bukoveczky Ilonka, Both Aranka és Irénke, Csigi Ella, Dercsényi Iluska, Erdélyi Mariska, Farkas Ilonka és Vilmuska, Finkey Ilonka, Fürjész Ilonka és Bözsike, Jármly Jolánka és Böske, Juhász Böske, Lili és Sári, Kántor Ilonka, Kerekes Margit és Böske, Kovács Erzsike, Koncz Ica, Koncsol Annie, Kovács Ica, Kurucz Elza, László Aranka, Magyar Jolánka, Nagy Iduska, Nagy Szidike, Németh Irmuska, Radácsi Mariska és Jolánka, Salacz Irénke, Somogyi Etelka. Sóváry Irmuska, Szabó Iluska, Szabó Juliska és Terike, Szekeres Mariska, Szirmai Pirike, Takács Paula, Tárczy Mariska, Tudja Ilonka, Veres Etuska és Margitka, Zapotovzky Gitta, Zoványi Ilonka. — y J.

— A **husvéti** ünnepválasztáson első diák **Csabay István** IV. hh. lett.

— Az **ismeretterjesztő előadások** sorozatában f. hó 2-án Dr. Trócsányi József jogtanár tartott tartalmas szabadelőadást a „Kártérítésről.“ Az elvont jogi kérdést érdekessé téve értekezett a technika vívmányai által teremtetett különféle jogi helyzetekről. Az előadás előtt és után a főiskolai énekhar énekelt. —

F. hó 9-én d. u. fél 6 órától kezdve pedig Pap Zoltán főgimn. tanár úr mutatta be a főisk. imatermében a „Görög szobrászat“ kiváló remekeit, és folyó hó 13-án pedig ugyanabban a helyiségben és időben Elekes Imre főgimn. tanár a csodaszép „Veilencé“-ről fog felolvasást tartani megfelelő vetített képek kíséretében. Az élvezetesnek ígérkező estére felhívjuk közönségünk figyelmét.

— **Jegyzetekben** foglalkozunk *Goga Oktávián* magyar irodalom-támadásával. S alighogy a mi szerény védelmünkkel is körülöleljük a magyar irodalmat, már is igazoló levéllel jelenik meg *Ignotus* előtt egy másik román, Isac Emil. — Ő mondja a többek között:

„Ha ön a progresszív románság szellemi vezéreit megkérdezi, pl. Radulescu-Moton, Densusianu, Thiron egyetemi tanárokat, meg fogja látni, hogy ezek más véleményen lesznek az új magyar irodalmáról. Densusianu professzor, a ki Bukarestben a román nyelv és irodalom egyetemi tanára, úgy lapjában, a „Viata Nona“-ban, mint egyetemi előadásain, a legszebben nyilatkozott az új magyar írókról.“

„Sőt mást mondok, a bukaresti Nemzeti Színház nagy sikerrel játszotta és játsza a magyar darabokat, „semita“ s erők műveit: Molnár „Ördög“-ét, Lengyel „Tajfun“-ját, ujabban Drégely „A szerencse fiá“-t.“

Mindeme nagyon is ragaszkodó, tiszteletes szavakból láthatjuk, hogy nem a gogaoktáviános irodalmi nézetek az általánosak rólunk. Hogy a románság is mellettünk álló, megértő. — Csak a magyar érték emelése volt az egész cikk, mert így hangos kinyilatkoztatást hallottunk mellettünk az állítólagos irodalmi ellenség részéről. Végeredményben is a magyar irodalomnak használt Goga Oktávián.

— **Előfizetéseiket beküldték:** Klein Mihály, Sárospatak 2 kor., Ruzskay Gyula, Jánosi. 4 kor., Igaz József, Miskolc 2 kor., Takács Mihály, Igriçi 4 kor., Fekete Lajos, Szamosangyalos 2 kor. Dr. Gulyás József, Sárospatak 4 kor.

Tartalom. Szigethy Ferenc: Diákarcok. Kiss Géza: Márciusi ünnep. (Vers.) Kántor József: Aratás. (Novella.) Kiss Géza: Sülyedő naszádon. (Vers.) Szigethy Ferenc: Várom, hogy egyszer visszajön még. (Lira.) Mark Twain—Bacsó József: A capitoliumi Venus. (Novella.) Chamisso—Stunda István: Az oroszán arája. (Vers.) Trócsányi György: Apolló tréfája. (Novella.) Kiss Géza: Az Ébenhaju jelenség. (Novella.) Stunda István: Modern irodalom. (Eszttika-filológia.) Szőke István: A pátens története. (Történelem.) — Jegyzetek. Skriba: Valami . . sz. f.: Egy theologusról. sz. f.: Goga Oktávián. — Könyvekről. — s — a — Radácsi György: Emlékjelek, Bizonyosságok I. II. — Hírek. — y I.: Tavasz elő. — Egyleti élet. — Hirdetések,

EGYLETI ÉLET.

Uj egylet akadémiánkon. Harmincnégy évvel ezelőtt alakult meg a főiskola akadémiáján a „Gabelsberger Gyorsíró Egylet“, mely azonban már három év óta megszűnt, az e rendszert tudó gyorsírók jelentkezése hiányában. E hiánynak a pótlása végett alakítottuk meg 23-an az „Akadémiai Nagy Sándor-féle Gyorsíró Egyletet“ 1912. november 29-én. Ilyen rendszerű egylet virágzó van főgimnáziumunkban s így méltán lehet remélni, hogy az akadémiára felkerült gyorsírók az itteni egylet tekintélyét csak emelni fogják. Az egylet két tanfolyamot nyitott, melyek ingyenesek s hol a jelentkezők 2—3 hét alatt könnyen elsajátíthatják praktikus és egyszerű rendszerünket. A tisztikar a következőképp alakult meg: Elnök: Barth Ernő IV. jh., alelnök: Veress Károly IV. hh., Bacsó József I. hh., jegyző: G. Nagy László II. jh., pénztárnok: Kovács Dezső III. hh., könyvtárnok: Illyés János I. hh. — Állandó bizottsági tagok lettek: Dobos Sándor, Hubay László, Leskó István és Ridl Miklós. Tanfolyam vezetőkké Barth Ernő és Bacsó József választottak meg.

Szerkesztői üzenetek.

K. A. Most még egyik sem jó. Stílustalan. És ha gondolataiban is mélyebb lesz, akkor helyet adunk.

Ciprus. Névtelen levelekre nem válaszolunk.

Kiadóhivatali főnök: Csabay István.

Miért kap annyi megbizást a kassai Haltenberger-féle ruhafestő-, vegytisztító- és gőzmosógyár?

Mert a cég teljesen megbízható, a munkája gyors és kifogástalan s az árak jutányosak.

Képviseli: Sárospatakon a Klein Mihály cég.

Igen tisztelt Uraim!

Tudva azt, hogy öltöny-, felöltő- és nadrág-szöveget a helyi piacon nehezen tudták beszerezni, mivel kevés új dolgokat lehetett találni, értesítem önöket, hogy legutóbbi bevásárlásaim alkalmával sikerült a legújabb eredeti

angol öltöny-, felöltő- és nadrág-SZÖVETEK

birtokába jutnom. **Megjegyzés!** Vállalok úgymint öltönyöket, zsaketteket, smokingokat, valemint felöltőket és nadrágokat, melyek egy elsőrendű szabó által lesznek elkészítve, kinek munkájáért teljes garanciát vállalok.

Kérve szives pártfogásukat alázatos szolgálattal

Deutsch Hermann.

HIRDETÉSEKET jutányos áron elfogad e lap kiadóhivatala.

NÉVJEGYEK

a legfinomabb minőségű pergament, erezett, merített és csontkarton, valamint gyászszegélyű karton papíron izléses kivitelben, gyorsan és jutányos áron készülnek

DANI és FISCHER

főiskolai nyomdabérlőknél Sárospatakon

UJDONSÁG!

Pergamentszerű vékony merített névjegykarton. Virágos névjegyek!

Névjegyborítékok

gyászszegélylyel is, minden nagyságban olcsó áron kaphatók.

SÁROSPATAKI IFJUSÁGI KÖZLÖNY

MEGJELENIK HAVONKÉNT EGYSZER.

SZERKESZTŐSÉG: Főiskola, szeniori hivatal	Főszerkesztő: Szőke István	Főmunkatársak: Sőreghy János és Kiss Géza	Felelős szerkesztő: Szigethy Ferenc	KIADÓHIVATAL: Ref. főisk. könyvnyomda.
Előfizetési ár: Egész évre 4 K, félévre 2 K. Az előfizetési összegek a „Sárospataki Ifjúsági Közlöny” szerkesztőségének küldendőik				

Mi és a túrisztika.

Valami turista-kalauzban olvastam, hogy a túrisztika az ember ősi vándorösztönén alapúl. Azt hiszem, akkor egy terjedelmes kérdőjelet pingáltam e sorok után. Erre pedig éppen a Patakon szerzett tapasztalataim indítottak. Mi, akik oly eredeti romlatlanságban tudunk megőrizni egy-két szép emberi vonást, mi, akiket a század sok új jelszava, hibája legkevésbé forgatott ki mivoltunkból, eszerint alighanem legjobb turisták volnánk.

Hanem a túrisztika a kulturember lelki szükséglete.

Ma már elértük azt az időt, midőn fel tudunk emelkedni a Természet fenségének a megértéséhez, lelkünk szomjas a magyar talaj természeti csodáinak, istenáldásainak élvezésére; a kor — az *egyén* kora — ráutalja a kultur-embert a személyes tapasztalatok szerzésére, az önálló megfigyelések, egyéni megítélések eszközésére és ebben lépten-nyomon segítségére vannak a kor szellemét szolgáló turista- és közművelődési egyesületek.

Ma már a rövidruhás diákgyermek — aránylag mesés olcsón — gyűjthet felejthetetlenül mulatságos társaskirándulásokon egy életre való kincseket. — Csak mi, pataki diákok szánjuk magunkat nagy-nehezen a kecsegtető alkalom kihasználására. Nekünk még van *legációnk*, minket ez kárpótol a társaskirándulásokért. Én azt hiszem: soha! Vidékeket, embereket megismerhetünk nagyon sokat. Tapasztalatot, életünkre befolyásos ismeretet gyűjthetünk temér-

deket. De még akkor is, hol maradnak a távolabbi vidékek, a tőlünk messze eső természeti ritkaságok, ahová nem juthatunk el mint legátusok vagy — mint hajdan — suplikánsok, hol maradnak azok a gyárak, intézmények, magántulajdont képező érdekességek, melyek megtekintésére talán életünkben nem akad kedvezőbb alkalom, mint a tömeges kirándulásokon?

Nekünk pataki diákoknak, akik oly sok műélvezettől el vagyunk szigetelve, — nem szabad többé elzárkózni a tanulmányúttak, a túrisztika hívogató hirnökeiktől, nekünk nem szabad e tekintetben is elmaradni városon zsendült diáktársainktól.

Főiskolánk már pengeti (?) egy *kirándulási alap* eszméjét, ez már jó jel. De nekünk ezt már nincs időnk megvárunk. Nekünk sürgősen kell tennünk! Ne elégedjünk mi meg azzal a néhány maroknyi ismerettel, amit legációkban szerzünk, hanem inkább legációnk jövedelmén vegyük meg öntudatosabb, célirányosabb és fenségesebb gyűjtését lelki kincseinknek. En két dolgot kötök a Pataki Ifjúság lelkére: vagy adjuk össze ünnepi jövedelmünk egy részét tanulmányi kirándulásra, — lehetetlennek tartom, hogy tanáraink közt ne akadna, aki készséggel vállalja a vezetést —, vagy pedig ketten-hármankint összefogva szaporítsuk azoknak a diákoknak a számát, akik a fellendült magyar túrisztika zászlójára felesküdték!

Kiss Géza.

Balogh Esztike koporsója.

Irta: Sőreghy János.

Ebbe a történetbe sok a romantika, a hihetetlen. Tele van az életünk romantikákkal. A legörömösebb érzéseket és a legmélyesebb fájdalmakat a romantikák csodásszerűsége, váratlan, hirtelen suhanása szüli számunkra. Egy szó, egy lehellet karvaly szárnyat adhat a sorsnak, mely sebes villámként csap le az áldozatra és vért, életet követel vagy lelket tépszét és szívet tör össze.

Valamikor még kis legény koromba járt a mi házunkhoz egy öreg ráncosképű néni, hajdani nemesek koldusbotra jutott utólsója, akinek bennülő, mosolygós szemére még most is emlékszem és aki eljátszadózott velünk gyerekekkel és akinek adott az édes anyám friss kenyeret meg édes tejet.

Mesélő-regélő szép őszi estéken ott ült mindig kis ráncos ágyam mellett, simogatta pöszkehaju szunnyadozó fejemet. A hold besütött az orgona bokrokra át kis piros paplanomra és úgy hallgattam mesélését. És egyszer egy éjszaka nem tudtam aludni, felriadtam, féltem, mert egy kis leányról mesélt nekem az öreg néni, akit én nagyon megsajnáltam, mert nem is mese volt, hanem igaz volt az és azóta úgy kísért engem ez a kis történet, mint a kalitkában csukott első kis madárkám. Amikor kimult, mint az első sűrű-ráncos lakk csizmácskám csüngő ezüst bojtja, amikor leszakadt.

I.

Elfelejtettem már a nevét, de tudom, hogy valamelyik tiszta-táji faluba, ahol sok az akácfa, a verébszó, a fecskemadár; a bazsarózsa, a nóta; ahol sok a bazsalikom illat, a gólya, meg a csend, egy ilyen faluba élt ez a kisleány, akinek az élete csodálatos és szomorú. A nevére még emlékszem, Esztikének hívták, talán Balogh Esztikének. Egyetlen gyermeke volt az édesanyjának, olyan, akire azt mondják a jó falusi néni, hogy még ők olyan gyönyörűséges, kedves gyermeket életükbe nem láttak, aki olyan beszédes, okos... akinek olyan a kis orcája, mint a piros alma, a szeme meg mint a fekete-fényes gyöngyszemű kaláris... Az ilyen leányka, ha szépen felsurjánzik, egy kissé megdalmohodik, hát nóta terem a kiskapu alatt, mert szombat-vasárnap esténkint arra zsangolnak a legények és valamelyik telis teli szívű csak úgy hirtelenébe „kitalálja“, „megértelmezi“, hogy:

Ezt a kislányt nem édes anyja szülte,
Barázdába kis pacsirta kötötte.
Nem kell neki édes anyja dunnája
Betakarja szeretője subája.

Balog Istvánék kapufélfája, kérges, nagy lombbal boruló akáca bizonyára sok-sok dalt sugott volna a falu nótataláló fiainak, ha a sors közbe nem veti kegyetlen kezét, átkos, verő kezét.

Kezdődik pedig a szomorú történet ott, hogy Esztikét feladták az iskolába ábécét tanulni. Ezek az apró csivogó gyerekek úgy sze-degetik magokba azokat a fekete betűket, mint a félnapos kis csibék a kásaszemet. Az öreg tanítómester, akinek nagy tisztessége volt a faluba és nagy sujjal esett minden szava, nagyon megszerette az Esztikét. Olyan volt ő a többi gyerekek társaságában, mint a pipiske, ha verebek közt volna. Eleinte nehezen szokta meg az iskola padokat, nagyon anyás volt, sirt sokat az édesanyja után. A tanító bácsi külön is dédelgette édesgette magához s aztán ő lett a legszorgalmasabb kötelességtudó aprósága. Nem tudott betelni a dicsérésével. Hajnali harangszó után hány-szor elbeszélte annak az egynéhány istenes anyókáknak, öreg atyónak, akik már csak imádkozni szeretnek, hogy milyen páratlan okos gyermek az a Baloghék Esztikéje.

— Okos biz' a', tessék elhinni komám asszony, több esze van annak, mint az egész osztálynak — így dicsérgette Esztikét egy szép sugaras őszi reggel templomból jövet.

Az öreg vót bíróné asszony hallgatott egy kicsinyég, valami mondókája akadt a tanító úr szavára, nem közönséges, azért megállította, odahajlott hozzá, hogy valamit sugjon, mert nem lehet az ilyet úgy mondani, hogy a suton való pulya is meghallja a házba. Azt mondja hát:

— Hisz elhigyjük, mi is meghigyjük, ösmerjük mi is, hogy milyen okos egy gyermek a', de tessék elhinni nekem kedves tiszteletes tanító uram, hogy az olyan gyermek nem él soká, aki olyan tulságosképen okos meg külömbvaló a többinél, mer' az olyan csodagyermek...

Az öreg mester mélyen bele nézett az asszony szemébe. Szinte bántotta, hogy olyan nyugodtan, határozottan ejtette ki vézna száján ezeket a szavakat, mintha teljesen biztos volna annak bekövetkeztéről. Aztán eszébe ötlött az is, hogy talán úgy is szokott az legtöbbször történni. Maga elé nézett a földre, gondolkodva, az asszony pedig kérdő nézéssel hallgatott.

— Ne adja az Isten — sóhajtott a tanító

fejét felemelve s lassú mozdulással lépegetett tovább.

Reggeli csendes szél páhogott. Meg-meg-csergicsélte a nedvtelen akácleveleket. Gondos fecskeanyák a levegőbe etetik a fiatalokat. Valahol a faluba szarukürtjét fujja a kondás és cserget.

Szótlánul mentek az utcasarkáig, ott elváltak.

A tanító az iskola felé tartott. Máskor, ha valakit látott az udvarokon, mindenkire szól egy barátságos szót, de most még a köszönéseket se hallotta, most csak azon tépelődött, hogy is van az, igaz is az, hogy a „csuda” gyermek nem él sokáig...? Míg így tépelődött, valaki köszönt és megszólította:

— Tanító úr! Legyen szíves egy szóra.

Szinte meghökken, mikor látta, hogy a Balogh Istvánék nagylombbal boruló akácfája alatt áll, amelyik kihajlik az utcára és hogy maga Balogh István szól a kapu mellől. Valami nehéz gondolat suhant végig az agyán, nem is köszönt vissza, mintegy megütődve kérdezte:

— No... csak nincs valami baj, István?

— Nincs semmi nagyobb baj, tanító úr kérem — nyugtatta meg Balogh István, miközben kilépett az utcára — csak a kis jányom az Esztike nem akar szegény elmenni az iskolába. Fáj az édes anyjának a feje; ott sír szegényke mellette, nem tudjuk megvigasztalni. Hiába mondja neki az anyja, hogy ne sírjon, nincs neki semmi baja, nem hiszi már el, csak sír, hát sír. Tessék szíves lenni bejönni, megvigasztalni. Ami szavunk csak még jobban sikgatja, hátha a tanító úr szavára megcsitulna és elmenne a tanító urral az iskolába. Ha haza kérezkedik is, ne tessék engedni, majd csak ellesz a többivel, minek ölné itt hol magát szegény gyermek.

Kis idő múlva kézenfogva mentek az iskolába, a tanító bácsi, meg a kis Esztike. Egy kicsit még pityergett az utcán, dörzsölgette kisírt szemét. Apró kosárkájába két piros alma volt, amit kapott, ha jó kislány lesz az iskolába és a tanító bácsi tett még hozzá egy fehér krajcárt is, ha ezután nem fog sírni. És Esztike mindenbe belenyugodott.

II.

A ricsajkodó gyermekek zaja hirtelen halk zsongássá csendesedett, mert látták, hogy a tanító úr az ablak alatt elsétálva jó befelé az iskolába.

Belépett. Az apró labdafejű lurkók meg a leánykák felállottak. Egy-két palavesszőtok nagy csörömpöléssel esik le a földre és görög megszire. Aztán csend van.

Az öreg mester rá se hederít, feláll a deszka katedrára, összeszi a kezét és azt mondja: inádkozunk.

A biróék elsőtanuló leánya elmondja a szokott imát, a többiek lassan sisegik utána. Aztán még énekelnek két három éneket a zsol-tárból és egy intésre nagy koszmotolással leülnek. Ez minden áldott reggel így szokott történni.

Az öreg mester leül, rákönyököl a katedrára és míg végig dörgöli komoly, vén homlokát, elnézegeti az apró sereget, itt vannak-e mindannyian.

Az emelkedő őszi nap meleg, rézsutos sugároszlopokat alkot az ablakokon át, melyekbe meglátszik a csillogó, szálló, kavargó porszemek milliója.

Megszokta már a nehéz gyermek szagot, megse érzi az olajos kenyér, meg a zsiros tarisznyák szegényes bűzét.

Olyan jól esik a lelkének a gyerekek közt lenni. Hozzájuk van már forrva egészen a szemével, a lelkével, az életével, ez a hosszú idők megvénhedt, küzködő senkihőse.

De ni, egy felnyujtott kis kezen akadt meg a tekintete. Leszállt a katedráról és arrafelé tartott.

— No mi baj? — kérdi kíváncsian a leánykától.

Az pedig feláll. Látszott az arcán is, hogy nem árúlkodni akar, inkább valami szánalom volt a szemébe és mondja:

— Tanító úr, a Balogh Esztike meg sír.

Szinte olyan nyújtva, énekelve mondta, mintahogy az ilyen iskolás gyerekek szokták.

Tisztában volt az öreg mester a kislány bánatával. Az imént észre se vette, nem is hallott sirást és ime tényleg az Esztike a padra borulva szepeg.

Odalépett hozzá, megsimogatta a fejét.

— Miért sírsz kislányom, ne sírjál, hiszen nem beteg a te édes anyád.

A szegény gyermek még inkább elkezdett sírni és fájdalmasan nyögdécselte:

— Beteg a... beteg a...

Minden kis pájtás szánakozva nézett a keservesen síró Esztikére. Sajnálták szegénykét. Milyen rossz is annak, akinek beteg az édesanyja. A távolabb ülők felágaskodtak, mert csak úgy láthatták Esztikét, némelyik még a padra is felkuperodott. Sugdostak. Tehették is, mert a tanító úr szomorúan elfordulva, az ablak elé állt. Sok-

kal jobban szerette ezt a kis leányt, semhogy ebben a pillanatban elérzékenyült arcát megmutathatta volna a gyermekek előtt.

Némán, mozdulatlanul nézett az udvarra és azon gondolkozott, hogy milyen parányi szívecskéje lehet ennek a csepp teremtésnek és mégis mennyi bánat van benne. És míg ezen tünődött, olyan jól esett a szemének, hogy ott az udvaron az öreg eperfáról hulldogált az arany levél-eső, hogy ott a kerítésen túl a temető akácait sárgítja az ősz... Elnézte volna estig is, hogy a felhők jönnek-szállnak s aztán továbbtűnnek... Ugy vágyott a lelke valamerre, valahová, mikor a darvadozó vándor madarak vonultak... és hallotta az Esztike sírását... és mélyen sóhajtott az ősz bánatával...

Elfordult az ablaktól. A gyermekeket rendre intette és vigasztalni próbálta újra Esztikét:

— Jó kis leány vagy te, szeretlek én téged, ne sírjál Esztike.

Simogatta a haját dédelgetve, de Esztike nem szünt meg a sírással, fel se emelte a padról forró arcát, csak úgy esdett csukló hangon:

— Tanító úr — tessék — haza — engedni...

Az öreg mestert szinte aggasztotta, mit is csináljon vele, haza küldje-e, vagy itt tartsa. Az apja is azt mondta, hogy inkább maradjon itt az iskolába. Azért a fejére tette gyöngéden a kezét és azt mondta:

— Esztike jó kis leány, Esztike itt fog maradni az iskolába.

A sírás halkabb, de fájdalmasabb lett, kis feje is megreszketett bele és egy parányi szív bátorságával képes volt elszánni magát ilyen szavakra:

— Nem bánom én, ha meghalok is, haza megyek én az édesanyámhoz.

Alig lehetett hallani, hogy mit mond. A tanító nem is értette s azért megkérdezte a mellette ülő másik leánykát:

— Mit mondott? Hallottad?

Az pedig már a kötője csücskével dörzsölgette a szemét, szepegeve, halavány arccal állt fel és úgy magyarázta csaknem pityeregve:

— Azt mondta tanító úr, hogyha meghal is, hát haza megyen ű az édesanyjához.

A szó végigborzongatta az apró szíveket. Az öreg mester ősz feje búsan billent le. Elsápadt arcok, megrémült szemek kérdőleg meredtek egymásra. A távolabb ülők még most se értették, mit is mondott hát Esztike. Suttogtak. Sok kis leány szeméből kiesett a könnyű. Összebujtak.

Kínos csend, némaság ülte meg a gyermekereget.

A tanító belátta, hogy itt nincs mást mit tenni, mint vagy két gyerekkel hazaküldeni. De még megpróbálta egy ötlettel kísérteni, hátha megnyugodna. Magához intett egy fiút, aki az Esztikéék szomszédjába lakik. Sugott a fülébe valamit, mire a fiú lassan és zaj nélkül kilopózkodott és egy néhány perc múlva bejött, oda állva Esztike és a tanító úr elé, fennhangon jelentette:

— Tanító úr, az üzente Balogh Pista bácsi, hogy... hogy né ne sírjék mán Esztike, mer' nincs mán semmi baja se az édesanyjának.

Míg a betanúlt mondókát énekelte a fiú, Esztike abbahagyta a sírást. Félig felemelte a fejét és kérdőleg pislogott a fiúra, meg a tanító úrra. Látszott a szeméből, hogy elhiszi, amit mondott a fiú. Szinte megnyugodott. A gyermekek hamar elfáradnak a sírásba s aztán könnyen békülnek. Még egy néhány vigasztaló szó s az aggódó mester nagy öröme minden rendben folyhatott tovább.

A mellette ülők is kezdték foglalkoztatni Esztikét, hogy eltereljék a figyelmét az édesanyjáról. Nini, nevetett is az Esztike!

Javában hadarták már a leckét a fiúk. Még Kalapos Jani is úgy tudta a szenttörténetet, mint a vízfolyás. Irigykedve is gunyorgott rá a sarokból Kertész Miska, mert úgy látszik, máma csak egyedül fog térdepelni, ha még Jani is tudja a leckét...

III.

Az öreg eperfa, meg az ereszet árnyékállása megmutatja, hogy mikor kell a gyerekeket kibocsátani játszani. Megelevenedik a széles iskolaudvar, olyan mint egy megbolygott hangyafészek.

A leányok egy része körkoszorúba állva összefogózkodik és dalolják:

Mi van ma, mi van ma
Piros pünkösöd napja.

Bent a körbe két kis lány táncol, aztán felváltják egymást sorba.

Az orgonabokrok alatt hármásával-négyesével földre ülnek és kockáznak. Némelyik olyan ügyes már, hogy százig se veszít meg.

A fiúk kapót vernek, katonásdit játszanak, marakodnak.

A zúgattyú-tulajdonosok az istálló mögé gyűlnek és ott bugatják a nyüstre fűzött fazúgattyút, meg a téli ujjasról lecsempészett gombzúgattyút. Óvatosan, lassan kell huzogatni, mert akkor nem szakad el. Oda tartják egymás füléhez, hogy kié szól szebben. Ámbár a Kala-

pos Jani zugattyujához senki se merné a fülét odatartani, mert valamelyik nap is úgy megcsettentette a kis zsidófiu fülét, hogy a vér is jött belőle. De meg is lakolt érte, mert a legszebben búgó zugattyut elő kellett adni a tanító úrnak, hej pedig száz közül is kiértett annak a hangja! Nem is tudott Jani azóta párját faragni. Ezzel az újjal is csufot vallott, azért zsebre tette Jani és elkerekedett a gombozó, pitykéző csapathoz az iskola végibe.

A gombozás tilos, azért húzódnak félre és egy örszemet állítanak a sarokra 2 drb. pityke vagy 1 drb. cifra üveggomb díjazással, akinek kötelessége két rövidet füttyenteni, ha a tanító úr arra felé jönne.

Kertész Miskával meg Janival hármashoz senki se gombozna, mert ők egymással összebészelve fricskázzák a gombot. Aki még övelők egy lyukba játszott, minden gombját elvesztette. De meg vigyázatosnak is kellett lenni, mert ők nagyon értik a csórelést. Feladni persze nem lehet senkit gombozónak.

Egy kis pajtás sirva, nyafogva jött a szalmakazal felől, öklét a szemére szorítva. Mind oda szaladtak hozzá (Jani addig két gombot csizolt) és faggatták, de nem mondott semmit, csak ment a tanító úrhoz feladni. Meghebbent alakok sompolyogtak elő a szalmakazal mögül és azok mondták, hogy a Kertész Miska úgy odacélt a bodzafapuskával, hogy majdnem kilütte a szemét. Fél is a Miska. Azt mondja, hogy néki adja a puskát is, meg 17 gombot, csak ne adja fel, de nem kellett neki.

Az öreg mester egy nagy karos székbe ült a tornácon s hosszuszáru, hattyunyaku pipájából pöfékelt. El tudta nézni minden nap ezeket a virgonc, játszó gyermekeket. Még mindig mosolyos derűltséggel pihentette rajtok szemeit. Olyan nagy csendességet, nyugalmat ad az ő lelkének ez a sivitó lárma, zaj, ez a nyüzsgő mozgás. Nem válik ez a kép közönyössé soha az ő lelkébe.

A bodzafapuskával meglőtt kis legény oda-pityegett eléje, de csak akkor vette észre, mikor már másodszor kezdett prücskölve a panaszába:

— Tanító ur, Kertész — Mihály — kilütte a sze—me—meemet.

Ugy elnyutotta a végit, mint egy szopós bárány.

— Ah a gazfickó! Gyere közelebb mutasd — leemelte kezét a szeméről megvizsgálás végett. Tényleg azon a tájon megvolt neki kékülve egy kicsit a szeme alatt, ki volt adva a parancs:

— Kertész Miskát azonnal küldjétek ide, hozza a puskát is!

A kisleányok odaszaladgáltak és szörnyülködtek, meg irtóztak a kék folttól.

Azalatt Miska valahonnan az ól mögül előkullogott, kezében tartva a veszedelmes eszközt.

— Gyere csak, te bitang!

Miska sutba vetve minden bátorságot, szepelve és szemlesütve megáll.

— Elő csak a puskával, a csepüvel, meg a bicskával!

Miska átadja reszketve a puskát. A zsebébe gyömöszölt, az anyjától lopott szöszt kiráncigálja és azt is átadja, pedig abból még 100 golyót is lehetett volna rágni.

Mivel ma a leckét se tudta, megráncigáljuk a fülét és fog térdepelni és kap 10 körmöst.

— Takarodj haszontalan faggyu!

Miska szégyenkezve hordta el magát a nevető lányok közül, de alig ment az öreg eperfaig, megficánkolt, nagyot ugrott és nekikerekedett a játszó fiuk közé.

Az öreg mester félszömmel sandított utána. Egy pillanat alatt látott gyerekeket maga előtt, akik ma már idős emberek és csak annyit jegyzett meg eltűnődve csak úgy magának beszélve:

— Ilyen volt az apád is . . .

Aztán tovább pöfékelt és nézegette az újra játszó leányokat.

— De ni, hol van a Balog Esztike?

Az imént még szemmel tartotta. Ott állt, ott az eperfa alatt, nézte a többieket és míg ezzel a haszontalan fickóval volt elfoglalva, valahová eltűnt.

Felemelkedett a karosszékből és úgy kereste a szemével, hátha hamarabb ráakadna. És nincs sehol.

A pipaszárral magához inti a leányokat.

— Nem láttátok, hová ment Esztike?

A kis leányok akkor néztek össze, ők észre se vették, hogy nincsen közöttük. Néhány fiu megneszelte, hogy miről van szó és jelentették, hogy a kert felé látták szaladni magába

Bizonyos volt tehát, hogy végigment a kerten, ki a mezőre és arra kerülve szaladt haza az édes anyjához. Nem hiába mondta szegényke, hogy mindenképen haza megyen ő, meg is tette.

Ez alatt vagy két fiu leiramodott a kertkerítéshez, felkapaszkodtak a tetejére, hogy végigláthassanak a kerten egész hosszában.

Az egyik hirtelen elkezd kiabálni:

— Ahon megyen nő, ahon nő, most megyen át a sövényen! Tanító úr, tessék idejönni, innen látni.

A kis leányok is, akik lejöttek a tanítóval a kerítéshez, próbáltak felkapaszkodni, hogy megláthassák Esztikét,

— Eredjete, szaladjatok — adta ki a parancsot az öregmester — mondjátok neki, hogy én mondtam, jöjjön vissza azonnal, valami baj találja érne. Haza engedem, csak jöjjön vissza.

Ezt már kiabálni kellett a fiuk után, akik eltűntek a nagy kertbe.

Hallatszott éles hangjuk:

— Esztike teee! várjál csaaak!

Szegény Esztike dehogy is hallotta, dehogy is értette. Amint visszapillantott, csak annyit látott, hogy sokan szaladnak utána, kergetik, üldözik. Kis lelkébe belecsapott a rémitő gondolat: mit tett, mi lesz vele! Megfogják, visszahurcolják! Jaj, hogy megveri a tanító bácsi...

— Édes anyám! Édes anyám! sikoltozott szegényke és birt még futni, menekülni, mint a csonkatalus madárfióka, amelyik el akar rejtőzni kis gazdájától, pedig az buzaszemet akar a szájába tenni.

Az elfáradt fiuk lihegve szállingóztak vissza, nem érték utól Esztikét. Azt mondták a tanító úrnak, hogy mikor már ők kiértek a kis sűrű akácospól, nem látták sehhol se Esztikét és nem találták. Bizonyosan otthon van már.

Bosszantotta és aggasztotta az öregmestert a dolog. De megnyugodott abba a gondolatba, hogy délbe ha mennek hazafelé, beszél Balogh Istvánékhoz, hogy nincs-e a gyerekek valami baja.

IV.

Dél felé közelgett a nap. Erősen melegedett és az őszi színek tulságosan bágyadt melanchólia panaszával búsultak

A fehérre meszelt, bádogtetejű toronynak kinyílt a zsalugáteres ablaka és egy vékony pórázon csikkal szöttes vászonkendőt tűztek ki rajta.

Őszi időbe toronymagasan apró szelek szoktak futkározni, melyek a vászonkendőt fujdogálni kezdték és amint fujták-fujdogálták, meghuzták a harangot.

Az otthonvaló emberek ilyenkor félbehagyják a munkát és azt kérdezik mintegy maguktól: ugyan ki halhatott meg? Aztán kimennek a kiskapu elé az utcára, hátha valakitől meg lehetne kérdezni.

Öreg, köszvényes lábu mamikák jajgatva csámbolyognak végig az utcán, megrémülve tördelik a kezüket. A ház alól, meg a kapukból utánna kiabálnak:

— Ki halt meg nénémasszony? Hová megyen halottnézni ángyó?

— Jaj! jaj! jaj! Nem jó még azt mondani se! Istenem, istenem! Hát nem is tuggyák lelkem, hogy a Baloghék kisjánya, az a gyönyörűséges gyermek hogy ölte meg magát, hogy tette szerencsétlenné...!?

Kis idő múlva mindenki tudta, hogy mi történt. Öreg Tóth Molnár János jött haza a mezőről szekeren. Amint a kertek alá az útra ért, látta, hogy az útfélen, ott, ahová a követ hordták a minapába, a kő közt valami gyermekféle fekszik. Leszállt a szekerről, hogy megnézze, ugyan mi lehet, hát egy kis jánygyermek van ott meghalva. A halántékán, vakszeimen mélyen be van a feje fakadva, valami éles kű vágta be. Csakis úgy lehet, hogy el kellett neki esni. Csepp kis piros vére ami vót, mind kifolyt szegénykének a fődre. Itt oszt az öreg ember mit tehetett mást, mivel hogy megemerte, hogy kijé a gyermek, hát feltette a szekerre, letakarta egy pokróccal, oszt szép csendesen, szomoruan hazaballagott Esztikével az édes anyjához.

— Azt mongyák, hogy amerre elment a szeker az utcán, még most is meglátcik a porba, amint a piros vér a szekéralj-deszkáról apránként elcseppent. Egyik-másik ilyeneket is beszél.

Aztán meg azt is megtudták az iskolagyermekektől, hogy miért szaladt haza az iskolából, meg hogy mit mondott az iskolába a tanító úrnak.

— Lám, hogy igazat mondott szegény gyermek, meghalt, oszt úgy ment haza az édes anyjához. Istenem, Istenem, mit ér mán az, ha így kellett hazaérni...!?

Javas, kuruzsló vénék súgtak-búgtak a faluba. Fekete, réműlt arcu tömegek verődtek az utcán és síró asszonyfélék siettek a halottasházhoz.

Az udvaron is alig lehetett fézni, a ház meg zsúfolásig tele volt emberrel. Sokan az ablakhoz nyomták az arcukat, úgy néztek a házba. Néha-néha, amint kinyitották a pitvarajtót, keserves jaj-szavas lárma csapott ki a szivekbe.

Az öreg Tóth Molnár János szekerét sűrűn állták körül a kíváncsiak Százszor is okellett mondani, hogy találta meg szegény Esztikét. Az iskolás leánykák keserves sirásra fakadtak.

A vén akácfa a kapu előtt nem volt még ilyen szomorú sohasem.

A hold besütött az orgona bokrokon át kis piros paplanomra és úgy hallgattam mesélését:

. azt mondják, csepp lelkem, — de nem fogsz-e félni majd éjszaka — hogy kis fekete koporsója volt Esztikének . . .

Azt mondják, hogy mikor szögezték le a kis fekete koporsót, úgy esett — de meg ne ijedj, ez nem igaz, csak úgy szokták mondani — hogy úgy esett, mintha az édesanyjának a szívébe szögezték volna éles kést . . .

Azt mondják, hogy mikor a kis fekete koporsóra kaparták rá a földet és az elkezdett dübörögni, sirt ott mindenki, még az öreg ősz haju tanító bácsi is úgy sirt, mint a sebes zápor, pedig az öreg tanító bácsit soha még senki se látta sírni . . .

Azt mondják, hogy csendes, világos őszi idő volt akkor délután, mint amilyen máma, egy kis szél se fúj, mégis úgy hullottak a levelek; igen, mert még a fák is tudnak sírni . . . elhiszed-e nekem csepp lelkem, hogy még a fák is tudnak sírni . . . ?

És azt is mondják még, hogy mikor elmúlt az ősz és eljöttek azok a hosszú, fehér téli éjszakák, a fonókba meg a talufosztókba csak szomorú, bánatos nótákat daloltak a lányok. Az öregek elfelejtették mind a régi meséket, csak azt az egyet tudták, amelyik arról szól, hogy volt egyszer egy édesanya, akinek volt egy kis lánya. De ez a kis lány tulajdonképen nem is volt már egészen az övé, mert ez a kislány angyal volt, a mennyországba lakott. De hiába lakott a mennyországba, annyira szeretete az édesanyját, hogy minden este meglátogatta és vigasztalta, mert beteg volt, fájt a szíve, hogy az ő kislányának két fehér galambszárnya van, hogy az ő kislánya nem lehet csak éjszaka vele. És egyszer arra kérte, hogy úgy jöjjön haza az ő angyalkája örökre, hogy ne legyen galamb szárnya, amivel visszarepülhessen. És a kis angyalka megígérte ezt is, hiszen annyira szerette az édesanyját; megígérte, hogy megkéri a főangyalkát, hogy bocsássa haza örökre az édesanyjához. — Megörült az édesanya és azóta minden este, ha csillag jár az égen, imahangot lehet hallani a magasba; és azóta várja, egyre várja, mikor jó már haza örökre egyetlen egy angyalkája !!

Az öreg nénike — emlékszem — ilyen beszélte el a történetnek ezt a részét.

V.

Tavaszi elején, — mikor a megdermedt Természet kezd felmelegedni, mikor a kis madarak rügyes ághegyre szállva pötytyögetik ki apró szívök örömet — egy harangzugató rémes

éjszakán vágta szét a Tisza gyöngye gátját. Lecsillapult vad haragja és elpihent a végtelen ár az egész környéken.

A faluba csak a dombtetőkön maradtak meg a házak, a hajlásokban összedüledeztek.

Az emberek szomorúak, szótlanok voltak. Amit lehetett, mentegettek.

Mindenfelé felhalmozott cókókókat, síró asszonyokat lehetett látni.

Rémitő csend, valami megmagyarázhatatlan búskomorság hangulata üli meg a falut.

Darvak riadoznak. Az ég kék táblája az érkező vándorok húzó soraival úgy néz ki, mintha nagy ákom-bákomokkal össze volna firkálva.

Éjjelenként bússzólású darumadár krúgat. A csillagos ég önképeire mered az árban és a vörösen felkelő hold tűzoszlopot mutat.

Nádibikák bölömbölnek az éjszakába és a rémesálmú gyermekek sikoltva rettennek a suton.

Látás veri a kócos kuvaszt és felnyújtott fejvel nyivvogva vonit. Az eresz alatt a dikón felébred a gazda és alig tud elaludni, mert a kutya valami veszedelmet érez.

Az árvíz idején elkövetkezett első vasárnapon minden ember készült a templomba a nagy könyörgésre, a sujtó veszedelem elhárítását kérni az Istentől.

Harangoztak.

A csengőhangú kondulás messze bűgött a vizeken.

Komor lépésű, fekete ruhás alakok ballagtak a templom felé.

Csoportokba verődtek és olyan jól esett a lelküknek, hogy együtt hallgathattak.

Onnan a templom előtt jól láthatták a pusztulást.

Itt ott, rokkant házak kéményein gólyamadarak kelepeltek. Fecskemadarak keresték a régi fészket.

Az apadni kezdő víz megmozdult és lassan folyni kezdett a házak közt. Szemét, gaz, limlom uszott rajta.

Mikor másodszorra harangoztak és az öreg tanító épen be akart lépni a templomajtón az emberekkel, két kis kölyök fiú lihegve toppant eléjük. Még az imént ott csapizgálták a vizet vesszővel az áradás szélén és fadarabokat hajingáltak bele.

— Jaj né . . . gyűjjenek né . . . gyűjjenek csak, mi jön a vizen . . .

Még ámultak az emberek, amikor a két fiu már ismét lefutott a víz szélére. Előre hajolva, szinte meredt arccal néztek valamit.

Valami okának kell lenni. Hiába nem szaladt volna ide a két gyerek.

Szpora léptekkel siettek az árhoz.

Tisztán ki lehetett venni: kis fekete koporsót hoztak, cipeltek parányi hullámok. Olyan lágyan hozták, alig-alig himbált.

Senki egy szót nem tudott kiejteni a száján. Megrendült mindenkinek a lelke, sebes verésünek érezte mindenki a szívét. Bámultak mozdulatlan szemekkel: mi ez??

És azalatt a kis koporsó eluszott előttük és olyan lágyan vitték a hullámok, alig-alig himbált.

De ni! Szent Isten! Beleütődött a Balogh Istvánék kapujába, ahol az a nagy akácfa van!

Kip kop, kip-kop, hallotta mindenki, amint néhányszor hozzáütődött s azután megállott.

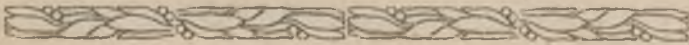
Istenem, mi történt? kié lehet az a kis koporsó?

A csendbe valaki megszólalt, az öreg, ősz mester volt:

— Hallják emberek! A Balogh Eszti ke koporsója — és rámutatott az ujjával reszketve, — hazajött megint az édesanyjához

VI.

Azt mondta az öreg mesélő néni, „hogy azon a napon még az öreg emberek is sirtak a templomba.“

Egy regős levele.

(*Minnesängäneslied*)

*A kalamusom aranyba mártom,
Kezemmel gyöngy-betűket rovatok:
Most farsangon szelid minétü bálon
Rózsát szórtak szívemre angyalok.*

*Nóták zendültek, szemek csillantak —
Szálltak csendesen lágy melódiák —
Lejtettek hamvas fehér leányok
— S leányok között volt egy dús virág! —*

*Szeme: a csillag kéken világolt.
Hangja: mint dallam világos éjjen,
Karja: a kigyó vállamon lankadt.
Ajkát: a bibort vágyódva néztem.*

*Hugom, e lányt száz éve vártam
Nem tudom, szívvel? Én érte élek.
Neki suttogok éjjente némán
Apró, gügyögő, színes meséket.*

*Mit írjak róla többet is neked?
(Oly régi, boldog kis, történetke!)
— Tizenhét éves szóke kékszemű
S belopta magát az én szívembe.*

Georg K. Emmerich.

Az ibolyázás elmélete.

— Botanikai tanulmány. —

Az ibolyázás? . . .

Oh az ibolyázás gyönyörűséges élvezet. Nem is adatott meg mindenkinek, csak a szerelmeseknek (adassék kellő tisztelet a szerencsés kivételeknek!)

Hogy mi kell hozzá? . . .

Elsősorban egy szépnövésű, szabályos arcvonású, aranyos kedvű lány, akinek tökéletes-ségét még legislegfelső fokokkal sem tudjuk kifejezni, hát csak azt mondjuk rá: ennivaló. Azután-osztán kell hozzá (t. i. az ibolyázáshoz) egy ügykeresztelt „visszanyert paradicsom“: — érdekes alakzatú hegy pázsitos, pagonyos oldala tavaszi lepkével, csalogányfüttel és patakcsobogással. Tetőzetül kifogástalanul kék ég, melynek pereméről egy óriás csillár vakítóan pazar felső világítást áraszt. No igen, a buja pázsit árnyaltos terítőjén van szervírozva az ibolya. (Minél kevesebb, annál jobb. Az idei dűsgazdag évjárat csökkentí a nyomozási élvezetet.)

Mikor ez mind együtt van . . . pardon! a legfelelősebb kelléket majd otthon felejtetem, t. i. a garde-dame-ot, melyet korunk vas-szigorú erkölce feltétlenül megkövetel.

Tehát mikor mindez együtt van, akkor kezdődhetik a szóban forgó ibolyázás. Az a körülmény, hogy egyes ibolyafalkák tőlük egyáltalán nem várt szemérmertlenséggel már az útmentén felkínálják magukat — napjaink észlelése — az ibolyázási műveltre nagy mérvben hátrányos, amennyiben tömegtiprásra ad alkalmat és a tanulmányozót megfosztja a száz szál ibolya után való százszori lehajlás okozta derék-bántalmak pikáns gyönyörétől.

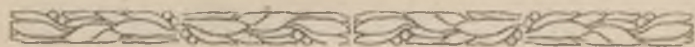
Egy előnyt azonban mégis biztosít az ibolya-családok tömeges előfordulása, nevezetesen azt, hogy a garde-dame vagy elunja várni, míg „a két bohó gyerek“ mind letarolja a dús lilafoltot és unott arccal előre megy („a két bohó gyermek“ épen ezt várta!) vagy maga esik áldozatul az ibolya-ezredek igézetes varázsának és nem bír elmozdulni helyzetéből, míg az utolsó szálát is le nem szedi, mire az udvarias két gyermek az ő kényelmének szempontjára hivatkozva, előre somfordál és bizonyára akad valami útkanyarulat vagy terjedelmes bokor, mely könnyörületes spanyolfalul szolgál oly gyöngédségek leplezésére, amiket a garde-dame-nak épenséggel nem szoktak az orrára kötni.

Tanulmányom befejezettségének céljából megjegyzem, hogy fentebb írt gyöngédségen ugyanaz a fiziológiai kapcsolat értendő, amellyel

tüzetesebben egy Dóczi nevű magyar szívtárnakutató foglalkozott s melynek külső ismertető jele valami csermely-csobogásszerű ütemes neszezés, amely valójában nem is egyéb, mint egy bűvös csobogású méz-csermely, mi egyik pár ajakról a másikra szívárogo . . .

Im ezekben bátorkodtam az ibolyázás receptjét adni. Kérem kedves olvasóimat, próbálják ki gyakorlatilag, mivel nekem még nem volt szerencsém elméletemet valóságban is végigélni.

Kiss Géza.

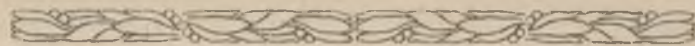
Virraszt a béke.

*Ritkább, lassúbb a bánalom már,
Jobban marad, jobban elkésik
S nem ér el már a szenvedésig.*

*Szememben új álmok pihennek,
Szép örömeik lelkemhez érnek
S a sirásom tün föl sem ébred.*

*Mindennappal messzebb a bánat
És mindennap vigabb a reggel.
Békülök szókkal, emberekkel,
Szívem, szavam örök bocsánat.*

Szigethy Ferenc.

Asszonyszivek.

Irta: Pósa Béla.

Fényesen sikerült a papmajális, melyen a papok voltak a legkevesebben. A megyei „Híradóban“ epés hangú kis cikk számolt be a sikeres muriról, csak ott volt keserű, hol a ref. egyházmegye távollétét konstataálta, a papi ki rándulásnak nevezett mulatságról.

Annál többen voltak „világiak“. Ott voltak a környék jegyzői s a szomszéd község fő és alszolgabírája, orvosa és két ügyvédje. Egész szép számmal voltak.

Nagyon csendesesen indult a multság a „zöld“ ölen, hogy később annál vigabb legyen. A fiatalok tüzes jókedvvel rakta a csárdást, az asszonyok csoportba gyűlve szólták-szapulták az otthonmaradottakat, a férfiak pokrócokon rakták az alsós szabályainak megfelelően a „kuoni pásztor és Harras Rudolf“ arcképeit. Szóval mindenki megtalálta a neki való mulatságot.

A fiatal asszonyok csoportjában Szelényiné vitte a szót. Szinte csudálkozva hallgatták a többiek, ki ámúlva, ki gúnyos mosollyal.

A férjéről folyt a szó.

— Higyjétek el: én most sem választanék más férjet, mint a magamét. Lehet, hogy elöttek hihetetlennek tűnik fel talán, de így van. Tudom, hogy látszólag nem illünk együvé, de hát a házas életnél nem ez a fontos, hanem a belső. Ödön betegesnek látszik, én pedig az élet képe lehetnék, még sem vagyunk ellentétek. Lelkünk egyforma, vágyaink, ábrándjaink találkoznak . . .

— Dehát a szívetek, Ella? szól a kis doktorné.

— A szívünk is, édesem! hisz az ábránd, a vágy, az álom mind a szívben terem. És ha az rokon, a szív sem lehet idegen.

— No igen, nem lehet, de ez még nem bizonyítja a boldogság alapját, a szerelmet. És mi történnék, ha véletlenül egész ellenkező vágy támadna a szívetekben? — kérdezte nagy, álmodozó szeméit rávetve Csipkésné, a másik ügyvédné.

— Hát ez különös eset volna, de azt hiszem, kiegyenlitené az a rokonszenv, mely köztem és Ödön között van. Legalább még eddig semmi nem fordult elő, mely lelkünk összhangját megzavarta volna.

— Édes Ella! te folyvást csak rokonszenvről beszélsz s nem szerelemről, — szólt a kis doktorné, — te talán nem is szerelemmel mentél férjhez?

Az erős szép asszony érezte, hogy elpirúl, de remekül tudott uralkodni idegein.

— Tudod, édesem, tíz évi házasság után, nagyon banálisnak tartom, ha valaki a szerelemről! beszél s azt tünteti fel mindenek alapjául, mint valami kis bakfis. Különben bevallhatom, hogy soha sem bántottak semmiféle tulerős érzelmek!

— Nem tudok eléggé csodálkozni, Ella, hogy te egészen egy fővárosi asszony hidegségével beszélsz. Te, a ki csendes parochián nőttél fel álmodozások között s bocsáss meg, a kiről úgy hallottam, szerelmes volt nagyon először a tanárjába, azután egy fiatal papba. S főleg azt nem értem, hogy egy harminckétéves asszony hogy beszélhet ily közönnyel a házasságról, még tíz év után is? . . .

Ella fölényesen mosolygott.

— Tudod, édesem, vannak emberi természetek, melyek sohasem lesznek higgadtak, ez vagy te s vannak olyanok, melyek pár év alatt átessenek a változáson s már 24–28 éves korukban olyanok lelkileg, mintha 50 évesek volnának. Ez vagyok én.

— Igen ám! vágott közbe a járásbíróné, a szőke Nelli, — de vannak asszonyok, kik még hatvanéves korukban is szeretnek.

— Bizony, — mordúlt el mögöttük a csótai segéd-jegyző kissé borízú hangja, — de ahhoz nem beteges férj kell!

Ella erősen elpirúlt az ügyetlen célzásra, a többiek is szétrebbentek az illetéktelen közbeszóló jöttére.

Ebben a pillanatban hangos túlköléssel áll meg egy automobil a táncolók mellett s az asszonyok kíváncsi pillantással siettek arra felé.

Az autó váratlan megjelenése nagy meglepetést idézett elő a kis vidéki intelligencia körében s érthető kíváncsisággal vették körül. A futó érdeklődés a gépnek szólt, a nagyobb pedig a gazdájának. Kétségkívül az volt a kiszálló, mert sofförje sem volt vele, hanem maga vezette a gépet.

— Jó mulatást urak! szólt a felugráló társasághoz, — remélem nem fogtok kilökní magatok közül? . . .

— Szervusz András! — rohant az érkező felé a csótai pap. Honnan kerülsz te ide? Hogy vagy? Mi szél fújt ide?

— Édes barátom! — oly sok kérdés egyszerre. Majd felelek mindenikre, de előbb adhatnátok egy pohár bort!!

— Isten ugyse! hisz Kovács András; ugrott feléje a bástai pap, — ő ez, ő szokott minden megérkezésénél vizes bort inni! . . . De mégse' lehet, hisz az Amerikában van! . . .

— Pedig én vagyok, édes cimborám, testtől, lelkestől, no meg gépestől.

— Keblemre cimborá! bort neki hamar, elég sokáig nem ivott hazait!

Az asszonyok csoportjában a szép Ella, a „józan ész professzora“ halványan nézegette az új vendéget. Persze ez nem maradt észrevétlenül az öregebb járásbiróné sasszemei előtt, s néhány perc alatt minden asszony tudta, hogy „ez“ volt az Ella ideálja, ki bánatában Amerikába ment.

— Nézzétek csak! milyen sápadt! Most beszéljen arról a nagy józanságról! Hja, a tüz sem alszik el egyszerre, mégha locsolják sem!

— Kedves Barna! szólt Kovács, Csipkay Barnához — légy szives mutass be a hölgyeknek — tudod még legény ember vagyok!

— Azt hiszem csupa ismerősökre találsz.

— Elfelejtettek azok már engem!

— Hát te őket?

— Tudja Isten! Barátom, tiz év sok idő, — kivált — idegenek közt!

— Én azt hiszem, te rád emlékeznek még itt. Legalább mi, a kik barátságban voltunk.

— Hiszen én is emlékezem s emlékeztem rátok, ott a tengeren túl is, bizony nem egy-

szer könnyek között. De most már itthon vagyok! most már majd élni fogok közöttetek, ha újra befogadtok. Mutass be, kérlek!

— Hölgyeim! Van szerencsém bemutatni Kovács Andor amerikai lelkész barátomat!

— Csak volt amerikai, — jegyzé meg Kovács, — kegyes jóindulatukba ajánlom magam hölgyeim!

— Isten hozta! — szólt Ella előlépve — a jó barátot mindig szivesen látják, — hiszem, hogy az maradt idegenben is. Ugy-e bár ismer?

— Igen! S azt is mondhatom, hogy nem felejtettem el.

— Ennek nagyon örülök s remélem, hogy ezután is jó barátok leszünk!

— Hogy van Kovács? Ella egészen lefoglalja — szólt közbe az öreg járásbiróné, — ugy e még emlékszik ránk.

— Hogyne, Nagyságos asszonyom!

— Megengedi, ugy-e, hogy a leányaimnak bemutassam! Bizony ma már nagy lányok lesznek! — Leányok, gyertek csak ide! Kovács Andor lelkész úr. — Giza és Matild leányaim.

Miután a cigány épen egy jó csárdásba kezdett, Kovács karra vette a csinos Gizit s a közé vezette.

Fülének rendkívül kellemes volt a rég nem hallott gyermekkori nóta, vére kellemesen bizsergett s szívét valami csendes megindultság foglalta le, majd hirtelen vidámságba csapott s jó kedvvel kezdett táncolni. S táncolt fiatal kedéllyel egész délután.

Az uzsonna idején véletlenül-e, vagy akarrattal, Ella mellé került.

— Olyan jó kedvvel táncolt, mint régen, káplán korában! De nem volt szép magától, hogy az asszonyokra reá sem nézett!

— Megvallom, nagysád, szivesebben táncolok a lányokkal.

— Ejnye, ez ugyan csöppet sem volt udvarias válasz!

— Talán elfeledtem Amerikában!

— De hiszen, az amerikaiak nagyon udvariasok, ugy hallottam, — szólt Ella férje.

— Majd megbüntetem én ezért, uzsonna után velem fogja táncolni az elsőt, ez alól nincs mentség.

— Rendelkezésére állok! Csak előre kijelentem, hogy ne nagy igényeket tápláljon, mert biz' én tiz év óta nem táncoltam.

— Láttam délután! Ne mentegesse magát, mert ugy is hiába!

— Megadom magam!

Uzsonna után ismét megindult a tánc és

folyt a csillagok feljöttéig. A társaság már kezdett összeszedelőzködni.

— Megengeded ugy-e, édes barátom, hogy én vigyelek haza benneteket? — szólott Kovács, Szelényihez.

— Ha leszel szives! így előbb hazaértünk.

— Nem fél Nagysád velem előre ülni! kérdezte Szelényinét is.

— Oh nem, remélem helyesen tudja vezetni a gépet!

— Rendben van! Indulhatunk! A gép két hatalmas lámpájával elindult előre, a többi kocsi követék.

— Mondja már Kovács! hogy telt az idő Amerikában? Gondolt-e tíz év alatt néha néha vissza? Ugy-e már nem haragszik?

— Nem. Bizony eleinte nagyon szomorú szívvel gondoltam vissza elhagyott hazámra. Keserű, csendes dühvel számlálgattam a tünő napokat, de azután elmúlt minden, s lassan megnyugodtam. Szívem melegét kiöntöttem szintén hazátlan hiveimre, kik hasonló melegséggel vettek körül, azután gondomat a munkába tettem . . .

— Ugy hallottam s látom, nem hiába fáradozott!

— Miből sejt?

— Egészen a régi vidám ember, s tette hozzá mosolyogva a nő, aki gépkocsin jár, azt nem igen bánthatják az anyagi gondok!

— Hát ez meg van mind, ami a külsőre vonatkozik . . .

. . . Hát a belső tán nincs rendben? Mondja, András! még mindig rám gondol. Ugy-e nem? Ugy-e az sem volt igaz, hogy én miattam ment ki, mikor én férjhez mentem?

— Arra feleljen Ella? hogy azért ment-e Szelényihez, mert nem akart egyszerű falusi papné lenni?

— Tudja Isten! Ne bolygassuk ezt a régi multat Magának még most is fáj, s nekem sem esik jól.

— Feleljen előbbi kérdésemre Ella! Nagyon szeretném tudni!

— Hát talán az volt az oka, mert megvallom, félttem a falusi élet kellemetlenségeitől, — de nagy része volt benne anyámnak is, ki nagyon rossz szemmel nézte épen e miatt viszonyunkat. S lássa András! Talán jobban is történt ez így! Maga még teljesen fiatal s gazdag ember és találhat bármennyi kedvére való aszonyt. Mondják, hogy nagyon gazdagon jött haza!

— Épen egy millióval!

— Szent Isten! Hát hogy tudott annyit szerezni?

— Spekuláció útján.

— De hát mit csinál itt annyi tenger pénzzel?
— Higyje meg, ez egészen mellékes előttem. Sohasem vágytam utánna.

— De mégis csak vannak tervei!

— Jelenleg még semmi! — Hanem szeretnék még magától valamit kérdezni; mondja meg nekem: feltalálta-e azt a boldogságot, amit keresett?

— Azt hiszem fel; Bár talán azt sem tudom, mi az a boldogság?

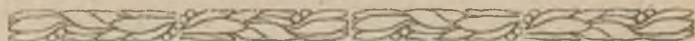
Van mindenem, amire szükségem van, s Ödön nagyon szeret, nagyon figyelmes irántam.

— És maga szintén szereti?

Ella különös szemekkel tekintett Kovács kérdező szemeibe, mely most oly gunyosan villant felé. Érezte, hogy nehéz a kérdés, hogy ott a tíz éves hamu alatt még van, vagy talán jobban mondva, ismét van valami. Szinte fájó hangon lehelte; inkább dacból, mint őszintén: szeretem.

— Szívtelen! — mondotta befelé Kovács, — te is olyan vagy, mint a többi!

S hangtalanul vágattak hazáig.

Madonna itt járt.

*Szobám ezüsttel hinti be a hold,
A szegénységem kincsesnek látszik,
Nyárral kísértő ezer kis kobold
Nyoszolyám körül tavaszkat játszik.*

*A holdsugár is mintha zenélne,
Táncos ütemek zendülnek zsongva
S koronás fővel — mintha csak élne —
Elimbe libben csokros Madonna.*

*A koronája most is lilium,
Palástja selyme: haja aranya,
Csokrozza karját ezernyi szírom,
Szeretgeti, mint fiát az anya.*

*Szobámra szórja szegfű szirmait . . .
Anyás féltéssel hajol felimbe
A néftelejcsék kéklő szálaít
Babérfüzérül fonja fürtimbe.*

*Rózsákat színez fehér arcomon,
Megcsókolgatja lecsukott szemem —
S én mosolyogva róla álmodom
— De szép ravatal lenne Istenem!*

*. . . Aztán búcsúzik szomorú szívvel.
Elszáll vele az ezer bús kobold,
Illan az álom, mely csodát mivel — —
S egy felhő mögött elmerül a hold.*

Kiss Géza.

Történetek a tavaszról.

Irta: *Szigethy Ferenc.*

Tavaszerős a lankás domboldal. Fialakácok húzódnak felfelé a délutáni napfényben. Egymást százszorosán keresztező fiatal ágak mögül itt-ott előbukkan a zöld fű, meg egy-egy hamar kinyílt ríktó sárga virág. Néhol az ágak közt őszi maradt levelet lebegtet a szél. Fent a tetőn a tavaszi kékségbe szinte belefuródnak a fiatal ágak. — S amint előrehajoltan, mélyült szemmel nézem ezt a fiatal tavaszt, a lankáson egyszerre egy piros ruhás leány tart felém. Vigyázva lépeget, kerüli az elébe nyúló ágakat; de mindig beléakad a ruhájába egy-egy túske. Először türelmesen ki-kiakasztja, aztán, hogy meglát, mindig szemérmesebben nyúl a ruhája után. S mikor elmegy mellettem, látom, hogy nagyon szégyenlősen kipirult az arca. És egyszerre szaporábbra veszi a lépést s eltűnik a domb alá kanyarodó uton. — — Kicsi porfelleget fúj utánna a szél — s úgy érzem, ma a tavasz egy pillanatra minden pompáját kitakarta . . .

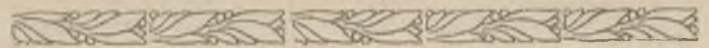
*

Virágkereskedésben voltam. Olyan kisvárosi virágosboltban, ahol nagyon kevés virág van. Az egész elfér egy kis kirakatban, de az aztán üvegházi gondossággal nevelt is mind. Rózsaszín, piros szegfűk, margarették, tömött, nagy bimbós rózsák, páfránylevelek, néhol megakad egy-egy cserépbe ültetett virág is. — Amolyan egyszerű, szegény kis bolti lány volt az üzletben. Mikor beléptem, éppen egy csokor ibolya volt a kezében s pirulós szelídséggel beszélgetett valami vasárnapiasan kiöltözött fiatalemberrel. — A lányon meglátszott az az eltitkolhatatlan zavar, ami csak a meglepett szerelmek arcán ébred fel egyszerre. Nehány virágot vettem és amíg kissé remegő kézzel csokorba kötötte, a pultra dobott ibolya-csokrot jól megfigyelhettem. Amolyan kicsi virágu, erdőalji ibolya volt. Látszott a nagy gondosság a csokoron, amivel valaki kötötte, szépen körül volt körítve ibolyalevéllal. — S ahogy aztán otthagytam őket, kívül az utcán még mindig előttem volt a leány, a fiatalember, meg az ibolya-csokor. — Bizonyosan a fiatalember hozta a — virágáros lánynak. És azok a teljes szegfűkrózsák, olyan büszke hiusággal emelték nagy fejüket. Pedig abban a virágos boltban csak az a néhány szál ibolya volt szemre való, szép virág . . .

*

Gyászmenetet láttam és a temetőt. Úgy hallottam, hogy fiatal lányt temetnek. S — ma

egy kicsit banális volt a tavasz. Mert egy pillanatra virágnylásába beletévedt a kora őszi. Furcsán, meggondolatlanul jött, elhamarkodva, szabály nélkül. Félelemmel és idegenül érkezett meg. — És amíg tavaszos virágillat szállt fel, a lelkek egy kicsit belerázkódtak a hidegségbe. Mert itt az életet hamar előzte meg valami, ami nagyon hatalmas és félelmetesen szívtelen. A tavaszba, a fiatalságba korán köszöntött ma be a halál . . . A fűvel kizöldült sirokon már nagyon is fölébredt a tavasz és már sok helyen kinyílt az ültetett virág. — — És a közönyös arcú temetésszolgák fehér virágos koporsót hoztak. Erős léptű lábuk betaposta a fűvet. — Kisírt szemű asszonyok, férfiak jöttek s velük a bámész, temetési nép. — És tavaszi pompájában megborzongott a temető . . .

A pátens története.

Irta: *Szöke István.*

(Polytatis.)

Az id. Vay Miklós br. által vezetett küldöttség nagyon nehéz helyzetbe jutott feladata megvalósításának útján. Ugyanis még utban volt Bécsfelé, mikor a kormánynak egy újabb, 1860. jan 10-iki kelettel ellátott rendeletéről értesül, mely megparancsolja, hogy az új szervezkedés, a pátens alapján haladék nélkül megtéessék, mégpedig legelőször a helybeli egyházközségek, azután az egyházmegyék és végül az egyházkerületek által.

A kormány tehát most, amint e rendelete mutatja, megváltoztatta eddigi taktikáját, mely sikertelennek bizonyult t. i. hogy a szervezkedést felülől kezdve az egyházkerületek és egyházmegyék által hajtassa végre s most az egyházközségeknél próbál szerencsét, remélve, hogy az egyes, magukban álló egyházközségek nem bírnak oly erőt kifejteni, mint azoknak egyeteme, az egyházkerület s arra is gondolhatott, hogy az egyes gyülekezetek élén álló s azokat vezető lelkészek ellen a kényszernek és ijesztgetésnek több eszközét a siker nagyobb reményével alkalmazhatja.

E rendelet mindenáron véget akar vetni a mostani állapotoknak s a határidőt is kitűzi, ameddig a szervezkedés végrehajtható s végrehajtható, mert azt mondja, hogy azon egyházközségek és egyházmegyék, amelyek március végéig, mint végső határidőig nem szervezkednek, a gyűléseken többé szavazati joggal nem rendelkezhetnek s eltöröltetnek. A régi szervezetben való gyűlésezés ugyanakkor szigorúan

megtiltatik s végre a lelkészek kötelesek e rendeletet a következő vasárnapokon a szószékből a maga teljességében kihirdetni.

Révész Imre e rendeletet úgy tünteti fel, mint a kormány válaszát a debreceni január 11-iki gyűlés határozatára s véleménye szerint jan. 10-iki kelettel csak azért van ellátva, mert nem akarta a kormány olyannak tüntetni fel azt, mintha bosszúból bocsátotta volna ki a debreczeniek erélyes tiltakozásával szemben. És csakugyan a kormánypárti lapok a debreceni gyűlés lefolyását időileg előbb közölték, mint a kormány rendeletét, pedig azok mindenféle ilyenmű kibocsájtványt azonnal megkaptak s közöltek is rögtön.¹

A debreceni gyűlés, a magyar protestantismus színe-javának e hatalmas megmozdulása valóban impozánsan tolmácsolta a protestánsok véleményét és szándékait a kormány célját illetőleg s a lelkesültségnek, elszántságnak e kétségbevonhatatlan bizonyítéka mellett valóban elenyésző csekély eredménnyé vagy szinte egészen semmivé törpült a kormány által eddig elért minden siker a pátens érdekében. Belátják ezt és tudták jól a kormány emberei is és épen ezért próbálnak most taktikát változtatni s ezért küzdik most a rendeleteket a polgári hatóság által minden egyes egyházközséghez, illetőleg lelkészhez külön.

A Bécsbe megérkezett közös protestáns küldöttség hosszas várakozás és Rechberg gróf miniszterelnökkel folytatott és ismételve meghiusult alkudozás után sem nyert a fejedelemtől kihallgatást s csakis, mint magán embereket fogadta volna a császár, ők azonban ebbe nem mentek bele semmikepen sem, mert ezáltal elhagyták volna küldetésük jogi alapját. Hiszen a Révész Imre által fogalmazott előterjesztésnek már a kezdete is ez volt: „Mi, mint a magyarországi ág. és helv. hitvallású törvényes egyházkerületek kinevezett képviselői állunk Felséged atyai kegyes színe előtt.“²

A küldöttség, melynek neve a miniszterek előtt „Magyarországból itt levő férfiak“ volt, miután semmiképpen nem tudott az uralkodó elé jutni: jan. 30-án hazatért a Vay Miklós br. es Prónay Gábor kivételével, kik, mint magánszemélyek megjelentek a császári előtt s úgy tárták fel előtte a helyzetet élőszóval, de biztatásnál egyebet nem nyertek.

A tiszántúli egyházkerületnek e bátor fellépése sem járt tehát teljes sikerrel, amint látjuk, de hatás nélkül nem maradt. Habár nem fo-

gadta is az uralkodó a küldöttséget, azért azt mindenütt a legnagyobb előzékenységgel és tisztelettel fogadták s általában a vezető emberek viselkedésén látszott, hogy nem kicsinylik a protestánsok erejét, sőt talán már az a gondolat is felmerült, hogy vissza kell vonni a pátent egészen s csakis az állam tekintélyének megóvása miatt folytatták még tovább a harcot.

Február 5 én újra miniszteri leirat jelenik meg s az biztosítja a nyílt parancsnak engedelmességet az uralkodó jóindulatáról, sieteti a szervezkedést és hogy szavainak annál nagyobb nyomatékot adjon, a 12 egyházkerület részére az állam pénztárából 92 ezer forintot utal ki a pátens idevonatkozó §-ában említett célokra.

A kormány újabb harcmódozával a protestantismus az ő eddig használt fegyverét vitte a harcba ezután is és az igazság győzelmében való hite továbbra is erőt, bátorságot adott neki.

Hogy az egyes lelkészek a sok mindenféle rendeletet s a polgári hatóságok részéről őket érhető zaklatások következtében meg ne tántorodjanak s oldott kékék gyanánt szét ne hulljanak: szükség volt rá mulhatatlanul, hogy tisztán lássák a dolgokat, hogy tudatában legyenek annak, hogy bátran szegülhetnek ellene a rendeletek bárminő tömegének is, mert velök van a törvény, jog és igazság. Szükség volt rá különösen azért, mert most már egyházi felsőségük egyáltalában nem fedezhette őket azzal, hogy a törvénytelen rendeleteket egyszerűen nem kézbesítette az egyes lelkészeknek, mert az új miniszteri rendelet szerint a polgári hatóság most már egyenesen hozzájuk fordult s őket zaklatta, gyűléseket tartani pedig nem volt szabad.

Ily célból írta meg Révész Imre „Tájékozás“ című iratát Lónyay Menyhért indítványára még a küldöttség Bécsben való tartózkodásakor és itthon ez az irat volt a további küzdelemben irányadó, mert megdönthetetlen érveivel, keresetlen, de annál világosabb előadásával fegyvert adott a bátrak kezébe, hogy annál sikeresebben védhessék megtámadott posztójukat, a kislelkűekbe bátorságot öntött, hogy a törvényes alapról le ne térjenek.

Mindössze hat pontban terjeszti elő az érveket, melyekre támaszkodva a lelkésznek vissza kell utasítania a kormány rendeletét. Így először azért, mert a lelkész Isten igéjének hiedetője, nem pedig a polgári rendeleteknek; mert az evangélikusok az 1791-iki törvény szerint egyedül saját, egyházi hatóságaitól függe-

¹ Révész Imre: Munkái a pátens korából 4–5. lap,

² U. o. 5. lap.

nek az egyházi dolgokban; továbbá a lelkészt a rendelet kihirdetésétől az érvényben levő egyházi törvények határozottan eltiltják; mert egyházalkotmányunk organizmusa is eltiltja a lelkészt a fontosabb dolgokban való minden independens intézkedéstől; mert így a lelkész esküjét is megszegi és végül mert mindenik egyházkerület meghagyta a lelkészeknek, hogy a nyílt parancs életbeléptetéséhez segédkezet ne nyújtsanak.

A Tájékoztatót a küldöttség hazaérkezése után azonnal terjesztették s küldözgették mindenfelé, addig is, míg a tiszántúli kerület márc. elején tartott értekezlete elfogadta és hivatalosan is szétküldözte volna, mert égető szükség volt rá, mivel a veszély nőttön nőtt az egyes gyülekezetekben.

A lelkészeket kényszerítették a jan. 10-iki rendelet kihirdetésére s a pátenst szerint való szervezkedésre, a nép körében pedig az a hír kezdett lábra kapni, hogy az uralkodó nekik akar valami jót adni a pátenstben s azért nem akarják kihirdetni a papok stb.

Ebben az időben jelentek meg a kormány által megvesztegetett szellemű lapokban azon nevezetes külföldi tudósoknak a küzdőket elítélő s a pátenst és kibocsátóját magasztaló nyilatkozatai is, akiket a bécsi udvar kért fel véleményadásra már jóval előbb, részint azért, hogy elvi alapon is sarokba szoríthassa az egyházalkotmány védőit, részint pedig azért, hogy az elkövetett erőszakosságok miatt a külföld részéről jogosan jöhető esetleges megtámadás ellen magát biztosítsa és igazolja.

Ha azonban olyan nyilatkozatot kapott az udvar, aminthogy kapott is nem egyet, amely elismerte a magyar protestánsok igazait, azokról az összes lapok egyértelműen hallgattak. Pedig, amint mondja Révész Imre, az ilyen biztatások igen jó hatással lehettek volna a már-már csüggedező lelkekre.

Az 1860-ik évi január s különösen február havában az egyes lelkészek ellen mindenfelől feltornyosult a vész és a habok már-már lelkünkig értek, — írja Révész Imre. És tagadhatatlan, hogy ezen a rendkívül válságos ponton a vész feltartóztatásának dicsősége kiváló mértékben az egyes lelkészeket illeti, mert ők voltak most már a közvetlen és folytonos zaklatásnak kitéve és ha ők nagy számmal eltántorodnak, nincs erő, amely a rohanó árt feltartóztatja.

Igy érthető meg az ilyenfajta tájékoztató röpiratoknak (Irányadó. Utasítás stb.), de különösen Révész Imre Tájékoztatójának rendkívüli

nagy haszna és jelentősége, sőt itt a küzdelem tetőpontján történelmi értéke, annyira, hogy „ahová a Tájékoztató akár előtte, akár utána márciusnak eljutott, ott ugya a lelkész az egyház szabadságának alapjáról le nem lépett és a parancsolt szervezetet életbe léptetni meg sem kísérlette.“³

Nagyon kevés volt azoknak a száma, akiket egy vagy más ok megtántorított s az egész idő alatt mindössze 25 ref gyülekezet szervezkedett a pátenst szerint 25,065 lélekszámmal.

Az ág. ev. egyház már sokkal gyengébben állott e tekintetben a már említett okok miatt, de azért a többség itt is kitartott mindvégig. Az Ev. Wochenblatt kimutatása szerint 1860. ápr. 15-én, tehát amikor a miniszteri rendeletben megszabott szervezkedési idő lejárt, 11 egyházmegye volt a pátenst szerint szervezve az ág. ev. egyházban 198 gyülekezettel és 301,971 lélekszámmal, mely szám még később 58 gyülekezettel s 85,606 lélekszámmal szaporodott.⁴

A magyarországi protestánsok lelkes küzdelmének híre azonban eljutott a külföldre, hasztalanul kötötte gúzsba a kormány a hazai sajtót, mert a vezető emberek, részint pedig a külföldön élő emigránsok röpirataikon leleplezték a bécsi kormány üzelmeit, közölték a napirenden levő erőszakosságokat, zaklatásokat. Az emigránsoknak pedig jó alkalom volt ez arra, hogy a nyugati nemzetek figyelmét felhívják elhagyott hazájuk szomorú helyzetére.

E törekvések gyümölcseként a külföld rokonszenve csekély kivétellel csakugyan felénk fordult s egyszer-másszor diplomáciai uton is munkáltak közre a magyarországi protestánsok érdekében a bécsi udvarnál.

A külföld szimpátiája azonban megint csak arra ösztönözte a kormányt, hogy most már még gyorsabban és erélyesebben vigye keresztül a pátenst és hajtassa végre a szervezkedést s erőszak és mindennemű zaklatások jöttek egymásután szakadatlanul. Pl. Ballagi Mórnak a külföldi lapokban közzétett „Die Protestanten frage“ című röpirata elsorolja, hogy több helyen maga a szolgabíró hirdette ki a miniszteri rendeletet; hogy a pozsonymegyei esperességben új gyűlést erőszakoltak ki, amely a régebbi gyűlés határozatát megváltoztatva, a politikai hatóságok közreműködésével a pátenst elfogadta; a szodói egyházmegyei gyűlést erőszakkal akadályozták meg, katonasággal kergetvén vissza gyűlésre igyekezőket, az esperest pedig zsandárok kísérték be a megye székhelyére. (Folyt. köv.)

³ Révész Imre: Munkái a pátenst korából 9. l.

⁴ Zsilinszki: Magy. prot. egyháztörténet. 716. l.

Jegyzetek.

Mikor így időközönként visszahoz Patakra a köteleesség, meg a szeretet; mikor az első látáskor fogad az estével letakart iskolakert, meg a Collegium; mikor legelőször suhan az estében mellettem valaki, akit diáknak hiszek, — úgy megfog valami nagy idetartozás és annyira mögöttem marad minden, amit láttam, megéreztem, szerettem. S úgy hiszem, hogy minden szépség, öröm itt válik igazán mélységgé. És hogy igazán bennem élni itt tud csak minden. — Lehet, hogy csak ebbe a fiatal, bohémes ízű diákéletbe vetett rajongás csal meg. Lehet, hogyha szürkébb szemmel nézném és egy kicsit filiszteresebben, egyszerre megszületnék a szeretetlen hidegség, meg a kicsinyes, értéktelen hiábavalóság. Dehát még erősebben megérzek mindent, ami százszor szépséges itten, mikor hazafelé meuve köszönt valamelyik szűk, szép estőjü utca; és amikor megállok egy véletlen világos ablak alatt, ahol ismerős hangok diáknótát énekelnek. . . . *Sz. F.*

Ez a vén, kóbor színész Anyos Laci bácsi, annyira közénk szokott, barátsággal, emlékezőssel körül vett ember, hogy szinte szeretettel beszélhetünk róla. Mindig eljön mihozzánk, mint ő mondja, az arany ifjúsághoz, hogy elszavaljon nekünk egy-egy régen ismert verset. Hogy régen letűnt idők poétáit újítsa fel egy pillanatra köztünk. Azt az avült szépségekkel telehordott lelkét költeményektől áthatva kellett látnunk. Figyelnünk kellett azt a groteszkül felhevült, mosolygó, bánattal elborult arcát. Megtört, öreges, züllött alakja egy kis sajnálattal marad meg a szemünkben. Ez az örökösen érzésekre ható szépségekkel kenyérkereső ember, úgy jár itt közöttünk, mintha örökösen másokkal akarna a maga élete miatt kibékíteni bennünket. Egész sor örök szép emberrel jár együtt, hogy aztán őt is becsüljük valamire. És olyan jók hozzá azok az emberek, akiket nekünk beszél, hogy előttünk is eltakarják az ő életét és mindig tudjuk szeretni ezt a peregrináló, rokkant, öreg embert. *Sz. F.*

Ujabb Bathó-nóták.

Néhány hóval ezelőtt jelentek meg a Bathó-nóták, s már is új nótákkal áll elő Bathó János sárospataki főisk. ének- zene tanár, dalos lelkének új virágaival. Az előbbi kötetben többnyire régi nótáit gyűjtötte össze, s néhány újat is közre adott. Az újabb kötetben már mind új nóták vannak, de ami a jóságnak egyik kritériuma, már is szárnyra kelt néhány belőle. Nincs is más vágya a szerzőnek, mint ez, aminek kifejezést is ad egyik nótájában: „Szeretném, ha szárnyra kelne mindenik dalom“.

Hisszük, hogy be is teljeseedik ez a vágya, elterjednek nótái s ott lesznek majd minden ajkon, Duna parton, Tisza parton, dalolják majd mindenütt, s ha a cigány busan huzza, belesajdul a szív újra a „Jajgatva sír“ nótánál.

Tizenkét dal lesz e kötetben, amelyet **herceg Windisgräetz Lajosné Széchenyi Mária** grófnő főmértóságának ajánlt a szerző. A sárospataki Rákóczi-vár nemes lelkü urnőjének nevével fog e könyv a közönség elé állani.

Következő tartalommal:

1. **Összetört a tárogató . . .** (Gulyás J.)
2. **Jajgatva sír a téli szél . .** (Gulyás J.)
3. **Soh sem volt még ennyi virág . . .** (Gulyás J.)
4. **Meghalt az én édes anyám . . .** (Kersék János).
5. **Fehér haju, fehér arcú öreg asszony . . .** (Sassy Csaba).
6. **Arra felé a vajdai határban . . .** (Gulyás J.)
7. **Azt hittem én édes anyám . . .** (Novák Lajos).
8. **A szerencsi cukorgyár . . .** (Novák L.)
9. **Nem izenek én már neked . . .** (Novák S.)
10. **Szeretném ha szárnyra kelne . . .** (Gulyás J.)
11. **Hol pihennek? (Gulyás J.)**
12. **Bakánóta** (Kersék János).

Ezekben a nótákban hangot talál a bujdosó kuruc keserve, a pusztai betyár elhagyatottságának érzete a boldog és boldogtalan szerelem örömeinek és bánatának hullámozása, a katona hangulat és a honfi bú.

A szöveghez mindenütt hozzásimúl a dalam, a hazafiúi bánat rapszodikus kitörésével, a szerelmi boldogság varázsos mosolyának zenei érzékítésével.

A mű egy pár hét múlva fog megjelenni, ára 2 Kor. Nemcsak jósága, hanem rendkívüli olcsósága is megérdemli, hogy e kötetet, Bathó János „dalos évének“ e termékét mindenki, aki barátja a szép méla-bús nótáknak, megvegye. Megrendelhető a szerzőnél Sárospatakon.

G. J.

HIREK.

Székelyfiuk.

Vannak közöttünk komoly, barna arcú, kevésszavú, nyugodt józangdolgozóssal és lassan lüktető vérell megáldott fiúk: a székelyfiuk.

Messze, valamerre Erdély ország hegyes tájain, erdő-illatu völgyek ölen, egy szép őszi napon olyan mélyesendes néhány kis falu. — Fonnyadnak a havasi gyopárok és mélék mosolyog az ég. Néhány szomorú fiú kiskapuba áll ki. Megsíránkozik a lelkük és bánatos búcsúdaloikat dudolgatnak. El kell menni messze-messze nagyon messze És eddig alig vették észre, hogy milyen szép az a falu, milyen kedves! Milyen jó volna csak még egy-

szer is bujni az erdőt, hallgatni a lányok dajáját meg a pásztorfutulyát És össze kell szedni a cók-mókot, az öreg bibliával egybe kell kötni a studiumokat és a gördülő kocsirol nehéz szívvel kell emelgetni a kalapot ismerős, integető arcoknak. A kis kapu mögül fekete szemű lányok néznek utánnuk szemérmesen és szomorúan, mert bizony sokáig, egy esztendeig nem látják a pataki diákot, Bizony úgy szokott az lenni elfonnyadnak a havasi-gyopárok és az erdő tisztásain, meg a kertek alján bimbóból virágnak feslenek az őszikikircsek De a székelyfiúk nem látnak már kikirics virágot, az iskolakert őszi bánatában hallgatják ők is a szomoru mesét

Távrolról jöttek s ide vannak ehez a helyhez kötve. Szeretik egymást és összetartanak. Diligenciák utolsó napján olyan nehezen eshetik a lelküknek, hogy a többi fiúk mennek, szállingóznak hazafelé Ilyenkor aztán az utolsó búcsú estéken ők is összeszedelőzködnek és Náci hácsinál „góbé gyűlést” tartanak boros, nótás bánatesilitásra, hogy ne legyen annak az estének olyan sok hosszú órája.

Sűrű füstbe szűrődik a nagykalapos lámpa fénye. Diák fiúk körözik az asztalokat. Füstöt fujnak és pohárt emelnek.

Hosszu asztal mellett komoly, barna arcú fiúk keveset beszélnek. Innen nem hallatszik henye, csacska beszéd; fulánkos szavak nem ártanak nekik. De sűrűn csendülnek színigтели poharak. Vágy ül az arcukra, a szemekbe beletörődő megnyugvás. Nem lehet hazamenni. Hát helyes, de a lelküket legalább haza küldhetik. Egy villogó szemű fiú öreg kortyokba nyelte a bort és dévaj busongással nekikönyököl az asztalnak, aztán nótát kezd sok érzéssel:

Messze, hol a Maros vize olyan szépen kanyarog

Behunyt szeme hegy-völgyes tájakat lát, meg apró házakat és úgy dallják mind teliszívű visszavágásokkal:

*Szüntelen csak oda-oda vágyom,
Ott van az én reménységem, boldogságom,
Ott, ahol a Maros vize olyan széper kanyarog.*

Azon az éjszakán szénfekete szemű székely lányok álmukba beszélnek és úgy érzik, mikor felkelnek, hogy megédesedett a szívük a pataki diákhoz.

— Ss.

— A sárospataki magánpolgári leányiskola f. hó 12-én, szombaton este 8 órakor, butorzati fölszerelésének bővítése javára, az alábbi műsorral, szini előadást rendezett a főis-

kolai tápintézet nagytermében. 1. Villásyné vil-lájában, (bohózat egy fölvon) írta Tordai Grail Erzs. 2. Tennisz-tánc. 3. Vörösmarty: Csongor és Tünde színjátékából a Nemtők jelenete. A műsor ügyesen választott volt és a szép siker csak egész természetes következménye volt a szereplők érdemes munkája és a rendezők fáradozása után.

— A Sárospataki Főiskolai Énekkar ismét be akarja váltani ez idei programja egy jelentős ígérését. *Beregszászban* a „Royal“-szálló termében *folyó hó 15-én* hangversennyel egybekötött táncmulatságot rendez. A nagy gondal választott darabokra lelkiismeretesen készül a kórus. A műsor többi pontja is szépnek, élvezetesnek ígérkezik. A beregszászi diákszerető, nyájas közönség nagy reménységgel néz a patakiak biztató vállalata elé, de reméljük is, hogy a főiskola legősibb testülete számos vidéki siker után ismét csak babért hoz!

Legközelebb
megjelenik :

Uj Bathó-nóták.

Ára 2 korona.

Kapható a szerző-
nél, Sárospatakon.

Miért kap annyi megbizást a kassai Haltenberger-féle ruhafestő-, vegytisztító- és gőzmosógár?

Mert a cég teljesen megbizható, a munkája gyors és kifogástalan s az árak jutányosak.

Képviseli: Sárospatakon a Klein Mihály cég.

SÁROSPATAKI IFJUSÁGI KÖZLÖNY

MEGJELNIK HAVONKÉNT EGYSZER.

SZERKESZTŐSÉG: Főiskola, szeniori hivatal	Főszerkesztő: Szöke István	Főmunkatársak: Sőreghy János és Kiss Géza	Felelős szerkesztő: Szigethy Ferenc	KIADÓHIVATAL: Ref. főisk. könyvnyomda.
---	--------------------------------------	---	---	--

Előfizetési ár: Egész évre 4 K, félévre 2 K. Az előfizetési összegek a „Sárospataki Ifjúsági Közlöny” szerkesztőségének küldendőik

Diáktársadalom.

Szeretném, ha a szemünk egyszerre mélyebb látású lenne most és a kezünkben ragyogóbb a vizsgáló világosság. Az életünket szeretném, ha meglátnánk most egy pillanatra, mint társadalmi életet, mint diáktársadalmat.

Hozunk felszínre néhány dolgot, ami speciálisan velünk történik. És szorítsuk meg a meglátás határát azzal, hogy a Collegiumon belül történő életünket rekesszük ki. Tehát, hogy úgy mondjam, a magánéletünkről beszéljünk.

Minket, Ifjúságot, mederbe szorít itt a patriarcháság. Alapot adnak a körülmények: a város és egymás. — Szinte hagyomány, traditio mindenki előtt az életünk, amelyet megsérteni a tiszteletlenséggel határos. (Hiszen lehet éppen valaki új próféta, de sohasem marad radikális Patakon.)

Megvannak az allűrjeink, melyekhez ragaszkodni kell. És megvan a magunk jelleme, mely mindenkire nézve elhatározó és irányadó. Jellemünk nyilvánul az összetartásban, az együtt érzésben és a szókimondásban.

A város és mi, a közönség és a diákság összetartó, de lehetne sokkal inkább közösebb is. (Erre már néha a generációk is elhatározók.) Mindig akadnak eszközök, amelyek közelebb visznek bennünket hozzájuk, de az csak addig tart s azután ugyszólván, csak hirből ismerjük egymást. (Én nem akarok az általánosítással megsérteni senkit, tisztelet a kivételeknek.)

A legtöbb dolog, mint élet, egymásnak köt le bennünket. És itt a collegiumos életünket, mint okot mellékesen érintenem kell azonban. Mert a választások, egylet alakulások kifolyással vannak és összejöveteleket teremtenek, melyek mind „a barátság fészkei”. És ezek is tradíciózusak és minden évben ismétlődnek. (Gyakran

minden *casus* nélkül ápoljuk azonban a barátságot.)

Legújabbán már észre lehet venni az Ifjúságon modernséget is. És ezáltal azonban nem a traditio veszít, de megfér mellette az új szellem. (Talán előadásaink is hatnak kifelé erre nézve.) Mert hát bármilyen erős is a bástyánk, át kellett csapni azon a világnak. És nincs is vele szemben idegenkedés, mert fogadjuk és ez nem is helytelen. S nem is szándéka talán senkinek rendíthetetlenül megállani? De emellett mindenre vigyázunk, ami pataki és a mienk. Mert ez sohasem szabad bevenni semminek. És ez az akarat nem az elmaradás, de inkább a szeretet az életünk és magunk iránt. — Van még miközöttünk helye a diákos romantikának és nagyon is veszteség volna, ha elveszne közülünk!

Ha az ember a nagyvárost hozza magával Patakra, lassankint (nagyon kevés, aki nem) idesimúl és szeretettel él. Nem föltétlen kell valakinek rövidlátónak, félszegnek és kisvárosinak lenni, ha közöttünk volt is. Ez az egész életünk, társadalmunk egy megismerés, visszaemlékezés marad, melynek számunkra mindig lesz szépsége.

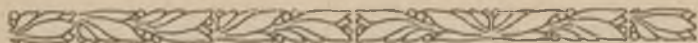
Az irányok, kérdések, tervek közül, legyenek azok akár az Ifjúság életét érintők, akár teológiaiak, vagy talán néha politikaiak is, az Ifjúságot foglalkoztatják magánéletében és azok a legtöbb esetben a nagy többségnél egészségesek.

Diáktársadalmunk egyeseivel szemben a legismerősebbek vagyunk, közöttünk történő magánéleti dolgait apróra tudjuk. Ennek azonban az az oka természetesen, hogy az Ifjúság kis számú és a nagy város sem forgácsol szét

bennünket, és nagyon is tartozunk a Collegiumhoz.

Egy olyan territorialis társadalmat alkotunk tehát, amelyet átültetni nem lehetne sehová, mert sehol sem élne meg tovább. Ez nem lehet sehol sem gyökerező, mert egyéni sajátásaiban nem irányítható. Életet és virágzást csak ott vehet tehát, ahol annak klímája és éltető vize Patak és a Collegium.

sz. f.

Márta.

Irta: Szigethy Ferenc.

A szobában mindenütt meghúzódott a csend. Valami nagy békés nyugalom ült mindenben. A bútorok szinte érezték az össerezető félemelet valami váratlan, romboló zajtól. De azért ebben a nagy csöndességben élet lappangott. Lelki érzések, vágyak, tervek, ábrándok születtek percről-percre. Az a benyomás érzett meg, mintha valami nagyon elmélyült lelki éleletet őrizne a szoba . . . És ennek a milliónek állandó alakja, hozzátartozó szereplője volt Márta. Mély kék szemű, gondolkozó arcú leány. Olyankor aztán nem maradt meg a számára egyéb, csak a könyvei és a gondolatai. Zárkózott természete miatt a családnak sem volt kedveltje. Néha édesatyja, az öreg tisztartó bírta rá, hogy elkísérje ide, vagy oda, ha a határba indult. De ott is messze elkalandozott legtöbbször, az alatt az ürügy alatt, hogy mezei virágot szed a szobájába. Pedig csak a csendet kereste ott is, amely egyszerre meghitté és barátságosan széppé avatta előtte a magános erdei utakat és a búzavetéses, virágos dűlőket.

Jökedvű, falusi, társasjátékos zsúrokon gyakran beszéltek róla, a kis vadvirágról. Pletykás nyelvek kevélynek is tartották, amért nem jár közük. Márta pedig édes-keveset adott rájuk s hagyta, míg megúnták a sok hiába való beszédet. Elt a magántanulói évek jeles bizonyítványai és a tanítónői oklevél édes reménysegei között. Pedagogiai, pszichológiai könyveinek egy-egy sora többet ért előtte, mint a Mares jegyzőék egész évi zsúrja, vagy a Sztollár leányok vaskos képeslevelezőlap albuma. Üres, kis lelkűek ők ahoz, hogy meglássák azt az örömet, amit megérez az ember mikor kis buta, iskolás fiúk, lányok könnyű számpéldákon nagy komoly elmélyüléssel törlik a fejüket; vagy azt az édes kis kezüket furcsa ákom-bákom betűk alatt addig húzgálják, míg egyszer olvasni tud-

nak már. És ennek a fiú, leány seregnek királya, mindenható kormányzója a tanító-kis asszony!

Márta ott ült most is egyik szögletasztalnál. Mélyen hajoltan, gondolkozó arccal olvasott. Olyan érdekes volt ez a fehérruhás leány alak, komoly mély szemekkel, szinte az életcél biztos tudatában, lázas sietéssel az életbe indulás előtt, vágyal, tervvel a jövőre nézve (a Sztollár leányok talán most is az albumot forgatták.)

Egyszerre érezte, hogy megfájulnak a szemei, hátradőlt a fotelben. Sokáig maradt így. S lassankint a gondolatai átterelődtek a maga életére. S most egyszerre olyan különösnek találta. Valami hirtelen fölébredés vett rajta erőt. Nem valami útvesztőbe került-e az élete? Hiszen a lelkéből lassanként elmaradt minden, ami leányosan szép. A komoly tervek, gondok hideggé tették az arcát. Az a leányos félsz az életben egyedülmaradástól, — valakinek a várása, aki eljön, hogy a karjába öleljen, hogy becézzen, védjen a világtól, olyan nyomtalan is talán már a lelkében. Nem jobb lett volna neki is eljárni a zsúrokra; vagy bálokban virradatig táncolni? Valakinek talán ő is megtetszett volna? És aztán olyan boldogság lehet az tudni, hogy valakinek mi vagyunk a világ, a minden. Nagy erős férfi akaratnak a mi gyöngge szavunk a kormányzója. Olyan butaság ez a magának kerített gond, vágyakozás. Hiszen az élet annyi akadállyal kárhozott. És hát bizony ő annyira egyedül áll s vajjon erős lesz-e magában megküzdeni mindennel? Sokáig nézett meredt, gondolkozó szemekkel. Mintha keresne egy gondolatot, amely a régi meggyőződésének mentené meg. S egyszerre a könyve fölé hajolt, hogy abból nyerjen szépséget és vigasztalást az életére. Homályosan látott már, alkonyodni kezdett a szobában. Felállt és elhúzta a csipkefüggönyt az ablakról, kívülről szép, színes őszt nézett be. Egy pillanatig figyelte a százszerű levélhullást odakünn. Fáradtan, csöndesen hullt a arba a lomb. És a ritkult fákön alkonyodó, bágyadt őszi napfény szitált keresztül. Talán soha sem érezte meg ennyire szomorú leányos lelkével az őszt. Ugy hitte, hogy most valami nagy összhang támadt közötté és a világ között. És, hogy legjobb volna most abbagyni a könyveket és járni az ősztben és szomorú arcu emberekkel találkozni, akiknek mindig könnyes volna a szemük és az arcuk mindig szomorú.

Egyszerre egy alakot vett észre a házuk felétartó úton. A Csáthy Szabó Pista volt, a tanító, fiatal erős szálember. Ez volt az egyet-

len ember a faluból, akivel rokonszenvezett. Nem volt egysorban a többi léha, kis lelkű fiatalemberekkel. Még ez tudta legjobban méltányolni, megérteni az ő életéből a komolyságot és a józan előrelátást. Ezzel sem sokat találkozott, de ha együtt voltak nagyritkán, lehet csak a szeszélye hozta sokszor, de kedves volt vele szemben. És ez őtöle egyenesen pazarlás számba ment. Pista csakugyan ő hozzá jött. Még az ablaknál állt, mikor belépett. És szinte meglepődve kérdezte:

— Hogy lehet, hogy nem a könyvei mellett találom ma magát?

Márta alig hallotta, hogy mit kérdez. Széket intett neki és maga is leült. S az járt inkább eszébe, hogy semmit sem fog elárulni a lelkéből. Nyugodtan és közönyösen akarta szinte kijelenteni:

— Elfáradtam a tanulásban. És pihenni akartam lámpagyújtásig.

— De hiszen máskor alkonyatkor már mindig világos az ablaka. Látom mindig, ha erre járok.

— Nem, tudja, ma sokkal többet tanultam és ismeri már a természetemet, hogy arányosan osztok be mindent.

— Na ne ijedjen meg Márta, én nem akarom ráfogni, hogy ábrándozott. Hiszen az nem is volna olyan nagy bűn. Leányok szokták. És nem is volna csoda a sok mohos, odvas könyvek után.

Márta, hogy teljesen a régi legyen és a zavarnak még csak árnyéka sem tűnjék fel a beszédén, sietős szavakkal vágott a további beszéd elé:

— Ugyan nézze, már maga is olyan banális. Ilyen kicsinyes dolgok fölött ennyit beszélni.

De Pista csak folytatta és egy kis bátorság szökött a szavaiba:

— Ne banálisságnak nevezze ezt. Az életét akarom meglátni percről-percre. Hiszen én magát úgy megértettem mindig. És annyira a lelkemben hordoztam a gondolkozását, meglátását, a terveit. És annyira kedvesek voltak a szeszélyei. S ha bármit is mondtak magára zárkozottsága miatt, mosolyogtam őket, mert tudtam, hogy nem ismerik magát.

Márta újra elébe vágott a szavaknak. Ki mérten mondta:

— Pista, még tíz percem van. Aztán folytatnom kell a tanulást.

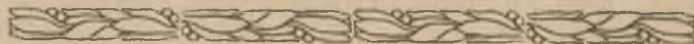
És kínos szótlanságban várta a Pista választát. De aztán ő szólt előbb:

— Tudom, ma nagyon szeszélyes vagyok.

És azt hiszem, magának fájának ma a szavaim, talán kivétel nélkül. — Menjen haza Pista s ma engedje meg ezt nekem, hogy kijelentettem magának. Hígyje meg, jóakarattalag mondtam.

A fiu úgy érezte először, hogy valami nagyon lélekből szakadt szavakkal mondja el, hogy szereti ezt a lányt. És könyörög, kéri, hogy ne küldje el magától. Hogy hadd érezze a tekintetének csak egy pillanatnyi megértését is. Hogy csak azt mondhassa el, hogy az élete minden gondolata, vágya, cselekvése ide tér vissza az ő örök fehér, szent alakjához. Hogy most akarta volna a boldogságot először megérezni és mennie kell tovább magában és emlékeket siratni mindig . . . Egy pillanatig még az arcába nézett s aztán tettetett nyugalommal, kimért kézfogással távozott.

Márta, mikor egyedül maradt, lámpát gyújtott és beakarta beszélni magának, hogy ő most tanulni fog. Leült a könyve mellé. De úgy érezte, hogy most még fáradtabb, mint tanulás után szokott lenni. Aztán egyszerre eszébe jutott minden. A hangulat, mikor azelőtt abba hagyta a tanulást. Pista. A maga természete, sorsa. És egyszerre olyan szomorú lett a lelke és olyan asszonyos. Úgy érezte, hogy szeretne a lelkébe ölelni mindent, ami az erő és a dacos férfiaság. És most úgy fájt az önfejlése, a szeszélye, az egyedülléte. Arcokra emlékezett, amiket szelidnek látott valamikor. Szavakra, amikkel nagyon régen becézték. Úgy megragadott most minden szeretetet, ami az életében egyszer-egyszer történt vele. Tudta, hogy most nagyon asszonyos, puha lehet a keze és minden szava magát vádolja és hogy minden szava békíteni szeretne mostan. . . Behajtott a könyvét. Csöndesen sírt. Néha fölfigyelt, ha valaki az ablak alatt elment. Valakit várt. Egész háttározottan nem is gondolt senkire. Csak valakit itt szeretett volna tudni mellette, akinek nagyon erős a keze és aki megfogná asszonyos, puha, meleg kezét.

Alforizmak.

Mi a legnagyobb kegyetlenség? Megmondani az igazat annak, aki úgy is tudja.

* * *

Gondolja meg minden megúnt kedves és elhagyott barát, hogy senkinek szívébe a lelkiismeretén át visszajutni nem lehet.

Az én örökségem.

— T. L.-nek ajánlom. —

Nótás lelkem a szépapám lelke,
Ó lehelett ily trubadúr-fajta,
Ki szerelmét, ha dalba lehelte,
Valaki sokszor könyezett rajta.

Szóke lányka volt a szerelmese
— Liliom lelke, liliom teste —
S azt mondja róla egy régi mese,
Hogy a kobzosát ő is szerelte.

... A szerelmes pár boldog nászra ment,
Hűség-esküvel olvadtak egybe — —
Maradt rám néhány verses pergament,
S kobzát szépapám később betette.

Rozsant hírjét én újra ajzoltam,
Szerelmem rajta dalba lehelem
És várom . . . várom — hitchagyottan
Esküre egy lány eljön-e velem? . . .

Kiss Géza.

Az Élet keresztútján.*

Berzéki Sándor búcsúzott a kamarájától.
Isten veled ősi, öreg kamara! Isten veled
tizenkét diákév ezernyi kis emlékének melen-
gető fészke!

Ugy szerette volna elvinni magával ezt a
fehérfalú kis szobát, ezt a szivárványszínű kis
világot. Pedig olyan sivár volt már, olyan el-
hagyott.

Két ládának csak a nyoma maradt ott, két
ágynak nem volt már gazdája. A földön ott
szemetelt a kiszórt szalma; a falon nem volt
már semmi kép, semmi jele az életnek. (No
persze! a hajdani fehér alapon meglátszott,
hogy tíz hónapig három diák talált e sárgult
falak közt otthont. Petró-kontó, apró háztartási
és időjárási jegyzetek ékesen bizonyították, hogy
a meszelésen igen jól fog a ceruza.) Azt árulta
el a kifosztott hajlék, hogy a diáktársadalom
berekesztett egy évet.

Berzéki Sándor egyedül maradt a kama-
rában, hogy aztán ő is búcsút intsen annak
örökre. Neki már az iskola ad szállást. Arra az
egy évre, amit még Patakon kell töltenie, igen
úriás otthona lesz a — széniori hivatal.

Az ócska bútorokat ki kell szakítani a meg-

szokott keretből, azokat viszi magával. Magával
viszi minden gazdagságát, vagy inkább: sze-
génységét? . . . Ej! mégis csak inkább gazdag-
ság az, mikor egy kiszolgált diák minden bú-
torára rányomja a hitelesség bélyegét tizenkét
évi használat.

Az apróságokat berakosgatta az ócska lá-
dájába. Hej! mikor tizenkét év előtt az édes-
anyja tömte meg minden szükségessel, minden-
féle jóval . . . mikor diligencia közepetáján ki-
rályi csemege volt a láda sarkában felfedezett
kenyérmorzsa, ami az édesanya kenyereből
hullott le — jobb időkre . . . Az volt a gaz-
dagság, mikor nagy konviktusi inségek idején
a ruha közül előkerült egy száraz, kökemény
pogácsa! (olyan keményre nem bír megköve-
sedni, hogy harminckét diák-fog össze ne tudja
morzsolni!) Az volt az igazi luculusi lakoma!

Mikor a kis- és középértékű ingóságok —
néhány porlepett ruhadarab az ajtóba vert szög-
ről s egy pár megviselt könyv — elhelyeződtek
a láda öblös mélyében (mert a könyvfedél er-
nyőjű lámpa, a fületlen kancsó, a patogzott
mázú labor és a csorba pohár, mint *kamara-
tulajdon* — tehát sérthetetlen közkinccs — itt
marad a jövő nemzedékek szolgálatára) — ak-
kor a Berzéki Sándor gazdagságát már csak a
veres oldalú kályha bámulta a sarokból. Ez a
gazdagság pedig állott: egy össze-vissza fara-
gott imbolygó asztalból, melyet csak falmentén
lehetett használni és akkor is csak úgy, hogy
a negyedik láb sántaságát egy fél téglá toldotta
ki; egy recsegő székből, amely egyszer már
majdnem áldozatul esett a téli fagynak, de a
végveszedelemből egy lábának feláldozásával
sikerült megmenekülnie (a veszteséget Sándor
tavasszal saját ácsolású mülábbal pótolta) és
végül egy szárnalmas melódiájú ágyból, melyben
a derekaljat három, azaz három, 12 cm. kes-
kenységű deszka tartotta (ezek eredetileg nagyobb
számúak és terjedelmesebbek voltak, de tizenkét
tél szigorát — megfogyva bár — csak három
állotta ki.)

A kis fészek most már igazán elárvult s
amint a bodrog-menti rónaságnak neki vágott
a vonat, az emlékek rajzása közt lassacskán egy
új jövő színei kezdtek megelevenedni a Sándor
lelkében . . .

II.

A legnagyobb fiú hazaérkezése kimondha-
tatlan boldogsággal sugározta be a Berzéki-há-
zat. Hiszen boldogság volt minden hazatérése,
örömet szerzett minden darab ruha, amit a maga
keresményén vett, gyönyörűség volt minden bi-

* A MIÖT. diáknovella pályázatán díjat nyert.

zonyítvány, amit hazavitt, de ez a mostani hazaszállása, az a szentségesen szép új ruhadarab: a palást, ez a mostani bizonyítvány ézereszerre hatványozta a szülőfészek boldogságát.

Hát hogylene volna boldogság az, mikor az az egyszerű két szüle eldicsekédhet a szomszédoknak, a világnak, hogy az ő fia most már nemcsak gyermeke, hanem sáfárja is a kollégiumnak, feje a diákságnak; most már nemcsak vasárnap helyettesítheti a tisztelendő urat, hanem palástosan, paposan, segíthet neki az úrvacsora osztásban. — Hej! nem gyártódott még olyan toll, amellyel annak a jóságos két öreg szívnek a boldogságát le lehetne írni.

S mikor a végnélküli érdeklődés után egyedül maradhatott a két szüle, olyan egyszívvel omlott egymás keblére az a két deresfejű ember, olyan eggyé olvadt össze az örömkönyük, mintha ugyan az a szem sírta volna. Most már szabad volt érzelegni is egy kicsit, a boldog ember elteltségével szomorúra fordítani a beszédet. A férfi kezdte el

— No anyjuk! én már nyugodtan fekhetek az *akácok alá*, van már, aki eltemessen!

Ezért kikapott a vénlegény az éltes menyecskétől, aztán az kezdte rá a tervezgetést — No most már meg lehet vásárolni az új ünneplő köntöst, most már talán akad egy lány, aki menyegzői vígságra deríti a csendes házikót! . . . De ugyan ki lehetne az? — Nincs már olyan gazdag gyöngye a falunak, akinek kelengyéjét sokallanák a *Sánkónak*, dehát annak meg több esze van, minthogy parasztot válasszon magának! De mégis ki lenne jó papnénak? A faluba' csak egy úri lány van, aki eladó számba mehett: a jegyző-kisasszony, de annak derogál a munka! A csak kézi munkál, meg a tarka fedelű könyveket bújja, pedig a papnénak ugyancsak dögösnek kell lenni! Itt osztán elakadt a találgatás. A falubul nem telik ki egy takaros papnénak való.

Végre is az ember oldotta meg csomót. Ej! hisz bejárt Sándor elég határt, majd szerez a magának asszonynak valót, olyat, hogy kivánni se kell jobbat! Külömbet!

Sándor pedig ezalatt ébren álmodott az első házban.

Lányra gondolt ő is! Arra, akivel valaha együtt játszottak a tiszaparti fővenyben, aki után annyit epedt, mikor elkerültek a városba iskolára, aki érlelődő szépségével, sokat olvasott okos fejcskéjével, művelt lelkével, — a Sándor pályája iránti idegenkedése dacára is, — oly igazétes varázsszal, oly elérhetetlen kecsegtetés-

sel állott Sándor életcéljai tetőpontján, mint egy gránit szobor a hegyen. Arra a leányra gondolt, akit édesanyja talán ép ebben a pillanatban selejtezett ki a nekiszánt leányok sorából — a falusiak előtt megérthetetlen jegyző kisasszonyra: Fecskésy Flórára!

A legközelebbi találkozón járt az esze, ami talán már holnap bekövetkezik, szorongva gondolt a diplomára, a palástra, kitüntetésre, mi a Flóra szemében mind hiábavalóság; álláspontjának védelmezésére, melyet végre is fel kell adnia, mert az a finomult lelki világú, városra vágyó szépség nem a papnéságra termett. Tisztán látta jövőjét: itt vagy a pályájával kell szakítani, vagy a lánnyal. És fájdalmasan sejtette, hogy még, ha tragédia lesz is a sorsa, a küzdelemben a lány arat babért . . .

III.

Igen ritka nap volt, amelyen nem találkoztak. Kedves volt a leány mindig. Tudott Sándorral édesen emlékezni, ennivalóan enyelegni, megejtően vitázni, de minden egyetértésük, minden nézeteltérésük hátterében ott settenkedett a tiltó válasz-ösvény: vagy — vagy.

Próbált Sándor elmaradozni, lemondani, — nem talált kiutat. Meggyőződése jogosultságából, ércességéből napról-napra vesztett, ellenben az egykori pajtási vonzalom, a hajdani gyermek-ábránd egyre izzóbb lett, a lassú rözseláng egyre jobban harapódzott, az ifjú ragaszkodása az öntudatos, párját kereső férfi szerelmévé érett. . . . S mikor szeptember üzenetet hozott az iskolától az elszakadt fiúnak, a próbára váró ifjú sáfárnak és Sándor utolszor, de férfias biztonsággal vetette fel a kérdést Flóranak, hogy hajlandó-e hát összekötni sorsát a hit istápolójával, a kultúra harcosával, a szeretet apostolával, — Flóra lemondással fátylazott, de mégis hajthatatlanságtól szilárd hangerővel sorakoztatta fel döntőérveit, amellet a rendíthetetlen meggyőződése mellett, hogy nem érzi magát se hivatottnak, se elég erősnek arra, hogy a város idegesen sürgő életére, műelvezetre vágyó lelkét, fiatalságát, viruló szépségét beletemesse egy falu mozdulatlan őscsendjébe!

De egy tanácsa, kérése, egy ígérete volt a Sándor részére: — végezze el a jogot, szerezzen diplomát például közigazgatási pályára, akkor megvárja odaadással, kitart mellett jobban, rosszban hűséggel, és ha Sándor leteszi érte a lelkészi palástot, ő cserébe fogja adni érte a hitvesi boldogság fejedelmi köntösét! . . .

IV.

Az öreg iskola két hónapos dermedtségét lüktető életszivaj váltotta fel. Pihent erők hajlottak új feladatok terhe alá, új diákok kéreztettek az Almamáter oltalmába, új fogadalmak, erőmegfeszítések ígéretei csendültek bele még az introitusok vigalmába is.

Berzéki Sándor is elfoglalta az új lakást, az új hivatalt, de a tavalyi reménységekben szörnyű bénultságot érzett; munkakedve szárnyaszegett madárként meggémberedett, az újév küszöbe mintha egy kálváriajárásnak lett volna kiinduló pontja. — Mennyivel más érzelmi világa volt most, mint néhány hónappal ezelőtt! Akkor minden szükség, minden inség megtört egy munkaszerető szervezet ruganyosságán, egy egészséges lélek üdítő humorán, akkor még tudott bizni biztos, tisztességes kenyeret nyújtó pályája sikerében. Flóra iránt igaz, hogy érzett néhány év előtt valami tavaszi lobogást, de ez ehhűlt elismeréssé, tiszteletté és ha nagy-néha e szébe is jutott valami olyasféle, hogy hátha e egymásnak szánta őket a jó Isten, akkor még tudta csintalan kötődésnek venni Flóra ellen-szenvét pályája iránt, amely, ha egyszer csak-ugyan kezében lesz a diploma, annál nagyobb becsüléssé, szeretetté forrja ki magát, — akkor, ha akadályt sejtett kettejük közt: a gazdag és előkelő szülők ellenzésében képzelte azt.

De mikor a segédlelkészi oklevél berekesztette diákságát, s a palást pályája iránti hűségre jegyezte el, mikor a szerető otthon melengető családiassága először lopta lelkébe a tüzhely alapítás gondolatának csiráját és mélyebben hatolt a kérdés homályába, már sejteni kezdte, hogy a lány sokkal érettebb, semhogy játékot csináljon meggyőződéséből. Eleinte próbálta elhíttetni magával, hogy könnyű lesz más megértőbb, megadóbb szívet találni, — de a mindennapos találkozásban egyre határozottabban érezte, hogy a régi láng ellobbant ugyan, de a hamu alól egyre égetőbben, egyre szenvedélyesebben süti ki a parázs. És mivel a lány úgyszólván csak ismerettségénél, barátságánál egyebet nem árul el, engedékenységet nem várhat tőle. Igaz, hogy a legényélet még legalább két évig eltart, addig sok minden megváltozhatik, de most azt dobogta szívének minden csepp vére, hogyha nem a Fecskésy Flóra kezével együtt kap parókiát, — akkor hiába való volt minden törekvése, hiábavaló az élete. Ez törtéle minden munkakedvét, ez gyötörte agyonra a lelkét: — lemondani vagy a lányról, vagy a palástról! Ez volt az örjítő választás! Ha a

lányról mond le, akkor megöli saját boldogságát, saját életét. Ha a palástról mond le, — megöli két öreg szülőjének nemcsak boldogságát, de még síri nyugalmát is.

V.

Csodaszép hervadással jött meg az ősz. Önző tarolásában nem volt egy parányi erőszak se. A nap ernyedő erejének megfeszítésével zibbasztotta meg a természetet, zománcozta be arannyal az iskola kert ritkuló lombját; a langyos szellő hízelkedve csókolta le a faleveleket az ágról, a keményre taposott úakat észrevétlenül lepte be a puha avarszőnyeg... Akinek a lelke csak egy picit hajlott a fiatalkori pessimismusra, az megkivánta az elmúlást. Hát még akinek bensejét őrlő szű rágta!

Szegény Sándor dermedő szívvel, megkövesült tetterővel bolyong az ismerős úton. Kétségbeesetten keres menekülést a keresztútról, melyre a kaján Élet állította. Minden hullólevél mintha az ő szemfedőjét szőné. Lelkéből bűnös kishitűséggel szakad fel a kérdés: Édes Istenem! hát ezért borítottad vállamra a te fiad palástját, hogy égő poklok kínjai közt kárhozzam el alatta?!

Riadtan nézett szét maga körül. Jujj! ha most valaki olvas az arcából! Nem volt közeliben senki, de az avar zizegésén, mintha valami sírás hangja csapódnék keresztül. Önkéntelenül is arra vette útját, milyen jól esne valakin segíteni, — vezetelni... A juharfák alatti lócán karjára hajolva zokogott egy nő. Mikor Sándor részvételt állott meg mellette, felvetette fejét, elfolytatta zokogását. Szép vonású, gyermekes kifejezésű arcát szomorúság fátyolozta be. Sándor megdöbbsent. Ő ezt az arcot nagyon sokszor látta valahol, de már nagyon régen. A leánynak derű villant arcára, halványsága bíborba szökött és folytottan újra sírni kezdett. Sándor megnyugtató bizalommal ült mellé s faggatni kezdte jóságos lelkiatyai hangon, mire a lány elmondta: ő a kis Fodros Erzsi, akit a végzet a Sándorék tiszamenti falujából a vasúti vendéglő pincérnőségéig juttatott.

Sándornak ez balzsam volt a sebére.

Találni egy nőt, akit ősmert, mint ártatlan gyermeket, akit a Sors a tisztességes szegénységből kiragadva kiszolgált a becstelenségnek és hogy nyomorúságát még jobban érezze, meghagyja neki becsületes, érző, jó szívét — ez elég volt Sándornak arra, hogy feledje el a maga szenvedését és megtegyen mindent, amit tud, egy lélek megmentésére.

Eljárt hozzá, amikor csak tehetette, szívére

beszél, öntudatra rázta, tiszta keresetre serkentette s segítette pénzzel, csak keressen tisztességes foglalkozást. És nem vette észre, hogy nemes buzgalmit félremagyarázzák, piszkos rágalmak keringenek háta megett és nem vette észre, hogy azt az összeget, amellyel ismét útat nyitott annak a lánynak a világba való visszatérésre, a *máséból* vette el, amit keserves lesz — ha ugyan egyáltalán lehet lesz — idejében visszafizetni; csak mikor jó lelkű professzorai atyailag figyelmeztették ballépésére, akkor ocsudott fel, hogy a kockát elvetette, mert míg egy embertársát megmentette, maga süppedt el az ingóványba. — —

VI.

Nehéz sebbel vitték be a kórházba.

Ha nagy odaadással ápolják, megmenthető az életnek. És most már esdette, hogy mentsék meg. A keresztútnak már csak egyik ágát választhatja. Most már ha akarná sem kaphatná vissza palástját. Most már megtört a két jó szülő: csak az élete maradjon meg, a pályája mellékes. Most már megajándékozhatja kezével az a bálványozott lány. Arra nem is gondolt Sándor, hogy a világ másként fogja fel azt, amit ő minden önző érdek nélkül tett egy szerencsétlen lányért. Nem gondolta, hogy míg ezt megmenti, örökre elveszíti a *másikat*. Csakhogy az a megmentett hálás tudott lenni és megtudta győzni a *másikat*, hogy a Sándor lelke fehérebb a hónál. Most tudta az meg igazán, hogy ilyen szívű ember oldalán, viseljen akár palástot, akár gunyát, csak boldogságot áraszthat rá a jó Isten. Most már elment volna vele a falu csendjébe, a konyhá inségébe is.

— — — Felépült Sándor a súlyos sebből és mire visszajött jártányi ereje, megérett az elhatározása is. Amilyen röviden csak bírni fogja, elvégzi a jogot, utat tör magának valami hivatalba és elviszi magával Flórát, lehetőleg messze-messze innen, ahol nem ösmeri őket senki, de senki . . .

VII.

. . . Egyik délvidéki városkában köztiszteltben és szeretetben él Berzéki Sándor járásbíró ur. Honnan jött? nem igen tudják, csak úgy ismerik, mint példás hivatalnokot, nemes-szívű emberbarátot, boldog családapát.

Van csinos háza jó nagy kerttel, ez az ő Paradicsoma. És van a háznak egy meszelt falu szobácskája, ez az ő szentélye . . .

Meghitt téli estéken, mikor odakint nesz-telenül hull a hó, befűtenek a mázolatlan kis

vaskályhába, meggyújtanak egy múzeumba illő lámpát, amelynek egy *algebra* fedeléből van kikerekítve az ernyője s a két csacsogó gyermek újból meg újból megcsodál egy ágyat, mely ha hozzádülnek elkezd nyekeregni, egy csipkésre faragott szélű asztalt, mely a falhoz támaszkodik és az egyik lába tégladarabbal van kitoldva, egy nyikorgó széket, aminek az egyik lába mintha más fajta fából volna faragva aztán — letelepednek a festetlen ládára s a szép asszonyka ölébe vesz egy aranyos kislánykát, az apa pedig egy okos szemű fiucskát, úgy mesél nekik csintalan diákokról, egy szép nagy kertről, egy óriási, három sor ablakos épületről és ha kifogy a beszédből, a kisfiu olyan édes áhitattal tudja kérdezni:

— Ugy-e édesapám, én is oda fogok járni iskolába?!

Kiss Géza.

Anakreoni dal.

Fölöttem tiszta kék ég,
Május arany derüje —
S lombos, virágos ágak . . .
Zsendült öröm szivemben
S elalvó, régi bánat,
Mit lassan elfelejtek.
Tegyünk ma félre mindent,
Mit a bánat hozott ránk.
Jókedvű Isteninket
Köszöntsük zengő szókkal,
Üssön tanyát közöttünk
Szerelem és barátság.
Ugy is rövid az élet,
Ugy is kevés a csókunk
S a jószívű barátunk
S május mögött az ősz jár
És a lombját, virágját
Avarba fújja széjjel — —

Szigethy Ferenc.

Az asszony az apagyilkosságot is megbocsájtja, ha érte követték el.

* * *

Nincs könnyebb, mint megbocsátani s nincs nehezebb, mint belenyugodni abba, amit megbocsátottunk.

Kitüntetéses gyilkosok.

Mark Twain: angolból ford.: Bacsó József.

Olyan sokszor hallottam már emlegetni a híres — jövendő-mondó asszonyt, hogy tegnap fölkerestem. Faját jellemző sötét bőre van s ezt még feltünőbbé igyekszik tenni mesterséges segédeszközökkel, amelyek nem kerülnek pénzibe. Göndörfürtű, koromsötét haja azt a benyomást tette rám, hogy természetes vonzóerejét avas vajjal igyekszik fokozni. Hanyagul nyaka köré vetett vereskockás zsebkendője azon panaszkodott, hogy társa nagyon sokáig odavan a mosonénál. Az a gyanum, hogy tobákol. Legalább is valami ehhez hasonló volt lerakódva felsőajkától a hajáig. Azt is tudom, hogy szereti a fokhagymát. Ezt akkor tudtam meg, amikor sóhajtott. Fürkészve kémlelt fekete szemeivel néhány pillanatig, majd így szólt:

— „Elég. Jöjjön!”

S megindult lefelé egy nagyon sötét, borzalmat keltő folyosón. Én mindenütt a nyomában. Egy helyen, ahol az út nagyon kanyargó és sötét volt, hirtelen megállt s azt mondta, hogy jobb lenne talán, ha világot hoz. De én udvariatlanságot látva abban, hogy egy nő miattam annyit fáradozzék, így válaszoltam: „Nem érdemes, asszonyság. Ha köhint egyet-egyet, úgy hiszem, fogom tudni követni.”

S haladtunk tovább. Megérkezve hivatalos, titokteljes tanyájára, arra kért, hogy mondjam meg neki a születésem napját, az esemény pontos idejét, meg a nagyanyám hajának a színét. Miután tőlem telhető pontossággal megadtam a felvilágosítást, bátorságra intve folytatta: „Fiatalsember, ne veszítse el a bátorságát, ne reszkessen. Fel fogom tární magának a multat.”

„Inkább talán a jövő feltárása volna a rendes, szokott eljárás . . .”

— „Legyen csendben! Magának sok viszontagságban volt része, kevés örömben, egy kis jó szerencsében s némi rosszban. A maga dédapja kötél általi halállal mult ki.”

— „Az hazug . . .”

— „Csend. Úgy ha mondom. De nem őt terheli a felelősség. Nem tehetett ellene.”

— „Örvendek, hogy igazságosan bánik vele.”

— „Bánkódjék inkább, hogy a bíróság bánt el vele igazságosan. Felakasztották. Az ő csillaga keresztezi a magáét a negyedik divízióban, az ötödik szférában, következésképpen magát is felakasztják.”

— „A kilátás örvendetes a . . .”

— „Feltétlenül csendre van szükségem. Az ön természetének eleinte nem volt hajlandósága

a rosszra, de a körülmények átfomálták. Kilenc éves korában maga cukrot lopott, tizenöt éves korában meg pénzt, a huszadikban lovat, a huszonötödikben már gyujtogatásért ült. Harminc éves korára pedig, megedződve a bünökben, lapszerkesztő lett. Ön most nyilvános előadó. Hanem hát rosszabb dolgok várnak önre ezután. A képviselőházba fog kerülni, onnan meg a feloldozást engedélyező törvényszék színe elé. No de a boldogság napja úira felvirrad, minden jóra fordul s azután . . . felakasztják.”

Könnyek törtek elő szememből. Hiszen elég isten-verésnek látszott a követté választás is, de felakasztani . . . az már tulságosan szomorú, tulontúl borzalmas gondolat volt. Úgy vettem észre, hogy az asszonyt meglepte lehangolt-ságom. Közöltem vele sötét gondolataimat, mire vigasztalni kezdett.

— „Hogyan, fiam? Ne horgassza le a fejét . . . nincs miért busulnia. Hallgasson csak meg! New Hampshire-ben fog lakni. A kegyetlen nélkülözésekből a nyomorból a Pike rablógyilkos által életben hagyott egyik Brown családja fogja önt kiségiteni. Jóltevői lesznek magának. Mikor meghizott az ő nemeslelkűségük folytán s hálára-kötelezett és boldog lesz, elfogja majd a vágy, hogy valami uton módon, szerényen bár, viszonozza jószágukat és elmegy hozzájuk egy éjjel s lemészárolja fejszével az egész családot. Jóltevői holtestét kirabolja, a zsákmányt Boston csirkefogói és kurtizánjai társaságában elfecseréli. Azután letartóztatják, kihallgatják, kötél általi halálra ítélik és börtönbe vetik. Most virrad fel önnek. Meg fog térti . . . meg fog térti abban a percben, amelyben tapasztalja, hogy a kegyelem megnyerésére, a büntetés enyhítésére, vagy elhalasztására nézve minden erőlködés hiábavaló . . . és aztán! De mit aztán, a község legelőkelőbb, legtisztább lelkű fiatal hölgyei minden reggel és délután összedülnek az ön cellájában és szent énekeket fognak zengen. Ez azt fogja igazolni, hogy a rablógyilkosság mégis csak tisztelet parancsoló. Majd fog írni egy megható levelet, amelyben kijelenti, hogy az összes, imént említett Brown-oknak megbocsát. Ezt közbámulatot fog kelteni, mert a nagylelkűségnek egy közönség sem tud ellenállni. Azután egy bámulatra ragadó menet élén, nagy feltűnést mellett kikísérik a vesztőhelyre, miközben a papok, tisztviselők, város-atyák és fiatal hölgyek, kezükben virágcsokorral és örökzölddel gondolatokba temetkezve páronként felvonulnak. Ekkor fellép az emelvényre és míg a nagy csödület levett kalappal áll az ön jelenlétében, felolvassa azt az együgyü beszédecskét,

amit a miniszter irt az ön számára. És azután a mélységes csend közepette átlengetik önt a . . . paradicsomba, fiam. Nem lesz az egész téren egyetlen szárazon maradt szem. Valósággal hőssé fog válni. Nem akad ott gazember, aki irigy szemmel nézné önre. Nem lesz egy sem köztük, aki hajlandó lenne az ön példáját követni. Azután nagy tömeg fogja kikisérni a sírhoz, ahol hozzá tartozói mégegyszer megsiratják . . . a fiatal hölgyek szép temetési énekeket fognak énekelni s végre a szeretetnek, tiszteletnek s az ön kiválóságai méltányolásának mintegy utolsó kegyelet adójaképpen párosával körülsétálják a Szent Mihály lovát s virágkoszorukat hintenek a ravatalra. Éz nézze meg az ember! szentté fogják avatni. Gondolja csak el fiam, hogy egy háládatlan gyilkos, egy halott rabló korhely, verekedő gazfickó az egyik hónapban Boston szegéykerületében tolvajok és feslett nők között él, a következőben pedig ama másik világ szűzies, ártatlan leánykájának lesz szelid báránycájá. Egy vérengző, rettenetes vadállat . . . és egy megkönnyezett, elsiratott és szentté avatott mártir . . . mindez egy hónap leforgása alatt. Oktondi: ilyen magasztos jövőre van kilátása és mégis bűnnek ereszti fejét!"

„Nem, asszonyom, kegyed igazságtalanul bánik velem, valóban igazságtalanul. Határozottan ez a meggyőződése. Azt, hogy a dédapámat felakasztották, eddig nem tudtam, de ebből mi sem következik rám nézve. Ő valószínűleg nem árthat már nekem a jövőben s aztán meg . . . én talán el sem kezdem. Megvallom ugyanis asszonyom, működöm szerkesztői és nyilvános előadói minőségben, de a többi büntetendő cselekményre, melyeket említett, nem tudok visszaemlékezni. Mégis el kellett azokat követnem, mert ellenkező esetben mi célja volna kegyednek azzal, hogy rászéd egy teljesen ismeretlen embert. De mindegy, bármilyen volt is a múlt és bárminő legyen is a jövő, engem csak egy dolog érdekel. Éreztem én magamban mindig, hogy előbb utóbb felkötnek s ez a gondolat meglehetősen bosszantott is engem; biztosíthat-e engem asszonyom arról az egyről, hogy csakugyan New Hampshire-ben fognak felakasztani?"

„Kétségtelenül!"

„Áldja meg érte az Isten, kegyes jótevőm! . . . Bocsásson meg, hogy megöleltem, de mázsás terhet vett le a szívemről. Még a felakasztás is boldogság, ha New Hampshire-ben ér utól. Az ember tisztességes nevet hagy hátra, mely egyszerre a legelőkelőbb new hampshire-i társaságokba vezeti őt be a másvilágon." Ezzel búcsút

vettem a jósnőtől. De komolyan, jól van az, hogy egy gyilkos gazember megdicsőítésben részesül a vesztőhelyen, mint ahogy Pike megdicsőült New Hampshire-ben? Hát helyes az, hogy egy véres gaztett büntetését jutalommal változtatják? Hát van igazság a földön? Hát van biztonság?

Vonaton.

*Nem száll a sólyom oly gyorsan, merészen,
Mint ahogy velem a vonat halad.
Egy műcsarnok gyönyöre most a részem,
Hol Isten rajzolt minden vonalat.*

*Kacagó, édes szavú lány a mező,
Hallom szívének csendüléseit . . .
Amott halom, szelid, merengve néző . . .
Napot imádó büszke bérc emitt.*

*Mint gyermek arc, virág nevet szemembe,
Nyujtom kezem érte, hogy letöröm,
De elzúg a vonat velem sietve . . .
E képre az volt írva, hogy: Öröm.*

*Piros pipacs mosoly a buzaöldön . . .
E kép az édes-bájos Ifjúság.
Tovább siklunk . . . Uj kép köszönti jöttöm,
Arcomba más vidék szellője vág.*

*

*Benn a vonaiban ismeretlen arcok,
Jövők, menők, kik most együtt futunk.
Együtt vagyunk, de száz célra törvesszünk,
S azt hisszük mind, hogy oda eljutunk.*

*S mikorra egymást már meg is szeretnénk,
Leszállunk mind, ki itt, ki meg amott,
Ránk borúl az állomás mély csendje,
Mint a sír . . . s a vonat tovább robog.*

Kántor Mihály.

Yartin Jézusa.

35. — — — bizony mondom nektek, nagy keserőséggel telik meg a szívem, látván, hogy az én vallásom csődöt mondott. Üres lárva immár, melyet utólag meg kell föltenem tartalommal.

Ma úgy érzem, az életemben felébredt minden, ami örök-szent fehérség. Mert tisztaság jóság takar be ma mindent. Mert meglátásokat éreztem ma meg, melyekből új életre kelt az

öröm és a tiszta vizü mélység. — Élet köszöntött rám újsággal, gyönyörűséggel. — Fehér ruhásan, glóriával jelent meg az Ur-Jézus alakja. Főnséges volt és szelíd nézésü. Tiszta, mély szemeiben tükrözött a szeretet és a megbocsátás. Szemeiben volt valami hozzánk elhozott melegség, amely a leborult lélek mélységeiben érzik meg csupán. Szemeiben volt a minden lelkek fölött borongó aggodalom, a bennünket féltés. A megújítás szentséges, nagy akarata. Az új életre hívás; várakozás az elkötelezettségünkre. Igéret és az örök biztató reménység. — Csodálatos nagy békesség borult ma mindenre és kemény harcokban esett el a bűn

Az evangéliumi szabadító Jézus jelent ma meg főnségesebben, közelebb hajolva mindenhez, ami földi és emberi módon eltévelyedett. A gyarlóság és a kishitűség érezte meg ma Jézus közelségét. Újultan hatott minden, ami jézusi csoda, erő és jóság. Elküldetés, szeretet, jóltevés, halál, megváltás ma élénkültek mind. Az Ő alakjára ráboruló apotheozis ma minden gondolat. Dogmák, tankülönbségek, szekták és analizálások nélkül, tisztán, főnségesen jelent meg egyszerre, — vallásáról és új eljövételéről mondván: üres lárva immár, melyet meg kell töltenem tartalommal.

Jézus tehát másodszor jön el, mert kétezer év óta, hogy Arimathiai Jozsef eltemette a kertjében, új elveken, lassan megért sok bűnösségen törött ketté a minden jézusi. Az evangélium szerint ideális életet elrabolta az önzés és a közönyösség. Farizeusok sokasodtak és naponként lett kevesebb az irgalmassamaritánusság. Elszéledett nyáj lett immár a világ, amikor is új célok, ideálok születtek vezérségre. — És akkor betelt a szükség és az új megváltás szentséges jegyében eljött amaz új Isten-Ember.

Ez a főnséges életisméltődés lett most hatalmas gondolattá előttem. Ez az új messiásság teremtette főnségesebbé, csodálatosan ragyogóbbá Jézus alakját. Aki annyira vállán viselte a világot és az embert, hogy a megváltott világot váltja meg. Aki olyan türelmes és megbocsátó, hogy a már egyszer szeretetébe begöngyölt embert fedezi be újra, mert a szeretetlenség lett a lelkek takarója.

Ez a Jézus, az új idők legnagyobb szívű embere, széjjel jár, jól téven, most is. De azok között, akik már egyszer érintették a ruhája szélét, hogy meggyógyuljanak, akiket már feltámasztott, akik már elálmélkodának az Ő csodatételei fölött s akik mégis egyszer — odahagyták. Az első Jézus alak az, aki a tudatlanságban eltévelyedetteket szólította magához, ez

az évszázadok óta engedetlen, pártolt gyermekeihez jön el. A háládatlanságot öleli át szeretettel, hogy benne bizókká legyenek az arcok és a lelkek. — Valami törhetetlen nagy erővel áll elé itt Jézusnak az első pünköszt óta lelkében hordott, emberekhez ragaszkodása.

— — Yartin Jézus alakja egy Jézus ideál. Esméire, munkáira nézve utópia féle, valami gyönyörű vágyakozás. Wilde Oszkár Jézusáról hallottam egyszer, hogy nagyon költőien ragyogó, fehér. — A Yartin Jézusa emelkedettebb s több fehérségű. Amaz ehez képest szinte állát szóan tiszta, ezért emez bír több szeretettel, tartalommal.

— A nagyon subjectiv megérzés legmélyén érzem meg ma Jézus közelségét. És ez nem vallásos extázis, vagy szűkebb értelemben speciálisan ebből, vagy abból a vallásból eredő, vagy pietizmus is. — Jézus most mélység, főnséges nagyság, testesült jóság, békesség, szeretet, új Messiása mindeneknek. És Yartin Jézusa, mint ideál által, mégis talán az evangéliumi Jézus nyert legtöbbet bennem.

Szigethy Ferenc.

Szekfűs Ibolykának.

I. *(Rólud.)*

*Tudom, Te vagy az örök Jóság,
Te vagy az Áldás, a Szeretet —
Szívemen mégis sebeket vág
Szinlett haragod, kötődésed.*

*Tudom, Te vagy az Ösnyugalom,
A Biztatás, az örök Béke
— Mégis, hozzádirt minden dalom
Bús lemondások szövédéke.*

II. *(Neked.)*

*Tudom már édes: mi volt a célod,
Tövises szóval miért sebezted? —
Hogy visszaüzz egy felejtett lányhoz,
Kiről annyi sok bús versem beszél.*

*S tudod-e édes, mi lesz a vége,
Gyilkos módszered hogy hová vezet?
— Százszorta jobban foglak szeretni.
Száz csókba folytom fenytő kezéd!*

Nótafa.

A pátens története.

Irta: *Szöke István.*

(Folytatás.)

Mikor pedig látta a kormány azt, hogy az ilyen úton elért eredmény is jóformán semmi, febr. végén elrendelte, hogy „az egyes lelkészekhez és esperesekhez, a superintendens által 1859. szept. 1-e, vagyis a pátens megjelenése óta küldött mindennemű iratok elkoboztásának.”

A Tájékoztató ellen pedig, amelynek nagy jelentőségét és hatását Bécsben is megtudták, „különleges és igen dühös hadjárat indított.”¹

Popa György, nagyváradai törvényszéki tanácsos házkutatást is tartott Révésznél, hogy a mű eredeti példányát kézrekeríthesse, Révész azonban, mivel nem akarta Lónyay Menyhértet meghurcoltatni, kinek tanácsára megírta a Tájékoztatót, nem adta azt elő, de készséggel elismerte, hogy ő írta s egy elébe tett példányra haladéktalanul rá is írta a nevét. Ekkor aztán bünvádi eljárást indítottak ellene s május 4-re Nagyváradra idézték.²

Ezzel egyidejűleg pert indítottak Balogh Péter, Dégenfeld Imre gróf, Tisza Kálmán, Daróczy Mihály ellen a jan. 16-iki gyűlés miatt; továbbá Ráday Gedeon gróf, Sárközy Kázmér, Filó Lajos ellen az 1859. dec. 12-iki pesti gyűlésért.

A vezető emberek ilyen meghurcolása, valamint Zsedényi Ede és társainak szomorú esete intő példa lehetett a küzdők tábora előtt, hogy a kormány a végső határokig kész elmenni, de hiába. A pörbe fogott Révész Imre pl. 1860. márc. 2-án így ír Ballagi Mórhoz: „Bízást mondhatom, hogy e kerületben az új szervezet semmi szín alatt életbe lépni nem fog. Ugyanezt mondom a tiszáninneni kerületről is. Még azon esetben is, ha a két dunai kerület elszakadna, mi tiszaiak biztonnal megmaradunk mindvégig. Túl van minden kétségen, hogy... még polgári jogainkban is meglagadtatik tőlünk az igazságszolgáltatás. Mindezt mi már jól látjuk, de nem félünk. Gyűlésünket ápr. 20-án megtartjuk“ stb.³

A híroság által megidézett tiszántúli vezető emberek ápr. 15-én érkeztek meg Nagyváradra, hol az ifjúság gyászba öltözve várta őket s lelkesen tüntetett mellettük.

Nem ítélték ugyan el őket, pedig kijelentették mindannyian, hogy lemondanak a véde-

lemről, mindössze Balogh Pétert figyelmeztették, hogy ápr. 20-án a kerületi gyűlést meg ne merje tartani, de Révész Imre ellen, habár mint közcsendháborító ellen a rögtöni elzárás még most nem foganatosított is — a különös vizsgálat elrendeltetett, mert „a Tájékoztató által a prot. egyház államhatósági szervezete, illetőleg a nyílt parancs s az azt kísérő miniszteri rendelet ellen gonosz szándékkal engedtlenségre buzdított.”⁴

Révész Imre a törvényszék határozatához felebbezett s az előreláthatólag súlyos büntetés től csak úgy szabadult meg, hogy akkor már a pátent visszavonó legfelsőbb kézirat véget vetett mindentéle üldözésnek és zaklatásnak.

Most következett a tiszántúli kerület ápril 20-iki közgyűlése, mely már kétszeresen is be volt tiltva jó előre, t. i. egyfelől a mindenféle gyűlést betiltó miniszteri rendelet által, másfelől a nagyváradai törvényszék által.

Félelemnek és ingadozásnak azonban nyoma sem volt s az említett napon mintegy 5—6000 főnyi közönség jelenlétében Balogh Péter elnökelete alatt a gyűlést megtartották. Megjelent ugyan tárgyalás közben a kormánybiztos és felszólította a résztvevőket a szétoszlásra, de helyét senki sem hagyta el s az egyház ügyeinek védelmére egy állandó végrehajtó-bizottság is választott.

Hasonlóképpen tett a tiszáninneni kerület is s a május 1-én tartott gyűlésén nemcsak nem oszolt el a kormánybiztos felszólítására, hanem még elhalt püspöke helyét is betöltötte. Megtartotta rendes közgyűlését a dunántúli kerület is Csepren, május 10-én.

Ekkor már közeledett a sok kudarcot aratott Bach-féle kormány egész rendszerével egyetemben az összeomláshoz s nem ért rá újabb erőszakosságokat elkövetni, mert a pátens 1860. május 15-én felfüggesztetett.

A pátens visszavonása.

A sok vihart támasztott és sok keserőséget okozott nyílt parancsot visszavonó, illetőleg felfüggesztő „legfelsőbb kézirat“ éppen abban az időpontban jelent meg s ajándékozta meg a magy. prot. egyház küzdő harcosait a győzelemmel, amikor tulajdonképpen azt senki sem várta, mert a helyzet már-már elviselhetetlenül nyomasztó volt s egyházalkotmányunk épületének minden köve megbolygatva már összeomlással fenyegetett, segítségre pedig sehol nem volt kilátás.

A kormány, úgy látszik, belátta végre mégis

¹ Révész I. munkái a pátens korából 10. l.

² u. o. 12—13. l.

³ Ballagi Géza: A prot. pátens és a sajtó. 34. l.

⁴ Révész I. munkái a pátens korából 14. l.

elhibázott politikáját s egyhamar nem remélhetővéen győzelmet, visszavonatta rendeletét.

A kormány e lépését azonban nemcsak emez u. n. belső okok tették halaszthatatlanná, hanem talán még jobban sietteték a külső okok.

Ausztria ugyanis a szerencsétlen olasz hadjárat után s az azt befejező villafrancai békekötés után egészen elszigetelve állott az európai államok között s így nem volt tanácsos a magyar nemzetet újra a végsőig maga ellen ingerelni.

Ehhez járult még az a körülmény, hogy dacára a sajtó százféle lenyűgözésének és üldözésének: a külföldi hírlapokban a pátenis ügye kezdett élénk érdeklődés tárgya lenni, még pedig olyanképen, hogy kevés kivétellel felénk fordult az összes nyugati művelt népek rokonszeve.

Révész Imrének egy emlékirata például, melyet ő Tisza Kálmán felszólítására az angolok felvilágosítása céljából szerkesztett: a bécsi angol nagykövetség útján nemcsak Londonba jutott el, hanem még III. Napoleon francia császárhoz is. Hatásaként elég annyit említenünk, hogy az angol parlamentben interpellatio tárgyává tétetett s a kedélyek csak Russel miniszterelnök ama nyilatkozata által csillapultak le, hogy „a magyar ügyben ugyanis vannak terjedelmes irások és jelentések rendelkezése alatt, de mivel azok egy külállam belső kormányzati ügyére vonatkoznak, nem tartja őket a parlamentben tárgyalhatóknak.

A dolgok állásáról ilyenképen jobban értesült angol kormány — amint Vay Miklós báró beszéli — már január havában kérdést intézett a bécsi kormányhoz a magyarországi pátenis-ügy felől, de ez egy mentegetőző körjegyzéket intézett a külföldhöz s mint Russel miniszterelnök válaszából is kitűnik, úgy tüntette fel a dolgot, mintha az „belső kormányzati ügy“ volna, hogy így elterelje a külföld figyelmét. Mindazonáltal amint a következmények különösen a pátenisnek hirteleni visszavonása is megmutatták, az angol kormány sohasem szünt meg diplomáciai úton a magyarországi protestánsok érdekében működni.

Itt-ott egész lelkesedéssel emlékeztek meg a magyar protestánsok lelkes közdelméről pl. a Glasgow polgárai által tartott meeting 1860. jan. 20-án.⁵

Mindezek a dolgok, ha egybevetjük a fentebb említett elszigetelt politikai helyzettel, egy cseppet sem lehettek a bécsi kormányra bátorító hatással.

Mindenesetre döntő fontosságú esemény volt az Albrecht főherceg visszahivatása az ország kormányzásától s a Benedek Lajos tábornagy kinevezetése az ország kormányzójává, aki magyar és protestáns ember volt, Benedek a pátenis ügyében olyan emberektől kérvén felvilágosítást, mint Török Pál, Székács József, Radvánszky Antal, nagy befolyásával eldöntötte az Ausztriára sok veszedelmet hozható nyílt parancs sorsát.

A pátenis visszavonásának körülményeiről, illetőleg a kormány politikájának váratlan és hirteleni változásáról kétféleképen vélekednek az idevonatkozó művek. A Prot. Egyházi és Isk. Lapok 1892-ik évfolyamában közölt adat szerint és a Kármán Pál dolgozata szerint⁶ tisztán a Benedek közbelépése folytán jelent meg a pátenst felüggesztő rendelet. A másik verzió pedig a Beksics Guszláv történelmi munkájában olvasható Thaly Kálmán elbeszélése nyomán, mely szerint mivel Török Pál jól tudta, hogy Rákóczi György a linci békét a westfáliai békében Porosz, Svéd- és Angolország garanciája alá helyezte: e körülményre a pesti skót miszionarius közvetítésével és Lónyay Menyhért közbenjárása által felhívták az angol kormány figyelmét s a többi érdekelt hatalmakat is figyelmeztették kötelezettségükre.

Ennek következtében egyszerre Berlinből is, Hagából is, meg Angliából is diplomáciai jegyzék érkezett Bécsbe, amelyek az uralkodóra alaposan ráijesztettek. S mivel Thun is kénytelen volt bevallani és elismerni e figyelmeztetések jogos voltát s mivel az uralkodónak feltétlenül szüksége volt e külföldi államok támogatására: Thun megbúkkolt s a pátenis visszavonott.

Zoványi Jenő a Prot. Szemle 1893. évf.-ban közzétett cikkében ez utóbbi versiót egyáltalában nem fogadja el hitelesnek már csak azért sem, mert a westfáliai békében szó sincs a linci békéről való garanciáról, hanem támaszkodva Török Pálnak az 1881. évi dunamelléki egyházkerületi gyűlés elé terjesztett hivatalos püspöki jelentésében Benedekről írott soraira — a Benedek fellépésének tulajdonítja a legnagyobb szerepet abban, hogy a pátenis visszavonott.

Török Pálnak e feljegyzése így hangzik: „Bár egyházi körünkön kívül élt és munkált a férfiú, kinek, mint közelebb elhunynak nevét fölleveníteni szándékozom, megnevezem Benedek Lajos tábornagyot, azért, hogy tudja meg a magyarhoni prot. egyház, ő volt az, ki szerencsésen megnyerte Ő cs és kir. Felségétől

⁵ Ballagi G. Prot. pátenis és a sajtó, 82. l.

⁶ Prot. Szemle 1903. évf.

a hirhedt pátens foganatosításának felfüggesztését s azért, hogy lefizessem irányában részemről a tisztelet s hála adóját.“

Révész Kálmán a Prot. Szemle 1893. évf.-ban megjelent dolgozatában, azonban már nagyobb szerepet tulajdonít a külföld, különösen pedig az angol diplomácia munkájának s neki a Révész Imre báró Vay Miklóstra és Tisza Kálmánra támaszkodó tanuságtétele⁷ alapján kialakult meggyőződése az, hogy „a pátens visszavonását főképen és első sorban az angoloknak, az angol diplomácia erélyes fellépé sének köszönhetjük.“ Azt mondja, hogy hármily kiváló katona is volt Benedek s hármily kedves embere volt is az uralkodónak, az ő befolyása is csak így vezette-tett sikerre; csak akkor, amikor már a talaj több és más tényezők által is elő volt készítve. És a fentebb elmondottak alapján is ez a legvalószínűbb.

Az 1860. május 15-én megjelent felfüggesztő rendelet azonban a pátens hatályon kívül való helyezése mellett megtiltja az ennek alapján szervezkedett gyülekezetek háborgatását és a még szervezkedni kívánóknak ebbeli törekvésükben való akadályozását.

A felfüggesztés indokául a rendelet mind-össze azt hozza fel, hogy az azt elfogadni nem akarók lelkiismereti és vallási aggodalmaik következtében a kibocsátott rendeletek a nép kedélyének növekvő nyugtalanítására szolgáltak.

A magyar protestantizmus tehát győzedelmeskedett s az efeletti öröm impozáns módon nyilvánult meg Sárospatakon 1860. július 8-án, a főiskola háromszázados évfordulójának ünnepén, mely ilyenformán az egész hazai protestáns világnak örömnépe volt.

A május 15-iki rendelet által felfüggesztett pátens az 1867-iki évi kormány helyezte csak véglegesen hatályon kívül s a felfüggesztő rendeletnek a pátens szerint szervezkedett gyülekezetek számára védelmet biztosító kikötése még éveken keresztül tömérdek bajt okozott az ág. ev. egyházban.

A pánszláv agitátoroktól vezetett s a pátens szerint szervezkedett 28 gyülekezet 1860. jun. 27-én megalkotta az u. n. pozsonyi egyházmegyét, vezetőkké választva Kuzmányt, Szeberényit, Humbant, Hodzsát és Kokescht stb.

Gyűlésükről felvett jegyzőkönyveik egyik-másik helye éhesen mutatja gondolatvilágukat, mikor pl. egyik helyen reményét fejezi ki a közgyűlés, hogy székhelyül jövőre „a szláv nemzet egyik vagy másik városa tétetik.“ Vagy pl.

„a szükséges lépéseket meg kell tenni Magyarországon egy önálló szláv egyház alakítása érdekében.“

A pátens, miután Magyarországon megbukott, megpróbálta Thun Erdélyre is ráerőszakolni, de itt Lichtenstein kormányzó figyelmeztette, hogy Erdély protestánsainak alkotmánya oly körülményesen van biztosítva, hogy egy ilyen nyílt parancsot keresztülvinni lehetetlen s mielőtt még itt valamiképen kísérletet tehetett volna, megbukott kormányával együtt s csak a mult idők kellemetlen emlékeként élt tovább.

*
* * *

Igy folyt le a pátens elleni küzdelem, a sok vihart kiállott magyar prot. egyháznak alkotmányos szabadságáért vívott eme fegyvertelen harca.

Az egyház alkotmányáért, autonomiájáért folyt a küzdelem, de a háttérben ott rejtőzött a nemzeti alkotmánynak és szabadságnak meglépett alakja is. Akárcsak századokkal előbb egykor a Bocskay idejében.

Az önkényuralom az ezeréves országot vérbe folytani akaró hatalom eszközei a szabadságharc letiprása után itt mondták fel a szolgálatot először. Mikor már minden kö meg volt halygatva, mely a hazafiui reménynek alapul szolgálhatott: a vallásszabadság kiállotta a rontás-bontás nehéz időszakát s amikor most a rettenetes ujitók e végső könek feszítették sarkaikat, hogy kivessék helyéből: elbuktak a küzdelemben, bizonyoságul annak a régi igazságnak, hogy a testet igen, de a lelket megölni nem lehet.

Az egyház igazainak diadala előfutára, hajnalhasadása volt a nemzeti alkotmányos korszak napja feltünésének. „Az új idők fényének ismét csak onnan kellett kipattannia, ahol annak örök törvényű forrása van, a protestáns egyház védbástyája közül.“⁸

Historia est vitae magistra.

Egyházunk mult története megmutatta, hogy vallásunkhoz, egyházunkhoz való hű ragaszkodás és szeretet oly törhetetlen erők, amelyeken a pokol kapui sem vehetnek diadalmat, megmutatta, hogy a szabadság a mindenféle hatalomtól való függetlenség képesítette elődeinket a nemes harcot oly sikerrel megharcolni s annak áldásait az utódokra szent örökségül hagyni.

Vajjon megbirna e ma egyházunk egy ily harcot?!

Amnyi bizonyos, hogy ma nem kapunk olyan könnyen nyílt parancsot, de az is igaz, hogy az

⁷ Révész J. munkái a pátens korából 56—57. l.

⁸ Radácsi György. Emlékjelek, bizonyoságok.

államhatalommal szemben való védekezésünk sem lenne olyan erős és sikeres, mint akkor.

Tempora mutantur et nos mutamur in illis . . .

Az a szenvedésekkel teljes, de gyönyörűségees múlt, amelyre anyaszentegyházunk visszatekinthet, mutasson nekünk példákat és adjon okulást.

Amik régen megirattak, a mi tanulságunkra irattak meg!

Kék ibolya virágzik . . .

*Kék ibolya virágzik a kék Hegyalja mentén,
Senki sem ejt fájo könyet egy legény elmentén
Pedig az a barna legény, aki onnan elmegy
Zokogva visz a szívében egy halott szerelmet.*

*Kék ibolya virágzik a kéklő hegyek alján
Minden reggel kimegy szedni egy szép fiatal lány
Kötözgeti az ibolyát szagos koszorúba —
Megöntözi könyharmattal egy sírra borulva.*

Kiss Géza.

Uti jegyzetek.

A tállyai „Temető-sor“-utca lejtős, kavicsos domboldalon vonul lefelé. A temető lombos fái szegélyezik egyik szélét. Sirkövek fehérnek ki itt-ott, izzik rajtok a májusi sugár. A szembe levő oldalon hiányos vakolatú kőházak ülnek az utca szélén, mintha aludnának, vagy örökös alvókat takargatnának . . . Seholy, az udvaron is semmi nyoma az élőknek. A tállyai temető soron olyan zárkóztak, magányoszeretők az emberek. Ez az ódon, vén ház is hátat fordít az utcának, az embereknek, vagy talán a temetőnek . . . Érdekes ház ez —, amint kísérem beszéli, — régebben nem volt rajta egy ablak sem, csak egy ajtó és ebbe a házba lakott egy siketnéma öreg asszony, akit nem lehetett látni soha, mert örökös sötét, bús magányba üldögélt házába; nem törődött se a napfényvel, se az emberekkel, csak a némaság beszélt a néma asszonnyal és a siket fekete csend sugdosott neki titkos szellemsugással . . . Odább a szomszédba egy kis telket gallyal megtüzdelt rozoga fa és alacsony kőkerítés zár körül. Az utcáról az egész udvar olyan, mint egy kis orgona-erdő. Sűrűn bújnak össze az orgona bokrok s a bugás csomós orgona virágok egymást csókdossák. A kapu nyíláson be kukucskálok. Sárgás-barnára meszelt kis lapos házacska huzódik meg az orgona bokrok közt. Ez is olyan csendes, mint az a siketnéma ház, olyan méla szomorúsággal hallgat, mint az a kripta ott a temetőn . . . És minden arra enged

következtetni, hogy itt lakik a szegénység. Nincs senki, semmi, csak orgona-virág és orgona illat és ebbe van itt a gazdagság, a pompa és poezis, igen ebbe a szegénységbe, magányba és csendbe rejlik itt a gazdagság . . . igen itt lakik, ebbe a kis házacskába éldegél elvonulva Imrey Árpádné, egy szegény öreg asszony, akinek van egy fia Zempléni Árpád, aki itt született a tállyai temető soron orgona-bokros magányban, orgonaillatos csendben és orgonavirágos szegénységben . . . Ugy megtudom érteni, úgy összetudom egyeztetni itt a temető soron a csendet, a magányosságot, a szegénységet és a poezist . . . s. j.

Legátios diák voltam Hanván — és istentisztelet után jöttem éppen a faluból. — (Szekeres emberrel, mert Hanván „kocsin viszik a diákok.“) Alig kanyarodott még ki az utca a falu alatt a dülő-útba; még nagyon közel voltak mögöttem a nagylombos fákkal eltakart falusi, fehér házak. Még nagyon éltek előttem azok az egyszerű, templomba gyűlt, áhitatos arcok. És csak mindig, újra visszamlékeztem egy öreg emberre, aki megszólított, mikor bibliásan megálltam a templom előtt istentisztelet után. Az az öreg ember kérdezte meg, hogy ismerem-e az ő meghalt nagy papjuknak az írásait, ezt, meg azt a versét. Mert ő nagyon őrzi mindet egy nagy könyvbe kötve, ott van az feltéve a nagy mestergerendán odahaza a bibliával, meg a kalendáriummal együtt. És lelkesülten beszélt, minden dicsérő szót előkeresve, a hanvai pap Tompa Mihályról. Utóljára azzal végezte be: nagy poetás ember volt az a mi régi papunk, megérdemli a templomban az orgonát (a hanvai gyülekezet orgonája csakugyan a Tompa emlékének van szentelve.) — — A kanyargós dülő-út kibukkant újra a nagy szálu, zöld vetések közül. És végig megszakadt mellette a vetés hullám, mint valami végtelen hosszú, keskeny sziget mellett. Szerettem volna leszállni a kocsirol és elmenni valamelyik búzatábla mellett. S befésülni az ujjam közé a búvó kalászu szálakat, hogy érezzem a sok fiatal kalász csiklandó zizegését az újjaim között. — És újra csak arra az öreg emberre gondoltam, meg Tompa Mihályra, aki ma új kritikát kapott. Akit ma irodalomtörténet nélkül láttam meg, körülvelt szeretettel és tiszteléssel, beosztás és szabály nélkül. És arra gondoltam, hogy olyan elégedett nyugvással alhat tisztelendő Tompa Mihály úr az írásai felől, ha ilyen emberek őrzik a házukban, az életükben az ő nagyon szép könyvét a biblia mellett . . . sz. f.

Könyvekről.

Knut Hamsun : New-Founland zátonyain. (Elbeszélések P. Ábrahám Ernő fordítása. Modern könyvtár 259.)

Ha erről a könyvről akarok írni, nem az író látom meg először és dicsérem, mint szerencsés kezű embert a történetek érdekességét illetőleg, mint nagy tehetségű leírót az egyes képfestéseknél, mint hatalmas invenciójú, szép meglátású embert. Valami subjektív öröm érint inkább, amely elfogult, amely minden holland, norvég, vagy más halász történetet rajongással ölel föl. Knut Hamsun maga is volt több évig new-founlandi halász s ez az élet napról-napra a szemébe, a lelkébe itatódott. Úgy hogy szinte bántással illetnénk, szemére hányánánk, ha ezeket meg nem írta volna. Ez az egy pár rövid dolog annyira kinálkozott, hogy kénytelen volt megírni, különösen, ha az ember csak egy kicsit is író és Knut Hamsun. Röviden: nem az érdemeit, akárhogy is jutott hozzá, akarom hirdetni, írni a könyvszerzőnek, csak örülni akarok annak a sok szépségnek, amelyet egy szerencsés ember meglátott, hogy én is meglássam. A könyvnek örülök, egyszerűen csak azért, mert halászélet íródik meg itten s utóljára aztán azt is meg nézem, hogy ki írta. (Valljuk be, hogy nagyon sokszor megfordítva vagyunk ezzel.)

Az egész csomó leírást, az elbeszéléseknek minden emberét szeretném ide letenni, hogy velem együtt lássa meg mindenki. Ezeket írom belőle: — sokszor megesett, hogy embertelen örömről telt a halak kíntásában. Különösen a két orosz részegítette meg a kegyetlenkedés. Fejen kapták a nagy nalakat, ujjukat puha szemébe nyomták, úgy tartották magasra és nézték s különösen kacagtak. Egy nap láttam, hogy az egyik orosz beleharapott az élő halba, mélyen belevájta fogát a húsba s úgy tartotta vagy két percig becsukott szemmel. Másutt ezt láttam meg: — „a kabinban hevertünk, a tenger pedig odakünt zúgott, a lámpák hintáztak rézgyűrű tartóikban s fejünk fölött az ör facipői kopogtak. És jött az éjszaka . . . de néha fölédretem éjfél tájban, elfúlva ezeknek az embereknek gőzölgő izzadságától. A lámpa megvilágította a szürke gyapotingos testeket. Az oroszok hosszú pofaszakálukkal olyanok voltak, mint két borjúfóka — s minden rekeszből szuszogás hallatszott s félben maradt szavak;“ Pálincás, részeg halászok, akik lustán dolgoznak a ködbe, hidegségbe veszteglő, piszkos, halszagú bárkán. Világról nem tudás, az örökös ismétlődő, unalmas, egyforma napok, amikbe lassan akarat-

lanul is belebutul az ember. Ez, mint élet él gyönyörű szépséggel, hűséggel a könyben.

Van még egy másik elbeszélés, egy lányoktól, asszonyoktól körülszeretett hajósgazdának az élettörténete vége, akit az öregsége és az újjabban érkezett aranyrózsás hajóskapitányok tesznek tönkre sok régi szerelme után. A harmadik elbeszélés történeteket mond el a Knut Hamsun gyermekkorából.

—thy.

HIREK.

Gárdák.

Szines hangulatokkal, apró történésekkel; megnyugvásokkal és vágyakkal jövő-ábrándozással és múlt-szeretettel, valami sajátos ízű élet-édességekkel van meghintve megtelítve a mi diák életünk. Ezer sugaru a napfény és soha se tudjuk, mit rejteget a száz-titku este. Egymás szemébe meglátjuk tükröképünket s egymás lelkéből merítünk hangulatot, kedvet, édességet, dalt és életszeretést. Hangulatok találkoznak, összeolvadnak, lelkek ölelkeznek; dalra dal pendül, szeretetre barátság édesül és kész az összetartás, az egymást megértés, az együtt-élés. Mintegy önkéntelenül is összeverődnek egy udvarban ezek az egymástmegértő fiúk, akik aztán kamarások, cimborák, jópajtások, testi-lelki barátok egy fedél alatt és ez a: gárda,

De szép az élete egy diák gárdának! Van benne annyi lavasz, annyi ifjúság, annyi virág, titok, báj, mint a Botticelli Primaverájába; van benne annyi kaland, romantika, érdekesség és változatosság mint a Tassó eposzába! Bús öröme és vígbúsulások, gárda titkok és gárda hírességek, egyetértések és ellenpártok, ezek azok, amik lüktetik a diák élet vérét, érdekességekbe és a hangulatok hullámába hajlják. Minden gárdába vannak egyéniségek, komoly és bohém elemek s minél inkább változatosabbak az egyéniségek, annál érdekesebb a gárda élete.

Az első szeptemberi viszontlátások, az ünnepek utáni első esték; a diligenciák utolsó estéi és az évvégi bánatos búcsu napok; a név és születés napok régi hagyományokon alapuló megtartása annyi, de annyi sajátossággal van tele, annyi de annyi érzéssel telíti a diák szíveket, hogy csak azok a fehér puzta falak, egy párnájú, fakó paplanos diákágyak, megfárgesült, tinta foltos asztalok tudnák elmesélni milyen is a diák élet, mi benne a szép, mi az, hogy: diák gárda. . . ?!

A gárdák közül nem mindegyik vergődik hírnévre. Az egyik épen, hogy ismeretes névleg,

a másíknak már van egy kis nevezetessége. Vannak aztán híres, nevezetes gárdák is. Leghíresebb ez időszert a Fövenyessy-gárda. A diák poéták „Elekciós vers“-ében — mely egyetlen megörökítője a gárda életek csak nagyon kevés jelenséginek — így találjuk a megemlékezés kezdő sorait:

Haj, híres a Fövenyessy gárda.

Talán bizony leghíresebb már ma . . .

Ezt egész nyugodtan állíthatjuk, sőt még azzal is meglehet toldani, hogy ezek a pataki diák gárdák, különösen ez a Fövenyessy gárda, nemcsak itt, hanem az egész országban az igazi, jó „pataki diák élet“ fogalmának — a mennyiben ez ma már lehetséges — a legspeciálisabban megfelelő gárdája. Őt bel- és hét kültagból áll. Akik ismerik, nem állíthatják, hogy értéktelen volna a Fövenyessy gárda.

J.

— **Beregszászi riport.** A januárra tervezett hangversényt, ápr. 15-én sikerült megtartanunk. Az igazat megvallva, egy kicsit „fáztunk“ ettől a szerepléstől (igaz, hogy szakadó havascsöben utaztunk Beregszászba;). A túlságos rövidre zsúgorogott előkészületi idő, az idegen terem ismeretlen ekusztikája, a fínység izlésű városi közönség — de azért mégis tudtuk, hogy győznünk kell, mert mi *pataki kórus* vagyunk! És győztünk. Nem voltam bent, mikor az előadás megkezdődött, de hallottam, hogy odabent derűtség van s tudtam, hogy *Kerekes* már a színpadon van. És minél többet volt a színpadon, annál nagyobb volt a derűtség. A *Bathó* tanár úr által vezetett kórus *századik zsoltára* minden lelket magával ragadott az Ur dicsőítésére. Mikor *Virágh Béla* elszavalta Zempléni: *Ne legyen meg a te akaratod* regényrészletét, azt állapította meg a közönség, kiforrott komoly szavaló. *Szalontay Ferenc* az *uj Bathó nótákat* plántálta el a közönség szívébe, precíz művészettel, szokatlan átérzéssel. Énekét a *szertő* festette alá bámulatosan diszkrét harmónium-kisérettel. *Szigethy Ferenc* szépen megírott, szépen interpretált pataki hangulatokkal ejtette meg a közönséget. A 6 pontról igen nehéz írni. A *kórus* zokogta a *Csokonai dalokat*. Tihanyinak riadó leánya sohasem riadt még ilyen szépen; a csalfa szemű tünemény hütlenségét még nem hallottam ilyen panaszosan elsíratni. A ballagó vén diák elbucuszását könnyes szemmel hallgatta sok Patakról kivénült diák. *Virágh Béla* most víg szavalattal jelent meg a színen és azt mondták rá: kész komikus. Az utolsó pont a *kórus* kardala volt,

— **Előfizetéseiket beküldötték.** Kérészy István (Sárospatak), Vay Mátyás (Rátka), Pulnoky Pál (Tiszalúc), Tóth Jenő (Abaujvár), Czinke István (Rimaszombat), Fűrész Tamás (Tiszakarád), Dr. Rácz Lajos (Sárospatak), Révész Kálmán (Kassa 5 K.), Fekete Gyula (Böcs), Baksy István (Szikszó), Dr. Kün Zoltán (Sárospatak), Hodinka Ágoston (Sárospatak), Dr. Suttka István (Nagykapos), Nagy Gábor (Sárospatak), Tomory Dezső (Szabolcs), Bodolay István (Mezőcsát), Erdős Endre (Tiszapolgár), Papp István (Pályin), Zitás Istvánné (Taktaszada), Bakó Péter (Dombrád), Papp Zoltán (Sárospatak), Sárkány Béla (Főherceglak), Nagy Tamás (Lövöpetri), Dr. Finkey Ferencz (Kolozsvár), Svíngor József (Vadna), Pósa Péter (Cserépfalu), Király István (Ragály), Csoma József.

— **A „Sárospataki Akadémiai Athletikai klub“** folyó hó 1-én d. u. tartotta szokásos házi versenyét a nagyszámú helybeli és vidéki közönség részvétele mellett. A verseny egyes számai a múlt évekhez hasonló eredménnyel végződtek, sőt egyikben másikban az eredmény jobb volt az előző évekénél. Az egyes versenyszámokban a győztesek a következők voltak: 100 yardos futásban I. Jassinszky Lajos, II. Szabó Sándor, III. Tóth Sándor; Korlát versenyen I. Kiss Pál, II. Körössy István, III. Mándy Menyhért; Súlydobásban I. ifj. Radácsi György, (11·53 m.) II. Szabó Béla, III. Iván József; Magasrugásban I. Jassinszky Lajos, II. Szalontay Ferenc, III. Szabó Sándor; Kardvívásban I. Homonnay Zoltán, II. Szücs Lajos, III. Lueskay Béla, IV. Balogh József; Távolrugásban I. Jassinszky Lajos (5·60 m.) II. Tóth Sándor, III. Kiss Pál; nyújtóversenyben I. Mándy Menyhért, II. Kiss Pál, III. Körössy István; rúdugrásban I. Balogh Sándor (2·95.), II. Mándy Menyhért, III. Horkay Béla; diszkosz dobás I. ifj. Radácsi György (32·29.), II. Jassinszky Lajos, III. Szabó Sándor; 400 méteres síkfutásban I. Jassinszky Lajos, II. Szabó Sándor, III. Tóth Sándor; gelyvetés I. Jassinszky Lajos, II. Radácsi György, III. Szabó József. A győzteseknek az érmeiket és a „pataki leányok“ által font koszorút Szabó Juliska osztotta ki Dr. Végh János tanár elnök úr buzdító szavai kíséretében. Páger Arthur úr ajándékát (önborotváló készülék) Homonnay Zoltán kapta, mint a kardvívásban első; a Hg. Windisch-Gräetz Lajos úr ajándékát (ezüst dohányszó készlet) pedig Jassinszky Lajos kapta, mint a legiőbb versenyszám győztesse. Este a tápintázat termeiben jól sikerült bál volt, mely vidám hangulatban, a közönség meglegedésére a reggeli órákban ért véget.

SÁROSPATAKI IFJUSÁGI KÖZLÖNY

MEGJELENIK HAVONKÉNT EGYSZER.

SZERKESZTŐSÉG: Főiskola, széniori hivatal	Főszerkesztő: Szöke István	Főmunkatársak: Sőreghy János és Kiss Géza	Felelős szerkesztő: Szigethy Ferenc	KIADÓHIVATAL: Ref. főisk. könyvnyomda.
Előfizetési ár: Egész évre 4 K, félévre 2 K. Az előfizetési összegek a „Sárospataki Ifjúsági Közlöny” szerkesztőségének küldendőik				

Esztendő végén.

Az esztendőnk lassan végét éri és sok minden elvesz a kezünkől, ami a mienk volt tegnap. A munkánkat egyszerre félbeszakítja a búcsúzkodás és — mindenkinek ma mindent köszönünk.

A munkára ösztönző erők egyszerre csak elpihennek, elhalkúlnak a tervek és a célok és magunkra maradunk azzal, ami öröm volt egykor s ami az esztendőnkől emlékek marad meg. — Ma már csak a nyugalmat szeretnénk és visszatekintést. Nyugodt, csöndes, szép örömeiket megérezni, ami az esztendőnkől integetne vissza. — Szeretnénk az írásunkról, az életünkről emlékezni még.

Egyszerre úgy összeszalad minden, ami ez az újság volt nekünk: Nagyakarató ambíció, magunk mutatása, mindennek az elmondása, a mit hogyan látott a lelkünk, néha egy kicsit az élet, néha a jókedvünk s a szomorúságunk is olykor-olykor-néha. Diákos dolgok, ami szorosán a mi életünk volt és a miről véleményt mondtunk. Sok minden, ami a Collegiumban fölébredt és egy kis életrajzot csapott. — S most ezekkel az utolsó sorokkal ezek is köszönnek, hogy ne maradjon egyéb belőlük, csak az emlékü, a nyugalom, az elégedés és a csend. — Most utolsó napos szószólói vagyunk az Ifjúságnak és ma számonkérheti az esztendőnk is. És ma tudjuk, hogy nem érhet bántás és békességben lesz szépen este s szép szomorú lesz a búcsúzkodásunk. Mert igaz, nagy örömmel szolgáltuk az esztendőt, becsülettel éreztük az ígértünket s szeretettel, szivességgel szereztük a lap szépségeit. Úgy érezzük, hogy nagyon tudtuk szeretni az Ifjúságot, és szerettünk kedves, gondos buzgalommal dolgozni érte.

Amit az ifjúság hozott, úgy adtuk, mint nagyon is a mienket, szeretettel és hálásan és szép emlékezéssel köszönjük ma meg.

Minekünk az esztendőnk szép volt és békességgel áldott és élni fognak a tiszta örömök.

És minékünk csak visszanézni kell már és köszönni csak. — Egy nemzedék voltunk a sok közül, a kiknek boldogság volt szeretni egymást, az Ifjúságot s a kiknek sokszor fölébred még ez az esztendő barátság.

Mi megyünk és új életet szeretnénk utánunk. Új nemzedék érkezését, a melynek a napjaiban egyszer olyan szép lenne a nyár, mint a mienk volt mostan s olyan szép emlékü a búcsúzkodás is.

Szigethy Ferenc,

Egy gyászruhás leány . . .

Szalontay Pál dr. egy barátságos kis alföldi városba került ügyvédjelöltnek. Valahol a Hegy-alján ismerte meg principálisa dr. Patonay Kálmán jóhírű ügyvéd. Megtettszett neki a komoly, jómegjelenésű fiatalember s elhívta, elvitte magával.

A fiatalember pár hónap alatt a legszorgalmasabb, a legügyesebb ügyvédjelölt hírében állott; akinek nemcsak principálisa, de mindenki, aki csak jobban ismerte, nagy jövőt jósolt.

Egy ilyen kis városban, amit egy ember tud, pár nap múlva tudja az egész város. Természetesen a Szalontay híre is eljutott a szalonokig, a lányos mamákig, a kis lányokig is.

Rövid idő alatt a legszívesebben látott vendég lett minden társaságban; ahol egyszer megjelent ő lett a társaság központja. Szellemes társalgása, kellemes jó modora, főleg nyílt, őszinte természete folytán igen sok kis leány szívéhez nyitva állott az út előtte.

A Szalontay neve mindinkább ismeretes lett. Mint ügyvéd messzeföldön ismert félelmetes ellenfél volt; mint fiatalember irigyelt a többiek előtt, óhajtott szinte csodált a lányok előtt.

Ez volt aztán az oka, hogy nem akadt egy jó barátja, aki előtt kimerte volna szívét nyitni. Tudta jól, hogy azok az állítólagos jó barátok, akik szinte udvaroltok körülötte, nem szeretik, sőt titkon inkább mind gyűlöli; mind veszedelmes vetélytársat s nem barátot lát benne.

Pedig Szalontay nem nagyon forgolódtott egy féltett kincs körül sem. Nem tudta megszeretni a flirteléshez szokott, urizáló, affektáló városbeli leányokat. Az ő szíve nem ilyennek festette le azt a leányt, akit meg tudna szeretni. Szerénynek, mint a bokor alján meghúzódó kis ibolya; egyszerűnek, mint a fehér liliom; tisztának, mint az erdei kispatak vize.

És míg minden társaságban róla folyt a szó, találgatták vajjon kit választ magának: az ő szíve vágyott egy igazi barát s egy igazi, egy ideális leány után.

Amit nem lett fel itt a városi életben, megtalálta künn az egyszerű, falusi életben.

Hivatalos dologban járt a szomszédos faluban s találkozott egy leánnyal; olyannal, amilyet ő festegetett magának. Szerény volt, mint a kis ibolya; egyszerű, mint a fehér liliom; tiszta, mint az erdei patak vize. De gazdag, nagyon gazdag volt a leány s ő szegény, egyszerű ügyvédjelölt.

És megfájult az ő szíve is. Hiába akarta felejteni, hiába járt még gyakrabban társaságba,

hiába mondogatta magában: „Mit gondolsz te szegény fiú?! Hogy mersz te még gondolni is arra a leányra? Miért teszed tönkre nyugalmaidat?!“ szüntelen csak annak az angyalszelidségű lánynak a képe lengett előtte.

S bizony elveszett a nyugalma; bizony oda lett a boldogsága. A víg, kedélyes fiúból szódtalan, zárkózott lett. Nem érezte jól magát a társaságokban, elmaradt azokból is. Kis szobája csendjében maga elé idézte azt az imádott képet s nézte, látta és fájt a szíve.

Lassacskán kevesebbet is beszéltek róla. Sajnálni kezdték, mint a társaságra nézve végkép elveszettel.

Hanem nemsokára annál többet beszéltek két újonnan jött városbeliről. Az egyik egy gyászruhás leány, a másik egy mulatós fiatalember.

Ormóssy Piroska, a gyászruhás leány a szomszéd faluból jött be édes apjával. Most temették el az édes anyját; felejteti, vigasztalódni jöttek a városba.

Sárossy Zoltán, a mulatós fiatalember, mulatni, élni jött ide; otthagya nagy falusi birtokát. Sárossy Zoltán mindennapos volt a vendéglőkben, mulatóhelyeken. Szalontay Pál is kezdett gyakran járni; felejteti, temetni egy elérhetetlen édes álmot.

Az a mulatós fiatalember tudta jól, hogy Szalontay dr. ismeretes a társaságokban, sokat mulatott azelőtt velök s gondolta, hogy mint kikopott gavallér legőszintebben, legigazabb színekkel fogja lefesteni a helybeli társaságokat s lányos családokat. Neki pedig az volt a célja, hogy mulasson. Udvaroljon, bolondítson s aztán kacagjon megismerkedett Szalontayval, színlelte a jó barátot s állandóan ott tartózkodott körülötte.

És a búsuló Szalontay megkedvelte a víg ifjút, barátjává fogadta. Azt hitte legalább egy igazi barátot talált már, ha arra a gyászruhás leányra, Ormóssy Piroskára nem szabad gondolnia.

Mulatott a víg baráttal, kiöntötte előtte szívét. Csak arról az egyről, arról a gyászruhás lányról nem beszélt még előtte se!

Egyszer csak a víg barát kezdett felhagyni a hangos mulatásokkal s jobban szeretett a vendéglő egy egy zugában meghúzódva beszélgetni Szalontay Palival.

Egy este mikor ismét együtt ültek szokott helyükön, megfogta a bús fiú kezét s így szólt hozzá: „Pali, édes barátom, elhiszed te, hogy jó barátod vagyok?! Ne felelj; tudom, hogy hiszed, hiszen te őszinte, igaz ember vagy. Pedig látod én megcsaltalak téged. Nem voltam én igaz barát. Felhasználtalak! Megakartam ismerni

a társaságokat s tudtam, te töled legjobban értesülök. Tudod, mulatni akartam. Engedj meg nekem! Megvert az Isten érte. Mulatni akartam, mulatni jöttem ide; szenvedni fogok. Mondd Pali, tudsz e még szeretni? Én szeretlek és igaz barátod vagyok. Most már igazi hü barát. Elmered-e hinni?”

Megszorította barátja kezét s könnyes szemével oly őszintén nézett rá, hogy a Pali jó szívének nem lehetett mást felelni: Hiszem! Szeretlek, jó barátod vagyok én is.

„Köszönöm Palikám! Nem érdemeltem meg eddig, de meglátod, nem lesz neked jobb barátod... Hallgass csak rám. Elmondom neked legszentebb titkomat. Elmondom, hogy hidd el jóbarátod vagyok. Elmondom, mert jól esik kipanaszolni neked magamat...”

Tudod jól, gazdag vagyok. Beláthatatlan falusi jószágom. Meguntam a falusi életet s eljöttem mulatni ide. Azt is tudod, mulattam is. Szórtam a pénzt, húzta a cigány, udvaroltam, bolondítottam, jól éltem! De azt is tudod ugye, hogy egy idő óta nem szeretek vígadni, jobban szeretek így veled elhúszulgatni. De azt nem tudod miért van így?

Ezt akarom most neked elmondani.

Bolondítani akartam s én estem a hálóba. Szerelmes lettem, szerelmes vagyok. Azt hittem eddig, nincsen olyan lány, akit, ha akarok, meg ne tudnék szerezni. Nem szép dolog tudom. De hát úgy ismertem a világot, hogy ezt kellett hinnem. Gazdag vagyok nagyon. Azt mondják csinos, szép is vagyok. Azt mondták, mindenütt csak nyerhetek. S én elhittem.

És most megismertem egy leányt, aki előtt vagyok, külső semmi. Aki az igazi, az olyan ideális férfit tudná szeretni, amilyen igazi, ideális leány ő. És én... én nem vagyok olyan. Engem nem tud szeretni. Pedig én szeretem. Szeretem, mint az életemet...

Mondd Palikám, egyetlen jó barátom, ismered-e azt a gyászfátyolos leányt, Ormóssy Piroskát?!

A Pali szívét valami végtelen fájdalom járta át. Hát ez a leány rossz sorsa lett neki?! Hát ez a lány nem csak őt tette boldogtalanná?! Ugy sajnálta, úgy szerette azt a könnyező fiút.

Erős elhatározás keletkezett benne. Az övé úgy sem lehet, ő felette igen magasan áll. Nem! ő nem gondol többet reá, de ennek a jó fiúnak nem szabad elcsüggednie. Összeszedte magát s biztatgatta szomorú barátját:

Ismerem... Láttam, beszéltem vele egyszer. Igazad van, ideális leány. De te ne félj! Te gazdag vagy, te szép vagy. És, ha ez sem

elég; ha az a lány nem ezt szereti, te akkor se csüggedj el. Neked a szived is gazdag. Te férfi vagy, igazi férfi!

„Biztass, biztass! Mit is tehetnél mást. S látod nekem jól esik ez is... Pedig hiába!”

S a két jó barát elvált egymástól. Elmentek haza. Az egyik, hogy álmatlanul töltsön el egy éjszakát hús gondolatokkal; a másik, hogy erőt gyűjtsön, tervet szőjjön boldoggá tenni jó barátját.

S míg Sárossy Zoltán, könnyező szemével azt a gyászruhás lányt látta, Szalontay Pali elhatározta magában, hogy azt a szeretett két lényt egymásévá teszi. Elhatározta, hogy — akár milyen nehéz is lesz, — elmegy ő is Ormóssyékhoz s megszeretteti azt a jó fiút.

És másnap délelőtt ismét maga előtt látta azt az arcot, amely megzavarta nyugalmát. De nem akart, nem szabad volt magára gondolni. Csak arra a könnyező jó fiura.

Szó került Sárossyról is. Valahol a banda húzta, arról jött elő a régi mulatósi fiu.

Szalontay Pali beszélt róla mint egy félistenről. Elmondta, hogy nincsen olyan szerető szív, olyan igaz barát, olyan derék férfi senki e világon.

Az a gyászruhás lány pedig nézte azt a lelkesedő bús fiút. Felcsillant a szeme, amikor hallgatta. Elpirult az arca, remegett, mint a lágy szellőtől megringatott liliumsál.

És Pali boldogan távozott el. Azt hitte az a szép szem a Zoltán nevére csillogott fel. — Azért pirult el rózsás arca; azért remeget harmat teste.

Alig hitte, hogy beszélhessen vele, hogy magához ölelje s megmondhassa neki: Ne félj! Jöjj velem. Szeret... téged szeret!

Téged! Egy pillanatra mintha megfájult volna a szíve. De erőt vett magán. Nem! Nem szabad!

És Sárossy Zoltán engedett a jó barát szavának. Azt hitte, hogy ez az egyetlen vele érző ember boldoggá fogja tenni.

Gyakran eljártak együtt Ormóssyékhoz. S az a gyászruhás lány szívesen fogadta mindég; kedves volt velük szemben.

De — míg Pali boldogan hitte, hogy a Piroška, minden mosolya jó barátjának szól — Zoltán látta, tudta, hogy az a két szép szem szívesebben pihen meg a Pali bús arcán, hogy szívesebben szorítja meg az ő kezét.

Látta, érezte, hogy neki le kell mondania. Tudta, hogy hü barátja, nem neki, de magának szerezte meg Piroskát.

Azt tudta jól, hogy nem így akarta. De ki tehet róla, ha őt, a mulatót fiút nem tudta megszeretni; ha azt a bús, azt a tiszta szívű fiút, ő szerinte a legigazabb, a legideálisabb férfit szerette meg.

Csak legalább Pali is szeretné! Csak legalább ők lehetnének boldogok!

S mikor egyszer elmentek Piroskától, elki-sérte Palit kis szobájába s megfogta kezét, mint mikor először megvallotta szerelmét s így szólt hozzá:

„Palikám, édes jó barátom! Ne biztass, ne vigasztalj; hiába lenne. De nincs is rá szükség. Az a lány nem engem, téged szeretett meg. Ne félj nem haragszom. Nem hiszem, hogy megcsaltál. Tudom, hogy boldoggá akartál tenni. Nem lehet, nem te vagy az oka.

„Hanem már most légy te is őszinte. Mondd szereted-e te?”

Szeretem azt a lányt; szeretem úgy, mint te. Szerettem, mikor még te nem is ismerted. Azért lettem én is bús, szóttalan fiú. Feledni akartam s mikor idejöttek a városba lakni, kerültem, futottam előre. Oda menekültem a mulatóhelyre, ahol te mulattál, ahol te vígadtál. — Megismertelek, megszerettelek. Jó barátok lettünk. Elmondtad, megvallottad, hogy szereted. Bár én is szerettem, nem mondtam meg neked. Azt akartam, hogy soha sem tudd meg. Elhiszed-e nekem, hogy tiszta szívhöl akartalak téged s őt boldognak látni. Azt akartam, hogy egymáséi legyetek. Én pedig . . . De nem sikerült. Most már én is látom, most már én is tudom, neked van igazad, engem szeretett meg. . .

Mondd hiszel-e nekem, tudsz-e ezután is szeretni engemet?!

„Hiszek, szeretlek is. Légy, legyetek ketten igazán boldogok. Én pedig . . . elmegyek.

Nem vagyok, oly erős, hogy itten maradjak.

S a két jó barát elvált egymástól . . . örökre. Sárosy Zoltán visszament falusi birtokára. Szalontay Pál dr. eljegyezte Ormóssy Piroskát. Itt benn a városban csendben, meg volt a lakadalom.

Nem sokára ott künn a faluban csendben megvolt a temetés.

A dúsgazdag földbirtokos, Sárosy Zoltán agyonlőtte magát.

A temetésen a falubeliek, kíváncsian nézték örökösét, új földes urokat, Szalontay Pál ügyvédet.

Szilva Ferenc.

Diákélet.

Elverte már az éjfelet

Az iskolaóra.

Megállnak a vén diákok

Búcsúzkodó szóra;

Elköszönnék, hazamennek

A diáktanyára

— Szombatesti borozásnak

Jó alvás az ára.

Ilyen ez a diákélet:

Csupa bor meg nóta,

Sohse tudja felejtetni,

Aki megkóstolta.

Iszogatás, dalolgatás

Búbánat meg semmi

— Nincs jobb dolog a világon,

Mint diáknak lenni!

. . . Azaz talán még sem egész

Víg a diákélet;

Fiatalos diákszívből

Szerelem is éled.

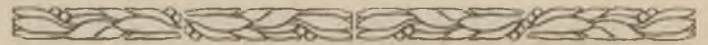
Bánata is van bizony a

Szerelmes diáknak

— Vannak, akik a korcsnába

Felejtetni járnak!

Kiss Géza.

Este.

(Cezuzavonások, Tücsökdal)

Kedves, szép könyvet hoztam magamnak forgatni, olvasgatni üres óráimra: Arany János kisebb költeményeinek egyik kötetét. Néha-néha visszatér az ember a régi nagyokhoz egy kis életbölcseiségért, egy kis nyugodtságért, mértékért; lelkünk könnyű vedrét kincses mély kutba szeretnénk merítgetni s azért keressük a régit. Előttem a könyv. Bordó vászon fedelét felnyitom s a címlapra ez van írva: Csiky Kálmán. Tehát az övé volt. Nem épen közönyösen inkább lehangelve szeretett tanárom szomorú emlékétől forgattam tovább a rövid soru lapokat. Az a tudat, hogy ez a könyv az övé volt megjelentette képét előttem. Látom kissé dacos arcát, amint nem akarta hinni és az emberekkel nem akarta hitetni, hogy ő beteg; látom a katedrán ülni szinte merev, feszes tartással, amint előad s kezével örökösen gesztál, majd a szájához emeli és halkán köhög; látom végtelen előzékeny modorát, amint beszélget velünk

s olvasgatva e versek címeit elgondolom a képet, amint szobájába olvashatta ezeket a verseket. Mikor elolvasott egyet úgy képzem, sokáig gondolkozhatott, mert a beteg emberek — akik nem akarják hinni, hogy közel a halál és lesújtva gondolnak arra, hogy még valameddig is élhetnének — túl érzékenyek, jobban tudnak sirni és örülni, az életet szeretni és halált megvetni vagy megfordítva; több bennök a szeretés, mint az akarás, az álom, mint a való, a bánat, mint az öröm . . .

Elöttem egy vers. „Visszatekintés“ a címe. Feltűnt azonnal, hogy egyes sorok, strófa darabok ceruzával megvannak jelölve és a vers végire ismerős írásával ez van írva: „Egyike a nagy költő legszebb, legtökéletesebb lyrai verseinek.“ Elolvasom a verset. Szegény ember! sóhajtok, és ennyi minden, amit érzek, látok és feltudok fogni ebben a pillanatban. Elöttem van újra a kép, amint olvassa ezt a verset és magamtól szinte nem is kérdezhetek mást: ugyan, mit érezhetett, mikor e sorokon elhaladt, amely így hangzik:

„Álmaim is voltak, voltak . . .
 Óh, én ifjú álmaim!
 Rég eltűntek, szétfoszlottak,
 Mint köd a szél szárnyain.
 Az az ábránd — elenyészett;
 Az a légvár — füstgomoly;
 Az a remény, az az érzet,
 Az a világ — nincs sehol! —

Avagy férfi lelke nem vállhatott-e síróvá lemondó tusában e sorokon:

„Nem vagyok erős hurcolni
 E rám szakadt életet“ . . .

Ugyan mit érzett beteg lelkében? Elővette talán ceruzáját és egyszerűen idehúzta a sorok elé ezt a halvány vonalat? Aztán fordított egyet és oda írta a végire, hogy „legszebb“? Nem! Nem ennyi egy sok álmu, nagy műveltségű embernek a lelke. Ez nem is a lélek, ez csak a test. A lélek az felérez, feljajdul és szenved, hisz és remél, remél és sir, lemond és fél, küzd és megnyugszik, megnyugszik s aztán csak vár-vár a nagy titokra, amikor a kéz ceruzát vesz és halvány vonalat húz. De boldog, aki testileg szenved csak és úgy hal meg. Csiky kálmán lelke ezerszer szenvedett, míg keze egy halvány vonalat húzott és így halt meg. Ha itt pihenne valahol közelbe, kimennék most sirjához és rákarcolnám sirkövére e megjegyzett sorok valamelyikét talán ezt: „Nem vagyok erős hurcolni E rám szakadt életet.“

* * *

Az este olyan szép! Csillagderengéssel van meghintve és kék. Az ég setétes fátyolu kéksége belevegyül a földi tárgyak feketeségébe is. Lágymelegség, fátyolosság, csendesség és favirág-illat jellemzői ennek az estének, amely csodálatosan kék és bizalmas s ez estébe én ablakomra könyökölve nézek bele, hallgatok és beszélgetek vele. Bár csak keveset, inkább hallgatok, ő a mesemondó és míg lelkembe minden érzés összeolvadt e kettővel: mese és fantázia, a kerti virágok közt rázendítette danáját titkosan rejlő estei muzsikus dalnok: Tücsök. Úgy tetszik, mintha éjnek idején nagy templom visszhangos, bűgő ürességébe vadgalamb szólna néha-néha . . .

Kandi virágok zöld fü-szőnyegen nem tudnak aludni, hunyitgató szemmel szenderegnek, puhán pihegnek az álom sulyától s úgy hallgatják a szerenádót, mit penget fekete frakkba, bíbor piros pillangó-szárny lyrán titkon epedő szerelmes muzsikus dalnok: Tücsök. Kandi vagyok én is és hallgatom. Tücsök dal, mese, fantázia! Tűnnek lelkembe suhanó képek kistűzü fénnel szépen egymásután, mint a csillaggyulás. Tücsök dal!? Valahányszor dalnok Tücsök nótáz, előttem van Szomorj Dezső „Bellá“-jának egyik jelenete, amikor a kéjes, a nagyon szerető bukott leány grófi kedvese karjai közt ég tűz vérével . . . Alkony van a Balaton táján . . . este . . . és a nyaraló mellett valahol a fasudáron megszólal a Tücsök . . .! Bella . . .!? El-tovasuhan a kép és tűnik a másik, a hasonlatos, a nagyobb kékű, a dulóbb szerelmű; mintha suttogná az estének: most a szerelem s azután jöhet a halál! Ah te vagy az „Kaméliás hölgy.“ Látlak csodás tolettebe, kedvesed, kitartód karján, az utcán, a páholyba; látom sápadt arcodon két nagy fekete szemed, betegen lihegő melleden a kamélia virágot és egyre csak sugod: most a szerelem és azután jöhet a halál! De ni! Ujabb arcok Nők, csodaitku lelkek, varázstűzü szivek, kikutathatlanok és érthetetlenek, félistennők és egész emberek, hősök és ördögök, sírók és kacagók, piros vértűek és fehérvértűek, galambok és ölyvek; nők, ezer titokkal összefogózva lágyan himbálnak hahotás tánra, fátyolos füzérben; nők . . . Lygiák, Salomé, Salambók és a többiek, mind ugyanaz az egy: nő, de titkuk ezer más más; lelkük, szivök szála millió más-más . . .! Huh! Tűnnek és újra jelennek! Gyilkos vad bika rohan! Irtózat! Szarvai közt egy meztelen leány oda kötözve . . . Lygia a szenvedések leánya, a a halott és élő, szenvedő és érzéktelen, keresztény és türő . . . de jó a hü, az óriás szolgál

Ursus, a szenvedések vége, a szabadító . . . karjaiba tartja a leányt . . . tombol a vadszivű nép és új színek vegyülnek az éjbe. Hullámosan lejtve lendül szép Salóme szivejtő táncra, kábitó kigyótesttel, pirost vért vágyó mélytűzű szemekkel, halálcsókra kéjelgő ajakkal . . . Herodiás lánya, te gonosz Isten fajzat, te ördögi lélek! Salome!? Semmivé vész a szín és áll Salambó hideg, fagyos szívvvel, szerelem nélkül férje mellett, kezében serleg, hogy áldozna Carthágó védszemlének ő a Hamilkar leánya, de szemében érte ezer kint szenvedő kedvese Mathó, a halott, kitépott véres szive csillog a napfénybe, elsápad, hátrahanyatlak és meghal, mert érintette az érinthetlent, látni akarta a láthatatlant és viselni a viselhetlent. Szeretett volna meghalni mikor élt és élni mikor meghalt. Szeretett, pedig tudta, hogy meghal és meghalt mert nem szerethetett. Salambó!? És ti mind akik szálltok, nők, ösmérők és ösmeretlenek, angyalok és ördögök Serédy Zsófiák és Báthory Erzsébetek, isteni titkok emberi rejtői, emberi titkok istennői, akik mindannyian más-más vagytok, mindannyiszor külön nagy kérdő jelek és mégis mégis ti mindannyian csak egy lesztek: nő, az isteni és emberi megbocsátás által. Igen ez az a számotokra minden emberit meghozó: a megbocsátás. Száz lelketek egy lesz s egy szívetek száz. Ezer titkok rejtelmes vizéből felmerül egy titok: a nő . . . ku!at a gondolat . . . és még egy kép, egy utolsó kép. Fekete a haja, szerelmes a szeme . . . néz . . . rám néz . . . a Tücsök dalol . . . megbocsátok! Gyűlöltelek, mert nem értettelek; nő voltál mint annyi sok és nem ismertem a megbocsátást és most dalol a Tücsök és most megbocsátok! Széttépett leveled holnap összeszedem, összeillesztgetem és újra leirom, elégett arcképed hamvát összeseprem s örökre elteszem . . . Nevet, int, sir, és tűnik . . . — Óh pengesd még máskor is bibor piros pillangó-szárny lyrád titkon epedő szerelmes muzsikus dalnok: Tücsök, jó éjszakát! (s. j.)

A hivatalnoklány.

Valami kirándulásról úsztam hazafelé. A fülkében fullasztó meleg volt, kimentem a folyosóra. A nyitott ablakon üdítően áramlott be a langyos nyáresti levegő. Az égen vibrálva merengtek a csillagmilliók . . .

Kikönyökölttem az ablakba s önfeledten bámultam az eget, a félálomban szendergő tárcamenti tájat . . . Egyszer csak felrezzentem — valaki megérintett.

Egy hölgy állt mellettem kissé már érett,

de rokonszenves vonásokkal; látásból ismertem, postáskisasszony volt.

— Ugyan kérem, hány óra lehet?

Az órára néztem s megmondtam.

— Bocsásson meg — szólt meleg hangon — hogy megzavartam, már vagy egy perce tanulmányoztam a profilját, olyan ismerősnek látszott s hogy oly mélyen elábrándozott, ahogy a csillagfény rávetődött az arcára, oly bizalomkeltő volt, hogy meg mertem szólítani . . . Meg félttem is! Az a két fiatalember, a folyosó végén, oly szemtelenül fixirozott.

— Dehát miért utazik Nagysád egyedül?

. . . . Néhány pillanatig hallgatott. Talán azon töprengett, lehet e bizalmas hozzám, idegenhez, aztán sóhajtvá megszólalt.

— Óh Istenem! hát kivel utazzam én, mikor senkim sincsen.

Édes anyámat rég eltemettük, édes apám árván éldegél istenháta megett falucskánkban, ahonnan én idegenbe szakadtam — a kenyerem végett. El akartam hozni őt is magammal, de nem tudtam. Ugy odanőtt már abba az örökké csendes faluba, abba a tornácos házikóba, hogy nem bir elválni. Inkább nélkülöz engem, mint a megszokott kertet, a szeretve ápolt gyümölcsfákat, meg az anyám sírját . . . Ott éldegél szegény öreg, ott akar meghalni. Én meg belemerültem az élet forgatagába s küzködök a Sorsal az én kegyetlen princípálisommal.

Kis ideig hallgattunk mind a ketten. Sajnáltam szegény postás-kisasszonyt; aztán tovább érdeklődtem.

— És nem akadt, nem akadna valaki, a kivel összefogva, egyesülten keresnék meg a drága kenyeret? Akivel talán boldog is lehetne?

Most már könnybe lábadt a szeme. A tekintete fent bolyongott a csillagok közt, mintha ott keresne valakit, onnan várná a feleletet.

Volt az is, de a Sors irigyelte tőlem a boldogságot . . . elrabolta tőlem az esküvőnk előtt — s a menyasszonyi ruhám fekete lett, a menyasszonyi fátyolom — gyászfátyol. Keveselte a Sors azt az egy sírhantot, adott hozzá még egyet; abban nem volt fukar! . . . Előbb megizleltette velem az ő csókját, megcsillogtatta előttem az Éden boldogságát és mikor már jegyben voltunk, másat gondolt: ne nyomassatok ti eljegyzési kártyát, hanem parte-cédulát . .

Nem kérdeztem többet, tiszteltem a fájdalmát. Hosszú hallgatás után folytatta:

Most már csak egynek élek: a hivatalomnak; csak egy orvosom van: a munka. Amíg hivatalos dolgaimat végzem, megszabadulok a fájdalomtól; munka közben gyorsan telik az

idő s lassan-lassan heged a sebem is Hanem a munka utáni nyugalom nekem nem pihenés. Ahányszor belépek egyszerű kis szobámba, mindig úgy érzem, hogy hiányzik valami; *valami*, amit nem tudok megszerezni s olykor szeretnék visszamenni a rácsos hivatalba az aktáim közé . . . Társaságba én sehoiva se járok; félek az emberektől hisz' így is annyiszor pletykázna rám, oly sokszor rágalmaznak. Visszavagyom a falunk magányába, édes apám mellé. De mit csináljak? Itt hagyjam az állásomat és ha majd ő is itt hagy örökre, járjam el kezem lábam, még újra kapok egyet? Nincs más mód, mint itt maradni szegényes kis fészkeben s vigasztalást keresni az imakönyvemben, meg a Krüzselyi Erzsike verseiben . . .

*
Megállt a vonat, otthon voltunk. Kezet nyújtott s keserű mosolyal mondta:

— Ugy-e, most már tudja, miért utazom én egyedül?!

Kiss Géza.

Jegyzetek.

Nagyon mély, csöndes este volt akkor a diákszobában. Kis, félrebillent harangú, diákos lámpa hallgatott az asztalomon. Studium lapok heverték széjjel, másnap colloquium következett. Elment, régi diákok leánynevekkel firkálták tele a margót, néhol egy-egy ügyesebb rajz is volt a sorok mellett. Némelyik lap egészen kopott, szakadt volt a sokat zsebben hordozástól. Olvastam, forgattam őket; némelyiknél olyan jól esett volna gondolni egy kis diákromantikára, ha ráért volna az ember. — Évvégi hangulat volt már egészen akkor. (Olyan is volt talán már, aki lecolloquált) — Egy kis mendikáns lakott velem s az már aludt az egypárnás, diákos ágyban. Eleven, kis okoszemű, kerek fejű gyerek. A vizsgája aznap volt meg, az első osztályt végezte akkor. Be volt már pakolva az egész évi diák cók-mók szépen. S mikor lefeküdt, még a csikos párnájából is többször megkért, hogy felköltsem reggel, mert biztosan lekésik. — Hajtottam, olvastam a lapokat tovább s egyszer mozdul, gyerek kezeit fölkapja, fölretlen, kipirult aracal, nagy szemekkel fő'néz a kistiú, megkérdezi, hogy hány óra és csak miután megnyugtatom, hogy aludjék tovább, fordul befelé újra. — Reggel már az ő kis léptű kopogására ébredtem, amint a csikos párnát-ágyat rakosgatta szépen, szorgosan, sietve a ládájába. S aztán csak az indulást sürgette mindig a nyolcas vonathoz, mert lekésik. Már hat óra, — míg az állomásra kiér, — jegyet vált — stb. Belenyugodtam hát az indulásba, láttam, hogy nem lehet visszatartani. Odajött az ágyamhoz, a kalapja az egyik kezében volt; a másikat nyújtotta felém. Kerek, kis arca izgatott volt az örömtől. Kezet fogtam vele, mondtam, hogy játszodjék sokat. Mosolyogva, sietve mondta, hogy igen. (Mégfogadott volna most mindent.) — Alig, hogy az ajtót behúzta, mindjárt láttam, hogy egy kis gyűrött újjú, tintás-pecsétes kabátja itt maradt. — Nem sokat ért, nem volt nagy kár érte, ha itt maradt is. Talán csak az édes anyjától kapott ki, mikor egyenkint kiszedte a sok ruhát odahaza a diákladából. sz. f.

Utolsó jegyzet. Most mikor utóljára szólít munkára az esztendő, mikor a legutólsót követeli az íráskönyvből, a szavunkból, — az esztendőktől talán itt esik legnehezebben megválni. Olyan barátságosan, igazán a szívünkhöz nőtt ez a rovat már. Egy esztendeje, hogy kezdtük, de nagyon a miénk lett azóta. Egy érintkező pont volt ez, ahol az ifjúsággal találkoztunk mindig. Az ifjúság életének egy-egy hullámát ebben a rovatban fogtuk fel. — Meggyőződések, vélemények a történet dolgok mögött, — ez volt a rovat.

Mikor a Jegyzetek közül a legelső megírtuk, nem ígértünk semmit a jövőre nézve, Annyit sem mondtunk, hogy állandó lesz az egész esztendőben, Annak úgyszólván a létét, fennállását az Ifjúságra bíztuk, aki azt az életével teheti állandóvá mintegy. Az Ifjúság volt mindig maga a történet s nekünk csak figyelniünk kellett. Mi csak megláttuk a történeteket, de az ifjúság tette széppé vonásaiban az írásainkat, mikor belevitte abba az élete élénkségét, vagy az elpihent csöndes nyugalmat — És ma elválásra érlett bennünket az esztendő. A barátságunkból nem marad egyéb meg, mint a visszaemlékezés. meg a hálás megköszönés az együttes élésünk örömeiért. De ma még meleg kézzorítással akarunk megköszönni az ifjúságnak mindent, amit az életben adott nekünk. Mert nagyon szép volt a barátságunk és nagyon áldott a mi esztendőnk. sz. f.

HIREK.

— A „Főiskolai Énekar“-nak július hó folyamán Erdélyben megtelt hangverseny körútja nagyfontosságú és mint ilyen a magyarországi főiskolák életében páratlan esemény. A különböző főiskolák növendékei ha több és távolabbi kirándulásokban részesülnek is, mindenütt csak annyit tudnak róluk: ezek ide, meg ide való diákok, vagy még ennyit se. csak azt: ezek diákok. Ennyit mindenki elfeled egy nap elmúlásával, nincs is semmi szüksége rá senkinek, hogy emlékezetébe tartsa. És épen ez a nagy fontossága a főiskolai énekar újtának, hogy ők nemcsak azért vállalkoztak nagy és nehéz útra, mert megakarták ismerni Erdély szépségeit és nevezetességeit, hanem azért is, hogy felnevelő öreg iskolájuknak több hírt, nevet, dicsőséget szerezzenek. Ugy látszik, a pataki diák jobban ragaszkodik alma materéhez, jobban szereti azt, mint bárhol az ifjúság a maga iskoláját. És könnyen érthető, ez a ragaszkodás, szeretés, amelyre újabban szükség is volt fokozott mértékben. Megvénhedt iskolánknak őreghagyományával együtt járó sajátos, mult-ízű élete, így maga a „pataki diák“ a mai modern kor finom ízlésű emberei előtt még mindig bizonyos előítélettel, elmaradottsággal vádoltan volt ismeretes, mert nem volt, aki és ami ezt az előítéletet eloszlassa és sajnós sokáig késett is. Még mindig a multunk beszélt a jelenünkről, mindig a régiek voltunk mi az újak és modernek. Itt felsőmagyarországon az ifjúság művészi hangverse-

nyeivel e tekintelben megtette a maga kötelességét, célját el is érte; mekkora nagy fontossága van tehát ez erdélyi körűtnak, annak, hogy utra kelt egy darab lelkes ifjúság diáki hívőkkel együtt érző vezetőkkel, hogy ott a Királyhágón túl is megismertette magát, öreg iskolájának újverű lüktetését, kitérte a szívét, lelkét, a modernségét. Hogy célját mennyire érte el, arról bizonyoságot tesznek az erdélyi lapok, melyek mind részletesen foglalkoztak a pataki kántussal, továbbá a fővárosi lapok és a helybeliek. Az ut részletes ismertetése a jövő évi szerkesztőségnek lesz kötelessége e helyen, mert kell, hogy e lapban maradjon meg a nyoma ennek a nagyfontosságú eseménynek.

— A „Főiskolai Ifjúsági Tűzoltó Egylet” életében ez elmúlt év ugyszólván fordulópontot képezett. Az Egylet berendezése, különösen a felszerelések az előző években annyira hiányosak és szegényesek voltak, hogy eredményes munkát felmutatni a szó szoros értelmében nem is lehetett. Ennek egyik főoka volt az is, hogy az Egylet kellő mennyiségű tőkével nem rendelkezett, ami volt az számba se jöhetett. Az ideai törekvő és munkás Parancsnokságnak első és fő kötelessége volt tehát az Egylet tőkét tekintélyes összeggel növelni és a legszükségesebb szerelvényekkel az Egyletet ellátni. Bár az Egylet munkálkodása egyenesen a város közbiztonságának megóvására irányul, e részről csak a rideg részvétlenség volt tapasztalható. Az ügyeskező Parancsnokság tehát eddig figyelembe se vett forrásokhoz folyamodott az anyagi ügyeket illetően. Felkereste a Biztosító Társulatokat számszerint mintegy tizenegyet. Közismert eredményes munkálkodást és a tagok későbbi, vidékre kikerülés alkalmával a nép közzé is bevitt enemű eszmék tovább fejlesztését fel emlitendő folyamodványokat küldött szét. Meg is volt az eredménye. Az „Első m. ált. bizt. társ.” küldött 100 koronát, a „Duna bizt. társ.” 50 koronát, a „Fonciere Pesti bizt. társ.” és a „Trieszti ált. bizt. társ.” 30—30 koronát, összesen tehát 210 koronával gyarapodott az egylet tőkéje. A „Trieszti bizt. társ.” diszes emléklappal is megtisztelte az Egyletet. A nemesen adakozó társulatoknak az Egylet a jk idevonatkozó pontjának kivonatát köszönet kíséretében elküldötte. A tőke gyarapodásához hozzájárult még a tagok önkéntes adakozásából befolyó 60 korona. Ilyen körülmények folytán tehetette meg az Egylet, hogy kijavította a régi és ócska szereket, teljesen új és kellő mennyiségű szerelvényeket hozatott és ennek volt köszönhető, hogy az Egylet ügyes katonái ez elmúlt év folyamán előforduló há-

rom tüzeset alkalmával általában elismert eredményt mutattak fel. Az, hogy ez az Egylet életerőssé és igazi komoly munkára a leghatározottabban alkalmassá vált, a főparancsnok Kőrössy István ambiciózus, lelkiismeretes és kitartó munkásságának köszönhető. Bár minden egylet mutatna fel ekkora haladást és életrealóságot, amely feljogosítja az egyletet arra, hogy egyesek kicsinylése és megvetése észrevétlenül leperogjen róla.

1913. jun 21.

Itt álldogálok vén orcád előtt bús búsongással régi gyermeked, öreg diákod. Nehéz a rádnézés, az utolsó nézés, mert beolvasztod te a lelkeket magadba; van neked nagy lelked, nagy szived; vastag falaid közt csodálatos jószág; van benned sok ősi, nyugodtság, higgadt-ság, egészséges vér, eredetiség és fajiság, sok-sok tisztelendő! vasláncot kapsz a lelkekbe, mely feszül, felszakad távozáskor és fáj, nehéz sebbel vérzik.

Nagy időket álmodó, régi multat rejtő, barna idő-verte arcod de is szép most nekem! Mintha gondolkodna, beszélne, búsulna, mert érti a búcsút, a távozó lelket. És én most nem tudok sokat beszélni, inkább csak nézni szeretek a szemedbe sokáig, hosszan. Néma búcsumba több a fájdalom, mélyeb a bánat és a szeretet.

Ha elgondolom, úgy jöttünk hozzád kézen vezetve csipegő pelyhes madárfiókák egy hosszú Tavaszra; puha volt a fészek, enyelgve tanítottál ágról-ágra szállni, szabad repülésre és most itt az eltávozásunk, az Őszünk s ime tova szállunk erős szárnyakkal, mint deres szürke darumadár bús őszi időkbe.

Még itt álldogálok vén orcád előtt bús búsongással. Búcsú dalokat dudolgotok, valakit várok. Valakit, akit — úgy gondolom — soha se fogok megtalálni és aki soha se fog eljönni. Szeretném a lelkemet itthagyni kis diáknak és megvárni megegyszer egy utolsó estét.

Búcsú dalokat dudolgotok. Olyan szomorú az este, sok benne a mélaság. És mig dudolgotva el-el merengek a lelkemmel, dal kél a kisebb vas kapu alól, ugyanaz, amit én dudolok. Két apró kis diák ül ott, ajkamról ajkukra szállt a nótám és lágyan dalolják az estébe... Hallgatom. Olyan nagy nyugodtság simúl a lelkemre... Nem várok már senkit és nem is keresek. Meg vagyok elégedve mindennel, az életemmel, a sorssal, az Istennel. Megindulok a távozó vándor bánatával és még messzire is hallom, hogy azt dalolják, amit én dudoltam. Nem várok már senkit és nem is keresek!

